

Yükseköğretime Bakış

2023

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

YÜKSEKÖĞRETİME BAKIŞ 2023
İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Yayınları: 122

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi

Ali YALÇIN / Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni

Muammer Karaman / Genel Başkan Yardımcısı

Proje Yöneticisi

Ali Deniz / Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu

Ali Yalçın
Talat Yavuz
Mesut Öner
Abdülaziz Aydın
Muammer Karaman
Ramazan Çakırcı
Ali Deniz

tasarım. selim aytekin

baskı. semih ofset. 0312 341 40 75

baskı adedi. 3.000

baskı tarihi. 1. Baskı. Aralık 2023

ISBN. 978-625-7955-37-9

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28

www.ebs.org.tr - e-posta: ebs@ebs.org.tr

Atıf için:

Yurdakul, S. ve Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime Bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

YÜKSEKÖĞRETİME BAKIŞ 2023

İZLEME ve DEĞERLENDİRME RAPORU

Serkan Yurdakul
Sümeyye Ayyüce Şahin Demir

TAKDİM

Ülkeler için eğitime yatırım yapmak; üretkenliği artırmak, kişisel ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak, ekonomik büyümeyi desteklemek ve sosyal eşitsizliği azaltmak anlamına gelmektedir. Birçok ülke, eğitimin toplumsal ve ekonomik faydalar sağlaması nedeniyle eğitime erişimi artırma politikaları uygulamaktadır. Yüksek eğitim düzeyi, hem toplumun hem de bireylerin sosyoekonomik açıdan refahının artmasında önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla yükseköğretim, günümüzde ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişiminin temel itici gücü haline gelmiştir.

Dünyada işgücü piyasasındaki değişim giderek daha fazla bilgiye dayalı hale gelirken, bilgi kaynaklarının ve nitelikli bireylerin önemine dikkat çekilmektedir. Bu durum ülkelerde yükseköğretime olan talebi artırmaktadır. Ülkemizde de her geçen yıl yükseköğretime olan talep artmaya devam etmektedir. Genç yetişkinlerin becerilerinin geliştirilmesinde ve böylece topluma tam olarak katkıda bulunmalarında yükseköğretime katılım önemli bir rol oynamaktadır. Ancak yükseköğretime gireceklerin çeşitli kaygılar yüzünden her yıl değişen çok farklı yükseköğrenim tercihleri, sınırlı sayıda olan yükseköğretim programlarının arzını da etkilemektedir. Öğrencilerin bu tercihlerini anlamak, yükseköğretim sistemini ve kaynaklarını daha verimli kullanmak adına çok önemlidir. Bununla birlikte ülkelerin gelişmişlik düzeyini, ekonomilerini ve işgücü piyasalarındaki mevcut durumlarını anlamak için ülkelerin eğitim verileri de önem arz etmektedir. Dolayısıyla yükseköğretim sisteminin çeşitli yönleriyle analiz edilmesi; ülkelerin eğitimde gösterdikleri çabaların ve yaptıkları çalışmaların yanı sıra gelecekte uygulanacak politikaların ulusal, ekonomik ve sosyal perspektifler üzerindeki olası etkisini görmeye de yardımcı olmaktadır.

Türkiye yükseköğretim sisteminin genişlemesiyle birlikte başta okullaşma oranları, öğrenci ve öğretim elemanı sayıları, uluslararası öğrenci sayıları, yükseköğretim bütçesi ve yayın sayıları olmak üzere birçok alanda artış ve iyileşmeler yaşanmıştır. Bu artış ve iyileşmelerle birlikte yükseköğretimde uygulanan politikaların veriye dayalı sistematik bir şekilde izlenmesi ve değerlendirilmesi; hem kaynakların daha verimli kullanılması hem de yükseköğretim sisteminin aksayan yönlerine müdahale edilmesi noktasında yardımcı olacağı kanısıyla Türkiye'nin en büyük sivil toplum örgütü Eğitim-Bir-Sen olarak yükseköğretimi izleme ve değerlendirme kararı aldı. Dolayısıyla biz, bilgi temelli toplumun ve yükseköğretim sistemini izlemenin önemini farkında olarak her yıl yükseköğretim sistemini incelemekte ve analiz etmekteyiz. Bu amaca hizmet ederek ilkinin 2017 yılında hazırladığımız Yükseköğretime Bakış serimizin yedincisi olan *Yükseköğretime Bakış 2023: İzleme ve Değerlendirme Raporu* ile hem Türkiye'deki güncel yükseköğretim sistemini hem de dünya örneklerini inceleyerek karşılaştırmalı analizlerde bulunma istikrarımızı sürdürerek Türkiye'de bir ilk olarak başladığımız bu çalışmaya devam etmekteyiz.

Raporumuzu uluslararası kuruluşların standartlarını kullanarak ve aynı zamanda veri temelli analiz ilkesi temelinde hazırlarken, yükseköğretim sistemlerinin kapsamlı analizini de yaptık. Yükseköğretimde yaşanan değişim, süreçler ve sonuçların analizleri detaylı bir şekilde yapılırken *Yükseköğretime Bakış: 2023 İzleme ve Değerlendirme Raporu*'nda hem güncel veriler kullanılmakta hem de belirli periyotlarla yükseköğretim süreçleri kapsamlı ve detaylı olarak analiz edilmektedir.

Türkiye'de yükseköğretim sisteminin incelendiği ve yükseköğretim politikalarının ele alındığı bu raporun başta yükseköğretim camiası olmak üzere ülkemize faydalı olacağını ümit ediyorum. Ayrıca bu raporu hazırlayan EBSAM ekibimize ve veri talebimize olumlu cevap veren bütün kurumlara teşekkürlerimi iletiyorum.

Ali Yalçın
Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

ÖNSÖZ

Ülkeler için yükseköğretim, hem toplumun hem de bireylerin sosyoekonomik açıdan refahının artmasında önemli bir role sahiptir. Ayrıca yükseköğretim, istihdam alanlarında güçlü bir şekilde varlığını gösterirken, aynı zamanda bilginin üretilmesinde ve nitelikli beşeri sermayenin oluşturulmasında kilit rol oynar. Bu yüzden ülkeler yükseköğretim sistemlerine yatırım yaparak bireylerin yükseköğretim düzeyinde eğitim almalarını dolayısıyla da nüfusun daha eğitilmiş olmasını sağlarlar. Dünyada ve Türkiye’de yükseköğretime olan talep giderek artmaktadır. Bu artan talep yükseköğretim sisteminde sınırlı sayıda olan programların işgücü piyasasıyla olan ilişkisi de göz önünde bulundurulduğunda arzını da etkilemektedir. Yükseköğretime yapılan yatırımların ve çıktılarının çeşitli yönleriyle izlenmesi, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi yükseköğretim sistemi ve kaynaklarını daha verimli kullanmak adına önem arz etmektedir.

Eğitim-Bir-Sen olarak güçlü sendikal anlayışıyla yaptığımız araştırma faaliyetlerine bu sene yedincisini kattığımız Yükseköğretime Bakış rapor serimizde, Türkiye yükseköğretim sistemini hem güncel verilerle ele alıyoruz hem de var olan verilerle sürecini değerlendiriyoruz. Yükseköğretim sisteminin hem mevcut durumunu hem de eğilimlerini ve olası sorunlarını ele alarak politika yapıcıların iyileştirme alanlarını da görmelerine olanak sağlıyoruz. Raporumuzda göstergeler hazırlanırken hem ulusal (YÖK, MEB, TÜİK, KYK vb.) hem de uluslararası (OECD, UNESCO, Scopus) birçok veri kaynağı kullanılmıştır. Böylece raporumuz hem Türkiye yükseköğretim sisteminin haritasını oluşturmada hem de başka ülkelerle karşılaştırma yapabilme perspektifine sahiptir. Bu haliyle elinizdeki *Yükseköğretime Bakış 2023*, Türkiye yükseköğretimine ilişkin şu ana kadar hazırlanmış olan en özgün ve kapsamlı izleme raporudur.

Türkiye yükseköğretim sistemini inceleyen ve analiz eden bu raporumuzun, yükseköğretim sisteminin iyileşmesine, gelişmesine, sorunlarının çözümüne ve daha etkin ve verimli bilim politikalarının üretilmesine katkı sunmasını temenni ediyoruz. Bu vesileyle raporumuzun hazırlanmasında emeği geçen EBSAM ekibimize teşekkür ediyorum.

Ali Deniz
Eğitim-Bir-Sen
Genel Başkan Yardımcısı

İçindekiler

Takdim		5
Önsöz		7
İçindekiler		9
Şekil, Tablo ve Harita Listesi		11
Kısaltmalar Listesi		16
Giriş		17
Yönetici Özeti		21
BÖLÜM A	YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ	32
Gösterge A1	Ortaöğretimden mezun öğrenci sayısı kaçtır?	34
Gösterge A2	Yükseköğretime geçiş oranları nasıldır?	35
Gösterge A3	Yükseköğretim kontenjan sayıları kaçtır?	37
Bölüm A	Sonuç ve Öneriler	45
Bölüm A	Kaynaklar	47
BÖLÜM B	YÜKSEKÖĞRETİME ERİŞİM VE KATILIM	48
Gösterge B1	Yeni kayıt öğrenci sayısı kaçtır?	50
Gösterge B2	Yükseköğretim net okullaşma oranı kaçtır?	54
Gösterge B3	Yükseköğretim öğrenci sayısı kaçtır?	56
Gösterge B4	Açık ve uzaktan öğretim programlarındaki öğrenci sayısı kaçtır?	69
Gösterge B5	Yükseköğretime katılımında cinsiyet oranı kaçtır?	73
Gösterge B6	Yükseköğretimde engelli öğrenci sayısı kaçtır?	75
Gösterge B7	Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı kaçtır?	76
Bölüm B	Sonuç ve Öneriler	81
Bölüm B	Kaynaklar	83
BÖLÜM C	EĞİTİMİN ÇIKTILARI	84
Gösterge C1	Nüfusun eğitimi ne düzeydedir?	86
Gösterge C2	Yükseköğretim mezun sayıları nasıl değişmiştir?	91
Gösterge C3	Yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranları ne düzeydedir?	95
Bölüm C	Sonuç ve Öneriler	101
Bölüm C	Kaynaklar	102
BÖLÜM D	ÖĞRETİM ELEMANLARI	104
Gösterge D1	Türkiye’de öğretim elemanı sayısı kaçtır?	106
Gösterge D2	Türkiye’de uluslararası öğretim elemanı sayısı kaçtır?	113
Gösterge D3	MEB aracılığıyla yurtdışında burslu lisansüstü eğitimi alıp göreve başlayan kaç kişi var?	116
Bölüm D	Sonuç ve Öneriler	118
Bölüm D	Kaynaklar	119

BÖLÜM E	EĞİTİM ORTAMLARI	120
Gösterge E1	Türkiye'deki yükseköğretim kurumu sayısı kaçtır?	122
Gösterge E2	Kurum başına düşen öğrenci ve öğretim üyesi sayısı kaçtır?	124
Gösterge E3	Öğretim elemanı ve üyesi başına düşen öğrenci sayısı kaçtır?	126
Gösterge E4	KYK yurt kapasitesi ne kadardır?	133
Gösterge E5	Yeşil Kampüs sıralaması nasıldır?	135
Bölüm E	Sonuç ve Öneriler	137
Bölüm E	Kaynaklar	138
BÖLÜM F	YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI	140
Gösterge F1	Bütçenin ve GSYH'nin ne kadarı yükseköğretim harcamalarına ayrılmaktadır?	142
Gösterge F2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?	147
Gösterge F3	Ekonomik sınıflandırmaya göre yükseköğretim bütçe dağılımı nasıldır?	152
Gösterge F4	Öğrenciler ne tür kamu desteği almaktadır?	154
Bölüm F	Sonuç ve Öneriler	156
Bölüm F	Kaynaklar	157
BÖLÜM G	ÜNİVERSİTELERİN AKADEMİK VE YENİLİKÇİLİK PERFORMANSI	158
Gösterge G1	Türkiye'nin uluslararası akademik yayın performansı ne durumdadır?	160
Gösterge G2	Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası sıralaması ne durumdadır?	165
Gösterge G3	Türkiye'nin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumu nasıldır?	168
Gösterge G4	Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı ne durumdadır?	172
Gösterge G5	Türkiye'nin patent performansı ne durumdadır?	174
Bölüm G	Sonuç ve Öneriler	177
Bölüm G	Kaynaklar	179

Şekil, Tablo ve Harita Listesi

Şekil	A.1.1	Cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim (2018-2022)	34
Şekil	A.2.1	Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2014-2023)	35
Şekil	A.2.2	Mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2023)	36
Şekil	A.3.1	ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	37
Şekil	A.3.2	Öğrenim düzeyine göre birinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2023)	39
Şekil	A.3.3	Öğrenim düzeyine göre ikinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2023)	40
Şekil	A.3.4	Öğrenim düzeyine göre üçüncü dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2023)	41
Tablo	A.3.5	Öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları (2023)	42
Tablo	A.3.6	Yükseköğretim kurum türüne ve öğrenim düzeyine göre şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara ayrılan kontenjan sayıları (2023)	42
Şekil	A.3.7	Yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2019-2023)	43
Şekil	A.3.8	Yükseköğretimde lisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2019-2023)	44
Şekil	A.3.9	OECD ülkelerinde yükseköğretime ilk kez girenler arasında önlisans programlarına girenlerin oranı (2015 ve 2021)	44
Şekil	B.1.1	Öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	50
Şekil	B.1.2	Öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	51
Şekil	B.1.3	Öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	51
Şekil	B.1.4	Öğrenim düzeyine göre ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	52
Şekil	B.1.5	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2022)	53
Şekil	B.1.6	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2022)	53
Şekil	B.2.1	Cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2013-2022)	54
Şekil	B.2.2	OECD ülkelerinde yükseköğretimde 20-24 yaş arası net okullaşma oranları (%) (2021)	55
Şekil	B.3.1	Öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	56
Şekil	B.3.2	Yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	57
Tablo	B.3.3	Devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında (%) yaşanan değişim (2012, 2017 ve 2022)	58
Tablo	B.3.4	Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları (%) (2022)	58

Şekil B.3.5	İllere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin dağılımı (2022)	61
Şekil B.3.6	Birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2022)	62
Şekil B.3.7	Üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2022)	63
Şekil B.3.8	Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları (2022)	64
Şekil B.3.9	İllere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal (%) dağılımı (2022)	65
Tablo B.3.10	Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları (2022)	65
Tablo B.3.11	Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları (2022)	66
Tablo B.3.12	En çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları (2022)	66
Tablo B.3.13	En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları (2022)	67
Şekil B.3.14	Yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)	67
Şekil B.3.15	Yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)	68
Şekil B.3.16	Doktora düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)	68
Şekil B.3.17	Doktora düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)	68
Şekil B.4.1	Öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	69
Şekil B.4.2	Önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında (%) yaşanan değişim (2013-2022)	70
Tablo B.4.3	Açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları (2022)	70
Tablo B.4.4	Üniversitelere göre açıköğretimde sınavsız ikinci üniversite kapsamındaki öğrenci sayıları (2019, 2020 ve 2022)	71
Tablo B.4.5	Yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları (2022)	71
Şekil B.5.1	Yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2013-2022)	73
Şekil B.5.2	Yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2013-2022)	74
Tablo B.6.1	Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları (2021 ve 2022)	75
Tablo B.6.2	En çok engelli öğrencisi olan 4 üniversite (2021 ve 2022)	75
Şekil B.7.1	Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim (2013-2022)	76
Tablo B.7.2	Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2021 ve 2022)	76
Tablo B.7.3	Öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2021 ve 2022)	77
Tablo B.7.4	Dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversiteler (2022)	77
Tablo B.7.5	Geldikleri ülkelere göre Türkiye’deki uluslararası öğrencisi sayıları (2022)	78
Tablo B.7.6	En çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları (2022)	79

Tablo B.7.7	Ülkelere göre ve dünyadaki toplam uluslararası öğrencisi sayıları ve payları (%) (2020 ve 2021)	80
Şekil C.1.1	Cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2018-2022)	86
Şekil C.1.2	Yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları (%) (2022)	87
Şekil C.1.3	Bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarında yükseköğretim mezunu oranları (%) (2022)	87
Şekil C.1.4	15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2013-2022)	88
Şekil C.1.5	25-34 yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2013-2022)	89
Tablo C.1.6	OECD ülkelerinde cinsiyete göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2015 ve 2022)	90
Şekil C.2.1	Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim (2002, 2012 ve 2022)	91
Şekil C.2.2	Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2013-2022)	91
Şekil C.2.3	Öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2013-2022)	92
Şekil C.2.4	Öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2013-2022)	93
Şekil C.2.5	Öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	94
Tablo C.2.6	En çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite (2020, 2021 ve 2022)	94
Şekil C.3.1	Eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2018-2022)	95
Şekil C.3.2	Cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2018-2022)	96
Şekil C.3.3	Bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2022)	96
Tablo C.3.4	OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2015 ve 2022)	98
Tablo C.3.5	OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2022)	99
Şekil C.3.6	OECD ülkelerinde 15-29 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda (NEET) olanların oranı (%) (2022)	100
Şekil D.1.1	Öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2013-2022)	106
Şekil D.1.2	Yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	107
Şekil D.1.3	Yükseköğretim kurum türüne ve akademik unvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim (2012, 2017 ve 2022)	107
Şekil D.1.4	Yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2013-2022)	108
Tablo D.1.5	Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları (%) (2021 ve 2022)	108
Tablo D.1.6	En çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları (2022)	109
Şekil D.1.7	Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2022)	111

Şekil D.1.8	Vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2022)	112
Şekil D.1.9	OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları (2021)	112
Şekil D.2.1	Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2013-2022)	113
Şekil D.2.2	Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2013-2022)	114
Tablo D.2.3	Türkiye’de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler (2022)	115
Tablo D.2.4	Türkiye’de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı (2022)	115
Şekil D.3.1	YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları (2013-2022)	116
Şekil D.3.2	Öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları (2019-2023)	117
Şekil E.1.1	Yıllara göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim (1991-2023)	122
Şekil E.1.2	Türkiye’de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları (2023)	123
Tablo E.1.3	Yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları (2023)	123
Şekil E.2.1	Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim (2013-2022)	124
Şekil E.2.2	Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim (2013-2022)	125
Şekil E.2.3	Kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları (2022)	125
Şekil E.3.1	OECD ülkelerinde yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2021)	126
Şekil E.3.2	Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)	127
Şekil E.3.3	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı (2022)	128
Şekil E.3.4	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı (2022)	129
Şekil E.3.5	Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı (2022)	130
Şekil E.3.6	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2022)	131
Şekil E.3.7	Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2022)	132
Şekil E.4.1	Cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim (2013-2022)	133
Şekil E.4.2	KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2013-2022)	134
Tablo E.5.1	GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10’a giren üniversiteler ile Türkiye üniversitelerinin sıralaması (2021 ve 2022)	136
Şekil F.1.1	Gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH’ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2014-2023)	142
Şekil F.1.2	Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim (milyon ₺) (2013-2022)	143
Şekil F.1.3	Finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim (%) (2017-2021)	144

Şekil F.1.4	OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı (%) (2020)	144
Şekil F.1.5	OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı (%) (2020)	145
Tablo F.1.6	OECD ülkelerinde toplam yükseköğretim harcamalarının içinde kamu, özel (hanehalkı ve diğer özel harcamalar) ve uluslararası harcamaların oranı (%) (2020)	146
Şekil F.2.1	Devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2013-2022)	147
Şekil F.2.2	OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama (\$) (2020)	148
Şekil F.2.3	Birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2023)	150
Şekil F.2.4	Üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2023)	151
Şekil F.3.1	Yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim (%) (2014-2023)	152
Şekil F.3.2	Merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda (%) yaşanan değişim (2014-2023)	153
Şekil F.4.1	KYK'dan öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)	154
Tablo G.1.1	Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2013-2022)	160
Tablo G.1.2	Web of Science verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2012- 2021)	160
Tablo G.1.3	Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2020, 2021 ve 2022)	161
Tablo G.1.4	Scopus verilerine göre ülkelerin 1996-2022 yılları arası toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2023)	162
Tablo G.1.5	Scopus verilerine göre Türkiye'nin toplam uluslararası yayın sayısı ve ülke sıralaması (1996-2022)	163
Şekil G.1.6	Öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısı (1996-2022)	164
Tablo G.2.1	Yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında (SCI, SSCI, AHCI) indekslenmekte olan Türkiye adresli bilimsel dergiler (2023)	166
Tablo G.2.2	Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları (2022)	167
Tablo G.3.1	Times Higher Education dünya üniversiteleri sıralaması (2024)	168
Tablo G.3.2	ARWU dünya üniversiteleri sıralaması (2023)	169
Tablo G.3.3	QS dünya üniversiteleri sıralaması (2024)	170
Tablo G.3.4	URAP dünya üniversiteleri sıralaması (2022 ve 2023)	171
Tablo G.4.1	Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları (2023)	172
Tablo G.4.2	Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması (2014-2023)	173
Tablo G.5.1	Toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları (2018-2021)	174
Tablo G.5.2	Menşesine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları (2019-2022)	175
Tablo G.5.3	PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması (2020, 2021 ve 2022)	176

Kısaltmalar Listesi

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AHCI	Arts and Humanities Citation Index
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
ARWU	Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması <i>Academic Ranking of World Universities</i>
AYT	Alan Yeterlilik Testi
bk.	Bakınız
CABİM	Cahit Arf Bilgi Merkezi
GII	Global Innovation Index
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KTÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi
KYK	Kredi ve Yurtlar Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NEET	Ne Eğitimde Ne İstihdamda <i>Not in Education, Employment, or Training</i>
MYO	Meslek Yüksekokulu
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü <i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖSYS	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Sistemi
PCT	Patent İşbirliği Antlaşması <i>Patent Cooperation Treaty</i>
QS	Quacquarelli Symonds
SCI	Science Citation Index
SJR	SCImago Journal Rankings
SSCI	Social Sciences Citation Index
THE	Times Higher Education
TOBB ETÜ	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TZE	Tam Zamanlı Eşdeğeri
TYT	Temel Yeterlilik Testi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
URAP	Akademik Performansa Göre Üniversite Sıralaması <i>University Ranking by Academic Performance</i>
WIPO	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü <i>World Intellectual Property Organization</i>
WOS	Web of Science
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YLSY	Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Ülkeler için eğitime yatırım yapmak; üretkenliği artırmak, kişisel ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak, ekonomik büyümeyi desteklemek ve sosyal eşitsizliği azaltmak anlamına gelmektedir. Birçok ülke, eğitimin toplumsal ve ekonomik faydalar sağlaması nedeniyle eğitime erişimi artırma politikaları uygulamaktadır. Yüksek eğitim düzeyi, hem toplumun hem de bireylerin sosyoekonomik açıdan refahının artmasında önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla yükseköğretim, günümüzde ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişiminin temel itici gücü haline gelmiştir.

Dünyada işgücü piyasası giderek daha fazla bilgiye dayalı hale gelirken, daha yüksek eğitilmiş bireyler de daha avantajlı konuma gelmektedir. Bu durum ülkelerde yükseköğretime olan talebi artırmaktadır. Ülkemizde de her geçen yıl yükseköğretime olan talep artmaya devam etmektedir. Genç yetişkinlerin becerilerinin geliştirilmesinde ve böylece topluma tam olarak katkıda bulunmalarında yükseköğretime katılım önemli bir rol oynamaktadır. Ancak yükseköğretime gireceklerin çeşitli kaygılar yüzünden her yıl değişen çok farklı yükseköğrenim tercihleri, sınırlı sayıda olan yükseköğretim programlarının arzını da etkilemektedir. Öğrencilerin bu tercihlerini anlamak, yükseköğretim sistemini ve kaynaklarını daha verimli kullanmak adına çok önemlidir. Bununla birlikte ülkelerin gelişmişlik düzeyini, ekonomilerini ve işgücü piyasalarındaki mevcut durumlarını anlamak için ülkelerin eğitim verileri de önem arz etmektedir. Dolayısıyla yükseköğretim sisteminin çeşitli yönleriyle analiz edilmesi; ülkelerin eğitimde gösterdikleri çabaların ve yaptıkları çalışmaların yanı sıra gelecekte uygulanacak politikaların ulusal, ekonomik ve sosyal perspektifler üzerindeki olası etkisini görmeye de yardımcı olur.

Yükseköğretim politikalarının objektif bir şekilde değerlendirilmesi için, hem yükseköğretime ilişkin verileri hem de uluslararası karşılaştırmaları bağımsız bir şekilde izlediğimiz *Yükseköğretime Bakış* rapor serisinin yedincisi olarak hazırlanan *Yükseköğretime Bakış 2023: İzleme ve Değerlendirme Raporu*, başta karar alıcılar olmak üzere araştırmacılar, basın mensupları ve genel okuyucuların sistemin durumunu, eğilimlerini ve olası müdahale ve iyileştirme alanlarını görmelerine yardımcı olacaktır.

Amaç ve Kapsam

Yıllık olarak yayımlanan Yükseköğretime Bakış rapor serisinin temel amacı, Türkiye’de yükseköğretim sisteminin mevcut durumu ve eğilimlerini, uluslararası karşılaştırmalarla birlikte kapsamlı ve bütüncül bir şekilde veriye dayalı olarak incelemek ve değerlendirmektir. *Yükseköğretime Bakış 2023: İzleme ve Değerlendirme Raporu* yedi bölümden oluşmaktadır. Yükseköğretime geçiş; yükseköğretime erişim ve katılım; eğitimin çıktıları; öğretim elemanları; eğitim ortamları; yükseköğretimin finansmanı ile üniversitelerin akademik ve yenilikçilik performansı. Her bölümde çeşitli ve önemli sorulara cevap olacak göstergelere yer verilmiştir. Her bir gösterge ise ilgili veriler esas alınarak şekil, tablo veya haritalarla desteklenmiştir.

Yöntem

Bu rapor, nicel araştırma yöntemlerinden olan betimsel araştırma özelliğine sahiptir. Mevcut veriler ile eklenen veriler, stratejik olarak Türkiye’de yükseköğretim politikalarının oluşturulması ve geliştirilmesi sürecine katkı sağlama potansiyeli yüksek olanlar arasından belirlenmiştir. Araştırma geçmişten günümüze meydana gelen eğilimleri de ele aldığından hem kesitsel hem de boylamsal araştırma niteliğindedir. Veri analizinde tablolama teknikleri ile birlikte şekiller kullanılmıştır. Kullanılan teknikler arasında başlıca oran istatistikleri, sıklık ve yüzde dağılımları, merkezi eğilim ölçüleri, kategoriler arası karşılaştırmalar için çapraz tablo analizi bulunmaktadır. Ayrıca, tüm tablo ve şekillerdeki yıllar, öğretim yılının başlangıcını ifade etmektedir. Örneğin, 2022-2023 öğretim yılına ait veriler, tablo ve şekillerde 2022 olarak gösterilmiştir. Mezuniyete ilişkin verilerde ise öğretim yılının son yılı referans olarak alınmıştır. Yani 2021-2022 öğretim yılı sonunda mezun olanlar 2022 olarak gösterilmiştir.

Yükseköğretime Bakış 2023: İzleme ve Değerlendirme Raporu içerisinde, göstergelerdeki veriler ağırlıklı olarak son beş/on yılı/öğretim yılını kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Bazı göstergelerde ise beşer yıllık periyotlar halinde üç tarih ele alınarak devam edilmiştir (2012, 2017 ve 2022). Önceki raporda olduğu gibi bu raporda da, üniversiteler kuruluş yıllarına göre üç dalgaya ayrılarak ifade edilmiş ve bölünme sonucu yeni kurulan üniversitelerde bölündükleri üniversitenin kurulduğu dalgada gösterilmiştir. Bu kapsamda verilerin analizi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada mevcut göstergelerde son durumun ortaya konması açısından veriler son beş/on yılı kapsayacak şekilde ve/veya beşer yıllık periyotlar (2012, 2017 ve 2022) halinde güncellenmiştir. Buna ilaveten yeni eklenen göstergelerde ulaşılabilen en eski tarihli veriye ulaşılarak görselleştirilmiştir. Daha sonra, güncellenen göstergelerle ilgili mevcut veriler derlenmiş veya ilgili kurum ve kuruluşların yayınlanmış raporlarından ve web sitelerinden toplanmıştır. Bu süreçte kurum ve kuruluşlar ile çok çeşitli kaynaklardan veriler derlenmiş ve analize hazır hale getirilmiştir. İkinci aşamada ise, bu göstergelerin değerlendirilmesine uygun olan verilerin sunum ve analiz teknikleri güncellenerek seçilmiştir. Verilerin derlenmesinde ve analizinde ortaya çıkabilecek maddi hataların önlenmesi için araştırma ekibi tarafından analizlerin ve verilerin kontrol edilmesi sağlanmıştır. Araştırma ekibi tarafından analiz/yorumlama aşamasında tutarsız gözükken veriler tespit edilip yeniden gözden geçirilmiş ve son olarak da metnin iç tutarlılığını sağlamak için son okuma ve tashih sürecinde tablo/şekil/ ile ana metin karşılaştırılmıştır.

Temel Veri Kaynakları

Yükseköğretime Bakış raporlarında kullanılan ve güncellenen veriler çok çeşitli kaynaklardan elde edilmiştir. Temel veri kaynağını; 1997-2012 yılları arası Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin her yıl yayımladığı Yükseköğretim İstatistikleri Kitabı verileri ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun web sitesindeki Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sisteminden derlenen veriler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2023) tarafından yıllık olarak yayımlanan Milli Eğitim İstatistikleri, Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) Genel Müdürlüğünden elde edilen veriler, Hazine ve Maliye Bakanlığı web sitesinden elde edilen veriler, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) web sitesinden elde edilen resmi veriler ile *Yükseköğretime Bakış 2023: İzleme ve Değerlendirme* raporundaki diğer veriler güncellenerek birçok göstergede kullanılmıştır. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun veri tabanı kullanılarak işsizlik ve istihdam istatistikleri, eğitim harcamaları istatistikleri, yaş grupları ve bölgelere göre eğitim istatistikleri ile adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine erişilmiştir. Dolayısıyla tüm veriler çeşitli açık kaynaklardan derlenmiştir.

Uluslararası karşılaştırmalar için raporda kullanılan başlıca veri kaynakları, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD, 2023)'nün her yıl düzenli olarak yayımladığı *Bir Bakışta Eğitim* ile Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO, 2023)'nün İstatistik Enstitüsü web sitesi olmuştur. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO, 2023) patent başvuru istatistikleri; SCIMAGO ve ULAKBİM veritabanları/verileri ülkelerin ve üniversitelerin akademik ve yenilikçilik performansını ortaya koymak üzere yararlanılan başlıca veri kaynakları arasında yer almıştır. Ayrıca, Times Higher Education (THE) dünya üniversiteleri sıralamaları, Academic Ranking of World Universities (ARWU), QS World Universities Rankings, ODTÜ Enformatik Enstitüsü (URAP) Laboratuvarı dünya ve Türkiye üniversiteleri sıralamaları verileri kullanılmıştır.

Kaynaklar

- MEB. (2023). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2022–2023*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- UNESCO. (2023). *UNESCO Institute for Statistics*. <http://data.uis.unesco.org/>
- WIPO. (2023). *Intellectual property statistics*. <https://www.wipo.int/ipstats/en/index.html>

YÖNETİCİ ÖZETİ

BÖLÜM A: Yükseköğretime Geçiş

2014 ile 2016 yılları arasında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran her iki öğrenciden biri bir yükseköğretim programına yerleşirken bu oranın 2021 yılına kadar düşme eğiliminde olduğu ve her dört kişiden birinin yerleştiği görülmektedir. 2022 ve 2023 yıllarında ise bu oran artmış ve ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuranların 2022 yılında %31,8'i, 2023 yılında ise %36'sı bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Geçen yıla ve ondan önceki yıla oranla 2023 yılında lisans ve önlisans düzeyinde yerleşen lise son sınıf düzeyindeki öğrencilerin oranında gözle görülür bir artış olsa da 2016 ve öncesine göre oldukça düşük olduğu görülmektedir.

2014 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısı 2 milyon 86 bin 115, yerleşen aday sayısı 922 bin 284 iken 2023 yılında başvuran sayısı geçen yıla göre 290 bin artış göstererek 3 milyon 527 bin 443'e yükselmiş, yerleşen aday sayısı ise 1 milyon 63 bin 807 olmuştur. Son 10 yılda yerleşen aday sayısı %16 artış gösterirken başvuran sayısı %83 artış göstermiştir. 2022 ve 2023 yıllarında ÖSYS'ye başvuran aday sayısındaki artışın temel nedeni baraj puanları uygulamasının kaldırılmasından kaynaklanmaktadır. Mevcut kontenjanların başvuran aday sayısındaki artışa oranla fazla artırılmadığı görülürken arz-talep arasındaki makas, 2022 ve 2023 yıllarında daha da açılarak devam etmektedir.

2021 yılında toplamda 148 bin 800 açıköğretim programı kontenjanı bulunurken (ÖSYM, 2021), 2022 yılında 154 bin 933 (ÖSYM, 2022) kontenjan bulunmaktaydı. 2023 yılında ise geçen yıla göre yaklaşık 15 bin artışla 169 bin 897 açıköğretim programı kontenjanı olmuştur. Bu kontenjanların %75'i önlisans, %25'i lisans düzeyindedir. Bu açıköğretim kontenjanlarının %50'si Anadolu Üniversitesi, %28'i Atatürk Üniversitesi, %18'i İstanbul Üniversitesi ve %4'ü ise Ankara Üniversitesi'ne aittir.

Bu yıl ilk defa tercih kılavuzunda depremzede öğrencilere, gazi ve şehit yakınlarına ve 34 yaş üzeri kadınlara yönelik özel bir kontenjan tanımlanmıştır. Buna göre şehit ve gazi yakınlarına vakıf yükseköğretim kurumlarında 2 bin 79'u lisans bin 695'i önlisans olmak üzere toplamda 3 bin 774 kontenjan ayrılmıştır. 34 yaş üstü kadınlar için devlet yükseköğretim kurumlarında 8 bin 1'i lisans, 12 bin 841'i önlisans olmak üzere toplamda 20 bin 842 kontenjan ayrılmıştır ve bu kontenjanların %77'si yüz yüzedir. Depremzede adaylar için devlet yükseköğretim kurumlarında 10 bin 955'i lisans, 10 bin 252'si önlisans olmak üzere toplamda 20 bin 207; vakıf yükseköğretim kurumlarında bin 879'u lisans, bin 547'si önlisans olmak üzere toplamda 3 bin 426; genel toplamda ise depremzede adaylara 23 bin 677 kontenjan ayrılmıştır.

2023 yılında ilk yerleştirmede önlisans düzeyinde boş kalan 4 bin 813 kontenjana kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirme sürecinde 108 bin 506 önlisans kontenjanı ilan edilmiştir. Bu ilan edilen 108 bin 506 önlisans kontenjanının 65 bin 759'u dolmuş ve 42 bin 742'si

boş kalmıştır. Burada en dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde yerleşen yaklaşık 104 bin civarında adayın kayıt yaptırmamasıdır. Daha açık bir ifadeyle ilk yerleştirme sürecinde önlisans programlarına yerleşen her dört adaydan biri (%25) kayıt yaptırmamıştır. 2023 yılında ilk yerleştirmede lisans düzeyinde boş kalan 20 bin 574 kontenjana kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirme sürecinde toplam 55 bin 646 lisans kontenjanı açıklanmış ve bu kontenjanların 23 bin 523'ü dolmuş ve 32 bin 123'ü boş kalmıştır. Burada da yine dikkat çeken en önemli husus 2023 yılında ilk yerleştirmede yaklaşık 35 bin civarında adayın yerleştiği lisans programına kayıt yaptırmamasıdır.

BÖLÜM B: Yükseköğretime Erişim ve Katılım

2013 yılında önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yeni kayıt yaptıranların içerisindeki payı %43 iken 2022 yılında bu pay %49'a yükselmiştir. 2022/23 öğretim yılında yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı son 10 yıldaki en fazla öğrenci sayısına ulaşmıştır. Bu artışın temel nedenlerinden biri, 2022 yılında açıköğretim kontenjanlarının 155 bin civarında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısının fazla olmasıdır.

2013 ile 2022 yılları arasında yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı 273 bin 884'ten 387 bin 603'e, lisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı da 401 bin 344'ten 583 bin 259'a yükselmiştir. Yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yüz yüze öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenciler içerisindeki payı %40 olarak gerçekleşmiştir.

2022/23 öğretim yılında ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında önlisans düzeyinde bir düşüş ve lisans düzeyinde bir artış söz konusu olup sırasıyla 53 bin 930 ve 42 bin 793, toplamda da 96 bin 723 olarak gerçekleşmiştir. Son on yılda ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı 2015 yılında en fazla sayıya ulaşmışken yıllar itibarıyla 2021 yılına kadar sürekli azalma eğilimi göstermiş ve 2022 yılında ise lisans düzeyindeki artışa bağlı olarak artmıştır. Bu programlara olan talebin son yıllarda giderek azalmış olması, Yükseköğretim Kurulu'nun ikinci öğretim kapsamındaki programların kontenjanlarını azaltma eğilimine girmesine neden olmuştur.

2013 yılında kadın ve erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranları arasındaki makas %2 puan iken 2022/23 öğretim yılında bu makas en üst düzeye ulaşmış ve %10,1 puan olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında yükseköğretimde erkeklerde net okullaşma oranı %41,1, kadınlarda %51,2, toplamda ise %46 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2022/23 öğretim yılında 18-22 yaş grubundaki her iki kadından biri, her beş erkekten ise üçü yükseköğrenim almıştır.

OECD ülkeleri arasında 20-24 yaş arası net okullaşma oranı Slovenya (%56), Hollanda (%56), Yunanistan (%55), Danimarka (%53), Avustralya (%54), Almanya (%52), Güney Kore (%51), Türkiye (%50) ve Norveç (%50)'te %50 ve üzerindedir. OECD ülkeleri arasında 20-24 yaş arası net okullaşma oranı Lüksemburg (%20), Kosta Rika (%26), Meksika (%26) ve Kolombiya (%26)'da %26 ve altındadır. 20-24 yaş arası net okullaşma oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %42'dir. Türkiye'nin 20-24 yaş arası net okullaşma oranı, OECD ülkeleri ortalamasının %8 puan üzerindedir.

2022/23 öğretim yılında öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 2 milyon 647 bin 54, lisans düzeyinde 3 milyon 754 bin 95, lisansüstü düzeyinde 548 bin 993 ve toplamda da 6 milyon 950 bin 142 olmuştur. Burada dikkat çeken husus 2022/23 öğretim yılında bir önceki yıla göre öğrenci sayılarında önlisans düzeyinde 600 bin ve lisans düzeyinde 825 bin düşüş söz konusu iken lisansüstü düzeyinde 80 bin artış yaşanmış, dolayısıyla yükseköğretimdeki toplam öğrenci sayısı da 8 milyon 297 binden 6 milyon 950 bine gerilemiş ve 1 milyon 347 bin azalmıştır.

2013-2016 yılları arasında açıköğretimdeki öğrenci sayısı ile devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayısı hemen hemen aynı seviyelerde gitmesine rağmen 2017 yılından itibaren 2021 yılına kadar açıköğretim öğrenci sayısı sürekli artış eğilimi göstermiş, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayıları ise az da olsa düşüş eğilimi göstermiştir. 2022/23 öğretim yılında ise bir önceki öğretim yılına göre açıköğretimdeki öğrenci sayısı 1 milyon 618 bin azalmıştır. Bunun temel nedeni ise 17 Nisan 2020 tarih ve 31102 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda “Açık öğretim sisteminde üst üste dört dönem kayıt yenileme koşullarını yerine getirmeyen öğrencinin ilgili programdan ilişkisi kesilir.” hükmünün yer almasıdır. Bu kapsamda açıköğretimde yeni kayıt ve mezun sayıları da göz önünde bulundurulduğunda 2 milyonun biraz üstünde öğrencinin açıköğretimden kaydının silindiği ön görülmektedir.

2022/23 öğretim yılı itibarıyla Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin 58 bin 213’ü Suriye, 34 bin 247’si Azerbaycan, 22 bin 632’si İran, 18 bin 250’si Türkmenistan, 16 bin 172’si Irak, 10 bin 43’ü Somali, 9 bin 597’si Mısır, 9 bin 203’ü Afganistan, 8 bin 864’ü Kazakistan, 8 bin 198’i Yemen ve 106 bin 275’i ise diğer ülke uyrukludur. Türkiye’deki her beş uluslararası öğrenciden biri Suriye uyruklu iken her iki uluslararası öğrenciden biri Suriye, Azerbaycan, İran, Türkmenistan veya Irak uyrukludur.

Türkiye’nin 2020/21 öğretim yılına ilişkin uluslararası öğrenci sayısı 224 bin 48 olmakla birlikte 2019/20 öğretim yılındaki %2,9 olan dünyadaki uluslararası öğrenci payını %3,5’e yükseltmiş ve bu uluslararası öğrenci sayısı ile Dünyada sıralamada 8. ülke konumundadır. Mevcut veriler göz önünde bulundurulduğunda ve Türkiye’nin 2022/2023 öğretim yılı uluslararası öğrenci sayısı da (301 bin 694) dikkate alındığında; 2023 yılında Türkiye’nin bu alanda Dünyada ilk 5 ülke arasına girmesi muhtemeldir.

BÖLÜM C: Eğitimin Çıktıları

25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında erkeklerde bu oran 2018 yılında %21,8; kadınlarda %17,1 olmak üzere toplamda %19,4 şeklinde gerçekleşirken 2022 yılına gelindiğinde erkeklerde %25’e, kadınlarda %21,1’e olmak üzere toplamda %23’e yükselmiştir. 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında ise 2018 yılında erkeklerde %33,5, kadınlarda %34,4 olmak üzere toplamda %33,9 iken 2022 yılına gelindiğinde bu oran erkeklerde %38,8, kadınlarda %43,6 olmak üzere toplamda %41,2 şeklinde gerçekleşmiştir.

OECD ülkeleri arasında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarını 2015 yılından 2022 yılına en çok artıran ülkeler Türkiye (%13 puan), İrlanda (%11 puan), Portekiz (%11 puan), Şili (%11 puan) olurken İsrail, Macaristan ve Finlandiya’da oransal bir değişimin olmadığı ve Polonya’nın

2022 yılında 2015 yılına göre %3 puan gerileme yaşadığı görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye, 2015 (%28) yılından 2022 (%41) yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezun oranını en fazla artıran ülke konumunda olmasına rağmen hala bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalamasının (%47) altında bir yükseköğretim mezun oranına sahiptir.

Önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayısı 2002 yılında 79 bin 378 iken 2012 yılında 169 bin 368 olmuş, 2022 yılına gelindiğinde ise 335 bin 60'a yükselmiştir. Lisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayılarına bakıldığında, 2002 yılında 136 bin 732 iken 2012 yılına gelindiğinde 289 bin 365 olmuş ve 2022 yılında 477 bin 253'e yükselmiştir. 2002 yılından bu yana önlisans mezun sayısı üç kat, lisans mezun sayısı ise yaklaşık üç buçuk kat artırmıştır.

Yüksek lisans düzeyinde 2013 yılında 36 bin 674 kişi mezun olmuşken 2019 yılında en yüksek düzeye çıkmış ve 86 bin 251 kişi mezun olmuştur. 2020 yılında ciddi bir düşüş gerçekleşerek yüksek lisans mezunu sayısı 60 bin 828'e düşmüş, 2021'de 70 bin 396, 2021/22 öğretim yılında ise 80 bin 634 olmuştur. 2019 yılı sonrasında yaşanan ciddi düşüşün sebebinin yaşanan koronavirüs pandemisi olduğu söylenebilir. Doktora düzeyinde mezun sayılarına bakıldığında; 2013 yılında 4 bin 873 kişi doktora düzeyinde mezun olmuşken 2022 yılına gelindiğinde 10 bin 726'ya yükselmiştir. 2013'ten 2022'ye hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde mezun sayıları iki katından fazla bir artış yaşamıştır.

15 yaş üstü genel lise mezunlarının işsizlik oranı 2018 yılında %13,1 iken 2022 yılında %12,7 şeklinde gerçekleşmiştir. Lise dengi meslek okul mezunlarının işsizlik oranı 2018 yılında %11,4 iken, 2022 yılında %11,3 olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının işsizlik oranına bakıldığında 2018 yılında %12,4 iken 2022 yılında %11,3 olmuştur. Eğitim düzeyine göre istihdam oranlarına bakıldığında ise genel lise mezunlarının istihdam oranı 2018 yılında %48 iken, 2022 yılında %48,4 olmuştur. Lise dengi meslek okul mezunlarının istihdam oranı 2018 yılında %58,6 iken, 2022 yılında %59,1 şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının istihdam oranına bakıldığında 2018 yılında %69,6 iken, 2022 yılına gelindiğinde %68,65 olarak gerçekleşmiştir.

Yükseköğretim mezunu kadınlarda işsizlik oranı 2018 yılında %17,1 iken 2022 yılında %15,2 şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunu erkeklerde işsizlik oranı ise 2018 yılında %9,1 iken 2022 yılında %8,3'e gerilemiştir. Yükseköğretim mezunlarının cinsiyete göre istihdam oranlarına bakıldığında erkeklerde 2018 yılında %78,3 iken, 2022 yılına gelindiğinde %78 şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunu kadınlarda istihdam oranı ise 2018 yılında %59,4 iken, 2022 yılında %58,3 olarak gerçekleşmiştir.

2022 yılında 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı OECD ülkeleri ortalaması bakımından erkeklerde %90, kadınlarda %84 olmak üzere toplamda %86'dır. Türkiye'nin 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranına bakıldığında 2022 yılı için erkeklerde %85, kadınlarda %61 olmak üzere toplamda %72'dir. Türkiye'nin 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı için 2015'den 2022'ye erkeklerde %1 puan gerileme yaşanırken kadınlarda bu gerileme %4 puan civarında gerçekleşmiştir.

25-64 yaş arası önlisans düzeyinde mezunlarının istihdam oranı OECD ülkeleri ortalaması %82, lisans düzeyinde %85, yüksek lisans düzeyinde %90, doktora düzeyinde ise %93'tür. Türkiye'ye bakıldığında önlisans mezunlarının istihdam oranı %65, lisans mezunlarının %76, yüksek lisans mezunlarının %83 ve doktora mezunlarının ise %93'tür. Türkiye'nin doktora mezunu istihdam oranı OECD ülkeleri ortalamasıyla aynıdır ancak önlisans, lisans ve yüksek lisans mezunu istihdam oranlarında geride kalmaktadır.

OECD ülkeleri ortalamasına göre 15-29 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların (NEET) oranı %12,6'dır. Türkiye'de 15-29 yaş arası ne eğitim ne istihdamda olanların oranı %27,9'dur. Türkiye bu oranıyla hem OECD ülkeleri ortalamasından yüksekte hem de OECD ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Açık bir ifade ile Türkiye'nin NEET oranı OECD ortalamasının yaklaşık iki katından daha fazladır.

BÖLÜM D: Öğretim Elemanları

2013 yılında 64 bin 189 öğretim üyesi bulunurken 2022 yılına gelindiğinde öğretim üyesi sayısı 100 bin 958 olmuştur. Araştırma görevlisi sayısına bakıldığında 2013 yılında 44 bin 74 iken 2021 yılında 52 bin 497 olup 2022 yılına gelindiğinde düşüş yaşanarak 46 bin 569 olmuştur. Öğretim görevlisi sayısına bakıldığında 2013 yılında 34 bin 174 iken 2022 yılında 37 bin 39 şeklinde gerçekleşmiştir. Toplam öğretim elemanı sayısı ise 2013 yılında 147 bin 437 iken 2021 yılında 184 bin 702 ile en üst seviyeye ulaşmış, 2022 yılında ise bir miktar düşüş ile 184 bin 566 olmuştur. Araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadroları özellikle öğretim üyesi kadrolarını beslemektedir.

Devlet üniversiteleri verilerine bakıldığında 2013 yılında görev yapan öğretim elemanları arasında kadınların payı %42 iken 2022 yılında %45'e, 2013 yılında görev yapan öğretim üyeleri içinde kadın öğretim üyelerinin payı ise %34 iken 2022 yılında %40'a yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lara bakıldığında görev yapan öğretim elemanları içinde kadın öğretim elemanlarının payı 2013 yılında %50 iken 2022 yılında %54'e, öğretim üyesi içerisinde kadın öğretim üyelerinin payı ise 2013 yılında %38'den %47'ye yükselmiştir.

OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı ortalaması %46'dır. Litvanya (%57), Letonya (%55), Yeni Zelanda (%53), Finlandiya (%52), ABD (%51) ve Kanada (%50) en fazla kadın öğretim elemanı oranına sahip ülkeler olup bu ülkelerde kadın öğretim elemanı oranı %50 ve üzerindedir. Türkiye'de ise kadın öğretim elemanı oranı %45' olup OECD ülkeleri ortalamasının %1 puan altındadır.

YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayılarına bakıldığında yüksek lisans düzeyinde öğrenimini tamamlayıp mecburi hizmete başlayanların sayısı 2013'te 123 iken 2022 yılında 252 olmuştur. Doktora düzeyinde ise aynı sayı 2013 yılında 66 iken 2022 yılında 142 olmuştur.

BÖLÜM E: Eğitim Ortamları

1991 yılında 28 devlet 1 vakıf olmak üzere 29 yükseköğretim kurumu bulunurken, 1992 yılına gelindiğinde 51 devlet 2 vakıf olmak üzere toplamda 53; 1995 yılına gelindiğinde ise 53 devlet 3 vakıf olmak üzere 56 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. 2005 yılına kadar yükseköğretim kurum sayısı sabit kalmıştır ve 2005 yılından sonra artmaya başlamıştır. 2006 yılında 68 devlet 26 vakıf üniversitesi bulunurken 2023 yılına gelindiğinde ise 129 devlet ve 79 vakıf olmak üzere toplamda 208 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Son 6 yıldır yükseköğretim kurum sayısının -vakıf yükseköğretim kurumlarında bir artış, bir azalış değişimleri hariç- sabit kaldığı görülmektedir.

2013 yılında devlet üniversitelerinde kurum başına düşen öğrenci sayısı 23 bin 32 iken 2018 yılında 30 bin 430'a yükselmiş ve 2022 yılına gelindiğinde ise 24 bin 899 şeklinde gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında ise 2013 yılında 3 bin 828 iken 2022 yılına gelindiğinde 8 bin 839'a yükselmiştir. 2018 sonrasında devlet yükseköğretim kurumlarında kurum başına düşen öğrenci sayısındaki düşüşün temel nedeni 14 üniversitenin bölünmesidir. Dolayısıyla öğrenci sayısı sabit kalırken yükseköğretim kurum sayısı artmış ve kurum başına düşen öğrenci sayısı azalmıştır.

Yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ülkeleri ortalaması 17'dir. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Kolombiya'da 28, İrlanda'da 23, Belçika ve Türkiye'de 22, İtalya'da 21, Meksika'da 20 olup OECD ortalamasının üstünde olan ülkelerdir. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu ülkeler ise Lüksemburg (5), Norveç (10) ve İsveç (10)'tir.

Birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 37 iken; ikinci dalgada ise bu öğrenci sayısı 45, üçüncü dalgada ise 38'dir. Burada dikkat edilmesi gereken husus birinci, ikinci ve üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarında ciddi farklılaşmanın olmasıdır.

2013/14 öğretim yılında 118 bin 30 erkek, 188 bin 99 kadın olmak üzere toplamda 306 bin 129 KYK yurtlarında yükseköğretim öğrenci kapasitesi bulunurken 2022/23 öğretim yılında 329 bin 572 erkek, 547 bin 370 kadın olmak üzere 876 bin 942 yurt kapasitesi bulunmaktadır. Yıllara göre KYK yurtlarında özellikler kadın öğrenci kapasitelerinde önemli ölçüde artışların olduğu görülmektedir.

BÖLÜM F: Yükseköğretimin Finansmanı

2014 yılında gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %4,16 iken -2015 yılı hariç- 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve %3,24 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında bir miktar artışla %3,43 olarak gerçekleşirken 2022 yılında düşüşle %2,81 olarak gerçekleşmiş ve ardından 2023 yılında ise gerçekleşmesi öngörülen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %3 olarak hesaplanmıştır.

Yükseköğretim harcamaları, 2013 yılından 2022 yılına kadar sürekli olarak artış eğilimi göstermiştir. 2013 yılında 16,29 milyar TL olan nominal yükseköğretim harcamaları, 2022 yılında 82,82

milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar incelendiğinde ise 2013 yılından 2018 yılına kadar gerçekleşen artışa rağmen, 2019 ve 2020 yıllarında düşüş, 2021 yılında ise yükseliş yaşandığı görülmektedir. 2022 yılı sabit fiyatlarıyla 2013 yılında 86,24 milyar TL olan yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar, 2018'de 108,99 milyar TL, 2019 yılında 101,45 milyar TL, 2020 yılında 99,99 milyar TL, 2021 yılında ise 123,02 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

GSYH içinde yükseköğretim harcamalarının payı OECD ülkeleri ortalaması %1,5'tir. Şili %2,65, ABD %2,52, Kanada %2,37 ve Birleşik Krallık %2,06 ile GSYH'lerinin içinde yükseköğretim harcamalarının payı %2 ve üzerinde olan ülkelerdir. Lüksemburg %0,47, İrlanda %0,81, Macaristan %0,85 ve Yunanistan %0,93 ile GSYH'lerinin içinden yükseköğretim harcamalarına ayırdıkları pay %1'in altında kalan ülkelerdir. Türkiye ise 2020 yılı için %1,54 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,5'in biraz üzerinde bir oranda GSYH'si içinden yükseköğretime harcama yapmıştır.

2014 yılında 865 bin 309 öğrenci öğrenim kredisi alırken bu sayı 2017 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve 1 milyon 163 bin 467 olarak gerçekleşmiştir. Sonrasında 2020 yılına kadar aynı sayılara yakın öğrenci öğrenim kredisi almıştır. 2020 yılında öğrenim kredi alan öğrenci sayısı 1 milyon 144 bin 70 iken 2021 yılında 976 bin 465'e, 2022 yılında ise 859 bin 479'a gerilemiştir. 2023 yılında ise KYK'dan öğrenim kredisi alan öğrenci sayısı bugüne kadarki en çok sayı olmuş ve 1 milyon 413 bin 910 olarak gerçekleşmiştir.

BÖLÜM G: Üniversitelerin Akademik ve Yenilikçilik Performansı

Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları 2017 ve 2018 yılları hariç 2013 ile 2022 yılları arasında sürekli artış eğilimi göstermiştir. Türkiye'nin 2013 yılında toplam 40 bin 413 yayını bulunmakta olup bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %19,36 iken dünya içerisindeki payı ise %1,4'tür. 2022 yılında ise toplam yayın sayısı 71 bin 443'e, bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %29,53'e, bu yayınların dünya içerisindeki payı ise %1,84'e yükselmiştir. Türkiye yıllar itibarıyla uluslararası yayın sayısını artırırken hem bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payını hem de bu yayınların dünya içerisindeki payını artırmıştır.

THE 2024 Times Higher Education (THE) 2024 dünya üniversiteleri sıralamasında ilk 10'a bakıldığında İngiltere'den 3 ve ABD'den 7 üniversite yer almaktadır. THE 2024 sıralamasında ilk 1000 içerisinde Türkiye'den yer alan üniversiteler detaylı incelendiğinde ise Koç, ODTÜ, Sabancı, İTÜ, Bilkent, Boğaziçi ve Yıldız Teknik üniversiteleri THE 2023 sıralamasına göre daha üst sıralarda yer alırken Çankaya Üniversitesi sıralamalarda geriye düşmüştür. Türkiye'den her geçen yıl bu sıralamalarda yer alan üniversite sayısı artmakta olup THE 2024 sıralamasına toplamda 97 üniversite katılmıştır. Diğer bu 86 üniversite ise 1000 ve üzerinde bir sıralamada yer almaktadır.

2022 yılında en çok PCT başvurusunun yapıldığı ülke 2019 ile 2021 yıllarında olduğu gibi Çin'dir. 2022 yılı Çin menşeli PCT başvuruların sayısı 70 bin 15'tir. Daha sonra menşeline göre en çok PCT başvurusu yapan ülkeler sırasıyla ABD (59.056), Japonya (50.345), Güney Kore (22.012), Almanya (17.530) ve Fransa (7.764)'dir. 2022'deki toplam 278 bin 100 PCT başvurusunun %78,7'sini ilk 5 ülke menşelidir. Türkiye menşeli PCT başvuruları, 2022 yılında bin 790 olarak gerçekleşirken en çok PCT başvurusu yapanlar arasında 15. sırada yer almaktadır.

Sonuç ve Öneriler

- Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran adayların %20,2'si bir lisans programına, %14,2'si bir önlisans programına %1,7'si bir açıköğretim programına yerleşmiş ve toplamda başvuran öğrencilerin %36'sı bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Bu durum yükseköğretim sistemi içerisinde arz-talep dengesinde bir uyum sorununun söz konusu olduğunu ve Türkiye eğitim sisteminin de en kronik sorunu olduğunu gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla yükseköğretim sistemine her yıl daha da artan taleple birlikte kontenjan artışına yönelik planlamalar yapılmalı ve uygulanmalıdır.
- İlk yerleştirme sürecinde önlisans programlarına yerleşen her dört adaydan biri (%25) kayıt yaptırmamıştır. Dolayısıyla baraj uygulamasının kaldırılmasından kaynaklı olarak ilk yerleştirmede kontenjanlar dolmuş gibi görünse de, her dört adaydan birinin kayıt yaptırmaması ve ek yerleştirmeye ilişkin son beş yılda açıklanan kontenjanların da aynı seviyelerde olması; barajın kaldırılmasının önlisans kontenjanlarının dolması üzerinde bir etkisinin olmadığıdır. Bu nedenle yükseköğretimde oluşturulan önlisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesine, değişen işgücü piyasası eğilimlerine ve ülkenin kalkınma hedeflerine yönelik analizlerin yapılması gerekmektedir.
- İlk yerleştirme süreci sonrasında lisans düzeyinde boş kalan kontenjan ve kayıt yaptırmayanların sayısı ile ek yerleştirme sonrası boş kalan kontenjan sayısı hala çok yüksektir. Yükseköğretimde kaynakların daha verimli kullanılması adına lisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesi, işgücü piyasasının ihtiyaçları ve ülkenin kalkınma hedefleri de dikkate alınarak lisans kontenjanlarına ilişkin planlamalar buna göre yapılmalıdır.
- Lise son sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin üniversiteye giriş sınavına başvurup herhangi bir yükseköğretim programına girme oranları çok düşüktür. Sınava başvuran öğrencilerin %36'sı herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Mevcut verilere bakıldığında bu oranın son yedi yıldır %50'lerden %30'lar civarına düşmesi kaygı vericidir. Bu nedenle bu düşüşün nedenleri araştırılmalı ve bu nedenlere yönelik gerekli politika tedbirleri alınarak uygulamaya geçirilmelidir.
- Türkiye'nin yükseköğretime erişim oranları artmakta olup 18-22 yaş grubundaki her iki kadından biri ve her beş erkekten ise üçü yükseköğretimdedir. Yükseköğretim sisteminin daha kaliteli ve nitelikli büyüebilmesi için yüz yüze öğretim programlarına yönelik planlamalar yapılmalı, tercih edilebilir yüz yüze öğretim programlarındaki kontenjanlar artırılmalıdır.
- Günümüzde artık kadınlar yükseköğretim imkânlarından, erkeklerden daha fazla oranda yararlanmakta; diğer bir ifadeyle yükseköğretim alan kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır. Ancak buna rağmen lisansüstü eğitim seviyesine bakıldığında yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 93 kadın öğrenci kayıt yaptırmaktadır. Bu bağlamda kadınların lisansüstü öğrenimlerini teşvik edici politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- Engelli kadınların yükseköğretime erişimi erkeklere göre çok daha azdır. Hem engelli kadınların yükseköğretime erişimini artıracak hem de engelli öğrencilerin yüz yüze programları tercih etmeleri için ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak teşvik edici mekanizmalar ve politikalar geliştirilmelidir.

- Türkiye'nin uluslararası öğrenci sayısı bakımından Dünyada ilk 5 ülke arasında yerini alabilmesi için yükseköğretime yönelik talebi artırıcı politikalar uygulamalı ve uluslararası öğrencilerin çeşitliliğini sağlayacak teşvik politikaları geliştirmelidir.
- Türkiye, 2015 yılından 2022 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezun oranını en fazla artıran ülke konumunda olmasına rağmen hala bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalaması olan %47'nin altında bir yükseköğretim mezun oranına sahiptir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim mezun sayılarının artırılmasına yönelik yeni politikalar oluşturulmalı, uygulanmalı ve mevcut politikalar iyileştirilmelidir.
- Nitelikli ve eğitilmiş insan gücü, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumları için çok önemlidir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim sistemi içerisinde lisansüstü eğitime yönelik teşvik edici ve destekleyici mekanizmalar oluşturulmalı, politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- Türkiye OECD ortalamasında doktora mezunu istihdam oranı aynı olsa da önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde mezunların istihdam oranları bakımından oldukça geridedir. Türkiye'de yükseköğretim mezunlarının istihdam edilmesini artırıcı yönde politikalara ağırlık verilmeli ve mevcut uygulamalar gözden geçirilmelidir.
- Türkiye'de ne eğitimde ne istihdamda olanlara yönelik gerekli analizler yapılmalı ve NEET oranını düşürecek politikalar geliştirilmelidir.
- Kadın öğretim üyelerinin oransal anlamda az olduğu bölgeler ve şehirler tespit edilerek bu durumun nedenleri araştırılmalı ve teşvik mekanizmaları kurulmalıdır.
- Bütün yükseköğretim kurumlarını kapsayacak bir şekilde uluslararası öğretim elemanı çeşitliliğinin oluşturulması ve niceliksel artışı sağlayacak stratejilerinin belirlenerek uygulanması gerekmektedir.
- Yükseköğretimde çeşitliliğin sağlanabilmesi ve araştırmanın aynı zamanda eğitimin kalitesinin artabilmesi için yurtdışı burs programlarının sayısının artırılması ve YÖK doktora burslarının kapasitesi ve verimliliğinin gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.
- Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında yükseköğretim kurumları içerisinde devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında önemli ölçüde farklılaşmalar bulunmaktadır. Devlet ve vakıf üniversiteleri arasında öğretim üyesi/öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan aşırı farklılaşmanın temel nedeni öğretim elemanı ihtiyacıdır. Bu nedenle yıllardır var olan ve devam eden bu sorunun çözüme yönelik politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- Hâlihazırdaki uygulamalar yeniden gözden geçirilirken 50/d kapsamında çalışan araştırma görevlilerinin doktora eğitimini tamamlamalarının ardından kadroya geçiş imkânı sağlayan uygulamaya devam edilmeli; kalıcı hale getirilmelidir.
- Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre hem önlisans hem de lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları arasında büyük farklılaşmalar söz konusudur. Bu kapsamda eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre öğretim elemanı ihtiyacı alanlar belirlenmeli ve ihtiyacın giderilmesine yönelik planlamalar yapılmalıdır.

- KYK yurtlarına başvuran öğrenci sayısının her yıl artması göz önüne alınarak ihtiyaca yönelik yurtlar planlanmalı ve yapılmalıdır. Yapılacak olan yurtların arz-talep dengesine bağlı olarak konumları ve kapasiteleri planlanmalıdır.
- Türkiye yükseköğretim sisteminde hem ulusal hem de uluslararası göstergelerde yakaladığı performansı devam ettirmesi, daha iyi ve daha nitelikli çalışmalar yapılabilmesi için yükseköğretime ayırdığı bütçeyi daha da artırmalıdır.
- Satın alma Gücü Paritesine göre Türkiye, 9 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en az harcama yapan ülkeler arasında iken OECD ülkeleri ortalamasının yarısından biraz daha az harcama yapmaktadır. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar artırılarak OECD ülkeleri ortalamasına yaklaştırılmalıdır.
- Merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay daha da artırılmalıdır.
- Yükseköğrenimleri için öğrenim kredisi alan öğrencilerin hayat pahalılığı da göz önünde bulundurularak, öğrenim kredisinin geri ödemesinde mevcut uygulanan politika gözden geçirilmeli ve mezunları mağdur etmeyecek farklı geri ödeme mekanizmaları devreye alınmalıdır.
- Türkiye'nin yayın sayısı performansındaki ivme önemli olmakla birlikte nitelikli yayın çıkarma noktasında yeteri kadar performans gösteremediği; hem Türkiye adresli bilimsel dergilerin dünya sıralamasında ilk 4 bin içerisinde yer almamasından hem de 1996-2022 yılları arasındaki doküman başına atıf sayısı bakımından da 25. ülke konumunda olmasından ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin yayın sayısındaki artışa paralel olarak daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmasını sağlamak için yeni teşvik politikaları geliştirilmelidir.
- Türkiye'nin yayın sayısındaki artış ivmesi de dikkate alındığında devlet yükseköğretim kurumlarının başta araştırma üniversiteleri olmak üzere dünya sıralamalarında ilk 500 ve ilk 1000 içerisinde daha fazla sayıda yer edinmeleri için yayın performanslarını daha da artırmak ve daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmalarını sağlamak adına mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmelidir.
- Türkiye yükseköğretim sisteminin öğretim elemanı ihtiyacının olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye yükseköğretim sisteminin daha verimli hale gelebilmesi için öğretim elemanı başına düşen öğrenci oranını düşürmesi dolayısıyla da gerekli öğretim elemanı ihtiyacının karşılanması gerekir.
- Türkiye menşei patent ve PCT başvuru sayılarını daha da artırmak için hem yükseköğretime hem de özel kurumlara uygulanan mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmelidir.
- Mevcut insan kaynakları politikalarının geliştirilmesi ve etkinliğinin desteklenmesi gerekirken mevcut akademik araştırmanın yeniden yapılandırılmasına ve daha fazla desteklenmesine de ihtiyaç vardır.

BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİME GEÇİŞ

GÖSTERGE A1

Ortaöğretimden mezun öğrenci sayısı kaçtır?

GÖSTERGE A2

Yükseköğretime geçiş oranları nasıldır?

GÖSTERGE A3

Yükseköğretim kontenjan sayıları kaçtır?

BÖLÜM A

Sonuç ve Öneriler

Yükseköğretime katılım, genç yetişkinlerin becerilerinin geliştirilmesinde ve böylece topluma tam olarak katkıda bulunmalarında önemli bir rol oynar. Ancak yükseköğretime ilk kez gireceklerin çeşitli kaygılar yüzünden her yıl değişen çok farklı yükseköğrenim seçimleri, yükseköğretim programlarının arzını da etkilemektedir. Öğrencilerin bu seçimlerini anlamak, yükseköğretim sistemini ve kaynaklarını daha verimli kullanmak için önem arz etmektedir.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerinde, kız öğrencilerin lise eğitimini tamamlama oranı erkeklerden daha yüksek olup bu durum hem mesleki hem de genel programlar için geçerlidir. Lisans programları, neredeyse tüm OECD ülkelerinde açık bir farkla yükseköğretime ilk kez girenler için en popüler programlar olup ortalama olarak, ilk kez girenlerin dörtte üçünden fazlası (%76) bir lisans programına girmektedir. İşgücü piyasasına girmek için mesleki bilgi ve yeterlilikleri sağlayan kısa aşamalı yükseköğretim programları, bazı ülkelerde yükseköğretim sisteminin önemli bir parçasıdır. Avusturya, Kolombiya, Türkiye ve ABD’de, yükseköğretime ilk kez girenlerin %40’ından fazlası kısa aşamalı yükseköğretim programlarına kaydolmaktadır. Bunun tersine, diğer birçok OECD ülkesinde, kısa dönemli yükseköğretim programları çok daha az yaygındır, hatta hiç yoktur (OECD, 2023).

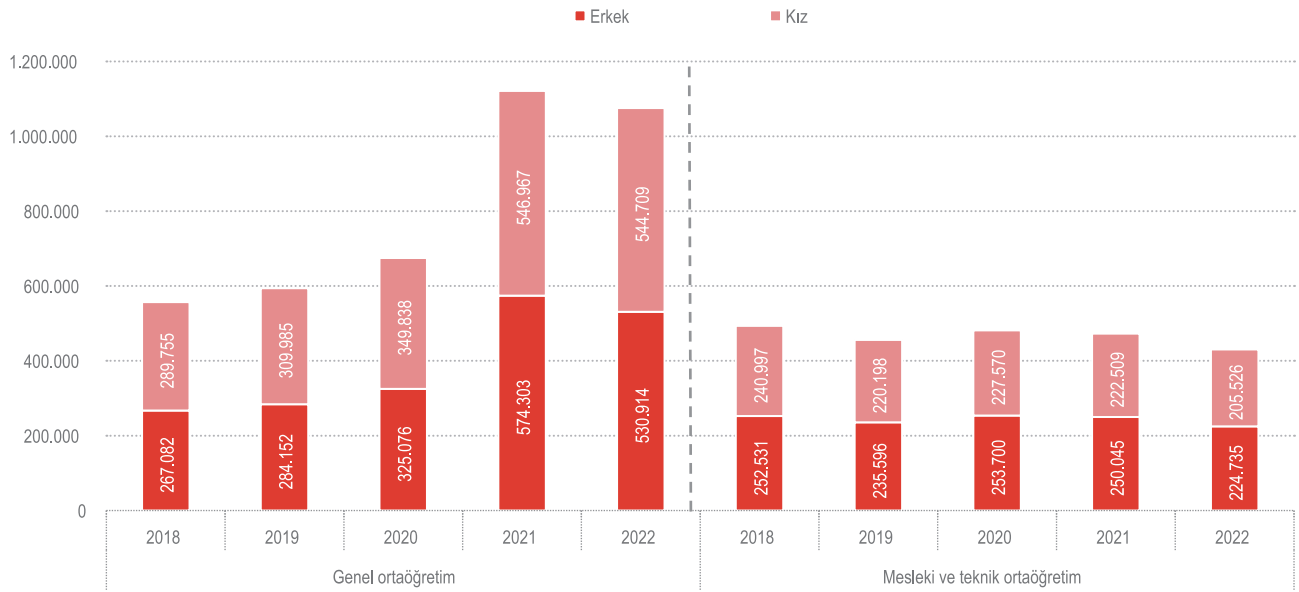
Bu bölüm adı altında, Türkiye’de ortaöğretimden mezun sayıları yıllar itibarıyla cinsiyete göre incelenecektir. Sonrasında ise Türkiye’de ortaöğretimden yükseköğretime geçiş oranları ele alınacak ve ardından yükseköğretim kontenjanları detaylı olarak analiz edilecektir. Son olarak ise Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerinde yükseköğretime ilk kez girenler arasında önlisans programlarına girenlerin oranı karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Bu göstergede, yükseköğretimin öğrenci kaynağını oluşturan ortaöğretimden mezun sayıları cinsiyet ve okul türüne göre ele alınmış ve ayrıntılı incelenmiştir.

2018 ile 2022 yılları arasında cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim Şekil A.1.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2018/19 öğretim yılında genel ortaöğretimden 267 bin 82 erkek, 289 bin 755 kız olmak üzere toplamda 556 bin 837 kişi mezun olurken 2022/23 öğretim yılında 530 bin 914 erkek, 544 bin 709 kız, toplamda ise 1 milyon 75 bin 623 kişi mezun olmuştur. Mesleki ve teknik ortaöğre-

timden 2018 yılında 252 bin 531 erkek, 240 bin 997 kız olmak üzere toplamda 493 bin 528 kişi mezun olurken bu mezun sayıları 2022 yılında erkeklerde 224 bin 735, kızlarda 205 bin 626 ve toplamda 430 bin 261 olarak gerçekleşmiştir. Ortaöğretimden 2018 yılında toplamda 1 milyon 50 bin 365 kişi mezun olurken 2022 yılında 1 milyon 505 bin 884 kişi mezun olmuştur. Burada 2020/21 ve 2021/22 öğretim yıllarında genel ortaöğretimden mezun olanların önceki yıllara göre çok daha fazla olmasının temel nedeni, açıköğretim lisesi sınavlarının uzaktan online olarak yapılmasıdır.

Şekil A.1.1 Cinsiyete ve okul türüne göre ortaöğretimden mezun olanların sayısında yaşanan değişim (2018-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

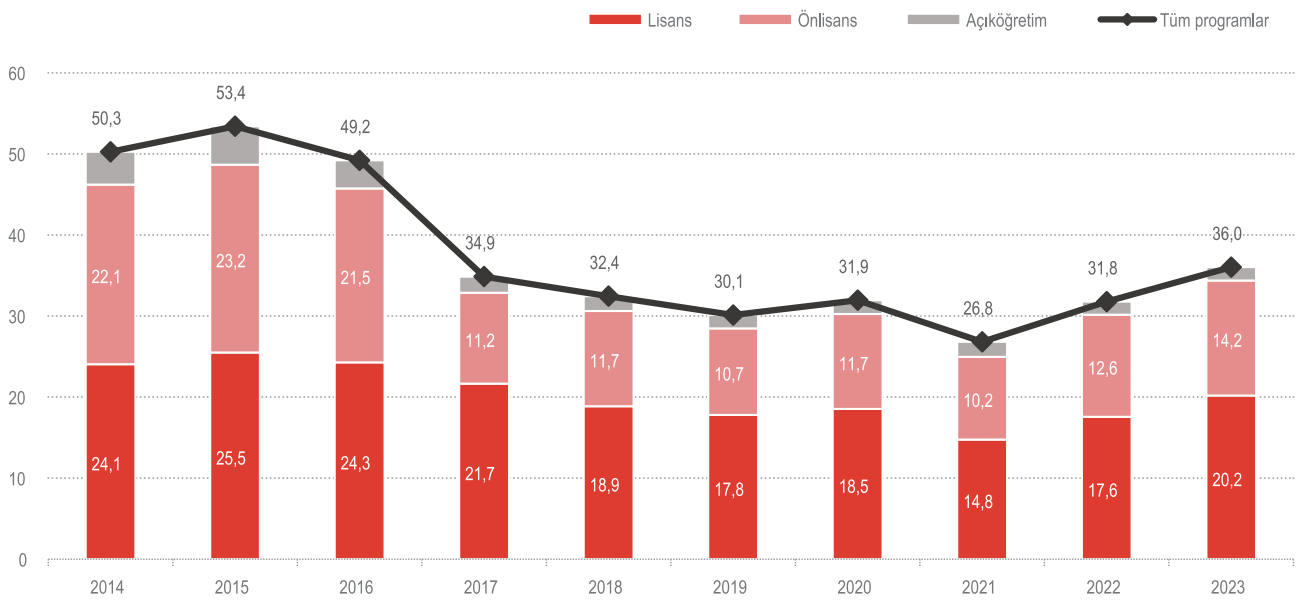
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı imam hatip liselerine ilişkin mezun sayıları, MEB istatistiklerinde mesleki ve teknik ortaöğretim mezun sayıları içinde gösterildiğinden burada da aynı şekilde gösterilmiştir.

Bu gösterge altında ilk önce Türkiye'de ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrenci oranları ayrıntılı ele alınmıştır. Daha sonrasında

ise ortaöğretimde okul türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranları incelenmiştir.

Şekil A.2.1

Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim (%) (2014-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış (2022)'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil A.2.1'de 2014 ile 2023 yılları arasında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran ve sonrasında bir yükseköğretim programına yerleşen öğrencilerin oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2014 ile 2016 yılları arasında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran her iki öğrenciden biri bir yükseköğretim programına yerleşirken bu oranın 2021 yılına kadar düşme eğiliminde olduğu ve her dört kişiden birinin yerleştiği görülmektedir. 2022 ve 2023 yıllarında ise bu oran artmış ve ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuranların 2022 yılında %31,8'i, 2023 yılında ise %36'sı bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. 2014 yılında ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran öğrencilerden %24,1'i lisans, %22,1'i önlisans ve %4'ü açıköğretim düzeyinde bir yükseköğretim programına yerleşirken

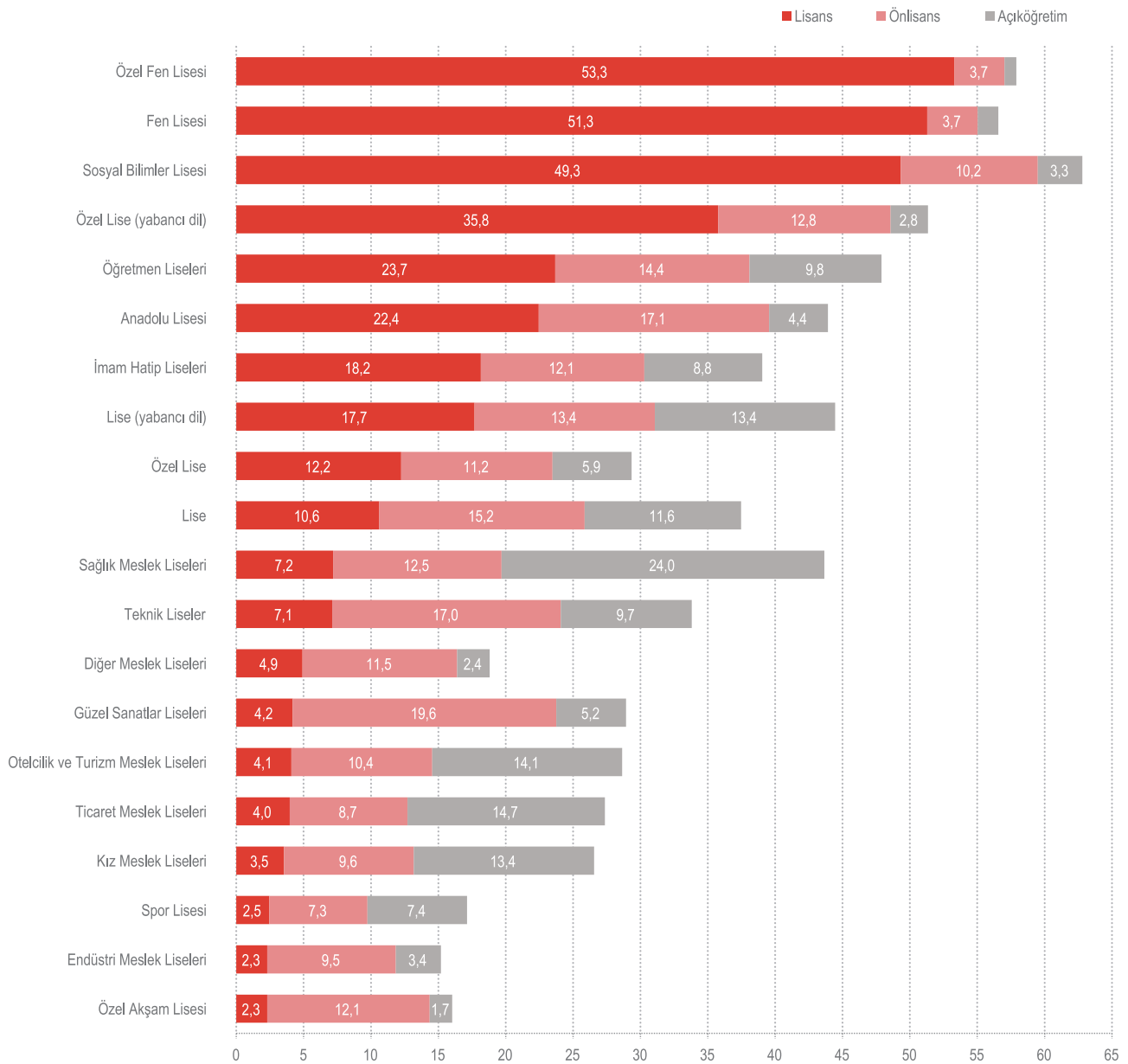
2023 yılında bu oranlar lisans düzeyinde %20,2'ye, önlisans düzeyinde %14,2'ye ve açıköğretim düzeyinde de %1,7'ye düşmüştür. Geçen yıla ve ondan önceki yıla oranla 2023 yılında lisans ve önlisans düzeyinde yerleşen lise son sınıf düzeyindeki öğrencilerin oranında gözle görülür bir artış olsa da 2016 ve öncesine göre oldukça düşük olduğu görülmektedir.

2023 yılında mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı Şekil A.2.2'de verilmiştir. Buna göre 2023 yılında üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı sırasıyla en fazla olanlar sosyal bilimler lisesi (%62,8), özel fen lisesi (%57,9), fen lisesi (%56,6) ve yabancı dil ağırlıklı özel lise (%51,3) mezunu olanlar

olup %50'nin üzerinde bir yerleşme oranına sahiptirler. Lisans düzeyinde en fazla yerleşme oranı %53,3 ile özel fen lisesi mezunu olanlarda olup daha sonra sırasıyla %51,3 ile fen lisesi, %49,3 ile sosyal bilimler lisesi ve %35,8 ile yabancı dil ağırlıklı özel lise mezunu olanlardır. Önlisans düzeyinde güzel sanatlar lisesi (%19,6),

Anadolu lisesi (%17,1), teknik lise (%17) ve lise (%15,2) mezunu olanlar en fazla yerleşme oranına sahiptir. Açıköğretime en fazla yerleşme oranına sahip olanlar ise sağlık meslek lisesi (%24), ticaret meslek lisesi (%14,7), otelcilik ve turizm meslek lisesi (%14,1), kız meslek lisesi ve yabancı dil ağırlıklı lise (%13,4) mezunlarıdır.

Şekil A.2.2 Mezun olunan lise türüne göre üniversite giriş sınavına başvuran adaylar arasında bir yükseköğretim programına yerleşenlerin oranı (%) (2023)

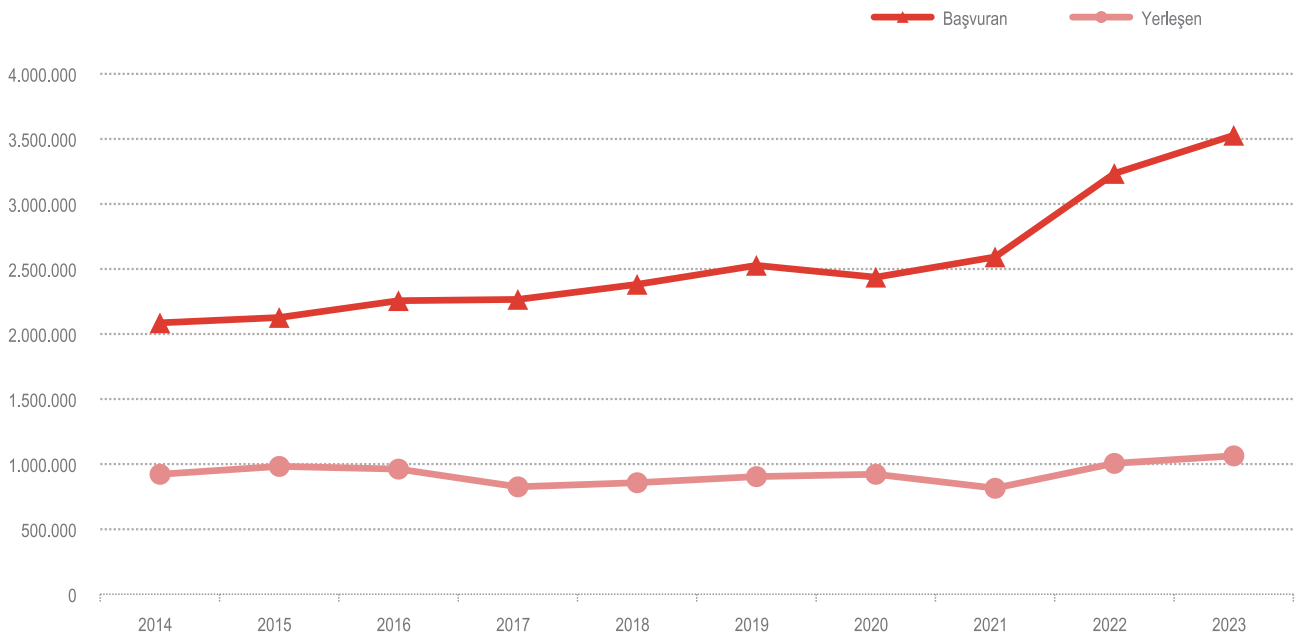

Kaynak: ÖSYM tarafından yayınlanan 2023 YKS yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında ilk önce Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS)'ne başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim incelenmiştir. Sonrasında öğrenim düzeyine göre üniversitelerin kontenjan sayıları ele alınmıştır. Daha sonra ise açıköğretim kontenjanları ile şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara ayrılan kontenjan sayıları analiz edilmiştir.

Ardından yükseköğretimde önlisans ve lisans programlarının kontenjanları ile boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak incelenmiştir. Son olarak ise OECD ülkelerinde yükseköğretime ilk kez girenler arasında önlisans programlarına girenlerin oranı karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Şekil A.3.1 ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile ÖSYM verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış (2022)'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil A.3.1'de 2014 ile 2023 yılları arasında ÖSYS'ye başvuran ve yerleşen aday sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre, 2014 yılında ÖSYS'ye başvuran aday sayısı 2 milyon 86 bin 115, yerleşen aday sayısı 922 bin 284 iken 2023 yılında başvuran sayısı geçen yıla göre 290 bin artış göstererek 3 milyon 527 bin 443'e yükselmiş, yerleşen aday sayısı ise 1 milyon 63 bin 807 olmuştur. Son 10 yılda yerleşen aday %16 artış gösterirken başvuran sayısı %83 artış göstermiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2022 yılı ve sonrasında Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS)'nda önlisans ve lisans programlarını tercihte 150 ve 180 olan Temel Yeterlilik Testi (TYT)

ve Alan Yeterlilik Testi (AYT) baraj puanları uygulamasını kaldırmış olması sonucunda ÖSYS'ye başvuran aday sayısı da artmış oldu. Dolayısıyla 2022 ve 2023 yıllarında ÖSYS'ye başvuran aday sayısındaki artışın temel nedeni baraj puanları uygulamasının kaldırılmasından kaynaklanmaktadır. Dahası mevcut kontenjanların başvuran aday sayısındaki artışa oranla fazla artırılmadığı görülürken arz-talep arasındaki makas, 2022 ve 2023 yıllarında daha da açılarak devam etmektedir.

2023 yılında öğrenim düzeyine göre birinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları Şekil A.3.2'de göste-

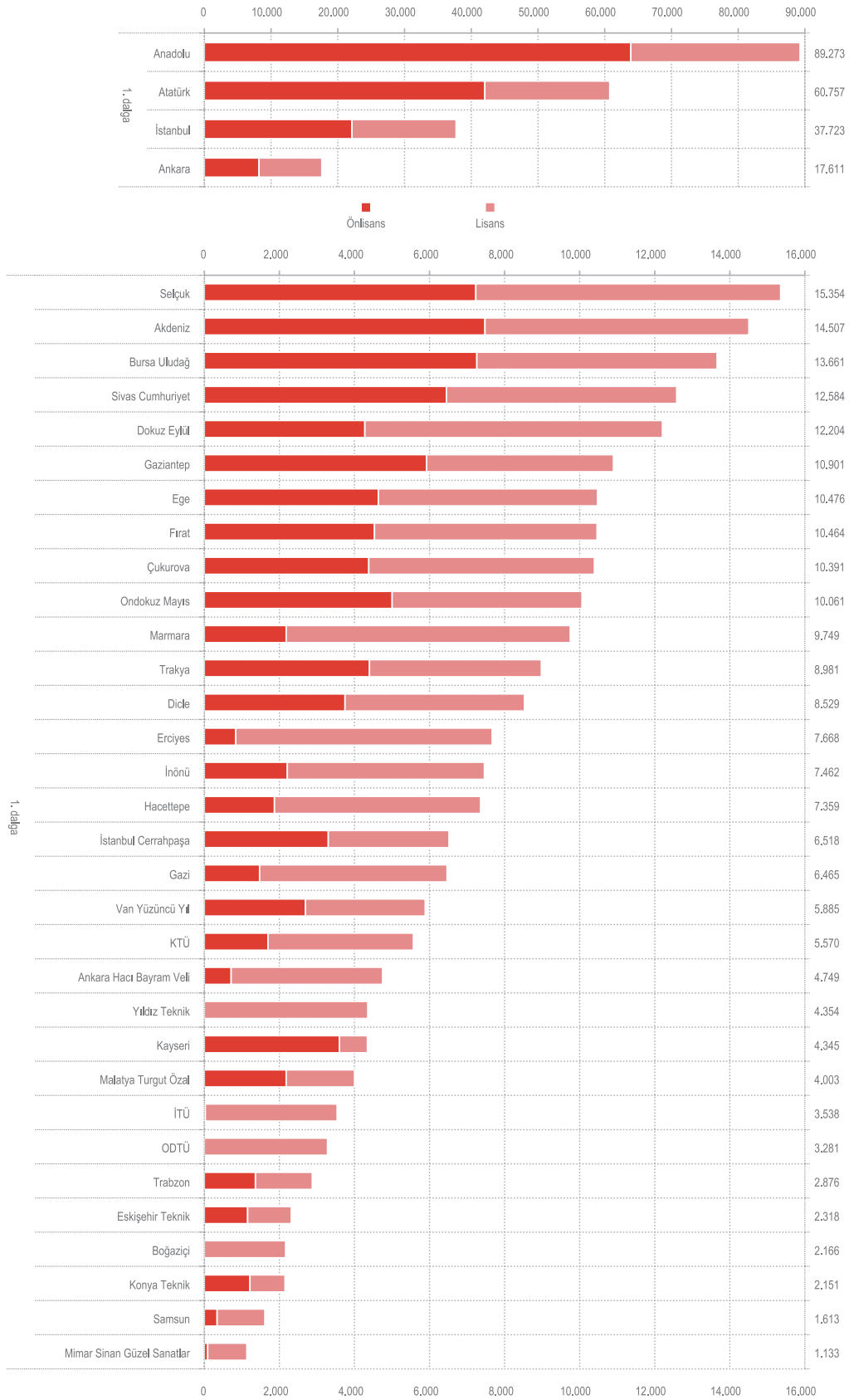
rilmiştir. ÖSYM'nin 2023 yılı yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzundan elde edilen verilere göre, toplamda en çok kontenjana sahip Anadolu (89.273), Atatürk (60.757), İstanbul (37.723) ve Ankara (17.611) üniversiteleridir. Bu üniversitelerin kontenjanlarının yüksek olmasının temel nedeni, açıköğretim programlarının bulunması ve bu programların kontenjanlarının yüksek olmasıdır (bk. Tablo A.3.5). Birinci dalgada kurulan diğer üniversitelerin kontenjanları önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bu üniversiteler arasında sırasıyla en çok kontenjana sahip Selçuk (15.354), Akdeniz (14.507), Bursa Uludağ (13.661), Sivas Cumhuriyet (12.584) ve Dokuz Eylül (12.204) üniversiteleriyken en az kontenjana sahip Mimar Sinan Güzel Sanatlar (1.133), Samsun (1.613), Konya Teknik (2.151), Boğaziçi (2.166), Eskişehir Teknik (2.318) Trabzon (2.876), ODTÜ (3.281) ve İstanbul Teknik (3.538) üniversiteleridir. Açıköğretim programı uygulayan üniversiteler hariç birinci dalgada kurulan üniversitelerde en çok önlisans kontenjanı Akdeniz (7.477), Bursa Uludağ (7.262) ve Selçuk (7.234) üniversitelerinde iken en çok lisans kontenjanı ise Selçuk (8.120), Dokuz Eylül (7.926) ve Marmara (7.568) üniversitelerindedir. Açıköğretim programı uygulayan üniversiteler hariç birinci dalgada kurulan üniversitelerde önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Kayseri, Gaziantep ve Bursa Uludağ üniversiteleri gelmektedir.

Şekil A.3.3'te 2023 yılında öğrenim düzeyine göre ikinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları gösterilmiştir. İkinci dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan dağılımı da kendi aralarında önemli ölçüde farklılaşmaktadır. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok kontenjana sahip Kocaeli (12.777), Aydın Adnan Menderes (12.588), Manisa Celal Bayar (11.356), Pamukkale (10.583), Çanakkale Onsekiz Mart (10.458) ve Muğla

Sıtkı Koçman (9.945) üniversiteleriyken en az kontenjana sahip Galatasaray (442), İzmir YTE (855), K.Maraş İstiklal (1.247) ve Gebze Teknik (1.292) üniversiteleridir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok önlisans kontenjanı Aydın Adnan Menderes (7.062), Kocaeli (6.925) ve Isparta Uygulamalı Bilimler (6.752) üniversitelerindeyken en çok lisans kontenjanı ise Sakarya (6.083), Pamukkale (5.877) ve Kocaeli (5.852) üniversitelerindedir. İkinci dalgada kurulan üniversiteler arasında önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Isparta Uygulamalı Bilimler, Sakarya Uygulamalı Bilimler, Kütahya Dumlupınar, K.Maraş Sütçü İmam ve Aydın Adnan Menderes gelmektedir.

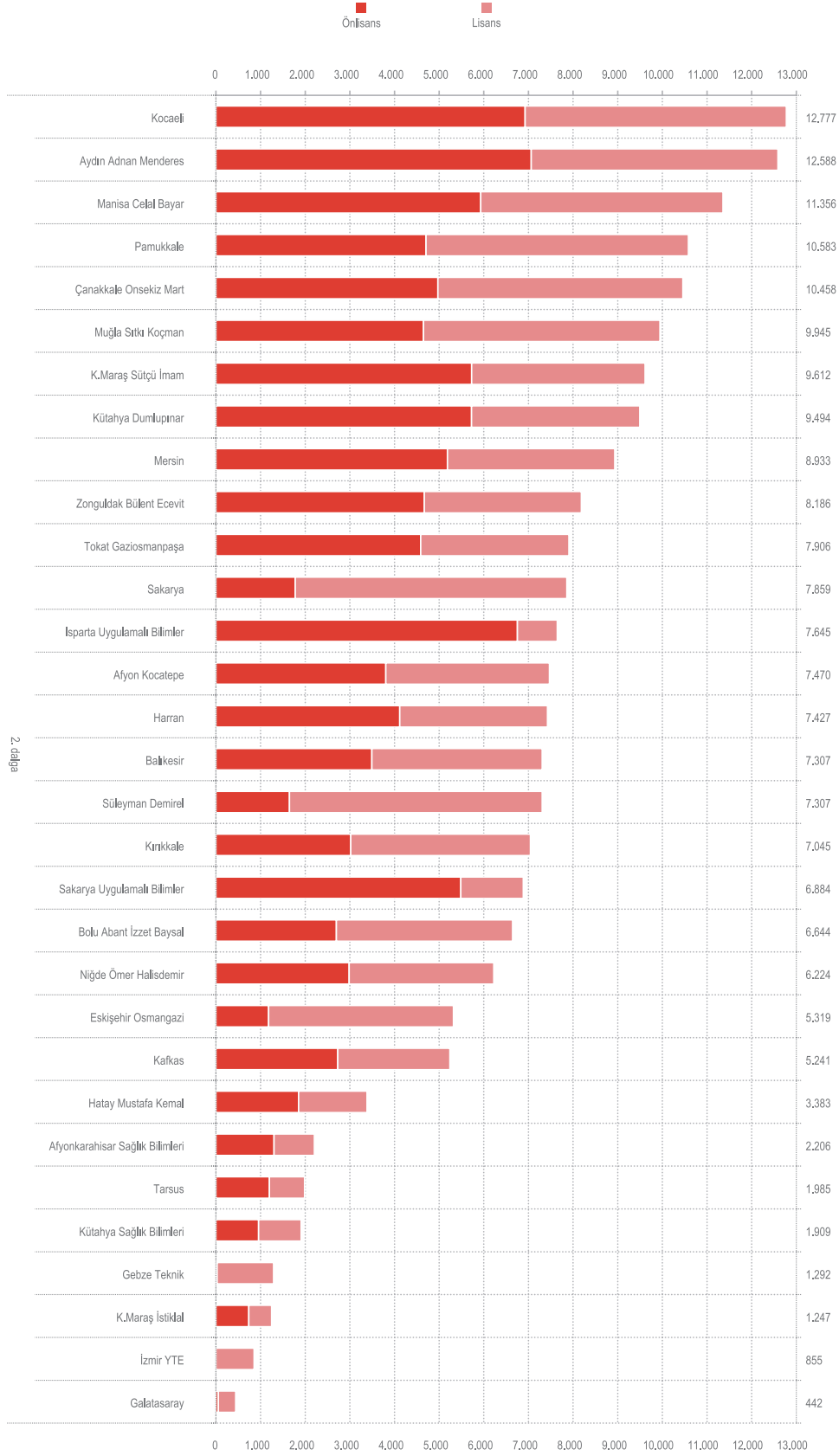
2023 yılında öğrenim düzeyine göre üçüncü dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan sayıları Şekil A.3.4'te verilmiştir. Üçüncü dalgada kurulan üniversitelerin kontenjan dağılımı da önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Buna göre üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok kontenjana sahip Burdur Mehmet Akif Ersoy (9.533), Karabük (7.731), Giresun (7.513), Necmettin Erbakan (7.398), Tekirdağ Namık Kemal (6.986) ve Kastamonu (6.856) üniversiteleridir. Üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında en çok önlisans kontenjanı Burdur Mehmet Akif Ersoy (5.419), Giresun (4.879), Tekirdağ Namık Kemal (4.197), Karabük (4.121) ve Kastamonu (4.001) üniversitelerindeyken en çok lisans kontenjanı ise Necmettin Erbakan (5.843), Burdur Mehmet Akif Ersoy (4.114), Düzce (3.717), Uşak (3.619), Ankara Yıldırım Beyazıt (3.613) ve Karabük (3.610) üniversitelerindedir. Üçüncü dalgada kurulan üniversiteler arasında önlisans kontenjan sayısı lisans kontenjan sayısından daha fazla olan üniversitelerin başında sırasıyla Giresun, Amasya, Gümüşhane, Bitlis Eren, Batman ve Tekirdağ Namık Kemal gelmektedir.

Şekil A.3.2 Öğrenim düzeyine göre birinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2023)

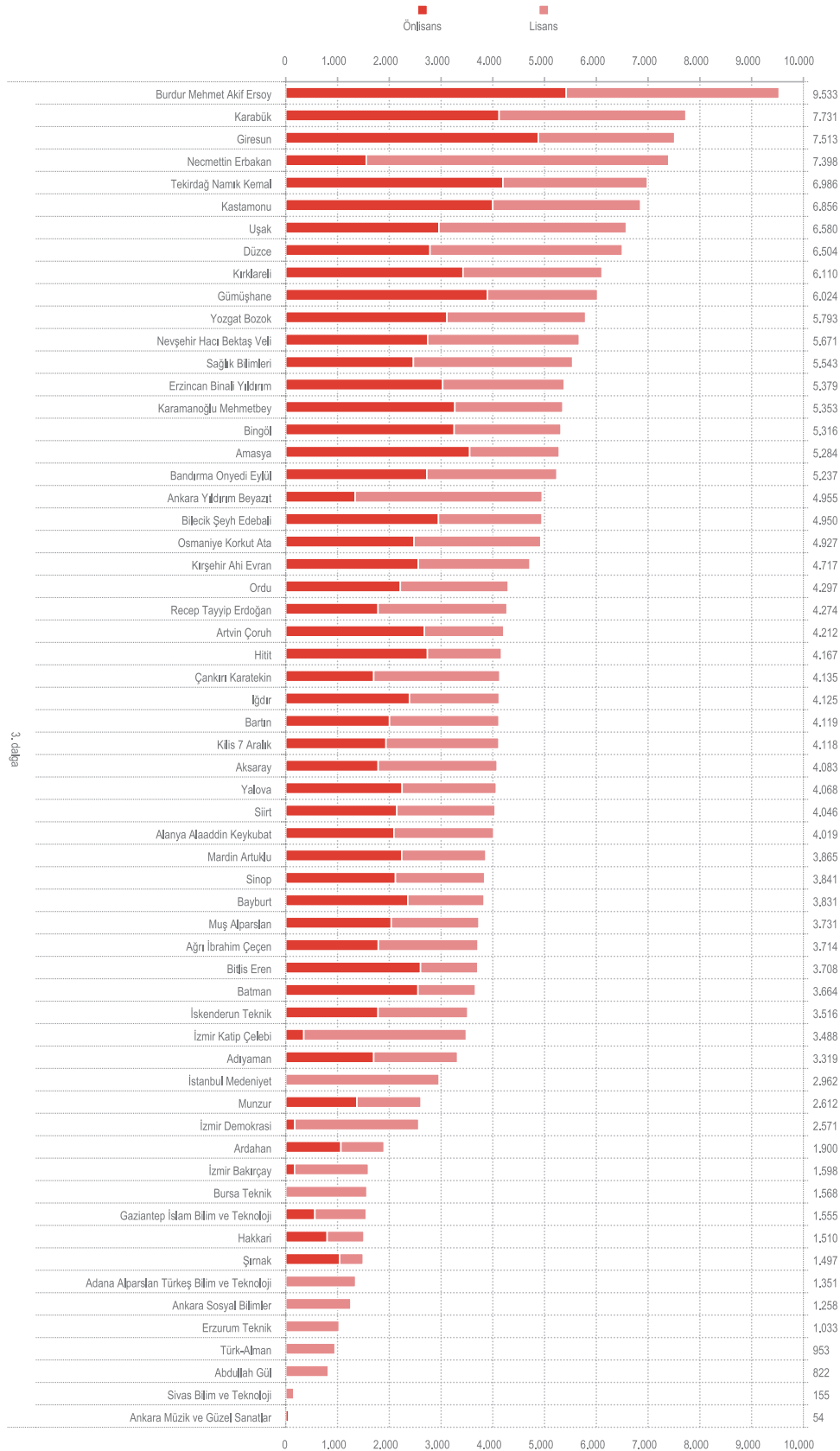
Kaynak: (ÖSYM, 2023).

Şekil A.3.3 Öğrenim düzeyine göre ikinci dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2023)

Kaynak: (ÖSYM, 2023).

Şekil A.3.4 Öğrenim düzeyine göre üçüncü dalga üniversitelerin kontenjan sayıları (2023)

Kaynak: (ÖSYM, 2023).

2023 yılında öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları Tablo A.3.5'te verilmiştir. 2021 yılında toplamda 148 bin 800 açıköğretim programı kontenjanı bulunurken (ÖSYM, 2021), 2022 yılında 154 bin 933 (ÖSYM, 2022) kontenjan bulunmaktaydı. 2023 yılında ise geçen yıla göre yaklaşık 15 bin artışla 169 bin 897 açıköğretim programı kontenjanı olmuştur. Bu kontenjanların %75'i önlisans, %25'i lisans kontenjanıdır. Bu açıköğretim kontenjanlarının %50'si Anadolu Üniversitesi, %28'i Atatürk Üniversitesi, %18'i İstanbul Üniversitesi ve %4'ü ise Ankara Üniversitesi'ne aittir.

Tablo A.3.5 Öğrenim düzeyine göre üniversitelerin açıköğretim programları kontenjan sayıları (2023)

	Önlisans	Lisans	Toplam
Anadolu	63.022	22.031	85.053
Atatürk	36.764	10.820	47.584
İstanbul	21.962	8.202	30.164
Ankara	5.193	1.903	7.096
Toplam	126.941	42.956	169.897

Kaynak: (ÖSYM, 2023).

Tablo A.3.6 Yükseköğretim kurum türüne ve öğrenim düzeyine göre şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara ayrılan kontenjan sayıları (2023)

	Devlet		Vakıf		Toplam		Toplam
	Lisans	Önlisans	Lisans	Önlisans	Lisans	Önlisans	
Şehit ve gazi yakını	-	-	2.079	1.695	2.079	1.695	3.774
34 yaş üstü kadın	8.001	12.841	-	-	8.001	12.841	20.842
Depremzede aday	10.955	10.252	1.879	1.547	12.408	11.285	23.677
Toplam	18.956	23.093	3.958	3.242	22.488	25.821	48.293

Kaynak: (ÖSYM, 2023).

Tablo A.3.6'da 2023 yılında yükseköğretim kurum türüne ve öğrenim düzeyine göre şehit ve gazi yakını, 34 yaş üstü kadın ve depremzede adaylara yönelik ayrılan kontenjan sayıları gösterilmiştir. Bu yıl ilk defa tercih kılavuzunda depremzede öğrencilere, gazi ve şehit yakınlarına ve 34 yaş üzeri kadınlara yönelik özel bir kontenjan tanımlanmıştır. Depremden etkilenen illerde ikamet eden öğrenciler için, yaşadığı ilde bulunan devlet üniversitelerinde mevcut kontenjanlara ek %25 oranında kontenjan ayrılmışken, tüm vakıf üniversitelerin programlarında da 1'er kontenjan ayrılmıştır. Şehit ve gazi yakınları için ise vakıf yükseköğretim kurumlarında kontenjan ayrılmıştır. 34 yaş üstü kadınlara yönelik ayrılan kontenjanlara başvurabilmek için ise daha önce yükseköğretim imkânlarından faydalanmamış olma şartı bulunmaktadır. Buna ilaveten bu kontenjanları tercih edenler kendi aralarında puan üstünlüğüne göre yerleştirileceklerdir (ÖSYM, 2023). Buna göre şehit ve gazi yakınlarına vakıf yükseköğretim kurumlarında 2 bin 79'u lisans bin 695'i önlisans olmak üzere toplamda 3 bin 774 kontenjan ayrılmıştır. 34 yaş üstü kadınlar için devlet yükseköğretim kurumlarında 8 bin 1'i lisans, 12 bin 841'i önlisans olmak üzere toplamda 20 bin 842 kontenjan ayrılmıştır. 34 yaş üstü kadınlar için lisans düzeyinde ayrılan kontenjanları %12'si ile önlisans düzeyinde ayrılan kontenjanların

%23'ü açıköğretim programlarındadır (ÖSYM, 2023). Depremzede adaylar için devlet yükseköğretim kurumlarında 10 bin 955'i lisans, 10 bin 252'si önlisans olmak üzere toplamda 20 bin 207; vakıf yükseköğretim kurumlarında bin 879'u lisans, bin 547'si önlisans olmak üzere toplamda 3 bin 426; genel toplamda ise depremzede adaylara 23 bin 677 kontenjan ayrılmıştır. Burada dikkat çeken husus 34 yaş üstü kadınlar için devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans için ayrılan kontenjanın %77'sinin yüz yüze programlar olmasıdır. Bilindiği üzere devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans programlarının yer aldığı Meslek Yüksekokullarının geneli şehir merkezlerinden uzak olan ilçelerde yer almaktadır. 34 yaş üstü kadınların buralardaki yüz yüze programlarda öğrenim görmeleri, hayat şartlarını zorlayacağı muhtemeldir.

Şekil A.3.7'de 2019 ile 2023 yılları arasında yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Bilindiği üzere ilk yerleştirme süreci sonrasında boş kalan ve kayıt yaptırılmayan kontenjanlara ek yerleştirme imkânı tanınmaktadır. Buna göre 2019 yılında ilk yerleştirmede 376 bin 940 önlisans kontenjanının 343 bin 874'ü dolmuş ve 33 bin 66'sı boş kalmıştır. Bu boş kalan

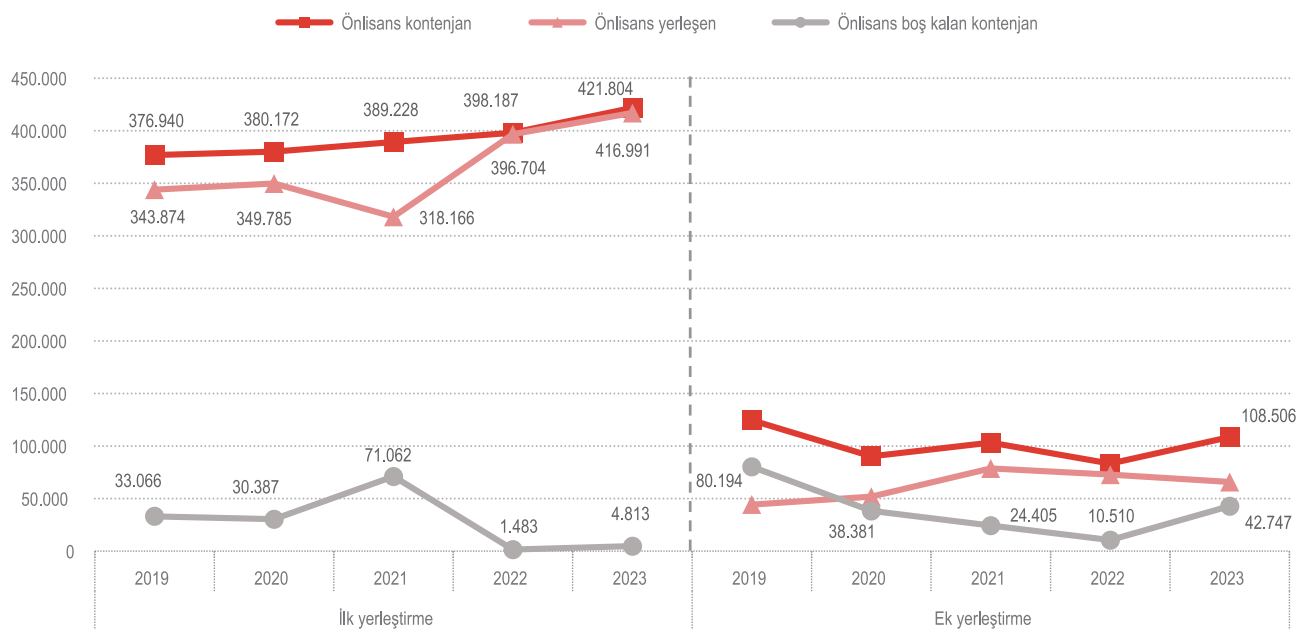
kontenjanlara kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede ilan edilen 124 bin 437 önlisans kontenjanının 44 bin 243'ü dolmuş ve 80 bin 194 kontenjan boş kalmıştır. 2023 yılında ise ilk yerleştirmede 421 bin 804 önlisans kontenjanının 416 bin 991'i dolmuş ve 4 bin 813'ü boş kalmıştır. İlk yerleştirme sürecinde önlisans kontenjanlarının son iki yıldır neredeyse tamamı dolmaktadır. Bunun temel nedeni 2022 yılından itibaren YKS'de önlisans ve lisans programlarının baraj puanı uygulamasının kaldırılması dolayısıyla puanı hesaplanan her adayın tercih hakkının olmasıdır. 2023 yılında ilk yerleştirmede bu boş kontenjanlara kayıt yaptırmayanlar da eklenmiş ve ek yerleştirmede 108 bin 506 önlisans kontenjanı ilan edilmiştir. Bu ilan edilen 108 bin 506 önlisans kontenjanının 65 bin 759'u dolmuş ve 42 bin 742'si boş kalmıştır. Burada en dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde yerleşen yaklaşık 104 bin civarında adayın kayıt yaptırmamasıdır. Daha açık bir ifadeyle ilk yerleştirme sürecinde önlisans programlarına yerleşen her dört adaydan biri (%25) kayıt yaptırmamıştır. Dolayısıyla YKS'de önlisans programlarına ilişkin baraj uygulamasının kaldırılmasından kaynaklı olarak ilk yerleştirmede kontenjanlar dolmuş gibi görünse de her dört adaydan birinin kayıt yaptırmaması ve ek yerleştirmeye ilişkin son beş yılda açıklanan kontenjanların da aynı seviyelerde olması; baraj uygulamasının kaldırılmasının önlisans kontenjanlarının dolması üzerinde bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Buna ilaveten ek yerleştirme sürecinde de yine

yerleşen adaylardan kayıt yaptırmayanların olacağını da göz önünde bulundurmak gerekir.

2019 ile 2023 yılları arasında yükseköğretimde lisans programlarının kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim Şekil A.3.8'de verilmiştir. Buna göre 2019 yılında ilk yerleştirmede 447 bin 754 lisans kontenjanının 409 bin 587'si dolmuş ve 38 bin 167'si boş kalmıştır. Ek yerleştirme sürecinde ise 67 bin 103 lisans kontenjanının 17 bin 943'ü dolmuş ve 49 bin 160'ı boş kalmıştır. 2023 yılında ilk yerleştirmede 501 bin 607 lisans kontenjanının 481 bin 33'ü dolmuş ve 20 bin 574'ü boş kalmıştır. Ek yerleştirme sürecinde boş kalan ve kayıt yaptırmayanlarla birlikte toplam 55 bin 646 lisans kontenjanı açıklanmış ve bu kontenjanların 23 bin 523'ü dolmuş ve 32 bin 123'ü boş kalmıştır. Burada da yine dikkat çeken en önemli husus 2023 yılında ilk yerleştirmede yaklaşık 35 bin civarında adayın yerleştiği lisans programına kayıt yaptırmamasıdır. Lisans düzeyinde hem ilk yerleştirmede hem de ek yerleştirmede boş kalan kontenjanların programları incelendiğinde ise geçen yıl olduğu gibi ağırlıklı olarak mühendislik ve mimarlık programlarının boş kaldığı görülmektedir (ÖSYM, 2022, 2023).

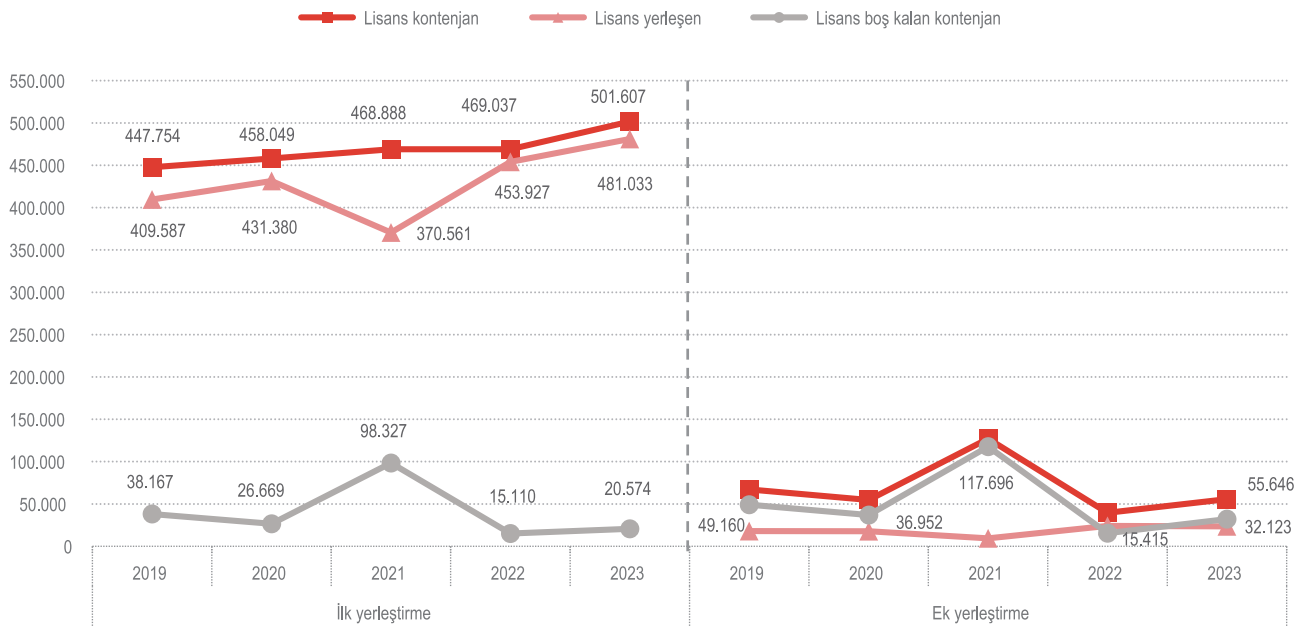
OECD ülkelerinde 2015 ve 2021 yıllarında yükseköğretime ilk kez girenler arasında önlisans programlarına girenlerin oranı Şekil A.3.9'da gösterilmiştir. Buna göre

Şekil A.3.7 Yükseköğretimde önlisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2019-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM yerleştirme ve ek yerleştirme sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil A.3.8 Yükseköğretimde lisans programları kontenjanları ile yerleşen ve boş kalan kontenjan sayılarında yaşanan değişim (2019-2023)

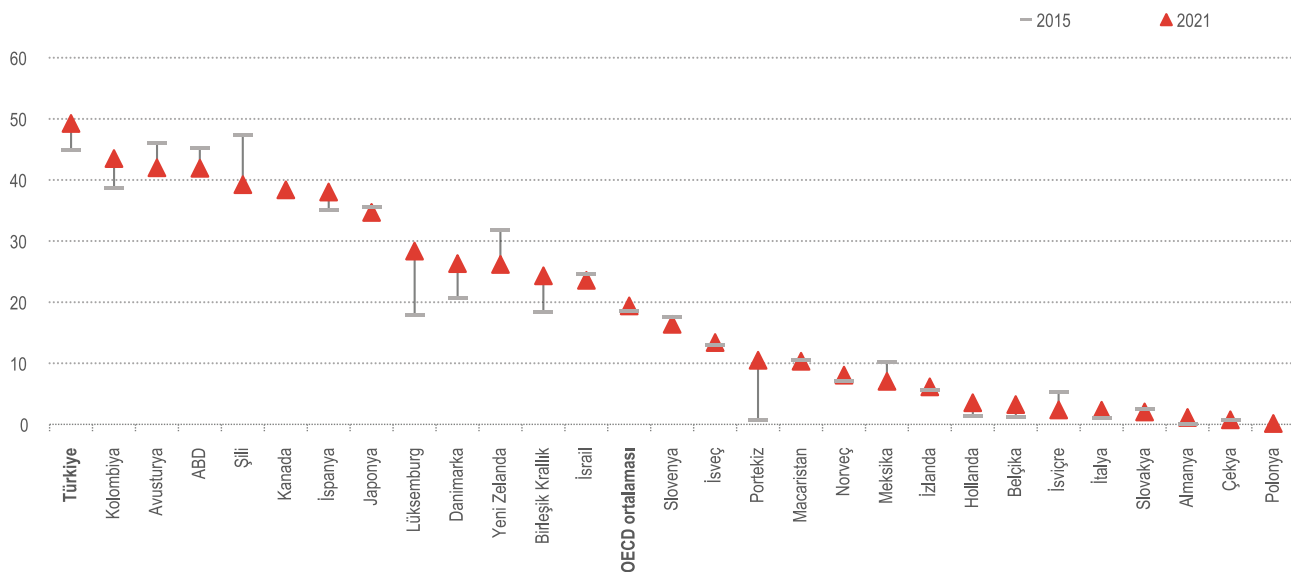

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan ÖSYM yerleşime ve ek yerleşime sonuçlarına ilişkin sayısal bilgiler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

OECD ülkeleri arasında 2015 yılında yükseköğretime ilk kez girenler arasında önlisans programlarına girenlerin oranı en yüksek olan ülkeler sırasıyla Şili (%47), Avusturya (%46), ABD (%45), Türkiye (%45) ve Kolombiya (%39) iken 2021 yılında ise en yüksek olan ülkeler sırasıyla Türkiye (%50), Kolombiya (%44), Avusturya (%42), ABD (%42), Şili (%39), Kanada (%38) ve İspanya (%38)'dir. Türkiye 2015

yılından 2021 yılına yükseköğretime ilk girişteki önlisans kontenjan sayısını lisansa göre daha fazla artırdığı görülmektedir. Dahası 2021 verilerine göre OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde önlisans kontenjan oranı en fazla olan ülke konumundadır. 2021 yılında yükseköğretime ilk kez girenler arasında önlisans programlarına girenlerin OECD ülkeleri ortalaması %19'dur.

Şekil A.3.9 OECD ülkelerinde yükseköğretime ilk kez girenler arasında önlisans programlarına girenlerin oranı (2015 ve 2021)

Kaynak: (OECD, 2023).

- Türkiye’de 2022 yılında ortaöğretimden 1 milyon 500 bini aşkın öğrenci mezun olmuştur. Genel ortaöğretimde son iki yılda/senede mezun sayılarında artış yaşanmaktadır. ÖSYS’ye başvuran aday sayısı 3 milyon 527 bin 443 iken yerleşen öğrenci sayısı 1 milyon 63 bin 807’dir. Ortaöğretim son sınıfta üniversite giriş sınavına başvuran adayların %20,2’si bir lisans programına, %14,2’si bir önlisans programına %1,7’si bir açıköğretim programına yerleşmiş ve toplamda başvuran öğrencilerin %36’sı bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Ortaöğretimden yeni mezun olmuş öğrencilerin bir yükseköğretim programına yerleşme oranı 2016 öncesine göre hala çok düşüktür. Bu durum yükseköğretim sistemi içerisinde arz-talep dengesinde bir uyum sorununun söz konusu olduğunu ve Türkiye eğitim sisteminin de en kronik sorunu olduğunu gözler önüne sermektedir (Çelik ve ark., 2017; Gür, 2016; Word Bank, 2007; YÖK, 2007). Dolayısıyla yükseköğretim sistemine her yıl daha da artan taleple birlikte kontenjan artışına yönelik planlamalar yapılmalı ve uygulanmalıdır.
- Türkiye OECD ülkeleri arasında yükseköğretime girişte önlisans kontenjan oranı en fazla olan ülke konumundadır. Yükseköğretim sistemi içerisinde baraj puanı uygulamasının kaldırılmasından sonra ilk yerleştirmede var olan boş kontenjan çokluğu (Yurdakul ve ark., 2021) 2022 ve 2023 yıllarında azalmıştır. Hatta ilk yerleştirme sürecinde önlisans kontenjanlarının son iki yıldır neredeyse tamamı dolmaktadır. Bunun temel nedeni baraj puanı uygulamasının kaldırılması dolayısıyla puanı hesaplanan her adayın tercih hakkının olmasıdır. Burada en dikkat çeken husus ilk yerleştirme sürecinde yerleşen yaklaşık 104 bin civarında adayın kayıt yaptırmamasıdır. Diğer bir ifadeyle ilk yerleştirme sürecinde önlisans programlarına yerleşen her dört adaydan biri (%25) kayıt yaptırmamıştır. Dolayısıyla baraj uygulamasının kaldırılmasından kaynaklı olarak ilk yerleştirmede kontenjanlar dolmuş gibi görünse de, her dört adaydan birinin kayıt yaptırmaması ve ek yerleştirmeye ilişkin son beş yılda açıklanan kontenjanların da aynı seviyelerde olması; barajın kaldırılmasının önlisans kontenjanlarının dolması üzerinde bir etkisinin olmadığıdır. Önlisans düzeyinde ilk yerleştirme süreci sonrası kayıt yaptırmayanlar ve ek yerleştirme sonrası boş kalan kontenjanlar göz önüne alındığında adayların, mezuniyet sonrasında işgücü piyasasında yer bulma, kamudaki istihdam imkanları gibi hususlara yönelik var olan kaygıları devam etmektedir. Bu nedenle yükseköğretimde oluşturulan önlisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesine, değişen işgücü piyasası eğilimlerine ve ülkenin kalkınma hedeflerine yönelik analizlerin yapılması gerekmektedir.
- İlk yerleştirme süreci sonrasında lisans düzeyinde boş kalan kontenjan ve kayıt yaptırmayanların sayısı ile ek yerleştirme sonrası boş kalan kontenjan sayısı hala çok yüksektir. Bu boş kalan kontenjanlar incelendiğinde ise geçen yıl olduğu gibi ağırlıklı olarak mühendislik ve mimarlık programları olduğu görülmektedir. Dahası hem ilk hem de ek yerleştirme süreci sonrasında hiç tercih edilmeyen mühendislik ve mimarlık programları bulunmaktadır. Bu, ya bu programların başarı sırası istemesi dolayısıyla tercih edecek aday sayısının başarı sıralaması içerisinde az olmasından ya da adayların mezuniyet sonrası istihdam kaygı-

larından kaynaklanmaktadır. Buna ilaveten günümüzde adayların ekonomik kaygıları da bulunmaktadır. Dolayısıyla yükseköğretimde kaynakların daha verimli kullanılması adına lisans düzeyindeki kontenjanların arz-talep dengesi, işgücü piyasasının ihtiyaçları ve ülkenin kalkınma hedefleri de dikkate alınarak lisans kontenjanlarına ilişkin planlamalar buna göre yapılmalıdır.

- Lise son sınıf düzeyinde bulunan öğrencilerin üniversiteye giriş sınavına başvurup herhangi bir yükseköğretim programına girme oranları çok düşüktür. Sınava başvuran öğrencilerin %36'sı herhangi bir yükseköğretim programına yerleşmiştir. Mevcut verilere bakıldığında bu oranın son yedi yıldır %50'lerden %30'lar civarına gerilemesi kaygı vericidir. Bu nedenle bu düşüşün nedenleri araştırılmalı ve bu nedenlere yönelik gerekli politika tedbirleri alınarak uygulamaya geçirilmelidir.

- Çelik, Z., Yurdakul, S., Bozgeyikli, H., ve Gümüş, S. (2017). *Eğitime bakış 2017: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Gür, B. S. (2016). *Democratization and massification of higher education in Turkey and challenges ahead*. (CSHE.3.16; Research & Occasional Paper Series). University of California, Berkeley. <http://www.cshe.berkeley.edu/publications/democratization-and-massification-higher-education-turkey-and-challenges-ahead>
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- ÖSYM. (2021). *2021 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2021/YKS/kntkilavuz05082021.pdf>
- ÖSYM. (2022). *2022 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,23885/2022-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>
- ÖSYM. (2023). *2023 yükseköğretim kurumları sınavı (YKS) yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. ÖSYM. <https://www.osym.gov.tr/TR,25658/2023-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html>
- Word Bank. (2007). *Turkey: Higher education policy study, volume 1. Strategic directions for higher education in Turkey* (World Bank Other Operational Studies 7628). The World Bank. <http://ideas.repec.org/p/wbk/wboper/7628.html>
- YÖK. (2007). *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi*. Yükseköğretim Kurulu.
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., ve Şahin, S. A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM **B**

YÜKSEKÖĞRETİME ERİŞİM ve KATILIM

GÖSTERGE B1	Yeni kayıt öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B2	Yükseköğretim net okullaşma oranı kaçtır?
GÖSTERGE B3	Yükseköğretim öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B4	Açık ve uzaktan öğretim programlarındaki öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B5	Yükseköğretime katılımında cinsiyet oranı kaçtır?
GÖSTERGE B6	Yükseköğretimde engelli öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE B7	Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısı kaçtır?
BÖLÜM B	Sonuç ve Öneriler

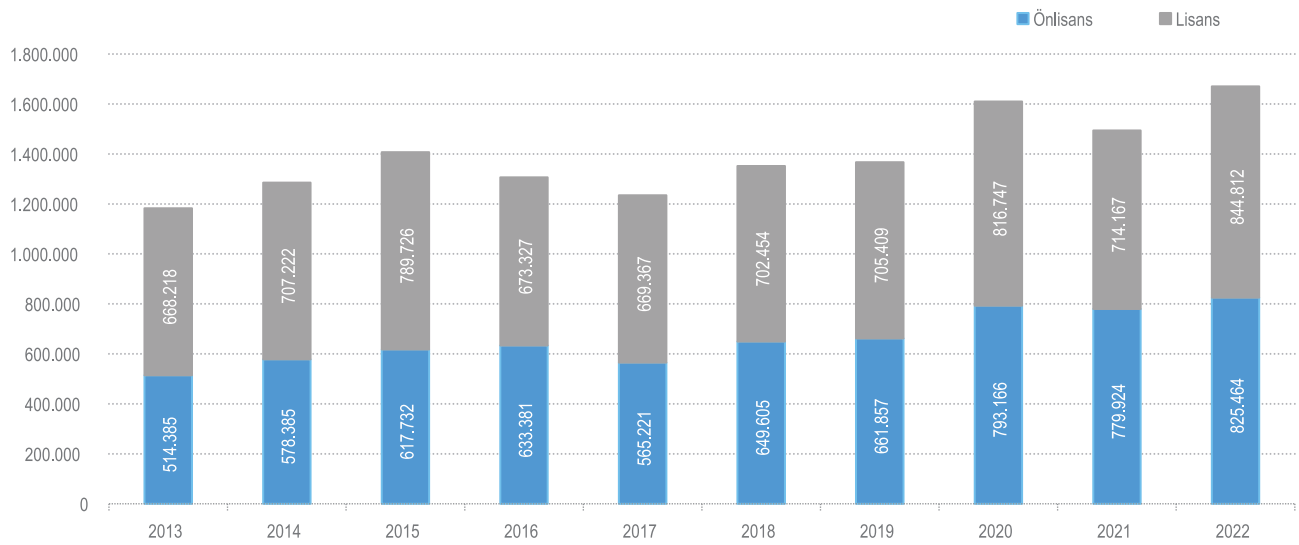
Yükseköğretim, öğrencilere doğrudan işgücü piyasasına girmeleri için pratik beceriler sağlayan mesleki kurslardan, öğrencileri doktora çalışmalarına ve akademiye hazırlayan araştırma odaklı derecelere kadar sunulan çok çeşitli programlarla günümüzün en esnek ve çeşitli eğitim düzeyidir (OECD, 2023).

Bu bölüm altında, cinsiyete, yükseköğretim kurum türüne (devlet, vakıf ve vakıf MYO), öğrenim düzeyine (önlisans, lisans, lisansüstü) ve öğretim türüne (yüz yüze öğretim, ikinci öğretim, açıköğretim ve uzaktan öğretim) göre yeni kayıt yaptıran ve öğrenim gören öğrenci sayılarındaki değişimler ayrıntılı olarak incelenecektir. Buna ilaveten, yükseköğretimde cinsiyet oranı, okullaşma oranı, engelli ve uluslararası öğrenci sayıları detaylı olarak ele alınacaktır.

Bu gösterge altında ilk önce yükseköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları öğrenim düzeyine ve öğretim türüne göre ayrıntılı ele alınmıştır. Daha sonra yüz yüze programlar ile ikinci öğretime yeni kayıt yaptıranlar,

öğrenim düzeyine göre analiz edilmiştir. Son olarak ise eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans ve lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oranları incelenmiştir.

Şekil B.1.1 Öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

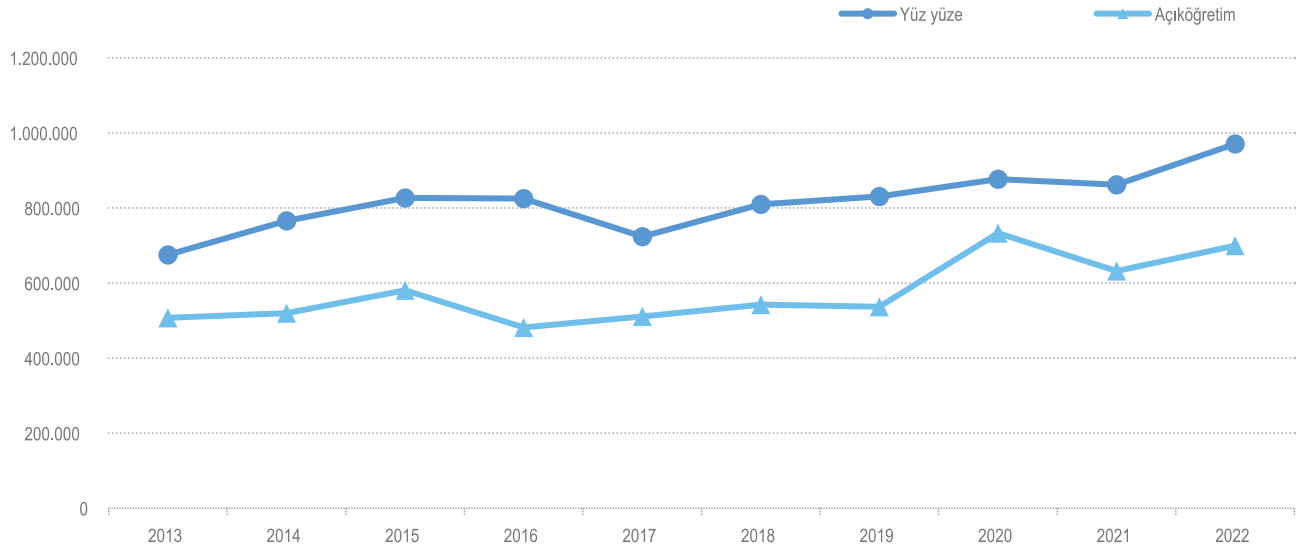
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

2013 ile 2022 yılları arasında öğrenim düzeyine göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.1.1'de gösterilmiştir. Buna göre 2013 ile 2022 yılları arasında yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı önlisans düzeyinde 514 bin 385'ten 825 bin 464'e, lisans düzeyinde 668 bin 218'den 844 bin 812'ye, toplamda ise 1 milyon 182 bin 603'ten 1 milyon 670 bin 276'ya yükselmiştir. 2013 yılında önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yeni kayıt yaptıranların içerisindeki payı %43 iken 2022 yılında bu pay %49'a yükselmiştir. 2022/23 öğretim yılında yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı son 10 yıldaki en fazla öğrenci sayısına ulaşmıştır. Bu artışın temel nedenlerinden biri, 2022 yılında açıköğretim kontenjanlarının 155 bin civarında olduğu

göz önünde bulundurulduğunda, sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısının fazla olmasıdır (bk. Şekil B.1.2). Bir diğer nedeni ise 2021 yılında özellikle lisans düzeyindeki kontenjanların ek yerleştirme sürecinden sonra 118 bin civarının boş kalmasıdır.

2013 ile 2022 yılları arasında öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.1.2'de verilmiştir. Buna göre 2013 yılında yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 675 bin 228 iken açıköğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 507 bin 375'dir. 2022/23 öğretim yılında ise yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci

Şekil B.1.2 Öğretim türüne göre yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

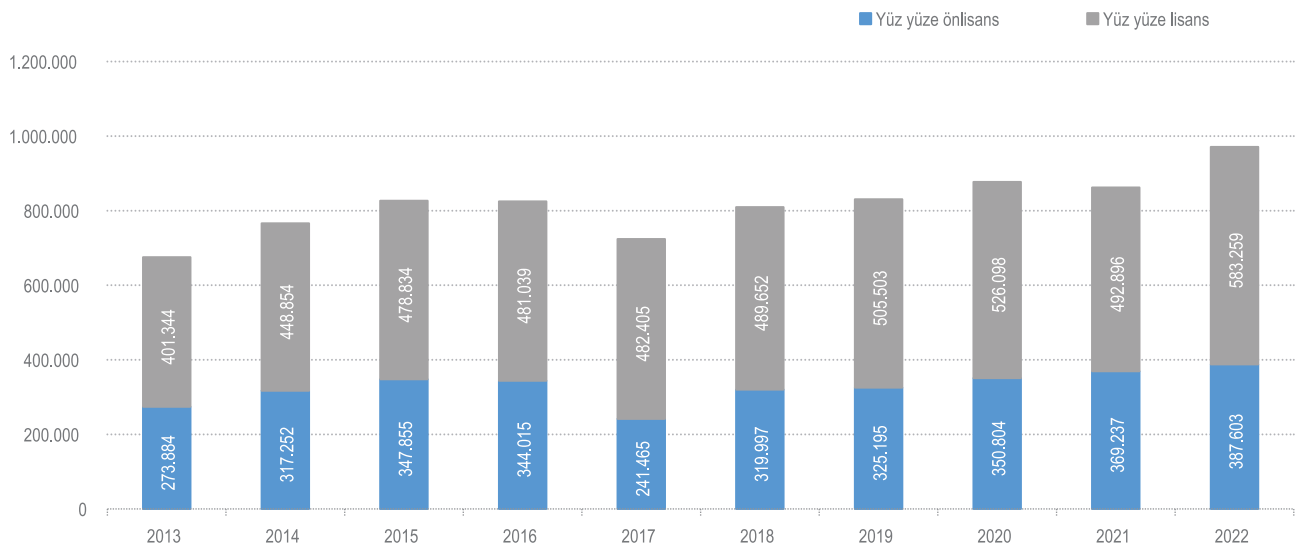
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Not: Uzaktan öğretime yeni kayıt yaptıran 19.527 öğrenci, yüz yüze öğrenci sayıları içerisinde gösterilmiştir.

sayısı 970 bin 862'ye, açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı da 699 bin 414'e yükselmiştir. Hem yüz yüze öğretim programlarına hem de açıköğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları, son on yılda artış eğilimi gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Şekil B.1.3'te 2013 ile 2022 yılları arasında öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2013 ile 2022 yılları arasında yüz yüze öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin

Şekil B.1.3 Öğrenim düzeyine göre yüz yüze öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

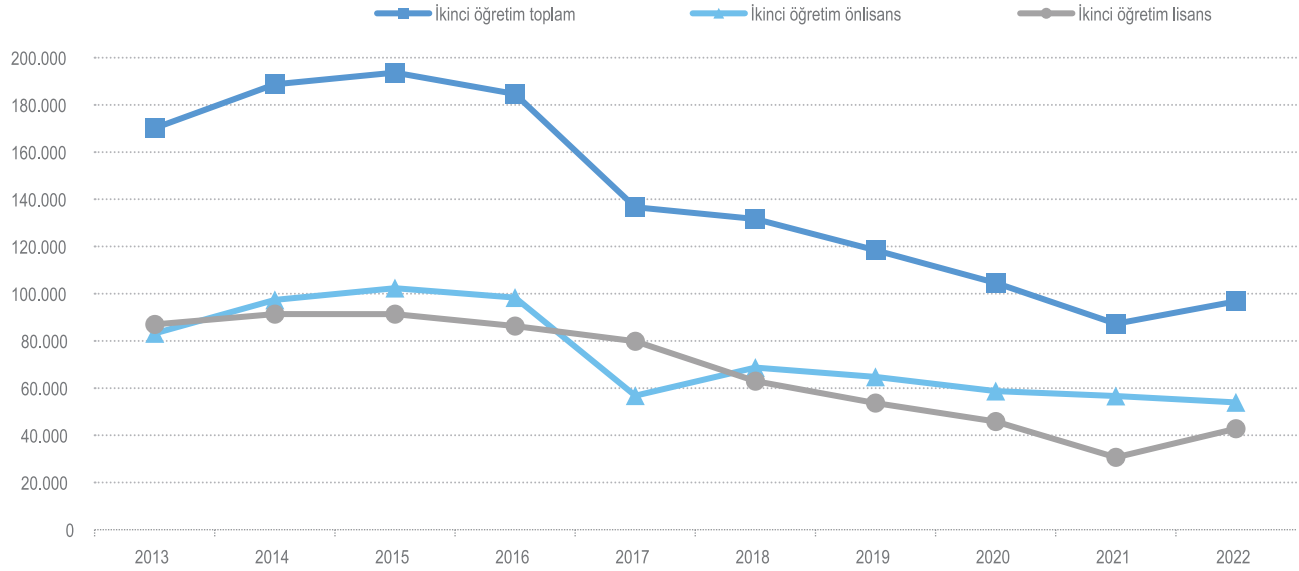
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Not: Uzaktan öğretime yeni kayıt yaptıran 19.527 öğrenci, yüz yüze öğrenci sayıları içerisinde gösterilmiştir.

sayısı 273 bin 884'ten 387 bin 603'e, lisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin sayısı da 401 bin 344'ten 583 bin 259'a yükselmiştir. Yüz yüze öğretim

önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrencilerin toplam yüz yüze öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenciler içerisindeki payı %40 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil B.1.4 Öğrenim düzeyine göre ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

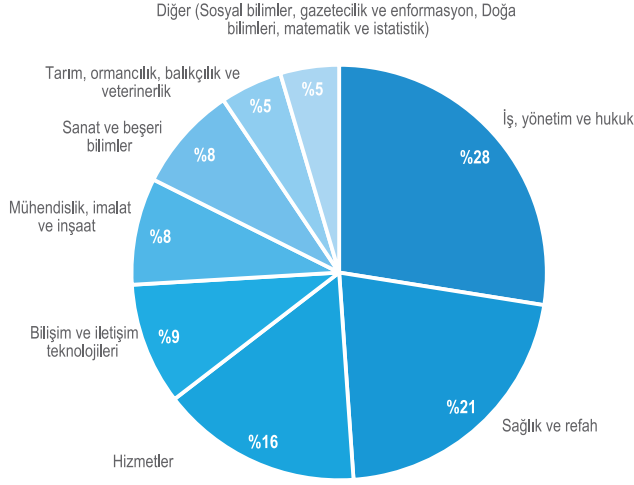
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013 ile 2022 yılları arasında öğrenim düzeyine göre ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.1.4'te verilmiştir. Buna göre 2013 yılında ikinci öğretim önlisans programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 83 bin 157, lisans programlarına 86 bin 999, toplamda ise 170 bin 156 iken 2015 yılına kadar bir artış eğilimi söz konusu olup toplamda ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısı 193 bin 675'e ulaşmıştır. Sonrasında ise 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran öğrenci sayıları önlisansa 56 bin 618'e, lisansta 30 bin 648'e ve toplamda 87 bin 266'ya düşmüştür. 2022/23 öğretim yılında ise ikinci öğretim programlarına yeni kayıt yaptıran öğrenci sayılarında önlisans düzeyinde bir düşüş ve lisans düzeyinde bir artış söz konusu olup sırasıyla 53 bin 930 ve 42 bin 793, toplamda da 96 bin 723 olarak gerçekleşmiştir. Son on yılda ikinci öğretime yeni kayıt yaptıran toplam öğrenci sayısı 2015 yılında en fazla sayıya ulaşmışken yıllar itibarıyla 2021 yılına kadar sürekli azalma eğilimi göstermiş

ve 2022 yılında ise lisans düzeyindeki artışa bağlı olarak artmıştır. Bu programlara olan talebin son yıllarda giderek azalmış olması, Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun ikinci öğretim kapsamındaki programların kontenjanlarını azaltma eğilimine girmesine neden olmuştur.

Şekil B.1.5'te 2022/23 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oranları gösterilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin %28'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %21'i sağlık ve refah alanında, %16'sı hizmetler alanında, %9'u bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %8'i mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %8'i sanat ve beşeri bilimler alanında, %5'i tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %5'i ise diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır. Burada dikkat çeken husus, bir önceki öğretim yılına göre önlisans düzeyinde bilişim ve iletişim teknolojileri alanında yeni kayıt yaptıranların oranı %2 puan artmış olmasıdır (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022).

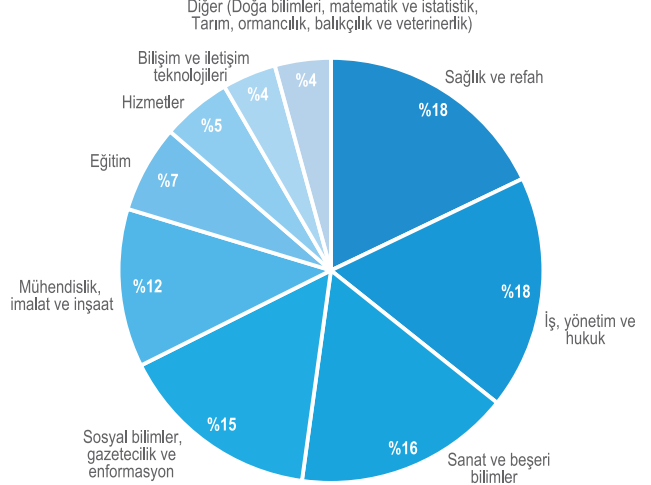
Şekil B.1.5 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

2022/23 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin oranları Şekil B.1.6'da verilmiştir. Buna göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrencilerin %18'i sağlık ve refah alanında, %18'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %16'sı sanat ve beşeri bilimler alanında, %15'i sos-

Şekil B.1.6 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran öğrenci oranları (%) (2022)

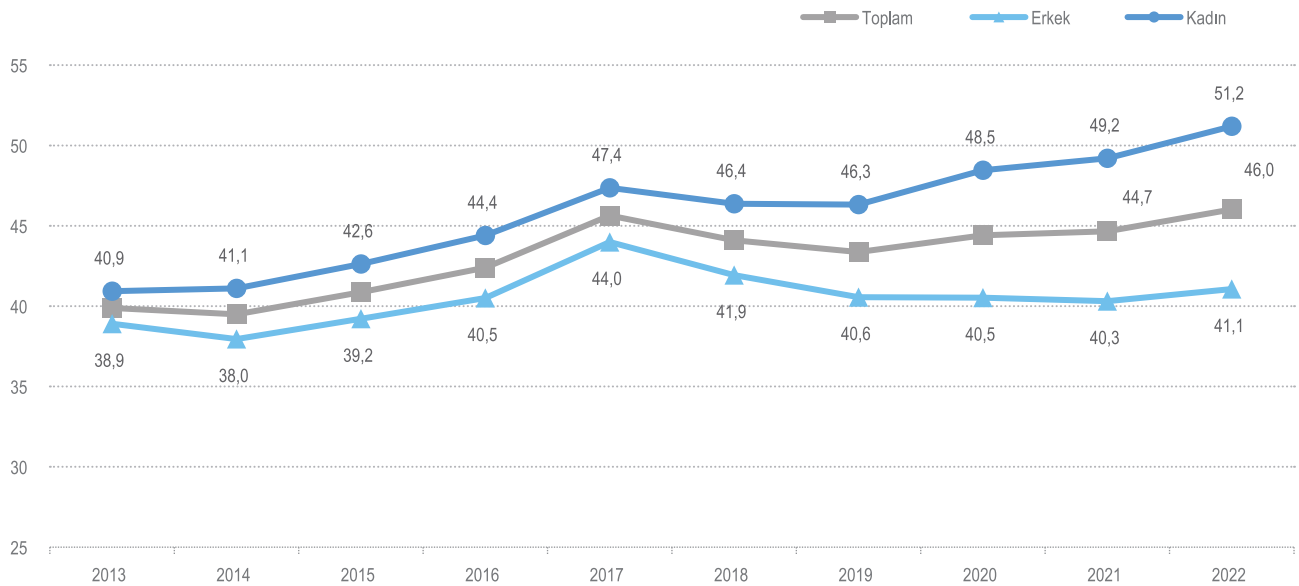
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

yal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %12'si mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %7'si eğitim alanında, %5'i hizmetler alanında, %4'ü bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %4'ü ise diğer eğitim ve öğretim alanlarında yer alan programlara kayıt yaptırmıştır.

Bu gösterge altında, yükseköğretim net okullaşma oranlarında yaşanan değişim cinsiyete göre analiz edilmiştir. Bilindiği üzere yükseköğretim net okullaşma oranı, yükseköğretimde 18-22 yaş grubundaki öğrenci sayısının, aynı yaş grubundaki çağ nüfusuna bölünüp 100'le çarpılması-

la elde edilmektedir (MEB, 2023). Net okullaşma oranının en yüksek değeri teorik olarak %100 olup ilgili çağ nüfustaki gençlerin tamamının yükseköğretimde olduğunu ifade etmektedir.

Şekil B.2.1 Cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında (%) yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013 ile 2022 yılları arasında cinsiyete göre yükseköğretimde net okullaşma oranlarında yaşanan değişim Şekil B.2.1'de verilmiştir. Buna göre 2013 ile 2017 yılları arasında hem kadınlar hem de erkeklerin yükseköğretim net okullaşma oranları artış eğilimi göstermiş, 2018 ve 2019 yıllarında düşüş yaşanmıştır. Sonrasında ise 2022 yılına kadar kadınların yükseköğretim net okullaşma oranları artış eğilimi gösterirken erkeklerin yükseköğretim net okullaşma oranları 2017 yılından 2021 yılına kadar düşüş eğilimi göstermeye devam etmiş ve 2022 yılında ise bir miktar artış göstermiştir. Daha önceki raporlarda da ifade edildiği gibi 2012 yılından itibaren kadınların net okullaşma oranı erkeklerin net okullaşma oranını geçmiş olup aradaki makas her yıl artarak devam

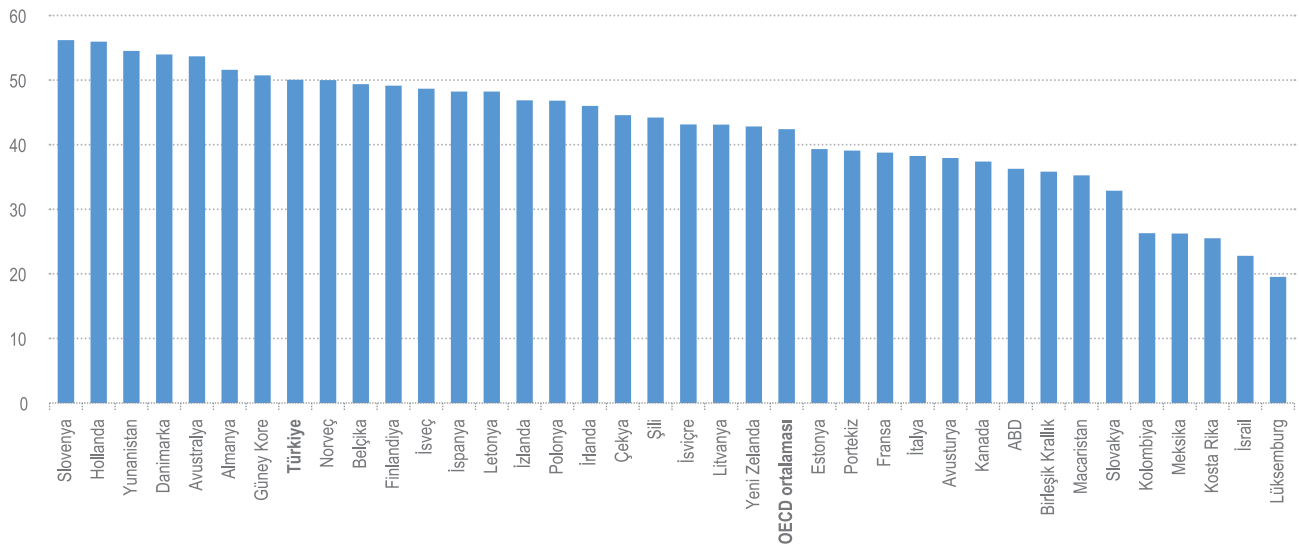
etmiştir. 2013 yılında kadın ve erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranları arasındaki makas %2 puan iken 2022/23 öğretim yılında bu makas en üst düzeye ulaşmış ve %10,1 puan olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında yükseköğretimde erkeklerde net okullaşma oranı %41,1, kadınlarda %51,2, toplamda ise %46 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2022/23 öğretim yılında 18-22 yaş grubundaki her iki kadından biri, her beş erkekten ise üçü yükseköğrenim almıştır.

Şekil B.2.2'de 2021 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde 20-24 yaş arası net okullaşma oranları gösterilmiştir. 20-24 yaş arası genç nüfus teorik olarak yükseköğretimde olması beklenen bir yaş grubudur. Buna göre OECD

ülkeleri arasında 20-24 yaş arası net okullaşma oranı Slovenya (%56), Hollanda (%56), Yunanistan (%55), Danimarka (%53), Avustralya (%54), Almanya (%52), Güney Kore (%51), Türkiye (%50) ve Norveç (%50)'te %50 ve üzerindedir. OECD ülkeleri arasında 20-24 yaş arası net okullaşma oranı Lüksemburg (%20), İsrail (%23), Kosta

Rika (%26), Meksika (%26) ve Kolombiya (%26)'da %26 ve altındadır. 20-24 yaş arası net okullaşma oranı bakımından OECD ülkeleri ortalaması %42'dir. Türkiye'nin 20-24 yaş arası net okullaşma oranı, OECD ülkeleri ortalamasının %8 puan üzerindedir.

Şekil B.2.2 OECD ülkelerinde 20-24 yaş arası net okullaşma oranları (%) (2021)

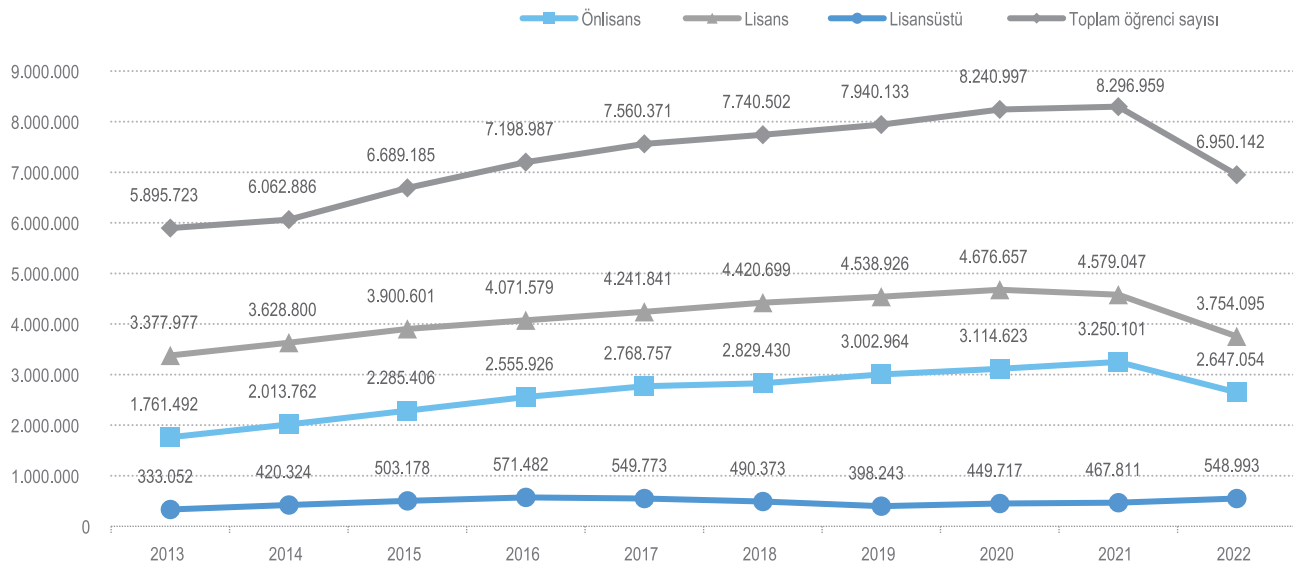

Kaynak: OECD (2023).

Bu göstergede, ilk önce Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına kayıtlı öğrenci sayıları öğrenim düzeyine, kurum türüne, öğretim türüne, illere, kuruluş dalgalarına (dönemlerine) göre ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Daha sonra ise yüz yüze öğretimde en çok öğrencisi olan önlisans ve lisans programlarına kayıtlı öğrenci sayıları

ile en çok öğrencisi olan yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayıları ayrıntılı ele alınmıştır. Son olarak, eğitim öğretim alanları sınıflamasına ve cinsiyete göre yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrenci oranları incelenmiştir.

Şekil B.3.1 Öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim öğrenci sayıları dâhildir.

2013 ile 2022 yılları arasında öğrenim düzeyine göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.3.1'de verilmiştir. 2013-2020 yılları arasında önlisans ve lisans düzeyinde toplam öğrenci sayıları sürekli artış eğilimi göstermiş, 2021 yılında önlisans düzeyinde artış, lisans düzeyinde düşüş, 2022 yılında ise hem önlisans hem de lisans düzeyinde ciddi düşüşler yaşanmıştır. Lisansüstü düzeyinde toplam öğrenci sayıları ise 2013-2022 yılları arasında artış ve azalışlarla dalgalı bir seyir izlemiştir. Buna göre 2013 yılında öğrenci sayısı; önlisans düzeyinde 1 milyon 761 bin 492, lisans düzeyinde 3 milyon 377 bin 977, lisansüstü düzeyinde 333 bin 52 ve yükseköğretim-

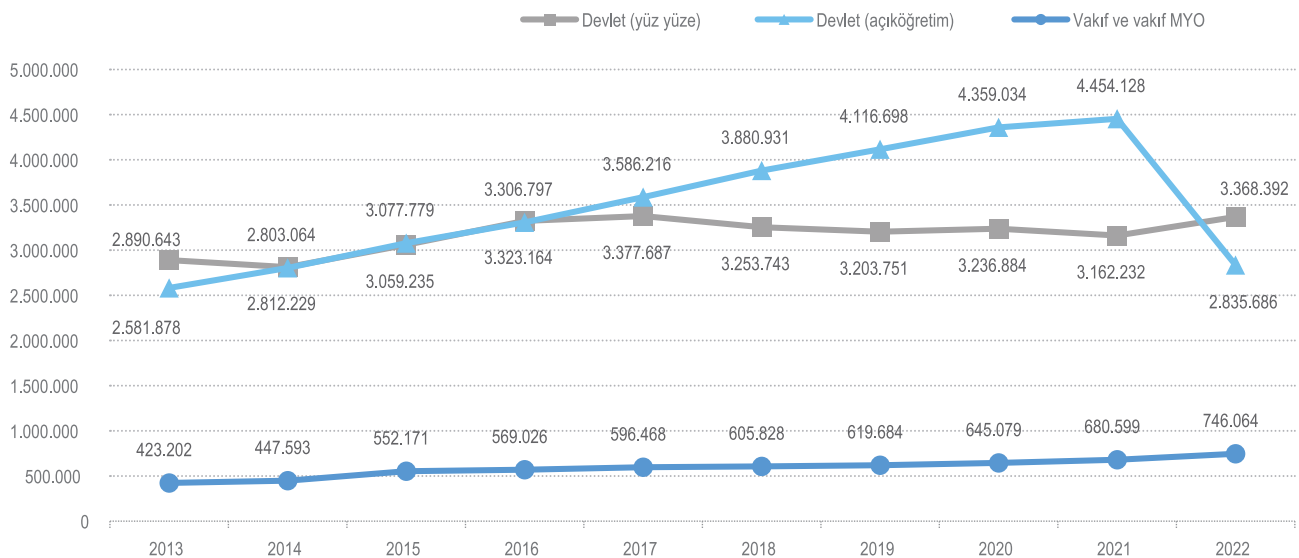
deki toplam öğrenci sayısı ise 5 milyon 895 bin 723 iken 2022/23 öğretim yılına gelindiğinde bu öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 2 milyon 647 bin 54, lisans düzeyinde 3 milyon 754 bin 95, lisansüstü düzeyinde 548 bin 993 ve toplamda da 6 milyon 950 bin 142 olmuştur. Burada dikkat çeken husus 2022/23 öğretim yılında bir önceki yıla göre öğrenci sayılarında önlisans düzeyinde 600 bin ve lisans düzeyinde 825 bin düşüş söz konusu iken lisansüstü düzeyinde 80 bin artış yaşanmış, dolayısıyla yükseköğretimdeki toplam öğrenci sayısı da 8 milyon 297 binden 6 milyon 950 bine gerilemiş ve 1 milyon 347 bin azalmıştır. Toplam öğrenci sayısındaki bu düşüşün kay-

nağı Şekil B.3.2'nin açıklamasında daha net bir şekilde belirtilmiştir.

Şekil B.3.2'de 2013-2022 yılları arasında yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre yükseköğretim öğrenci sayıları incelendiğinde; vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları 2013-2022 yılları arasında sürekli artış eğilimi göstermiş, açıköğretimde 2013-2021 yılları arası öğrenci sayıları sürekli artış göstermiş ve 2022/23 öğretim yılında keskin bir düşüş yaşanmış, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayıları ise 2017 yılında en üst düzeye ulaşmış ve sonrasında 2021 yılına kadar az da olsa bir düşüş eğilimi göstermiş, 2022 yılında da artış yaşanmıştır. 2013 yılında vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayısı 423 bin 202, açıköğretimdeki öğrenci sayısı 2 milyon 581 bin 878, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayısı 2 milyon 890 bin 643 iken 2022 yılında bu öğrenci sayıları vakıf yükseköğretim kurumlarında 746 bin 64, açıköğretimde 2 milyon 835 bin 686, devlet yüz yüze eğitimde ise 3 milyon 368 bin 392 olmuştur. Burada dikkat çeken iki önemli husus bulunmaktadır. Birincisi 2013-2016 yılları arasında açıköğretimdeki öğrenci sayısı ile devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayısı hemen hemen aynı seviyelerde gitmesine

rağmen 2017 yılından itibaren 2021 yılına kadar açıköğretim öğrenci sayısı sürekli artış eğilimi göstermiş, devlet yüz yüze eğitimdeki öğrenci sayıları ise az da olsa düşüş eğilimi göstermiştir. İkinci önemli husus ise 2022/23 öğretim yılında bir önceki öğretim yılına göre açıköğretimdeki öğrenci sayısının 1 milyon 618 bin azalmasıdır. Bunun temel nedeni ise 17 Nisan 2020 tarih ve 31102 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda "Açık öğretim sisteminde üst üste dört dönem kayıt yenileme koşullarını yerine getirmeyen öğrencinin ilgili programdan ilişkisi kesilir." hükmünün yer almasıdır. Buna göre açıköğretim programlarında kayıtlı olup, 2020/21 öğretim yılı güz döneminden itibaren üst üste 4 dönem kayıt yenileme işlemi yapmayan öğrencilerin kayıtlarının silinmesi yasal zorunluluk haline gelmiştir. Bu kapsamda açıköğretimde yeni kayıt (700 bin) ve mezun (212 bin) sayıları da göz önünde bulundurulduğunda 2 milyonun biraz üstünde öğrencinin açıköğretimden kaydının silindiği ön görülmektedir. Dolayısıyla son yıllarda 2021 yılına kadar yükseköğretimdeki öğrenci sayısındaki artışın başlıca nedeni, açıköğretim öğrenci sayısındaki artış iken 2022 yılındaki öğrenci sayısındaki ani düşüşün nedeni de yine açıköğretim kaynaklıdır.

Şekil B.3.2 Yükseköğretim kurum türü ve öğretim türüne göre toplam öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Tablo B.3.3'te 2012, 2017 ve 2022 yılları için devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde yıllar itibarıyla devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitimdeki öğrenci oranı azalmış, açıköğretimde ise artmıştır. 2012 yılında %50,2 iken 2017 yılında %37,7, 2022 yılında ise %36,3 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında önlisans düzeyinde devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitimdeki öğrenci oranı %26,7 (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022) iken 2022 yılında bu oranın artarak %36,3 olması açıköğretimden 2 milyonun biraz üstünde öğrencinin kaydının silinmesiyle alakalıdır. Buna karşılık önlisans düzeyinde açıköğretimin payı da bu yıllarda artmış ve 2022 yılında

%63,7 olarak gerçekleşmiştir. Lisans düzeyinde ise 2012 ve 2017 yıllarında devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitimde ve açıköğretimdeki öğrenci paylarında fazla bir değişim olmasa da 2022 yılında değiştiği ve açıköğretim lehine geliştiği görülmektedir. Dahası 2021 yılında devlet yükseköğretim kurumlarında lisans düzeyinde öğrencilerin %53'ü açıköğretimde (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022) iken 2022/23 öğretim yılında bu oran açıköğretimden 2 milyonun biraz üstünde öğrencinin kaydının silinmesinin de etkisiyle %61,2'ye yükselmiştir. Dolayısıyla bu oranlar dikkate alındığında devlet yükseköğretim kurumlarında yaklaşık olarak her üç önlisans öğrencisinden ikisi ve her beş lisans öğrencisinden ikisi açıköğretimde öğrenim görmektedir.

Tablo B.3.3 Devlet yükseköğretim kurumlarında öğrenim düzeyi ve öğretim türüne göre öğrenci paylarında (%) yaşanan değişim (2012, 2017 ve 2022)

	Devlet (yüz yüze)			Devlet (açıköğretim)		
	2012	2017	2023	2012	2017	2023
Önlisans	50,2	37,7	36,3	49,8	62,3	63,7
Lisans	52,0	49,8	61,2	48,0	50,2	38,8

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Uzaktan öğretim öğrenci sayıları yüz yüze de gösterilmiştir.

2022/23 öğretim yılında kuruluş dalgalarına (dönemlerine) göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları Tablo B.3.4'te verilmiştir. Buna göre

devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyinde 858 bin 71, lisans düzeyinde 1 milyon 979 bin 533, yüksek lisans düzeyinde 346 bin 622, doktora düzeyinde

Tablo B.3.4 Kuruluş dalgalarına (dönemlerine) ve öğrenim düzeyine göre devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları ve oranları (%) (2022)

	Önlisans öğrenci sayısı	Lisans öğrenci sayısı	Yüksek lisans öğrenci sayısı	Doktora öğrenci sayısı	Önlisans öğrenci oranı	Lisans öğrenci oranı	Yüksek lisans öğrenci oranı	Doktora öğrenci oranı
1992 öncesi kurulan ve bölünen üniversiteler (1. dalga, 36 üniversite)	269.603	899.823	177.606	72.368	31,4	45,5	51,2	70,8
1992-1994 arası kurulan ve bölünen üniversiteler (2. dalga, 31 üniversite)	282.144	522.254	79.148	16.467	32,9	26,4	22,8	16,1
2006 ve sonrası kurulan üniversiteler (3. dalga, 62 üniversite)	306.324	557.456	89.868	13.391	35,7	28,2	25,9	13,1
Toplam	858.071	1.979.533	346.622	102.226	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

ise 102 bin 226 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin kuruluş dalgaları/dönemleri bakımından üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde; önlisans düzeyinde öğrencilerin %31,4'ü birinci dalgada kurulan üniversitelerdeyken %32,9'u ikinci dalgada, %35,7'si ise üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Lisans düzeyinde öğrencilerin %45,5'i birinci dalgada, %26,4'ü ikinci dalgada ve %28,2'si üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Yüksek lisans öğrencilerinin %51,2'si birinci dalgada kurulan üniversitelerdeyken %22,8'i ikinci dalgada, %25,9'u ise üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Doktora düzeyindeki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu olan %70,8'i birinci dalgada kurulan üniversitelerdeyken %16,1'i ikinci dalgada ve %13,1'i üçüncü dalgada kurulan üniversitelerdedir. Dolayısıyla lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrencilerin çoğunluğunun birinci dalgada kurulan üniversitelerde olduğu görülürken önlisans düzeyindeki öğrencilerin ise çoğunluğunun üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde olduğu görülmektedir.

Şekil B.3.5'te 2022/23 öğretim yılında illere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin sayısı verilmiştir. Buna göre, devlet yükseköğretim kurumu öğrenci sayısı 100 binin üzerinde olan illerin başında sırasıyla İstanbul (307.680), Ankara (257.372), İzmir (163.590) ve Konya (119.224) gelmektedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki en çok öğrenci sayısına sahip iller yine sırasıyla bu illerdir (bk. Şekil B.3.9). Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun İstanbul'da olduğu dikkate alındığında, İstanbul toplam 878 bin 233 yükseköğretim öğrencisini barındırmaktadır. Dolayısıyla hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumları dikkate alındığında sırasıyla Ankara'da 343 bin 647, İzmir'de 188 bin 582, Konya'da ise 129 bin 339 yükseköğretim öğrencisi bulunmaktadır. Bu illere ilişkin daha önceki veriler de dikkate alındığında İstanbul, Ankara, İzmir ve Konya illerindeki yükseköğretim öğrenci sayısı her yıl giderek artmaktadır. 10 binin altında devlet yükseköğretim kurumu öğrencisi barındıran iller ise sırasıyla Hakkâri (3.774), Şırnak (5.723), Ardahan (6.041) ve Tunceli (7.891)'dir.

2022/23 öğretim yılı için birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları Şekil B.3.6'da gösterilmiştir. Burada dikkati çeken en önemli husus her iki dalgada kurulan üniversitelerin öğrenci sayılarına ilişkin dağılımları incelendiğinde üniversitelere göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Birinci dalgada kurulan Atatürk (72.888), Marmara (71.696), Bursa Uludağ (69.135), Selçuk (67.662), Dokuz Eylül (66.288), Akdeniz (64.798), İstanbul (64.082), Ankara (61.648), Ege (55.567) ve Hacettepe (53.780) üniversitelerinde 50 binin üzerinde öğrenci bulunmaktadır. Buna ilaveten Ondokuz Mayıs, Erciyes, Sivas Cumhuriyet, Çukurova, Gaziantep ve Yıldız Teknik üniversitelerinin ise 40-50 bin arasında öğrencisi vardır. Birinci dalgada kurulan ve en az öğrencisi bulunan üniversiteler ise Malatya Turgut Özal (6.141), Samsun (6.159), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (10.426), Trabzon (11.290), Konya Teknik (13.102), Kayseri (14.611), Eskişehir Teknik (14.661) ve Boğaziçi (16.227) üniversiteleridir. İkinci dalgada kurulmuş üniversiteler arasında yer alan Kocaeli Üniversitesinin öğrenci sayısı 60 bin 653 iken Aydın Adnan Menderes, Çanakkale Onsekiz Mart, Sakarya, Kütahya Dumlupınar, Pamukkale, Manisa Celal Bayar, Muğla Sıtkı Koçman ve Mersin üniversitelerinin öğrenci sayıları 40-48 bin arasında değişmektedir. İkinci dalgada yer alan ve en az öğrencisi bulunan üniversiteler ise Kahramanmaraş İstiklal (1.976), Galatasaray (4.380), Tarsus (4.954), Kütahya Sağlık Bilimleri (5.081), İzmir YTE (7.020), Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (7.251) ve Gebze Teknik (10.200) üniversiteleridir.

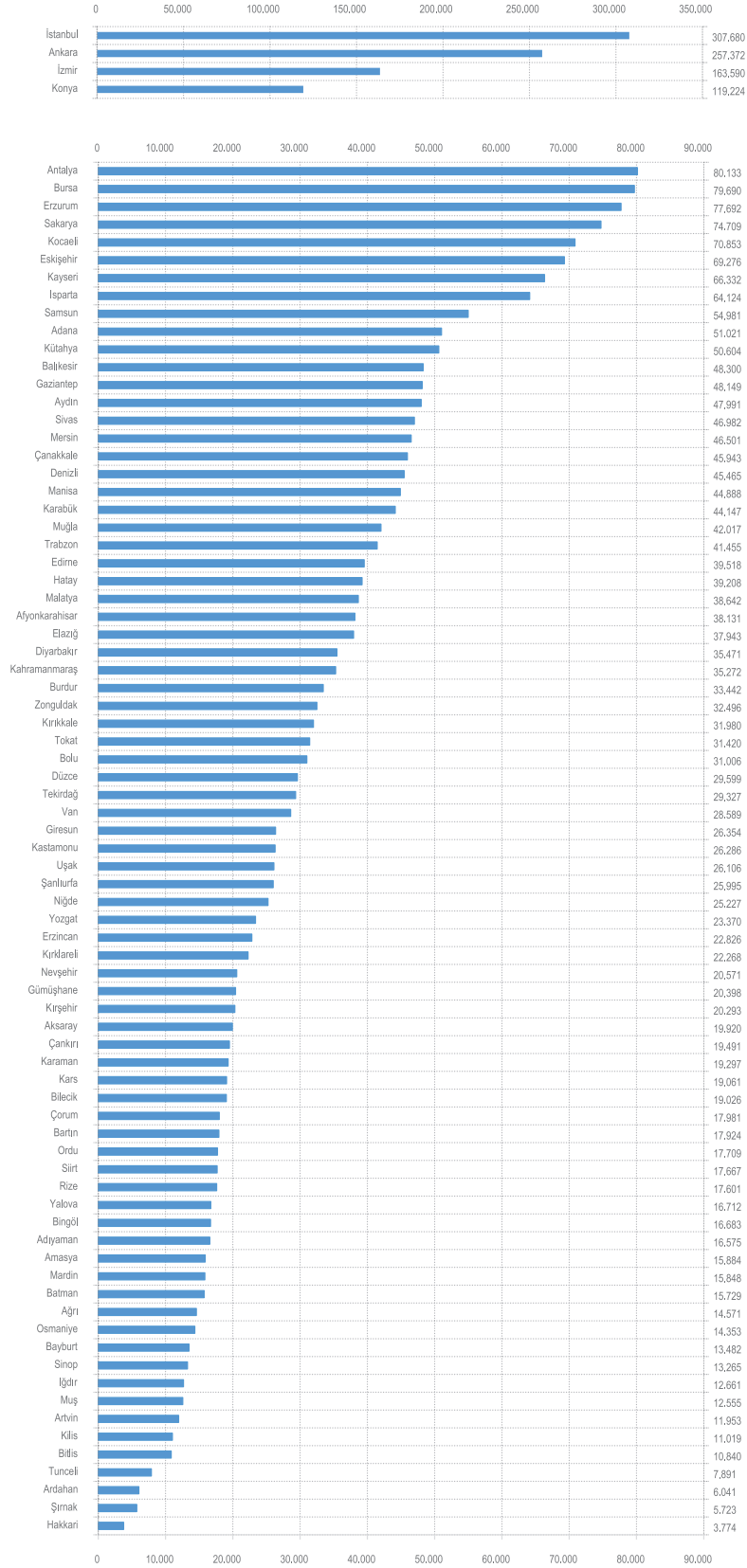
Şekil B.3.7'de 2022/23 öğretim yılında üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları gösterilmiştir. Şekildeki verilere göre, üçüncü dalgada kurulan Karabük (44.147), Necmettin Erbakan (38.460) ve Burdur Mehmet Akif Ersoy (33.442) üniversitelerinde 30 binin üzerinde öğrenci bulunurken, Düzce (29.599), Tekirdağ Namık Kemal (29.327), Giresun (26.354), Kastamonu (26.286), Uşak (26.106) ve Ankara Yıldırım Beyazıt (25.740) üniversitelerinde ise 25-30 bin arası öğrenci bulunmaktadır. Üçüncü dalgada kurulan ve en az öğrenci bulunan üniversiteler ise Sivas Bilim ve Teknoloji (331),

Ankara Müzik ve Güzel sanatlar (810), Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji (2.883), Abdullah Gül (3.399), Hakkâri (3.774) ve Türk-Alman (3.976) üniversiteleridir.

2022/23 öğretim yılında vakıf yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları Şekil B.3.8'de gösterilmiştir. Vakıf yükseköğretim kurumları öğrenci sayısı bakımından önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Buna göre vakıf üniversitelerinin öğrenci sayısı 349 ile 46 bin arasında de-

ğişirken vakıf meslek yüksekokullarının öğrenci sayısı ise bin 57 ile 5 bin 583 arasında değişmektedir. En çok öğrencisi bulunan vakıf üniversiteleri sırasıyla İstanbul Medipol (43.560), İstanbul Aydın (40.549), İstanbul Gelişim (36.550), İstanbul Nişantaşı (31.325), Bahçeşehir (28.920), İstanbul Beykent (27.066), Üsküdar (24.762), İstanbul Bilgi (21.759) ve Yeditepe (21.138) üniversiteleridir.

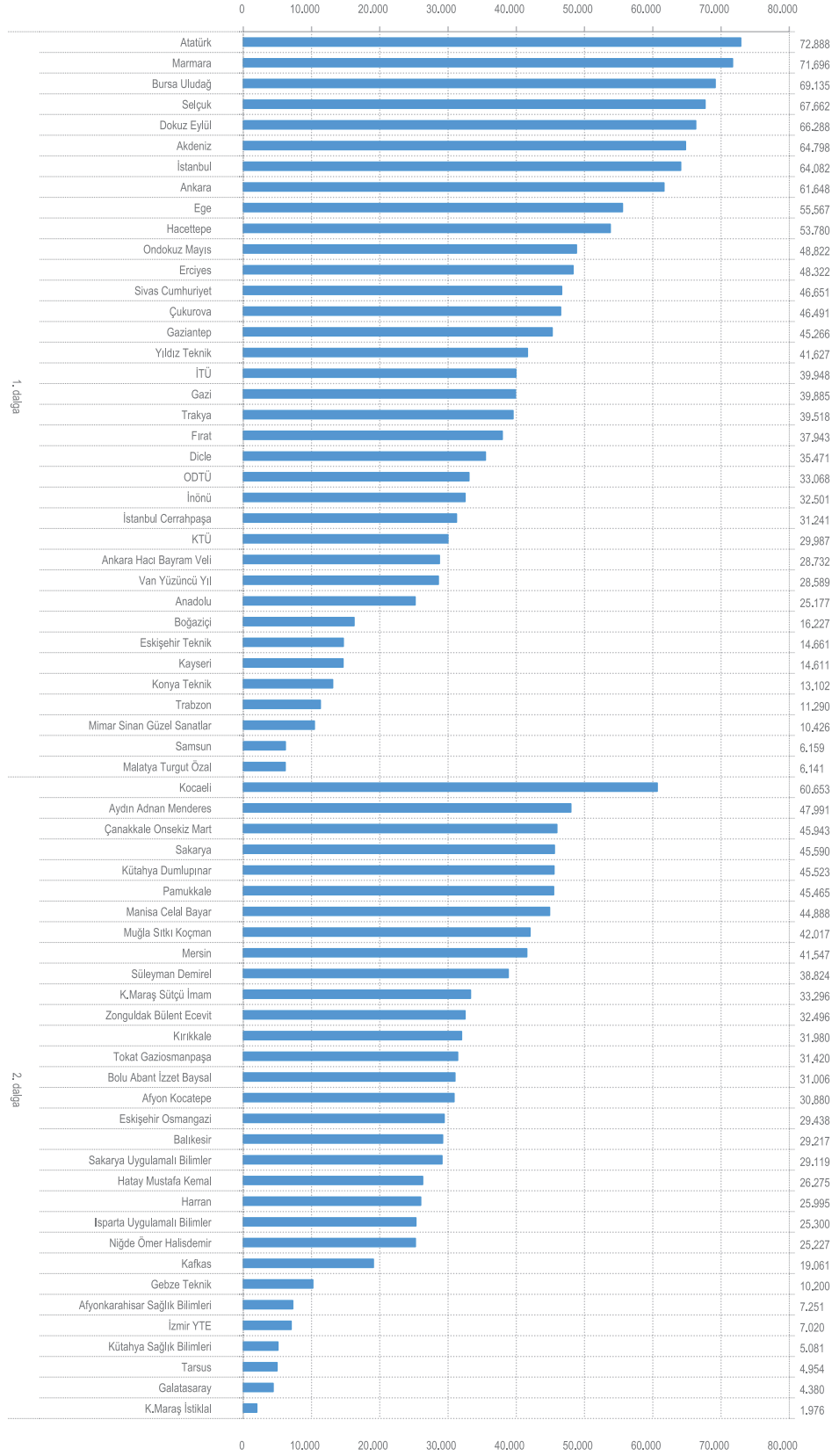
Şekil B.3.5 İllere göre devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin dağılımı (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

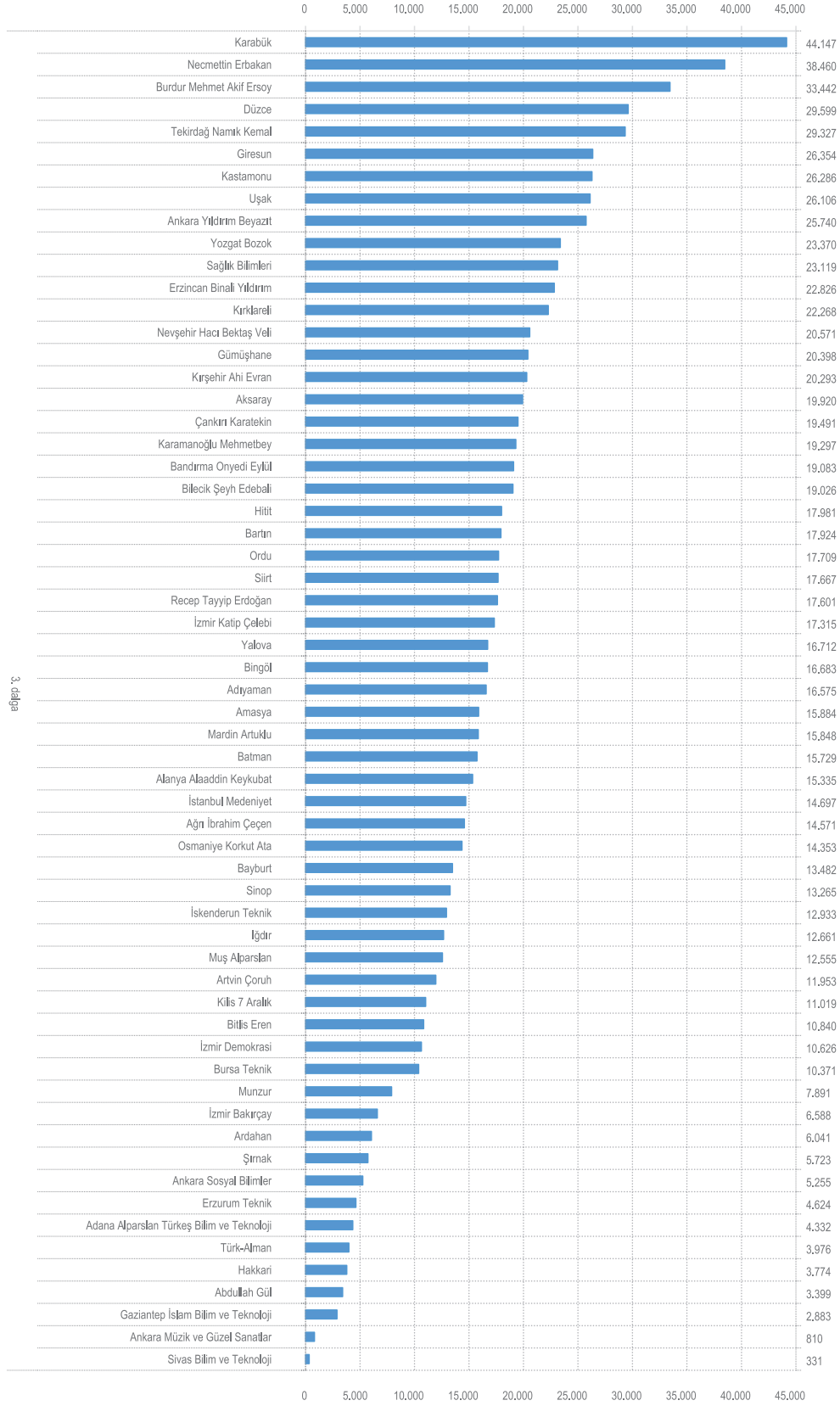
Şekil B.3.6 Birinci ve ikinci dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

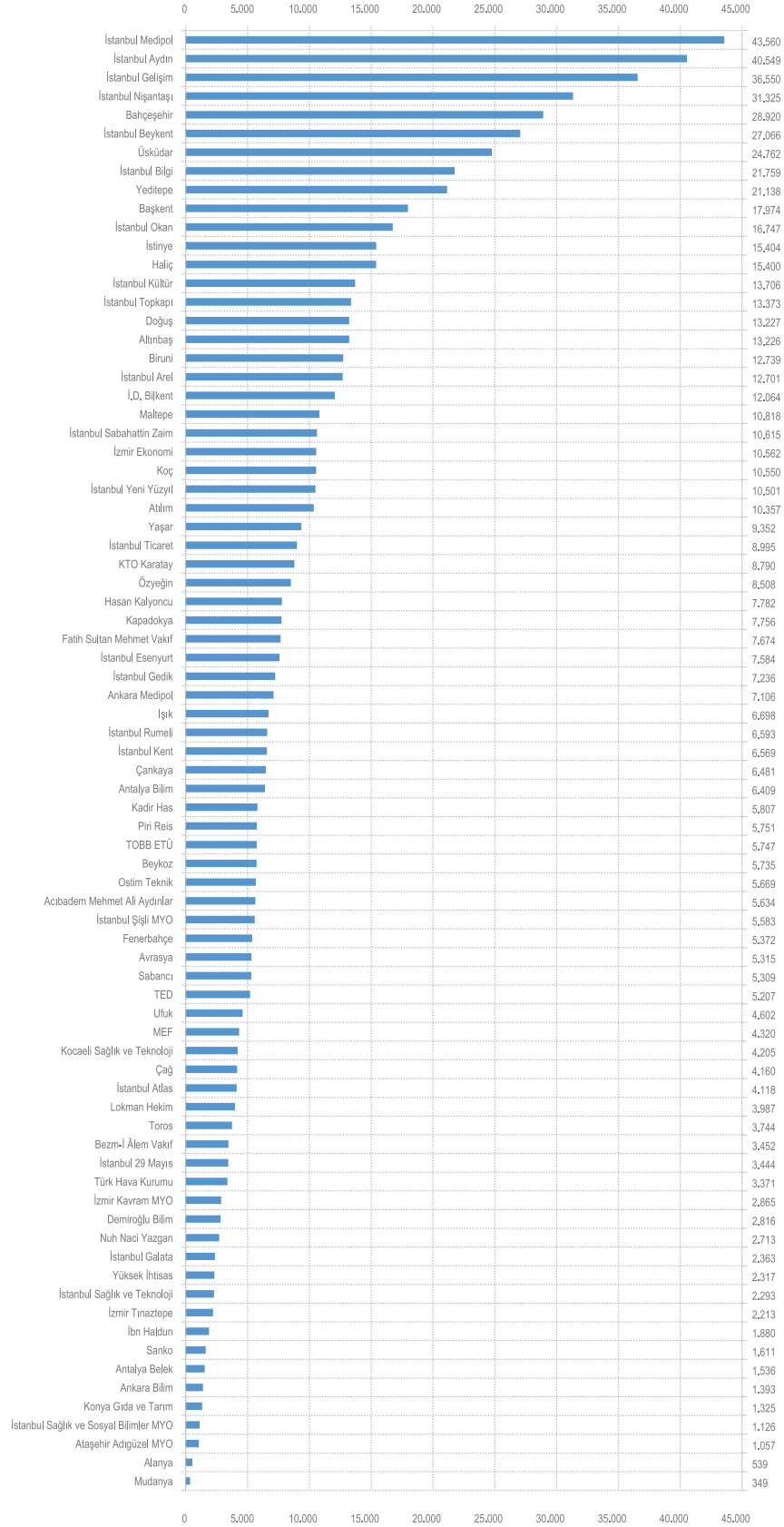
Şekil B.3.7 Üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarının öğrenci sayıları (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Açıköğretim ve uzaktan öğretim öğrenci sayıları dâhil değildir.

Şekil B.3.8 Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci sayıları (2022)

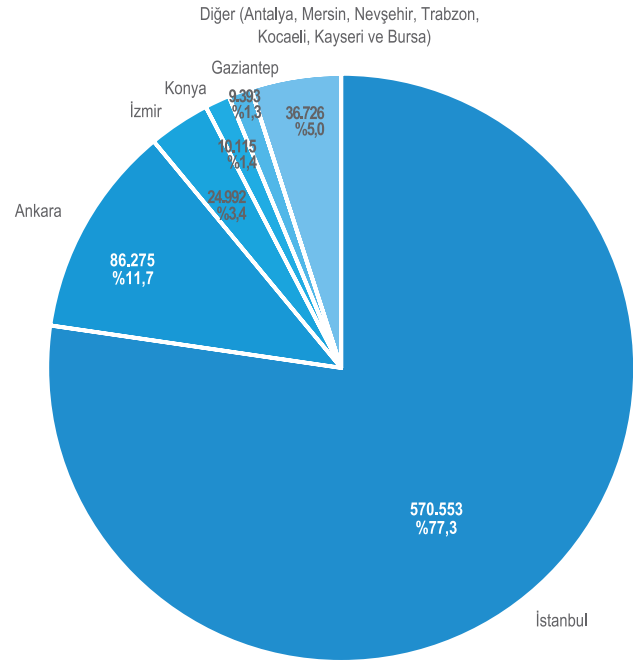

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.3.9'da 2022 yılında illere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal dağılımı verilmiştir. Buna göre vakıf yükseköğretim kurumlarının büyük çoğunluğunun İstanbul'da bulunmasından dolayı vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin de %77,3 gibi büyük bir çoğunluğu olan 570 bin 553'ü İstanbul'da öğrenim görmektedir. Daha sonra sırasıyla vakıf yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin %11,7'si Ankara'da, %3,4'ü İzmir'de, %1,4'ü Konya'da, %1,3'ü Gaziantep'te, %5'i ise Mersin, Antalya, Nevşehir, Trabzon, Kocaeli ve Kayseri illerindedir.

Tablo B.3.10'da 2022/23 öğretim yılı için yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan önlisans programları arasında ilk sırada bilgisayar programcılığı gelirken daha sonra sırasıyla muhasebe ve vergi uygulamaları, çocuk gelişimi, ilk ve acil yardım, bankacılık ve sigortacılık, inşaat teknolojisi, elektrik, tıbbi laboratuvar teknikleri, işletme yönetimi ve makine önlisans programları gelmektedir. Çocuk gelişimi, ilk ve acil yardım ile tıbbi laboratuvar teknikleri önlisans programlarında kadın öğrenci sayısının erkeklere göre çok daha fazla olduğu görülürken bilgisayar programcılığı, elektrik, Makine ve inşaat teknolojisi önlisans programlarında ise erkek öğrenci sayısının kadınlara göre çok daha fazla olduğu görülmektedir.

Şekil B.3.9 İllere göre vakıf yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin oransal (%) dağılımı (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.10 Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 önlisans programına göre öğrenci sayıları (2022)

Önlisans programı (yüz yüze)	Erkek	Kadın	Toplam
Bilgisayar Programcılığı	39.038	11.658	50.696
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	20.474	19.263	39.737
Çocuk Gelişimi	3.912	30.548	34.460
İlk ve Acil Yardım	12.086	21.474	33.560
Bankacılık ve Sigortacılık	15.736	16.271	32.007
İnşaat Teknolojisi	22.270	4.218	26.488
Elektrik	25.279	689	25.968
Tıbbi Laboratuvar Teknikleri	7.737	17.726	25.463
İşletme Yönetimi	14.883	10.143	25.026
Makine	22.143	1.010	23.153

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2022/23 öğretim yılında yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları Tablo B.3.11'de verilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan lisans programları arasında 117 bin 640 öğrenciyle ilk sırada tıp programı gelmektedir. Tıp programından sonra en çok öğrencisi olan lisans programları sırasıyla hemşirelik, bilgisayar mühendisliği, işletme, hukuk, ilahiyat,

elektrik-elektronik mühendisliği, makine mühendisliği, iktisat ve psikolojidir. Kadın öğrenciler ağırlıklı olarak hemşirelik, psikoloji ve ilahiyat lisans programlarında yer alırken erkekler ise ağırlıklı olarak makine mühendisliği, elektrik-elektronik mühendisliği, bilgisayar mühendisliği, işletme ve iktisat programlarında öğrenim görmektedir.

Tablo B.3.11 Yüz yüze en çok öğrencisi olan ilk 10 lisans programına göre öğrenci sayıları (2022)

Lisans programı (yüz yüze)	Erkek	Kadın	Toplam
Tıp	57.510	60.130	117.640
Hemşirelik	23.762	56.834	80.596
Bilgisayar Mühendisliği	59.153	19.418	78.571
İşletme	48.518	28.980	77.498
Hukuk	36.302	40.512	76.814
İlahiyat	28.385	47.825	76.210
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	50.739	9.920	60.659
Makine Mühendisliği	49.297	6.260	55.557
İktisat	30.229	20.322	50.551
Psikoloji	10.620	37.155	47.775

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.3.12'de 2022/23 öğretim yılında en çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi olan yüksek lisans programı işletme olup 16 bin 287 öğrencisi bulunmaktadır. Daha sonra sırasıyla en çok öğrencisi olan yüksek lisans programları temel İslam bilimleri, ma-

kine mühendisliği, inşaat mühendisliği, tarih, özel hukuk, iş sağlığı ve güvenliği, elektrik-elektronik mühendisliği, bilgisayar mühendisliği ve iktisattır. Özel hukuk yüksek lisans programı hariç bu; en çok öğrencisi olan yüksek lisans programlarının tamamında erkek öğrencilerin sayısı kadınlardan daha fazladır.

Tablo B.3.12 En çok öğrencisi olan ilk 10 yüksek lisans programına göre öğrenci sayıları (2022)

Yüksek lisans programı	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	10.188	6.099	16.287
Temel İslam Bilimleri	6.327	3.791	10.118
Makine Mühendisliği	7.097	1.170	8.267
İnşaat Mühendisliği	5.662	1.867	7.529
Tarih	3.927	3.196	7.123
Özel Hukuk	3.086	3.480	6.566
İş Sağlığı ve Güvenliği	4.567	1.987	6.554
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	5.050	1.384	6.434
Bilgisayar Mühendisliği	4.705	1.694	6.399
İktisat	3.721	2.319	6.040

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2022/23 öğretim yılında en çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları Tablo B.3.13'te verilmiştir. Buna göre en çok öğrencisi bulunan doktora programı işletme olup 4 bin 261 öğrencisi bulunmaktadır. Daha sonra sırasıyla en çok öğrencisi bulunan doktora programları temel İslam bilimleri (3.125), makine mühendisliği (2.472), bilgisayar mühendisliği (2.176), iktisat (2.122), özel hukuk (2.062), elektrik-elektronik mühendisliği (1.997), tarih (1.984), inşaat mühendisliği (1.930)

ve kamu hukuku (1.886) gelmektedir. En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programlarından özel hukuk doktora programı hariç diğer doktora programlarında öğrenim gören erkek öğrencilerin sayısı kadın öğrencilerden çok daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. En çok öğrencisi olan ilk 10 lisans, yüksek lisans ve doktora programları incelendiğinde ise bile iş sağlığı ve güvenliği programı ve kamu hukuku programı hariç aynı programlar olduğu görülmektedir.

Tablo B.3.13 En çok öğrencisi olan ilk 10 doktora programına göre öğrenci sayıları (2022)

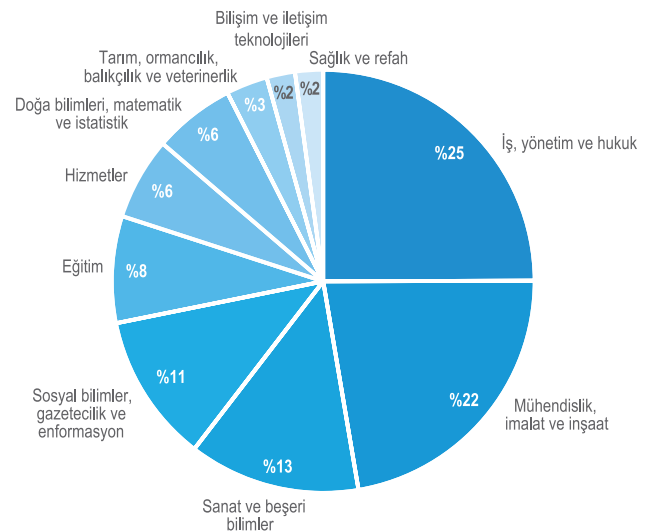
Doktora programı	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	2.479	1.782	4.261
Temel İslam Bilimleri	2.409	716	3.125
Makine Mühendisliği	2.083	389	2.472
Bilgisayar Mühendisliği	1.561	615	2.176
İktisat	1.267	855	2.122
Özel Hukuk	1.033	1.029	2.062
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	1.595	402	1.997
Tarih	1.133	851	1.984
İnşaat Mühendisliği	1.434	496	1.930
Kamu Hukuku	1.132	754	1.886

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2022/23 öğretim yılında yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı Şekil B.3.14'te gösterilmiştir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin %25'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %22'si mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %13'ü sanat ve beşeri bilimler alanında, %11'i sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %8'i eğitim alanında, %6'sı hizmetler alanında, %6'sı doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında, %3'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %2'si bilişim ve iletişim teknolojileri alanında, %2'si ise sağlık ve refah alanında öğrenim görmektedir.

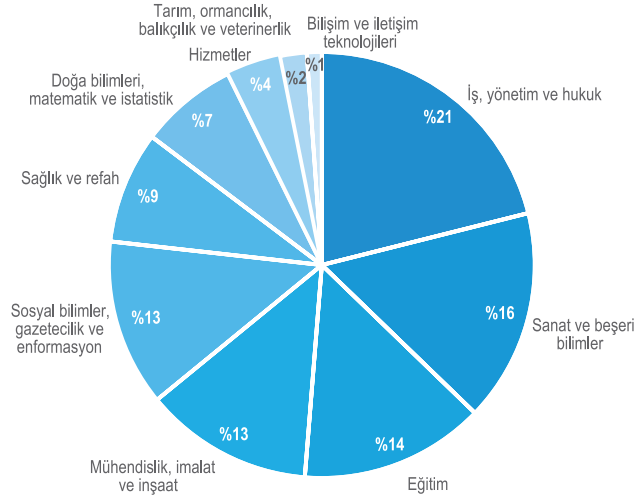
Şekil B.3.15'te 2022/23 öğretim yılında yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı verilmiştir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin %21'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %16'sı sanat ve beşeri bilimler alanında, %14'ü eğitim alanında, %13'ü mühendislik, imalat ve

Şekil B.3.14 Yüksek lisans düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil B.3.15 Yüksek lisans düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)

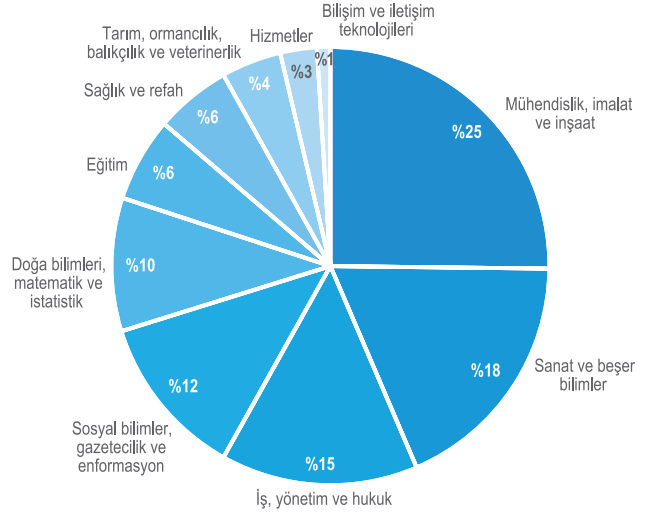
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

inşaat alanında, %13'ü sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %9'u sağlık ve refah alanında, %7'si doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında, %4'ü hizmetler alanında, %2'si tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %1'i ise bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görmektedir.

2022/23 öğretim yılında doktora düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı Şekil B.3.16'da verilmiştir. Buna göre doktora düzeyinde erkek öğrencilerin %25'i mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %18'i sanat ve beşeri bilimler alanında, %15'i iş, yönetim ve hukuk alanında, %12'si sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %10'u doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında, %6'sı eğitim alanında, %6'sı sağlık ve refah alanında, %4'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %3'ü hizmetler alanında, %1'i ise bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görmektedir.

Şekil B.3.17'de 2022/23 öğretim yılında doktora düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı gösterilmiştir. Buna göre doktora düzeyinde kadın öğrencilerin %17'si sanat ve beşeri bilimler alanında, %17'si mühendislik, imalat ve inşaat alanında, %14'ü sağlık ve refah alanında, %13'ü doğa bilim-

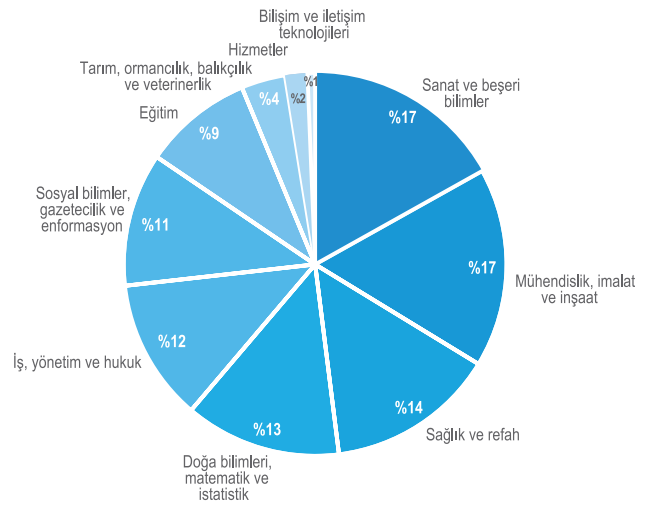
Şekil B.3.16 Doktora düzeyinde erkek öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

leri, matematik ve istatistik alanında, %12'si iş, yönetim ve hukuk alanında, %11'i sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında, %9'u eğitim alanında, %4'ü tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında, %2'si hizmetler alanında, %1'i ise bilişim ve iletişim teknolojileri alanında öğrenim görmektedir.

Şekil B.3.17 Doktora düzeyinde kadın öğrencilerin eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre dağılımı (%) (2022)

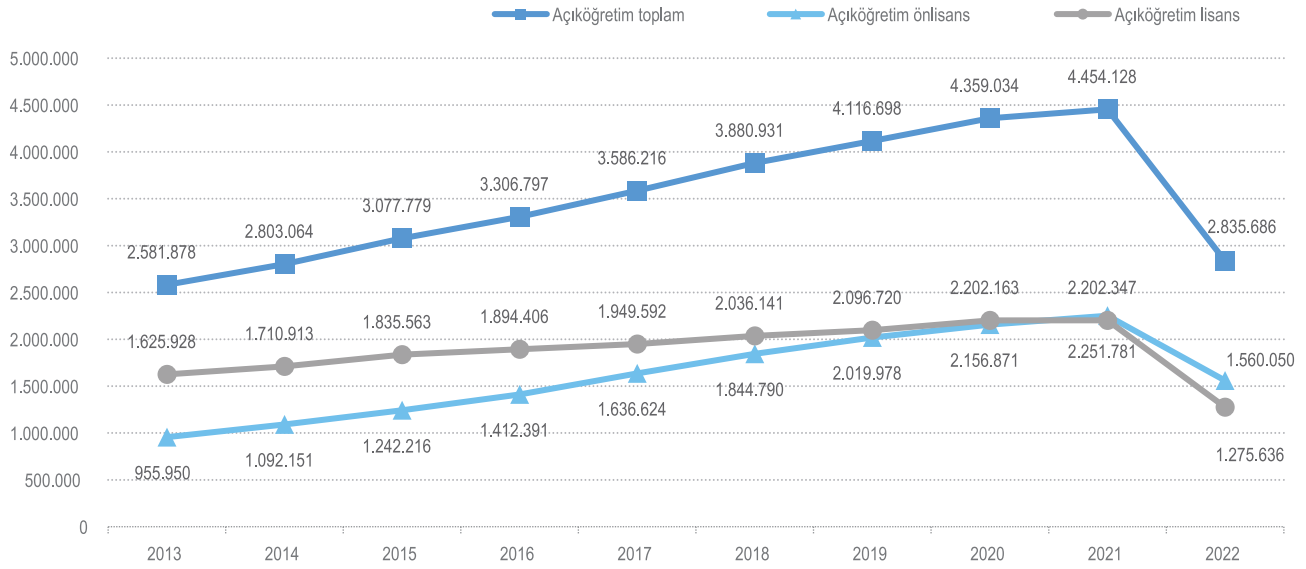

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Anadolu Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesinde açıköğretim, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde ise açık ve uzaktan eğitim fakülteleri bulunmaktadır. Bununla birlikte Anadolu Üniversitesi bünyesinde İktisat ve İşletme Fakülteleri de açıköğretim kapsamında öğretim yapmaktadır. Açıköğretim kapsamındaki bu fakülteler aynı zamanda, yükseköğretim kurumundan mezun veya

hâlen yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilere sınavsız olarak ikinci üniversite adı altında bir açıköğretim programına kayıt imkânı da tanımaktadır. Bu gösterge altında açıköğretim öğrenci sayıları, uzaktan öğretim öğrenci sayıları ve ikinci üniversite kapsamında öğrenim gören öğrenci sayıları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil B.4.1 Öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

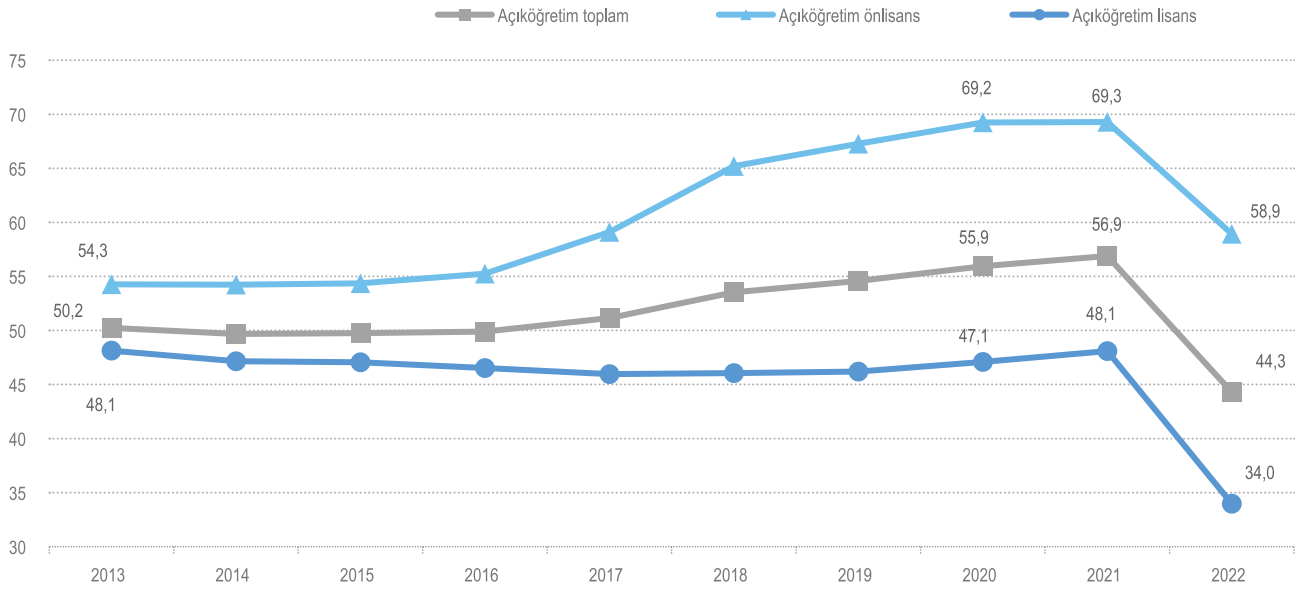
2013-2022 yılları arasında öğrenim düzeyine göre açıköğretim öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil B.4.1'de gösterilmiştir. Buna göre, açıköğretimde hem önlisans hem de lisans düzeyindeki toplam öğrenci sayıları 2013-2021 yılları arasında sürekli artış eğilimi göstermiş 2022/23 öğretim yılında ise ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 2022 yılındaki bu ciddi düşüşün nedeni daha önce de ifade edildiği gibi üst üste dört dönem kayıt yenileme işlemi yapmayanların kayıtlarının silinmesinden kaynaklı olarak yaklaşık 2 milyonun biraz üstünde öğrencinin kaydının silinmesidir. 2013 yılında açıköğretimde önlisans

öğrenci sayısı 955 bin 950, lisans öğrenci sayısı 1 milyon 625 bin 928 ve toplamda 2 milyon 581 bin 878 iken 2021 yılına kadar hem önlisans hem de lisans düzeyindeki öğrenci sayıları sürekli artış göstermiş ve önlisans düzeyinde öğrenci sayısı 2 milyon 251 bin 781'e, lisans düzeyinde öğrenci sayısı 2 milyon 202 bin 347'ye ve toplamda açıköğretim öğrenci sayısı da 4 milyon 454 bin 128'e yükselmiştir. 2022/23 öğretim yılında ise açıköğretimde öğrenci sayıları önlisans düzeyinde 1 milyon 560 bin 50'ye, lisans düzeyinde 1 milyon 275 bin 636'ya ve toplamda ise 2 milyon 835 bin 686'ya düşmüştür.

Şekil B.4.2'de 2013 ile 2022 yılları arasında önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre, yükseköğretimde önlisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim önlisans öğrenci oranı 2013 yılında %54,3

iken 2021 yılına kadar sürekli artış göstermiş ve %69,3'e yükselmiş, 2022 yılında ise %58,9'e düşmüştür. Lisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim lisans öğrenci oranı 2013 yılında %48,1 iken 2021 yılına kadar artış ve azalışlar yaşanmış ve %48,1 ile tekrar aynı seviyeye

Şekil B.4.2 Önlisans ve lisans öğrenci sayıları içinde açıköğretim öğrenci oranlarında (%) yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

gelmiş, 2023 yılında ise %34'e düşmüştür. Yükseköğretimde önlisans ve lisans düzeyindeki toplam öğrencilerin içinde açıköğretim önlisans ve lisans toplam öğrenci oranı 2021 yılında %56,9 iken 2022 yılında %44,3 olarak

gerçekleşmiştir. Sadece devlet yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyindeki öğrenciler içinde açıköğretim önlisans öğrenci oranı %63,7'dir (bk. Tablo B.3.3). Buna ilaveten 2022/23 öğretim yılı itibarıyla devlet yükseköğ-

Tablo B.4.3 Açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları (2022)

Üniversite / Fakülte	Önlisans			Lisans			Toplam		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu Üniversitesi - Açıköğretim Fakültesi	490.851	571.036	1.061.887	140.879	152.148	293.027	631.730	723.184	1.354.914
Anadolu Üniversitesi - İktisat Fakültesi	-	-	-	159.989	96.162	256.151	159.989	96.162	256.151
Anadolu Üniversitesi - İşletme Fakültesi	-	-	-	162.122	90.973	253.095	162.122	90.973	253.095
Ankara Üniversitesi - Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	2.052	1.949	4.001	3.461	2.174	5.635	5.513	4.123	9.636
Atatürk Üniversitesi - Açıköğretim Fakültesi	135.913	176.308	312.221	52.349	57.701	110.050	188.262	234.009	422.271
İstanbul Üniversitesi - Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi	64.318	117.623	181.941	106.895	250.783	357.678	171.213	368.406	539.619
Toplam	693.134	866.916	1.560.050	625.695	649.941	1.275.636	1.318.829	1.516.857	2.835.686

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

retim kurumlarındaki önlisans ve lisans düzeyindeki her iki öğrenciden biri (%49,4) açıköğretimde öğrenim görmektedir (YÖK, 2023).

2022 yılında açıköğretim programı uygulayan üniversitelerde öğrenim düzeyine göre öğrenci sayıları Tablo B.4.3'te gösterilmiştir. 2022/23 öğretim yılı itibarıyla açıköğretim programı uygulayan üniversiteler Anadolu,

Ankara, Atatürk ve İstanbul'dur. Toplam 2 milyon 835 bin 686 açıköğretim öğrencisinin %65,7'si olan 1 milyon 864 bin 160'ı Anadolu Üniversitesinin açıköğretim, iktisat ve işletme fakültelerinde kayıtlıdır. Geriye kalan açıköğretim öğrencilerinin %0,34'ü Ankara Üniversitesi'ne, %14,9'u Atatürk Üniversitesi'ne, %19'u ise İstanbul Üniversitesi'ne kayıtlıdır. Bu açıköğretim verileri içerisinde sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıköğretimde

Tablo B.4.4 Üniversitelere göre açıköğretimde sınavsız ikinci üniversite kapsamındaki öğrenci sayıları (2019, 2020 ve 2022)

Üniversite adı	2019-2020			2020-2021			2022-2023		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu Üniversitesi	578.583	582.463	1.161.046	653.428	673.867	1.327.295	458.707	503.380	962.087
Atatürk Üniversitesi	84.997	117.175	202.172	109.372	139.244	248.616	71.892	102.497	174.389
İstanbul Üniversitesi	19.440	58.736	78.176	38.484	94.801	133.285	110.469	273.802	384.271
Ankara Üniversitesi	-	-	-	-	-	-	4.167	3.178	7.345
Toplam	683.020	758.374	1.441.394	801.284	907.912	1.709.196	645.235	882.857	1.528.092

Kaynak: Anadolu, Atatürk, İstanbul ve Ankara üniversitelerinden elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

öğrenim gören öğrencilerin verileri de yer almaktadır. Açıköğretimde kadın öğrenciler erkek öğrencilere oranla daha fazladır. 2021/22 öğretim yılında açıköğretimdeki öğrencilerin %79'u Anadolu Üniversitesine kayıtlı olduğu (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022) göz önüne alındığında açıköğretimden kaydı silinen öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun Anadolu Üniversitesinden olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo B.4.4'te 2019, 2020 ve 2022 yıllarında üniversite ve öğrenim düzeyine göre sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıköğretim programlarındaki öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre 2022/23 öğretim yılında

sınavsız ikinci üniversite kapsamında Anadolu Üniversitesinde 962 bin 87, Atatürk Üniversitesinde 174 bin 389, İstanbul Üniversitesinde 384 bin 271 ve Ankara üniversitesinde ise 7 bin 345 öğrenci bulunmaktadır. 2019 yılında sınavsız ikinci üniversite kapsamında açıköğretimde öğrenim gören toplam öğrenci sayısı 1 milyon 441 bin 394 iken 2020 yılında 1 milyon 709 bin 196'ya yükselmiş ve 2022 yılında ise bir miktar düşmüştür. Açıköğretimdeki öğrencilerin yaklaşık %54'ünü ikinci üniversite kapsamında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu sayıların büyüklüğü, mezunların veya yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin yeni fırsatlardan faydalandıkları söylenebilir.

Tablo B.4.5 Yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları (2022)

	2021-2022			2022-2023		
	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans	Önlisans	Lisans	Yüksek lisans
Devlet	28.178	30.757	15.459	31.539	30.750	19.651
Vakıf	2.483	149	4.168	2.696	2	5.312
Toplam	30.661	30.906	19.627	34.235	30.752	24.963

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

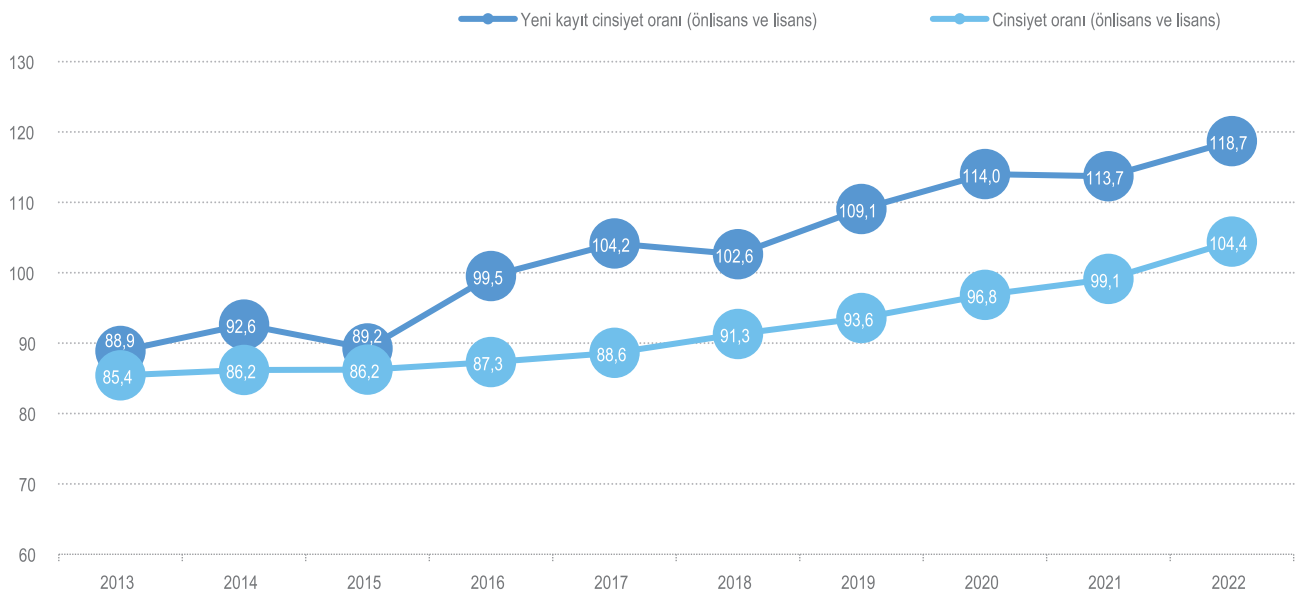
Tablo B.4.5'te 2022/23 öğretim yılında yükseköğretim kurum türü ve öğrenim düzeyine göre uzaktan öğretim öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre 2021/22 öğretim yılında hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumlarında önlisans düzeyinde 30 bin 661, lisans düzeyinde 30 bin 906, yüksek lisans düzeyinde ise 19 bin 627

uzaktan öğretim öğrencisi bulunurken 2022/23 öğretim yılında bu sayılar önlisans düzeyinde 34 bin 235, lisans düzeyinde 30 bin 752, yüksek lisans düzeyinde 24 bin 963 olmuştur. Bu uzaktan öğretim öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%91) devlet yükseköğretim kurumlarına kayıtlıdır.

Bu göstergede yükseköğretime yeni kayıt yaptıran ve öğrenim görmekte olan öğrencilerinin cinsiyet oranları ayrıntılı analiz edilmiştir. Cinsiyet oranı, kadın yükseköğretim öğrenci sayısının, erkek yükseköğretim öğrenci sa-

yısına bölünüp 100 ile çarpılmasıyla bulunmaktadır. Bu oran, herhangi bir öğretim yılında kadın okullaşma oranının, erkek okullaşma oranına göre göreceli büyüklüğünü ifade etmektedir (MEB, 2023).

Şekil B.5.1 Yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.
Not: Açıköğretim dâhildir.

Şekil B.5.1'de 2013 ile 2022 yılları arasında yeni kayıt yaptıran ve mevcut önlisans ve lisans öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, 2013 yılında önlisans ve lisans düzeyinde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 89 kadın öğrenci kayıt yaptırmışken yeni kayıt yaptıran kadın öğrencilerin sayısı 2017 yılından itibaren yeni kayıt yaptıran erkeklerin sayısını geçmiş ve 2022 yılında her 100 erkek öğrenciye karşılık 119 kadın öğrenci kayıt yaptırmıştır. Son 10 yıldır önlisans ve lisans düzeyindeki mevcut toplam öğrenci içerisinde kadın öğrencilerin sayısı sürekli artış eğilimi göstermiş, 2013 yılında önlisans ve lisans düzeyinde mevcut yükseköğretim öğrencileri arasında her 100 erkek öğrenciye karşılık 85 kadın öğrenci öğrenim görürken 2022 yılında bu oran artarak kadınlar lehine

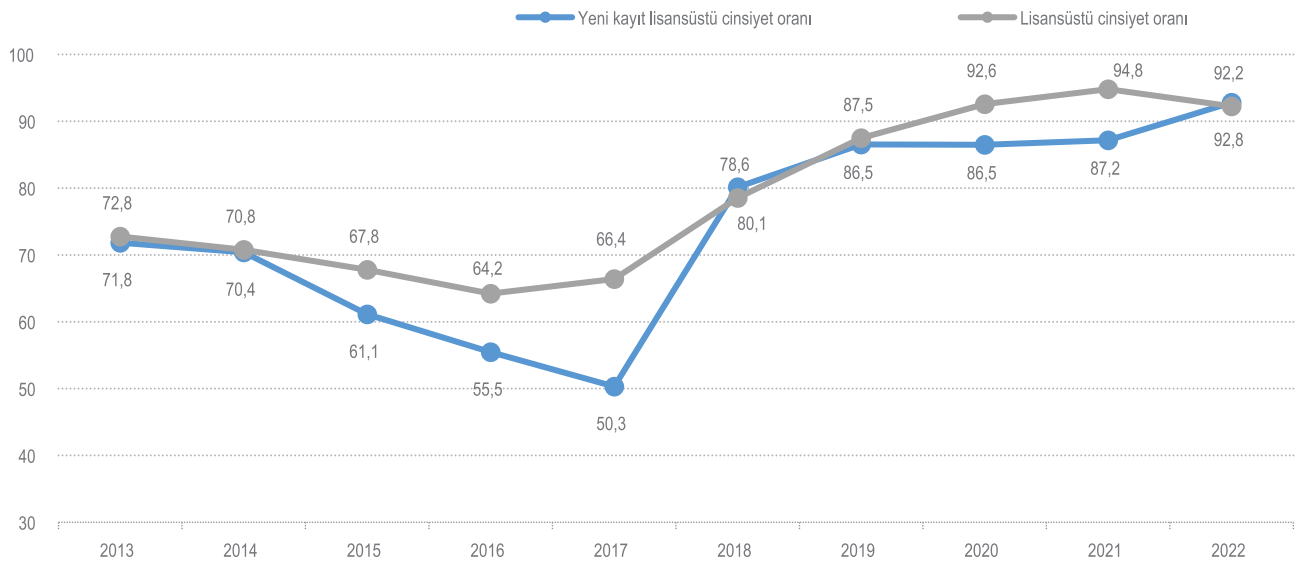
dönmüş ve her 100 erkek öğrenciye karşılık 104 kadın öğrenim görmüştür. Burada 2017 yılından itibaren yükseköğretime her yıl yeni kayıt yaptıran kadınların sayısı erkeklerden daha fazla olup bu durum mevcut öğrenciler arasında ise 2022/23 öğretim yılında kadınların sayısı erkeklerin sayısını geçmiştir. Dolayısıyla günümüzde artık yükseköğretimden kadınların erkeklerden daha fazla oranda yararlandığını; diğer bir ifadeyle yükseköğrenim alan kadınların sayısının erkeklerden daha fazla olduğunu görmekteyiz.

2013 ile 2022 yılları arasında yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim Şekil B.5.2'de gösterilmiştir. Son on yıldır hem yeni kayıt yaptıran öğrenciler hem de mevcut lisansüs-

tü öğrenciler arasında erkek öğrencilerin sayısı kadın öğrencilerden fazladır. Dolayısıyla önlisans ve lisans düzeyindeki kadınların yükseköğretimden daha fazla yararlanma istekliliğinin yüksek lisans düzeyinde daha az olduğunu ifade etmek mümkündür. Buna göre 2013 yılından 2017 yılına kadar lisansüstü düzeyde hem yeni kayıt hem de mevcut kadın öğrencilerin sayısı sürekli azalma eğilimi göstermiş daha sonra ise 2022 yılına

kadar artış eğiliminde olmuştur. 2022 yılı itibarıyla lisansüstü düzeyde yeni kayıt yaptıran 100 erkek öğrenciye karşılık 93 kadın öğrenci yeni kayıt yaptırmıştır. Mevcut lisansüstü öğrenciler arasında ise 100 erkeğe öğrenciye karşılık 92 kadın öğrenci öğrenim görmektedir. Yükseköğretimde tüm öğrenim düzeylerinde kadın öğrencilerin sayısı her geçen yıl artmaktadır.

Şekil B.5.2 Yeni kayıt yaptıran ve mevcut lisansüstü öğrencilerinin cinsiyet oranında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Bu göstergede, yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları ile en çok engelli öğrencisi bulunan üç üniversiteye ilişkin veriler ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Engelli öğrencilerin çoğu, yüz yüze öğrenimde

üniversiteye ulaşım ve barınma noktasında problemler yaşayabilmeleri durumundan dolayı, genellikle açıköğretim programı uygulayan üniversitelere yönelmektedirler.

Tablo B.6.1 Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları (2021 ve 2022)

	2021/22			2022/23		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Devlet	38.041	19.168	57.209	34.439	18.435	52.874
Vakıf ve Vakıf MYO	583	616	1.199	649	683	1.332
Toplam	38.624	19.784	58.408	35.088	19.118	54.206

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.6.1'de 2021 ve 2022 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre engelli öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre 2021/22 öğretim yılında 57 bin 209'u devlet, bin 199'u vakıf yükseköğretim kurumlarında olmak üzere toplamda 58 bin 408 engelli öğrenci yükseköğretime kayıtlıken 2022/23 öğretim yılında engelli öğrenci sayıları devlet yükseköğretim kurumlarında 52 bin 874'e gerilemiş, vakıf yükseköğretim kurumlarında bin 33'ye yükselmiş, toplamda ise 54 bin 206'ya düşmüştür. Engelli kadınların yükseköğretime erişimi erkeklere göre çok daha azdır.

2021 ve 2022 yıllarında en çok engelli öğrencisi olan üç üniversiteye ilişkin bilgiler Tablo B.6.2'de gösterilmiştir.

Buna göre 2022/23 öğretim yılında engelli öğrencilerin büyük bir çoğunluğu olan 33 bin 633 öğrenci Anadolu Üniversitesi'ne, 8 bin 638 öğrenci Atatürk Üniversitesi'ne, 5 bin 621 öğrenci İstanbul Üniversitesi'ne ve 641 öğrenci de Ankara Üniversitesi'ne kayıtlıdır. Anadolu Üniversitesi hariç diğer üç üniversitedeki engelli öğrenci sayıları geçen yıla göre 2022 yılında artış göstermiştir. Geçen yıla göre Anadolu Üniversitesinde engelli öğrenci sayısındaki azalmanın üst üste dört dönem kayıt yenilemeyenlerin kaydının silinmesinden kaynaklı olduğu ifade edilebilir. Engelli öğrenciler, yüz yüze programlarda ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamasından dolayı genelde açıköğretim programları olan üniversiteleri tercih etmektedir.

Tablo B.6.2 En çok engelli öğrencisi olan 4 üniversite (2021 ve 2022)

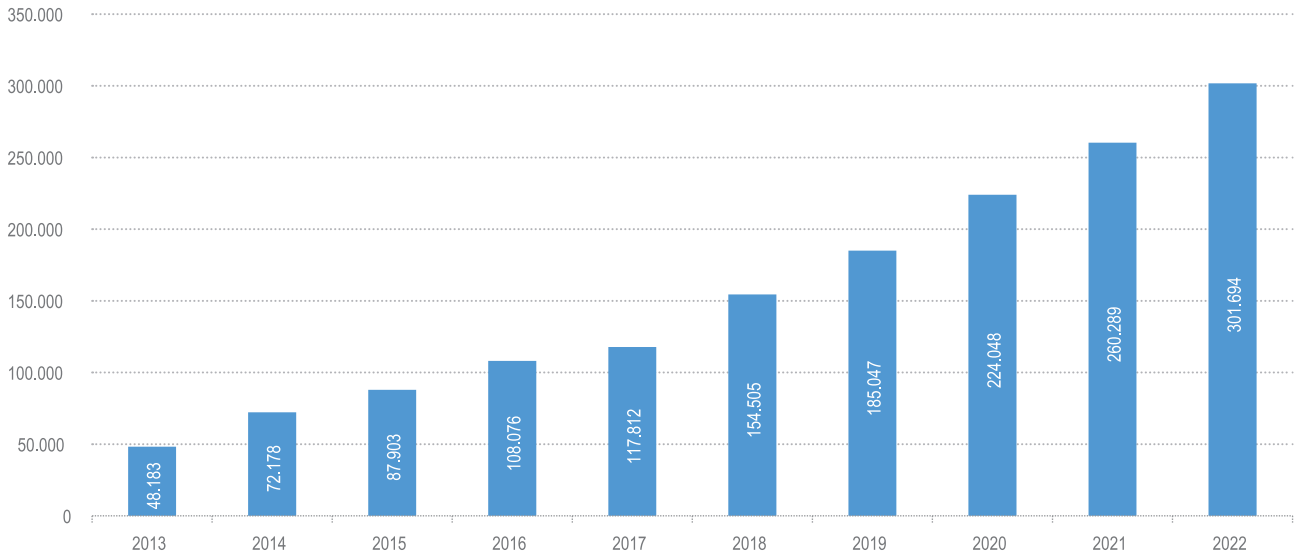
Üniversite	2021/22			2022/23		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu	27.446	12.939	40.385	22.456	11.177	33.633
Atatürk	5.062	2.693	7.755	5.524	3.114	8.638
İstanbul	2.504	2.024	4.528	3.141	2.480	5.621
Ankara	296	244	540	352	289	641

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu göstergede, ilk önce Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sayıları analiz edilmiştir. Daha sonra kurum türüne, öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Son olarak ise uluslararası öğrencilerin öğrenim gördüğü üniversiteye ve uyruklarına göre dağılımları ayrıntılı incelenmiştir.

Şekil B.7.1 Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil B.7.1'de 2013 ile 2022 yılları arasında Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre, Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısı 2013 ile 2022 yılları arasında sürekli artış eğilimi göstermiştir. Yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısı 2013

yılında 48 bin 183 iken, 2022/23 öğretim yılında 301 bin 694'e yükselmiştir. Türkiye son 10 yılda yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısını 6,3 katına çıkarmış, 2022 yılında ise geçen yıla göre uluslararası öğrenci sayısını %16 artırmıştır.

Tablo B.7.2 Yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2021 ve 2022)

	2021/22			2022/23		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Devlet	123.122	72.256	195.378	129.556	84.902	214.458
Vakıf ve vakıf MYO	38.986	25.925	64.911	50.114	37.122	87.236
Toplam	162.108	98.181	260.289	179.670	122.024	301.694

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2021 ve 2022 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayısı Tablo B.7.2'de verilmiştir. Buna göre 2021/22 öğretim yılında devlet yükseköğretim kurumlarında 195 bin 378, vakıf yükseköğretim kurumlarında 64 bin 911 uluslararası öğrenci bulunmaktayken 2022/23 öğretim yılında bu sayılar devlet yükseköğretim kurumlarında 214 bin 458'e, vakıf yük-

seköğretim kurumlarında ise 87 bin 236'ya yükselmiştir. Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören uluslararası kadın öğrencilerin payı 2021 yılında %37,7 iken 2022 yılında %40,4'e yükselmiştir. Buna ilaveten uluslararası öğrencilerin vakıf yükseköğretim kurumlarındaki payı 2021 yılında %25 iken 2022 yılında bu oran %29'a yükselmiştir.

Tablo B.7.3 Öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları (2021 ve 2022)

	2021/22			2022/23		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Önlisans	19.585	13.721	33.306	21.898	18.934	40.832
Lisans	115.974	69.758	185.732	131.188	86.622	217.810
Yüksek lisans	19.457	11.042	30.499	19.377	12.603	31.980
Doktora	7.092	3.660	10.752	7.207	3.865	11.072
Toplam	162.108	98.181	260.289	179.670	122.024	301.694

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.7.3'te 2021 ve 2022 yıllarında öğrenim düzeyine ve cinsiyete göre uluslararası öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre 2021 yılı itibarıyla yükseköğretim önlisans dü-

zeyinde 33 bin 306, lisans düzeyinde 185 bin 732, yüksek lisans düzeyinde 30 bin 499, doktora düzeyinde ise 10 bin 752 uluslararası öğrenci öğrenim görmekteyken

Tablo B.7.4 Dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversiteler (2022)

Üniversite	Erkek	Kadın	Toplam
Anadolu Üniversitesi	8.548	7.893	16.441
Karabük Üniversitesi	8.673	3.235	11.908
İstanbul Üniversitesi	5.005	4.933	9.938
Atatürk Üniversitesi	4.139	5.025	9.164
İstanbul Medipol Üniversitesi	3.264	4.116	7.380
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	4.969	2.286	7.255
Bahçeşehir Üniversitesi	3.966	2.822	6.788
Altınbaş Üniversitesi	4.010	2.131	6.141
İstanbul Gelişim Üniversitesi	3.211	2.176	5.387
İstanbul Aydın Üniversitesi	3.326	2.036	5.362
Bursa Uludağ Üniversitesi	3.089	2.247	5.336
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2.926	1.902	4.828
Sakarya Üniversitesi	2.793	1.858	4.651
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi	2.769	1.806	4.575
Çankırı Karatekin Üniversitesi	3.121	1.139	4.260
Ankara Üniversitesi	2.265	1.981	4.246
Dokuz Eylül Üniversitesi	2.304	1.894	4.198
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	2.889	1.162	4.051

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2022 yılında bu sayılar önlisans düzeyinde 40 bin 832'ye, lisans düzeyinde 217 bin 810'a, yüksek lisans düzeyinde 31 bin 980'e, doktora düzeyinde ise 11 bin 72'ye yükselmiştir. Dolayısıyla 2022/23 öğretim yılında uluslararası öğrencilerin %13,5'i önlisans düzeyinde, %72,2'si lisans düzeyinde, %10,6'sı yüksek lisans düzeyinde ve %3,7'si de doktora düzeyinde öğrenim görmüştür. 2022 yılında geçen yıla göre uluslararası öğrenci sayısında en fazla artış 32 bin 78 ile lisans düzeyinde olurken tüm öğrenim düzeylerinde artış yaşanmıştır.

Tablo B.7.4'te 2022/23 öğretim yılında dört bin ve üzeri uluslararası öğrencisi olan üniversitelere ilişkin bilgiler verilmiştir. Buna göre 2022/23 öğretim yılı itibarıyla en çok uluslararası öğrencisi olan Anadolu Üniversitesi (16.441)'dir. Daha sonra sırasıyla Karabük (11.908), İstanbul (9.938), Atatürk (9.164), İstanbul Medipol (7.380), Kültahya Dumlupınar (7.255), Bahçeşehir (6.788), Altınbaş (6.141), İstanbul Gelişim (5.387) İstanbul Aydın (5.362),

Bursa Uludağ (5.336), Ondokuz Mayıs (4.828), Sakarya (4.651), İstanbul Nişantaşı (4.575), Çankırı Karatekin (4.260), Ankara (4.246), Dokuz Eylül (4.198), ve Sakarya Uygulamalı Bilimler (4.051) üniversiteleri dört bin ve üzerinde uluslararası öğrenciye sahiptir.

Tablo B.7.5'te 2022/23 öğretim yılında geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre 2022/23 öğretim yılı itibarıyla Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin 58 bin 213'ü Suriye, 34 bin 247'si Azerbaycan, 22 bin 632'si İran, 18 bin 250'si Türkmenistan, 16 bin 172'si Irak, 10 bin 43'ü Somali, 9 bin 597'si Mısır, 9 bin 203'ü Afganistan, 8 bin 864'ü Kazakistan, 8 bin 198'i Yemen ve 106 bin 275'i ise diğer ülke uyrukludur. Türkiye'deki her beş uluslararası öğrenciden biri Suriye uyruklu iken her iki uluslararası öğrenciden biri Suriye, Azerbaycan, İran, Türkmenistan veya Irak uyrukludur.

Tablo B.7.5 Geldikleri ülkelere göre Türkiye'deki uluslararası öğrencisi sayıları (2022)

	Erkek	Kadın	Toplam
Suriye	32.890	25.323	58.213
Azerbaycan	23.023	11.224	34.247
İran	10.157	12.475	22.632
Türkmenistan	8.901	9.349	18.250
Irak	9.948	6.224	16.172
Somali	6.540	3.503	10.043
Mısır	6.304	3.293	9.597
Afganistan	6.812	2.391	9.203
Kazakistan	4.116	4.748	8.864
Yemen	6.599	1.599	8.198
Diğer	64.380	41.895	106.275

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.7.6'da 2022/23 öğretim yılında en çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları gösterilmiştir. Buna göre en çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları arasında 17 bin 113 öğrenciyle ilk sırada işletme programı gelmektedir. İşletme programından sonra en çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları sırasıyla işletme, tıp, bilgisayar mühendisliği, diş hekimliği, inşaat mühendisliği, fizyoterapi ve rehabilitasyon, mimarlık, hemşirelik, elektrik-elektronik mühendisliği, iktisat, uluslararası ilişkiler ve makine mühendisliğidir. Kadın öğrenciler ağırlıklı olarak hemşirelik, fizyoterapi ve rehabilitasyon ile diş hekimliği lisans programlarında yer alırken erkekler ise ağırlıklı olarak bilgisayar mühendisliği, işletme, elektrik-elektronik, inşaat ve makine mühendisliği programlarında öğrenim görmektedir.

Tablo B.7.7'de 2020 ve 2021 yıllarında ülkelere göre ve dünyada uluslararası öğrenci sayıları ve payları gös-

terilmiştir. 2021 yılı verilerine göre en çok uluslararası öğrenci sayısına sahip ülke 833 bin 204 ile ABD olup toplam uluslararası öğrenci sayısı içindeki dünya payı ise %13'tür. En çok uluslararası öğrenciye sahip ABD'yi sırasıyla 600 bin 589 ile Birleşik Krallık, 378 bin 439 ile Avustralya, 376 bin 359 ile Almanya ve 312 bin 630 ile Kanada takip etmektedir. Türkiye'nin 2020/21 öğretim yılına ilişkin uluslararası öğrenci sayısı 224 bin 48 olmakla birlikte 2019/20 öğretim yılındaki %2,9 olan dünyadaki uluslararası öğrenci payını %3,5'e yükseltmiştir. 2020 yılına göre 2021 yılında uluslararası öğrenci sayısını en fazla artıran ilk beş ülke sırasıyla Birleşik Krallık (49.712), Kırgızistan (44.105), Türkiye (39.001), Mısır (35.630) ve Malezya (11.244) olup Türkiye üçüncü sırada gelmektedir. Mevcut veriler göz önünde bulundurulduğunda ve Türkiye'nin 2022/2023 öğretim yılı uluslararası öğrenci sayısı da (301 bin 694) dikkate alındığında; 2023 yılında Türkiye'nin bu alanda Dünyada ilk 5 ülke arasına girmesi muhtemeldir.

Tablo B.7.6 En çok uluslararası öğrencinin öğrenim gördüğü lisans programları (2022)

Lisans programı	Erkek	Kadın	Toplam
İşletme	11.280	5.833	17.113
Tıp	6.506	6.434	12.940
Bilgisayar Mühendisliği	9.162	1.997	11.159
Diş Hekimliği	3.192	3.631	6.823
İnşaat Mühendisliği	5.561	990	6.551
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	2.930	3.572	6.502
Mimarlık	3.169	3.131	6.300
Hemşirelik	2.108	3.993	6.101
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	5.364	557	5.921
İktisat	4.214	1.451	5.665
Uluslararası İlişkiler	3.371	1.985	5.356
Makine Mühendisliği	4.799	327	5.126
Toplam	131.188	86.622	217.810

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo B.7.7 Ülkelere göre ve dünyadaki toplam uluslararası öğrencisi sayıları ve payları (%) (2020 ve 2021)

Ülke	Uluslararası öğrenci sayısı		Dünya payı (2021)
	2020	2021	
ABD	957.475	833.204	13,0
Birleşik Krallık	550.877	600.589	9,4
Avustralya	458.279	378.439	5,9
Almanya	368.717	376.359	5,9
Kanada	323.157	312.630	4,9
Rusya	282.922	282.922	4,4
Fransa	252.444	252.856	4,0
Türkiye	185.047	224.048	3,5
Japonya	222.661	222.661	3,5
Çin	225.100	210.903	3,3
Birleşik Arap Emirlikleri	215.975	215.975	3,4
Hollanda	124.876	135.535	2,1
Güney Kore	111.568	118.528	1,9
Arjantin	121.577	117.794	1,8
Malezya	89.193	100.437	1,6
Avusturya	75.870	82.083	1,3
İspanya	82.269	80.862	1,3
Kırgızistan	36.596	80.701	1,3
Polonya	62.091	73.958	1,2
İtalya	58.508	72.284	1,1
Mısır	34.198	69.828	1,1
Ukrayna	61.026	68.739	1,1
Suudi Arabistan	69.005	64.874	1,0
İsviçre	57.972	61.262	1,0
Singapur	54.982	58.269	0,9
Çin, Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi	47.301	53.948	0,8
Belçika	54.855	53.064	0,8
Meksika	43.458	51.394	0,8
Çekya	47.768	51.203	0,8
Dünya Toplam	6.376.355	6.387.488	-

Kaynak: UNESCO (2023) veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Rusya verileri 2019 yılına, Japonya ve Birleşik Arap Emirlikleri verileri 2020 yılına aittir. Çin, Malezya, Kırgızistan, Mısır, Suudi Arabistan ve Hong Kong'un verileri ise 2023 yılına aittir. Tabloda 50 bin ve üzeri uluslararası öğrencisi bulunan ülkeler alınmıştır.

- Türkiye’de ve Dünyada yükseköğretime olan talep her geçen gün artmaktadır. UNESCO İstatistik Enstitüsü’nün 2021 yılı verilerine göre dünyada yükseköğretim öğrenci sayısı 248 milyondur. Türkiye’nin yükseköğretime erişim oranları da artmakta olup 18-22 yaş grubundaki her iki kadından biri, her beş erkekten ise üçü yükseköğretimdedir. Ayrıca kadın ve erkeklerin yükseköğretimde net okullaşma oranları arasındaki makas kadınlar lehine %10,1 puan ile en üst düzeye ulaşmıştır. 20-24 yaş arası net okullaşma oranı OECD ülkeleri ortalaması %42 olup Türkiye’de bu oran %50’dir. 2022/23 öğretim yılında yükseköğretimde en dikkat çeken husus toplam öğrenci sayısının geçen yıla göre 1 milyon 347 bin azalarak 6 milyon 950 bine gerilemiş olmasıdır. Üst üste 4 dönem kayıt yenileme işlemi yapmayan yaklaşık 2 milyon civarında öğrencinin açıköğretimden kaydı silinmiştir. Dolayısıyla son yıllarda 2021 yılına kadar yükseköğretimdeki öğrenci sayısındaki artışın başlıca nedeni, açıköğretim öğrenci sayısındaki artış iken 2022 yılındaki öğrenci sayısındaki ani düşüşün nedeni de yine açıköğretim kaynaklıdır. Bu nedenle yükseköğretim sisteminin daha kaliteli ve nitelikli büyüebilmesi için yüz yüze öğretim programlarına yönelik planlamalar yapılmalı, tercih edilebilir yüz yüze öğretim programlarındaki kontenjanlar artırılmalıdır.
- Yükseköğretimde kadınların okullaşma oranı erkeklerden %10 puan daha fazladır. Yükseköğretim sistemi içerisinde yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 119 kadın kayıt yaptırmaktadır. Mevcut yükseköğretim öğrencileri arasında ise kadınların sayısı erkeklerin sayısını geçmiştir. Dolayısıyla günümüzde artık kadınlar yükseköğretim imkânlarından, erkeklerden daha fazla oranda yararlanmakta; diğer bir ifadeyle yükseköğretim alan kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır. Ancak buna rağmen lisansüstü eğitim seviyesine bakıldığında yeni kayıt yaptıran her 100 erkek öğrenciye karşılık 93 kadın öğrenci kayıt yaptırmaktadır. Bu bağlamda kadınların lisansüstü öğrenimlerini teşvik edici politikalar oluşturulmalı ve uygulanmalıdır.
- Engelli kadınların yükseköğretime erişimi erkeklere göre çok daha azdır. Dahası engelli öğrenciler, yüz yüze programlarda ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamamasından dolayı genelde açıköğretim programları olan üniversiteleri tercih etmektedir. Dolayısıyla hem engelli kadınların yükseköğretime erişimini artıracak hem de engelli öğrencilerin yüz yüze programları tercih etmeleri için ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak teşvik edici mekanizmalar ve politikalar geliştirilmelidir.

- Türkiye'de yükseköğretim sistemi içerisinde bulunan uluslararası öğrenci sayısı 2022 yılında 300 bini aşmış olup yükseköğretim sistemi içerisinde payı %4'tür. Ülkelerin mevcut uluslararası öğrenci sayıları göz önünde bulundurulduğunda, 2023 yılına ilişkin ülke verilerinin güncellenmesi durumunda Türkiye'nin bu alanda Dünyada ilk 5 ülke arasına girmesi muhtemeldir. Buna karşın Türkiye'ye uluslararası öğrenci en fazla Suriye, Azerbaycan, İran ve Türkmenistan ve Irak'tan gelmekte iken AB ülkelerinden gelen öğrenci sayısı ise çok azdır. Türkiye'nin uluslararası öğrenci sayısı bakımından Dünyada ilk 5 ülke arasında yerini alabilmesi için yükseköğretime yönelik talebi artırıcı politikalar uygulamalı ve uluslararası öğrencilerin çeşitliliğini sağlayacak teşvik politikaları geliştirmelidir.

- MEB. (2023). *Millî eğitim istatistikleri: Örgün eğitim 2022–2023*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- UNESCO. (2023). *UNESCO Institute for Statistics*. <http://data.uis.unesco.org/>
- YÖK. (2021). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- YÖK. (2023). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., ve Şahin, S. A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

GÖSTERGE C1	Nüfusun eğitimi ne düzeydedir?
GÖSTERGE C2	Yükseköğretim mezun sayıları nasıl değişmiştir?
GÖSTERGE C3	Yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranları ne düzeydedir?
BÖLÜM C	Sonuç ve Öneriler

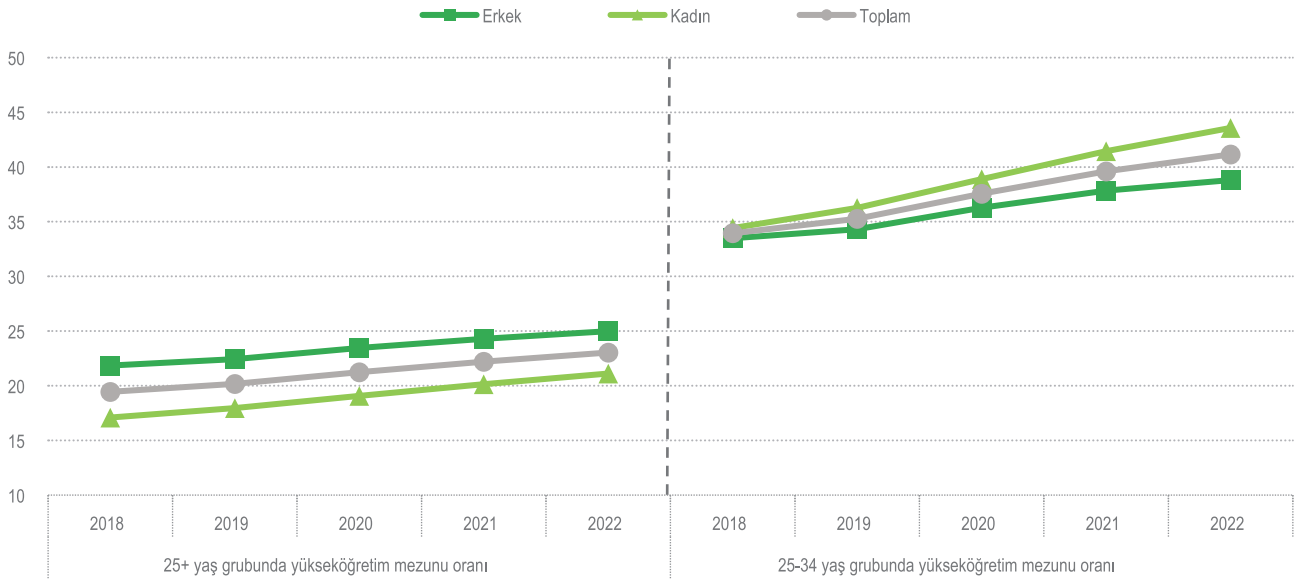
Birçok ülke eğitimin toplumsal ve ekonomik faydalar sağlaması nedeniyle eğitime erişimi artırma politikaları uygulamaktadır (OECD, 2023). Eğitim seviyelerinin yüksek olması gelişmiş ekonomi, işgücüne katılım ve toplumsal faydaları da beraberinde getirmektedir (OECD, 2023). Bu nedenle ülkelerin gelişmişlik düzeyini, ekonomilerini ve işgücü piyasalarındaki durumlarını anlamak için ülkelerin eğitim verileri önemli bir durum haline gelmektedir.

Bu bölüm içerisinde öncelikle Türkiye’de yükseköğretim mezun oranları, mezun olanların cinsiyet, öğrenim türü gibi değişkenlerle mevcut verileri incelenerek mezun profili ortaya konulacaktır. Sonrasında mezunların istihdam ve işsizlik oranlarıyla birlikte işgücü piyasalarında güncel durumu analiz edilecektir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri ile Türkiye’nin güncel verileri karşılaştırmalı bir biçimde ele alınarak incelenecektir.

Bu gösterge altında yükseköğretim mezunu oranlarındaki değişim; cinsiyet, bölgeler ve yaş grupları olmak üzere farklı değişkenler üzerinden ayrıntılı incelenmiştir.

Ayrıca, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkeleri ile Türkiye'nin güncel verileri karşılaştırmalı bir biçimde ele alınarak analiz edilmiştir.

Şekil C.1.1 Cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2018-2022)

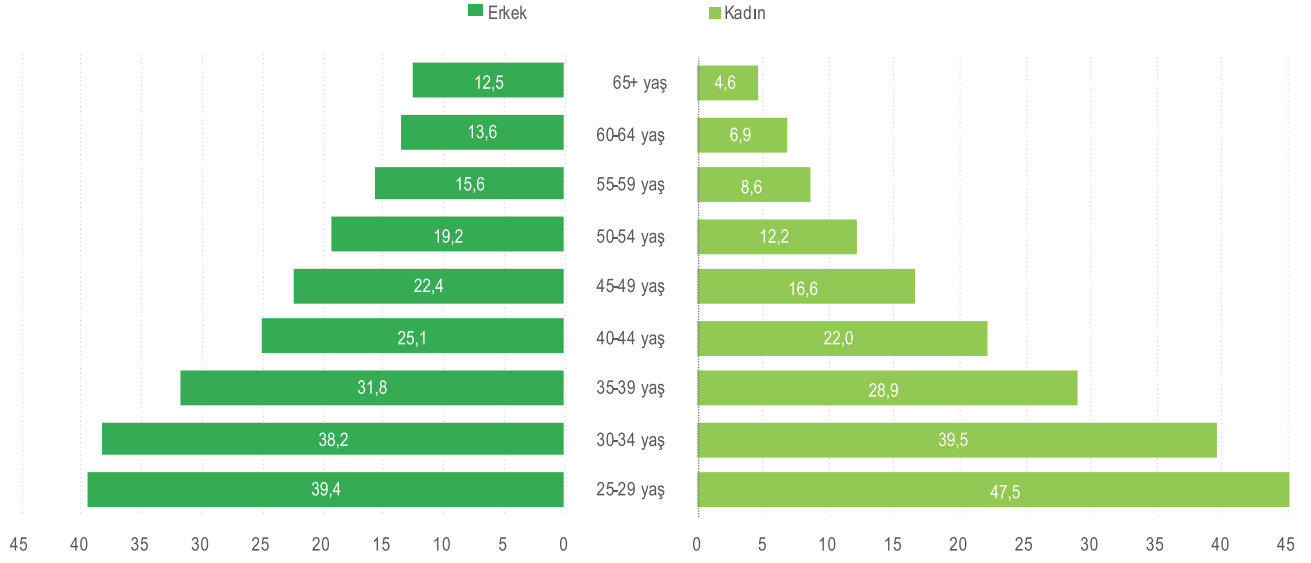

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022 'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2018-2022 yılları arası cinsiyete, 25+ ve 25-34 yaş gruplarına göre yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim Şekil C.1.1'de verilmiştir. Buna göre 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında erkeklerde bu oran 2018 yılında %21,8; kadınlarda %17,1 olmak üzere toplamda %19,4 şeklinde gerçekleşirken 2022 yılına gelindiğinde erkeklerde %25'e, kadınlarda %21,1'e olmak üzere toplamda %23'e yükselmiştir. 25-34 yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranına bakıldığında ise 2018 yılında erkeklerde 33,5, kadınlarda 34,4 olmak üzere toplamda 33,9 iken 2022 yılına gelindiğinde bu oran erkeklerde %38,8, kadınlarda %43,6 olmak üzere toplamda %41,2 şeklinde gerçekleşmiştir.

Şekil C.1.2'de 2022 yılına göre yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları verilmiştir. Şekle bakıldığında en dikkat çeken kısım 35-39 yaş grubu ve daha yukarı yaş gruplarında erkeklerin yükseköğretim mezunu olma oranları kadınlardan fazla iken 30-34 yaş grubunda kadınların oranının fazla olduğu 25-29 yaş grubunda ise kadınlar lehine farkın ciddi bir oranda arttığı görülmektedir. Buna göre 25-29 yaş grubunda yükseköğretim mezunu olma oranı, kadınlarda %47,5 erkeklerde ise %39,4; 30-34 yaş grubunda kadınlarda %39,5, erkeklerde %38,2; 35-39 yaş grubunda kadınlarda %28,9, erkeklerde ise %31,8 iken 40-44 yaş grubunda bu oran kadınlarda %22 şeklinde gerçekleşmiştir. Daha açık bir

Şekil C.1.2 Yaş gruplarına ve cinsiyete göre yükseköğretim mezunu oranları (%) (2022)

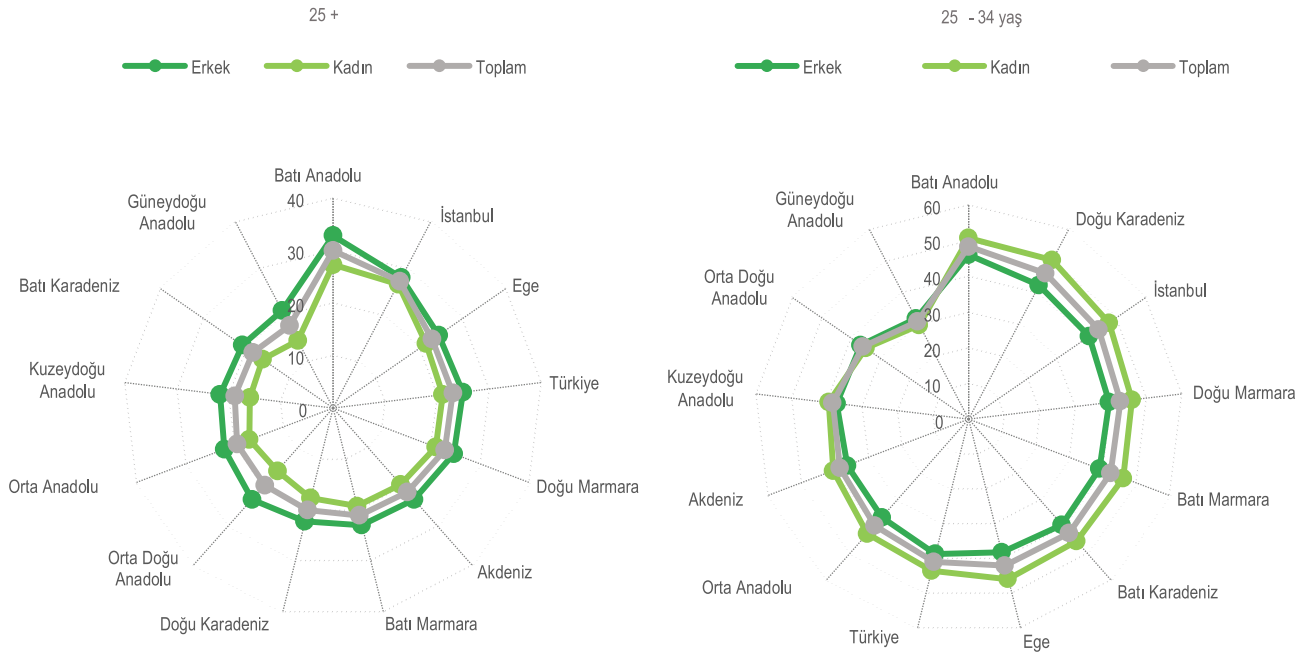

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

ifade ile son birkaç yılın verilerine bakıldığında 25-29 yaş grubunda yükseköğretim oranlarının kadınlar lehinde gerçekleştiği görülmektedir (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022).

Şekil C.1.3'te 2022 yılında bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarındaki yükseköğretim mezunu oranları verilmiştir. Buna göre 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranı erkeklerde en yüksek bölge Batı Ana-

Şekil C.1.3 Bölgelere ve cinsiyete göre 25+ ve 25-34 yaş gruplarında yükseköğretim mezunu oranları (%) (2022)

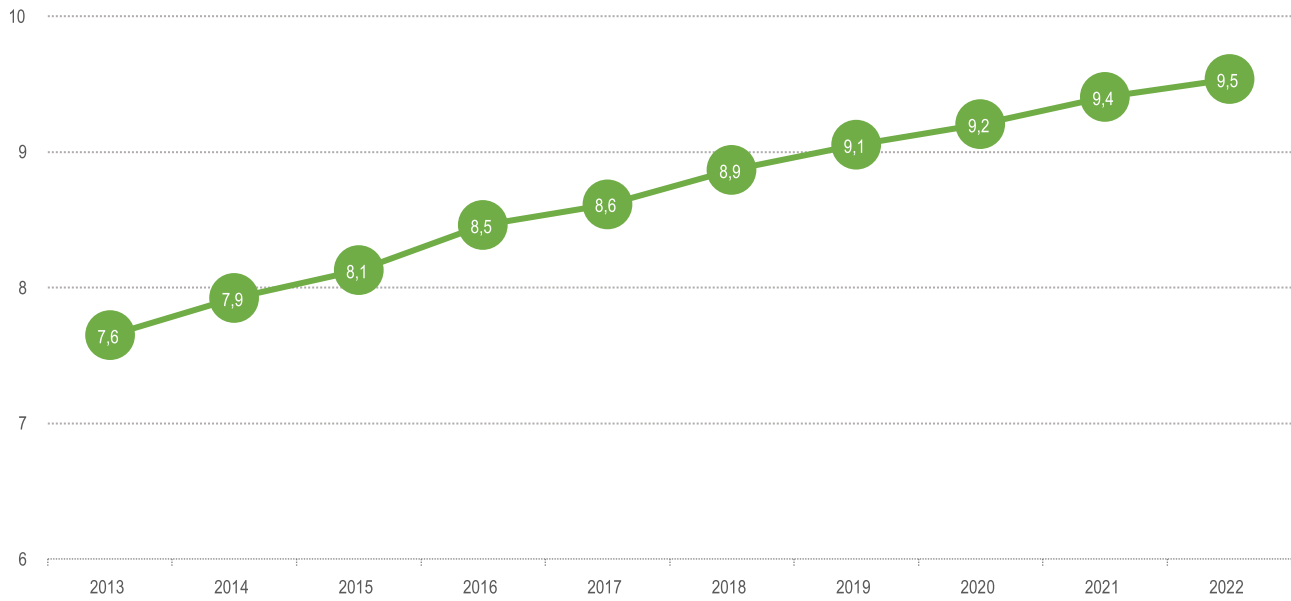

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

dolu (%32,9) iken en düşük bölge Batı Karadeniz (%21) ve Güneydoğu Anadolu (%21) bölgeleridir. Batı Anadolu ve Batı Karadeniz/Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasındaki fark toplamda %11,9'dur. 2021 yılı verilerinde bu fark %11,7'dir (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022). Kadınlarda 25+ yaş grubunda yükseköğretim mezunu oranının en

yüksek olduğu bölge Batı Anadolu (%27,4) iken en düşük bölge ise Güneydoğu Anadolu (%15,6)'dur. 2021 yılı verilerinde bu iki oran arasındaki fark (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022) %12,5 iken 2022 yılında bu fark %12,9'a yükselmiştir.

Şekil C.1.4 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2013-2022)

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2013-2022 yılları arası 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı verileri Şekil C.1.4'te verilmiştir. Buna göre 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı, yıllara göre artış göstermekte olup, 2013 yılında 7,6 yıl iken, 2018'de 8,9 yıl olup 2022 yılına gelindiğinde 9,5 yıla yükselmiştir. 2013 yılından 2022 yılına kadar 15+ yaştaki nüfusun ortalama eğitim yılı 1,9 yıl artmıştır.

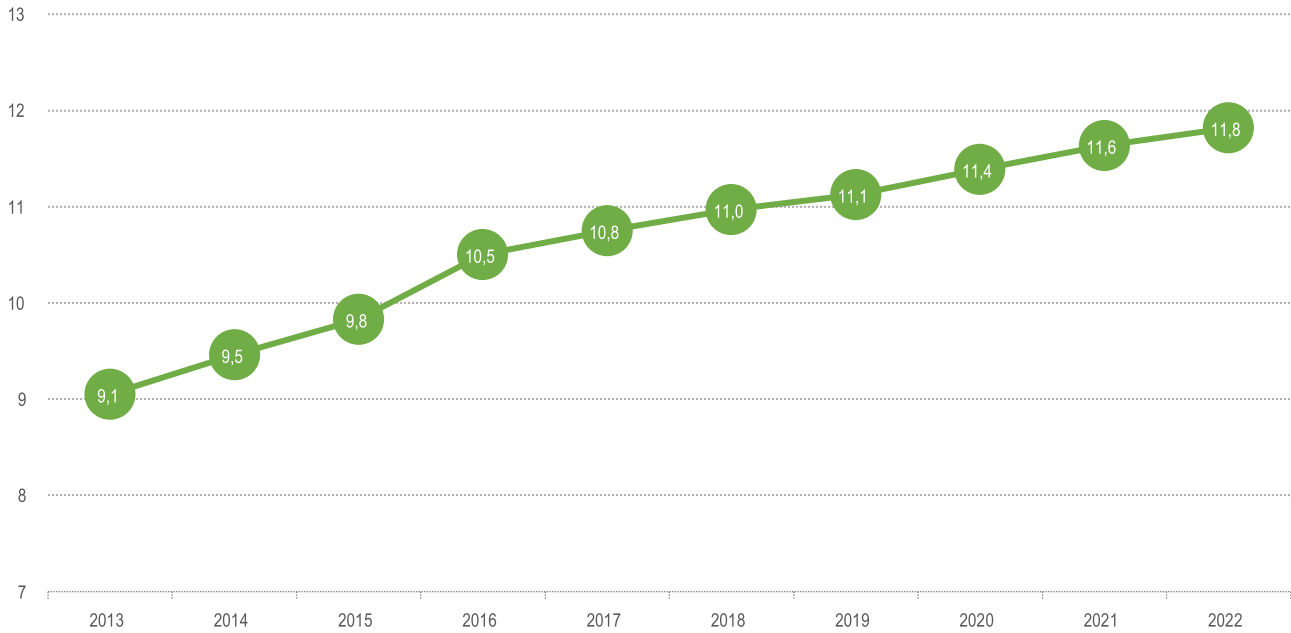
Şekil C.1.5'te 2013-2022 yılları arası 25-34 yaş grubundaki nüfusun ortalama eğitim yılı verilmiştir. Buna göre 2013 yılında 25-34 yaş grubundaki nüfusun ortalama eğitim yılı 9,1 iken, 2018 yılında 11 olmuş, 2022 yılına gelindiğinde 11,8 şeklinde gerçekleşmiştir. Yıllara göre 25-34 yaş arası nüfusun ortalama eğitim yılı yıllar itibarıyla düzenli artış göstermiştir.

Tablo C.1.6'da 2015 ve 2022 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde cinsiyete göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre OECD ortalaması 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranları 2015 yılında kadınlarda %47 iken 2022 yılında %54, erkeklerde 2015 yılında %36 iken 2022 yılında %41 olmak üzere toplamda 2015 yılında %41 iken 2022 yılında %47 şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında erkeklerde 2015 yılında %28 iken 2022 yılında %39'a, kadınlarda 2015 yılında %27'den 2022 yılına gelindiğinde %44'e, toplamda ise 2015 yılında %28'den 2022 yılına gelindiğinde %41'e yükselmiştir. Türkiye'deki yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında en dikkat çeken husus kadınların yükseköğretim mezun oran-

larında yaşanan önemli artıştır. Benzer bir şekilde OECD ortalamasında da erkek ve kadın yükseköğretim mezunu oranları arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Türkiye'nin 2018 yılı 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında kadınlarla erkekler arasındaki fark kadınlar lehine %1 iken 2022 yılına gelindiğinde fark %5'e yükselmiştir (bk. Şekil C.1.1). Mevcut veriler ve eğilimlere bakıldığında ilerleyen yıllarda yükseköğretimden mezun olma oranlarının kadınlar ve erkekler arasında kadınlar lehine gerçekleşeceği öngörülmektedir. Buna ilaveten ülkeler arasında yükseköğretim mezunu oranlarına bakıldığında OECD ülkeleri arasında 25-34 yaş arası

yükseköğretim mezunu oranlarını 2015 yılından 2022 yılına en çok artıran ülkeler Türkiye (%13 puan), İrlanda (%11 puan), Portekiz (%11 puan), Şili (%11 puan) olurken İsrail, Macaristan ve Finlandiya'da oransal bir değişimin olmadığı ve Polonya'nın 2022 yılında 2015 yılına göre %3 puan gerileme yaşadığı görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye, 2015 yılından 2022 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezun oranını en fazla artıran ülke konumunda olmasına rağmen hala bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalamasının altında bir yükseköğretim mezun oranına sahiptir.

Şekil C.1.5 25-34 yaş grubundaki nüfusun ortalama eğitim yılı (2013-2022)

Kaynak: TÜİK'in Ulusal Eğitim İstatistikleri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi veri tabanları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo C.1.6 OECD ülkelerinde cinsiyete göre 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2015 ve 2022)

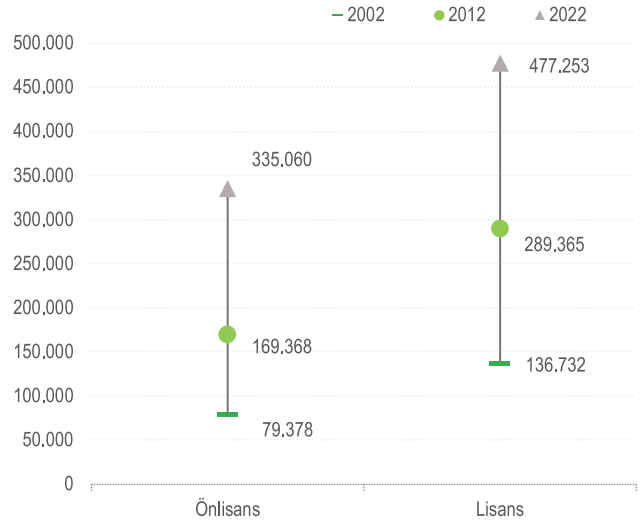
	Erkek		Kadın		Toplam	
	2015	2022	2015	2022	2015	2022
Güney Kore	65	63	73	77	69	70
Kanada	50	58	68	76	59	67
Japonya	58	62	61	69	60	66
İrlanda	46	60	58	66	52	63
Lüksemburg	45	57	55	63	50	60
Litvanya	45	49	65	67	55	58
Birleşik Krallık	48	55	52	61	50	58
Norveç	40	47	57	66	48	56
Hollanda	41	52	51	61	46	56
Avustralya	42	49	54	63	48	56
İsveç	39	44	54	61	46	52
Belçika	37	44	49	59	43	51
İsviçre	45	50	48	53	47	51
ABD	42	46	51	56	47	51
İspanya	35	44	47	57	41	51
Fransa	40	47	49	54	45	50
Danimarka	35	40	52	58	43	49
Slovenya	30	36	53	60	41	47
OECD ortalaması	36	41	47	54	41	47
İsrail	36	36	56	57	46	46
Letonya	26	35	54	57	40	46
Yunanistan	34	39	46	52	40	45
Portekiz	25	37	41	52	33	44
Yeni Zelanda	35	39	43	49	39	44
Estonya	31	34	51	55	41	44
Avusturya	36	39	41	48	39	43
Türkiye	28	39	27	44	28	41
İzlanda	30	29	46	55	38	41
Finlandiya	33	35	49	47	41	41
Şili	28	37	31	44	30	41
Polonya	34	31	53	50	43	40
Slovakya	23	28	40	51	31	39
Almanya	29	35	31	40	30	37
Çekya	24	27	38	43	31	35
Kolombiya	24	29	32	39	28	34
Macaristan	26	27	38	37	32	32
Kosta Rika	26	28	31	34	28	31
İtalya	19	23	31	35	25	29
Meksika	20	27	21	28	21	27

Kaynak: (OECD, 2023).

Bu gösterge altında ilk önce yükseköğretim mezun oranlarında yaşanan değişim güncel veriler ile öğrenim düzeylerine, öğretim türüne ve cinsiyete göre analiz edilmiştir. Daha sonra öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır.

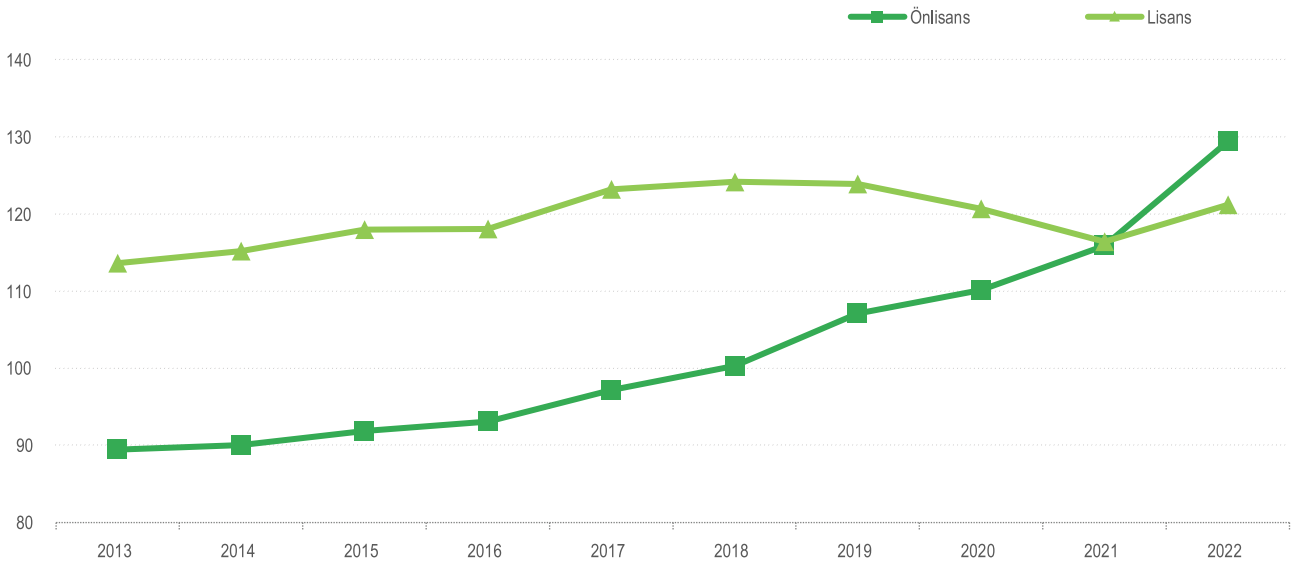
2002, 2012 ve 2022 yıllarında öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim Şekil C.2.1'de ele alınmıştır. Buna göre önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayısı 2002 yılında 79 bin 378 iken 2012 yılında 169 bin 368 olmuş, 2022 yılına gelindiğinde ise 335 bin 60'a yükselmiştir. Lisans düzeyinde yükseköğretim mezunu sayılarına bakıldığında, 2002 yılında 136 bin 732 iken 2012 yılına gelindiğinde 289 bin 365 olmuş ve 2022 yılında 477 bin 253'e yükselmiştir. 2002 yılından bu yana önlisans mezun sayısı üç kat, lisans mezun sayısı ise yaklaşık üç buçuk kat artmıştır.

Şekil C.2.1 Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezun sayılarında yaşanan değişim (2002, 2012 ve 2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.2.2 Öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2013-2022)

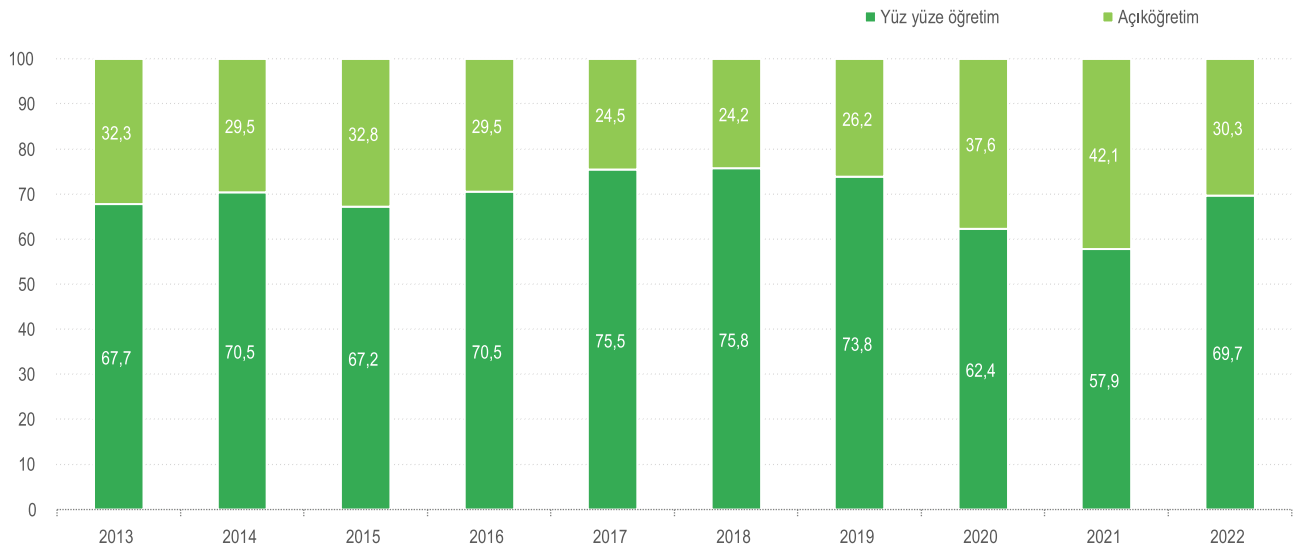

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022 'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil C.2.2'de 2013-2022 yılları arası öğrenim düzeyine göre yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Şekle göre önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranındaki değişimine bakıldığında 2013 yılından 2017 yılına kadar erkeklerin kadınlara göre daha fazla sayıda önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile 2013 yılında her 100 erkeğe karşılık 89 kadın önlisans düzeyinde mezun olurken 2017 yılında her 100 erkeğe karşılık 97 kadının önlisans düzeyinde mezun olduğu görülmektedir. 2018 yılında önlisans düzeyinde sayıların eşitlendiği görülmektedir. 2019 yılından sonra ise yükseköğretimden önlisans düzeyinde kadınların erkeklere göre daha fazla sayıda mezun olduğu görülmekte olup 2019 yılında her 100 erkeğe karşılık

107 kadın, 2020 yılında 110 kadın, 2021 yılında 116 kadın önlisans düzeyinde mezun olurken 2022 yılına gelindiğinde ciddi bir artışla her 100 erkeğe karşılık 129 kadının önlisans düzeyinde yükseköğretim mezunu olmuştur. Bu oranların mevcut eğilim ve verilere göre ilerleyen dönemlerde daha da artacağı öngörülmektedir. Buna ilaveten lisans düzeyinde yükseköğretim mezunlarının cinsiyet oranlarına göre değişimine bakıldığında 2013 yılında her 100 erkeğe karşılık 113 kadın, 2018 yılında her 100 erkeğe karşılık 124 kadın lisans düzeyinde mezun olmuştur. 2019 yılından 2021 yılına kadar lisans düzeyinde kadın mezun sayılarında azalış görülse de 2022 yılına gelindiğinde artış göstererek her 100 erkeğe karşılık 121 kadın lisans düzeyinde mezun olmuştur.

Şekil C.2.3 Öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında (%) yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022 'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013-2022 yılları arası öğretim türüne göre yükseköğretim mezunu oranlarında yaşanan değişim Şekil C.2.3'te verilmiştir. Şekle göre 2013 yılında yüz yüze öğretim mezunu oranı %67,7 açıköğretim mezunu %32,3 iken 2018 yılında yüz yüze öğretim mezunu oranı %75,8, açıköğretim mezunu oranı ise %24,2 şeklinde gerçekleşmiştir. 2021 yılında yüz yüze öğretim mezunu oranı %57,9 iken mezunlarda açıköğretimin payı ciddi bir artış ile %42,1 olmuştur. Bunun en temel nedeni koronavirüs pandemisi

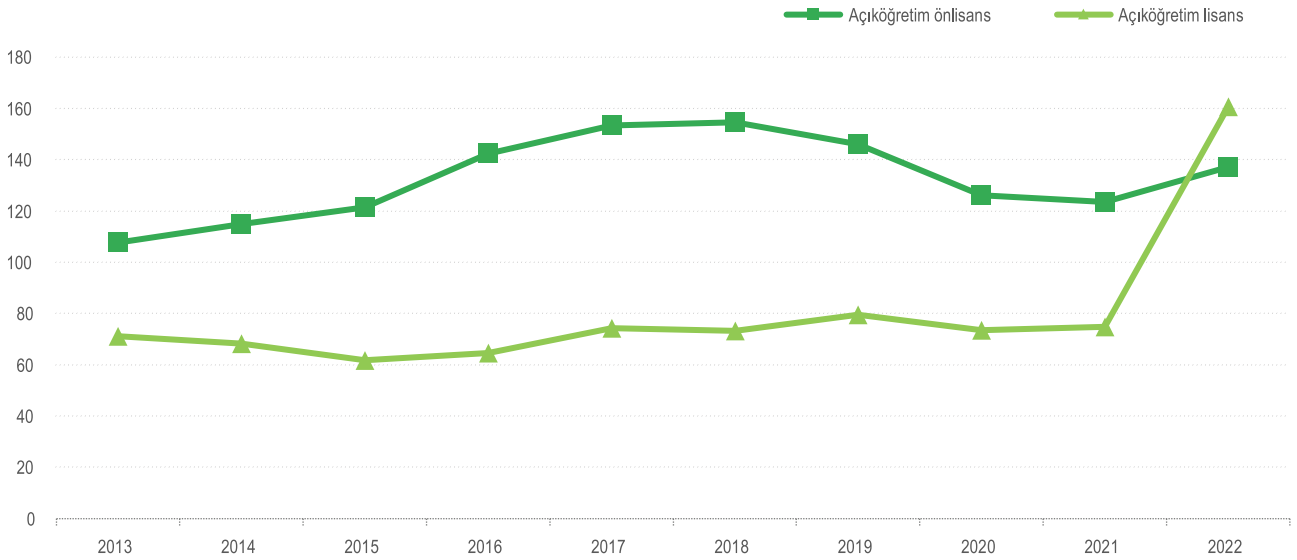
döneminde açıköğretim fakültelerinde sınavların online bir şekilde yapılmasıdır. Yükseköğretim mezunu oranlarının öğretim türüne göre 2022 yılı verilerine bakıldığında ise yüz yüze öğretim mezunu oranlarında 2022 yılına göre yükseliş yaşanmış ve %69,7 olmuş açıköğretimin payı ise %30,3'e gerilemiştir.

Şekil C.2.4'te 2013-2022 yılları arası öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarının

da yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre açıköğretim önlisans düzeyinde mezun olanların cinsiyet oranında yaşanan değişime bakıldığında 2013 yılında her 100 erkeğe karşılık 108 kadın mezun olurken 2018 yılında bu oran en yüksek seviyeye ulaşmış ve her 100 erkeğe karşılık 155 kadın mezun olmuştur. Sonrasında 2021 yılına kadar açıköğretim önlisans düzeyinde mezun olanların cinsiyet oranı düşüş eğilimi göstermiş ve her 100 erkeğe karşılık 124 kadın mezun olmuş 2022 yılına gelindiğinde ise her 100 erkeğe karşılık 137 kadın mezun olmuştur. Açıköğretim lisans düzeyinde mezun olanların cinsiyet oranına bakıldığında 2013-2021 yılları arasında az bir

oranda artış ve azalışların gerçekleştiği görülürken 2022 yılında en dikkat çeken husus mezun olan kadınların sayısının erkeklerin sayısının iki katından fazla gerçekleşmiş olmasıdır. Buna göre 2013 yılında her 100 erkeğe karşılık 71 kadın mezun olurken 2021 yılında 100 erkeğe karşılık 75 kadın mezun olmuş, 2022 yılına gelindiğinde bu cinsiyet oranı 160'a yükselmiştir. 2021 ve 2022 yıllarında açıköğretim lisans düzeyinden mezun olanlar cinsiyete göre incelendiğinde; mezun olan kadınların sayısı aynı seviyede kalırken mezun olan erkeklerin sayısı yarı yarıya azalmıştır.

Şekil C.2.4 Öğrenim düzeyine göre açıköğretimden mezun olanların cinsiyet oranlarında yaşanan değişim (2013-2022)

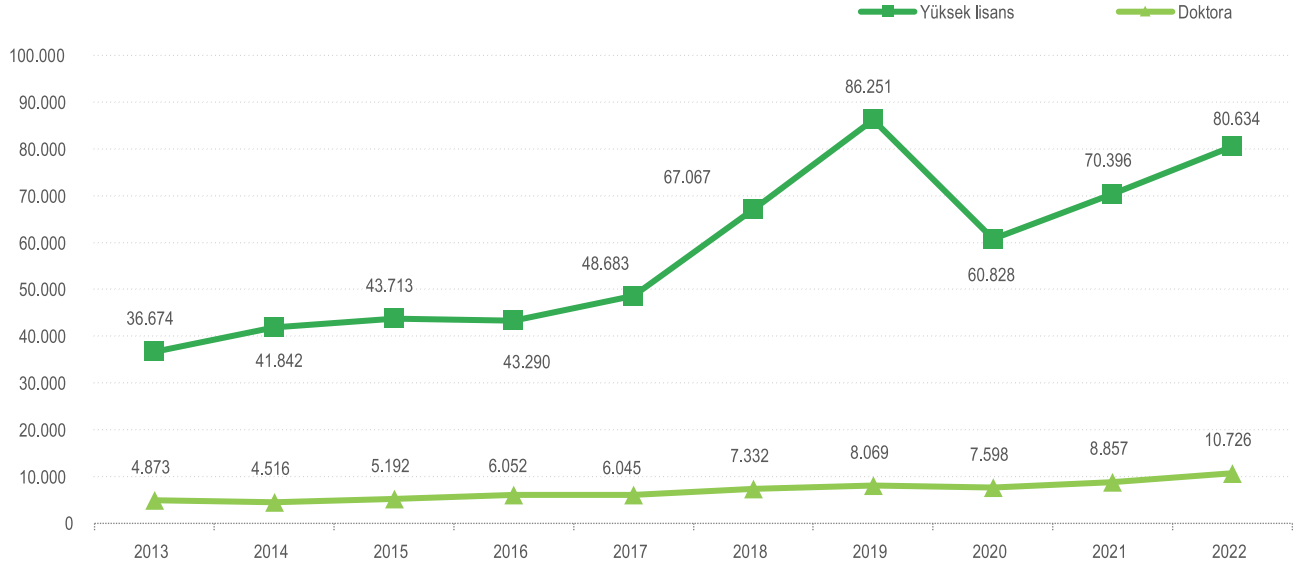
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022 'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013-2022 yılları arasında öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim Şekil C.2.5'te verilmiştir. Buna göre yüksek lisans düzeyinde 2013 yılında 36 bin 674 kişi mezun olmuşken 2019 yılında en yüksek düzeye çıkmış ve 86 bin 251 kişi mezun olmuştur. 2020 yılında ciddi bir düşüş gerçekleşerek yüksek lisans mezunu sayısı 60 bin 828'e düşmüş, 2021'de 70 bin 396, 2022 yılında ise 80 bin 634 olmuştur. 2019 yılı sonrasında yaşanan ciddi düşüşün sebebinin yaşanan koronavirüs pandemisi olduğu söylenebilir. Doktora düzeyinde mezun sayılarına bakıldığında; 2013 yılında 4 bin 873 kişi doktora düzeyinde mezun olmuşken 2022 yılına gelindi-

ğinde 10 bin 726'ya yükselmiştir. 2013'ten 2022'ye hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde mezun sayıları iki katından fazla bir artış yaşamıştır.

Tablo C.2.6'da 2020, 2021 ve 2022 yılları için en çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite verilmiştir. Buna göre 2022 yılında yüksek lisans düzeyinde en fazla mezun veren ilk on üniversiteye bakıldığında Kütahya Dumlupınar 2 bin 849 ile birinci, Marmara 2 bin 406 ile ikinci, Yıldız Teknik 2 bin 81 ile üçüncü sırada yer almaktadır. İlk on üniversite içerisinde dokuz adet devlet üniversitesi bulunurken bir adet vakıf -Bahçeşehir- üni-

Şekil C.2.5 Öğrenim düzeyine göre lisansüstü mezun sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022 'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

versitesi bulunmaktadır. 2022 yılında en çok doktora mezunu veren üniversitelere bakıldığında 629 ile Ankara Üniversitesi birinci, 533 ile İstanbul Üniversitesi ikinci,

507 ile Gazi Üniversitesi üçüncü sıradadır. Buna ilaveten doktora düzeyinde mezun veren ilk on üniversitenin tamamı devlet üniversitelerinden oluşmaktadır.

Tablo C.2.6 En çok yüksek lisans ve doktora mezunu veren ilk on üniversite (2020, 2021 ve 2022)

Üniversite	Türü	Yüksek lisans mezun sayısı			Üniversite	Türü	Doktora mezun sayısı		
		2020	2021	2022			2020	2021	2022
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Devlet	989	4.167	2.849	Ankara Üniversitesi	Devlet	403	480	629
Marmara Üniversitesi	Devlet	2.420	2.554	2.406	İstanbul Üniversitesi	Devlet	366	421	533
Yıldız Teknik Üniversitesi	Devlet	1.251	1.610	2.081	Gazi Üniversitesi	Devlet	439	500	507
İstanbul Üniversitesi	Devlet	1.209	1.449	1.947	Marmara Üniversitesi	Devlet	286	297	470
Hacettepe Üniversitesi	Devlet	1.076	1.302	1.766	Hacettepe Üniversitesi	Devlet	345	353	411
Bahçeşehir Üniversitesi	Vakıf	1.445	1.179	1.487	Atatürk Üniversitesi	Devlet	232	243	297
Anadolu Üniversitesi	Devlet	1.026	1.447	1.474	Ege Üniversitesi	Devlet	230	219	276
Sakarya Üniversitesi	Devlet	1.067	1.497	1.391	Anadolu Üniversitesi	Devlet	142	165	257
Selçuk Üniversitesi	Devlet	763	829	1.298	İTÜ	Devlet	162	228	251
Gaziantep Üniversitesi	Devlet	833	1.227	1.288	ODTÜ	Devlet	207	233	249

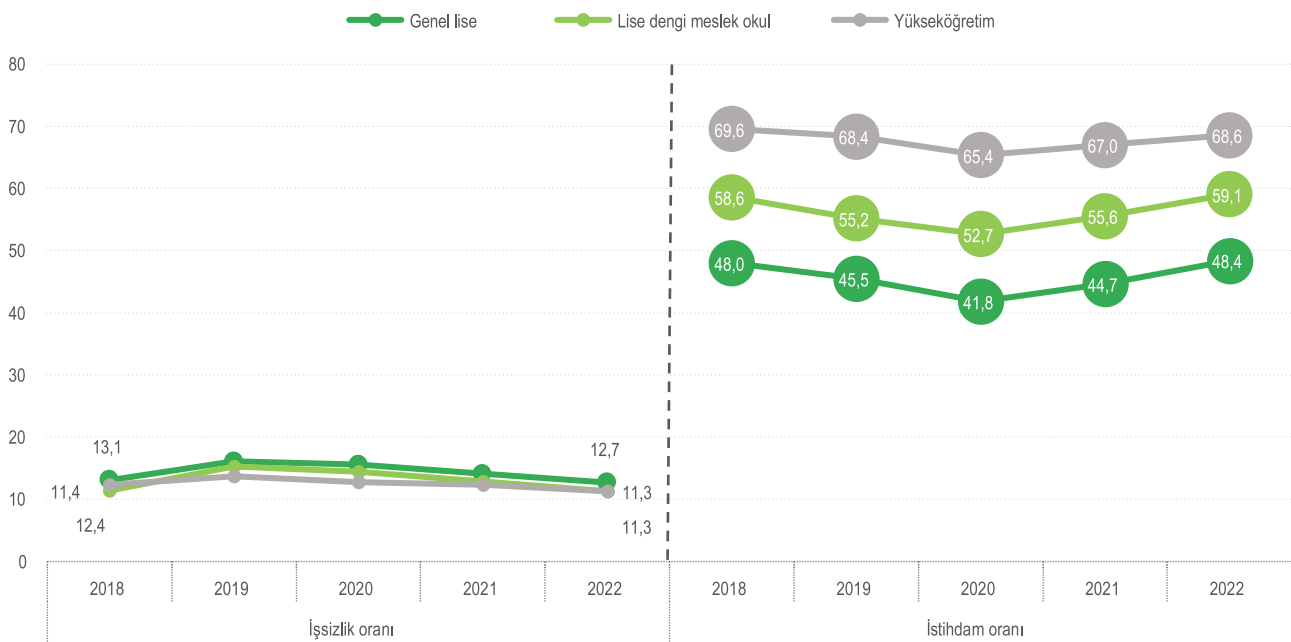
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

YÜKSEKÖĞRETİM MEZUNLARININ İŞSİZLİK VE İSTİHDAM ORANLARI NE DÜZEYDEDİR?

Bu gösterge altında 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranları eğitim düzeyine, cinsiyete ve bölgelere göre ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Buna ilaveten OECD verilerine göre

ülkelerin belirli yaş gruplarına göre işsizlik ve istihdam oranları karşılaştırmalı olarak analiz edilerek verilmiştir.

Şekil C.3.1 Eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2018-2022)

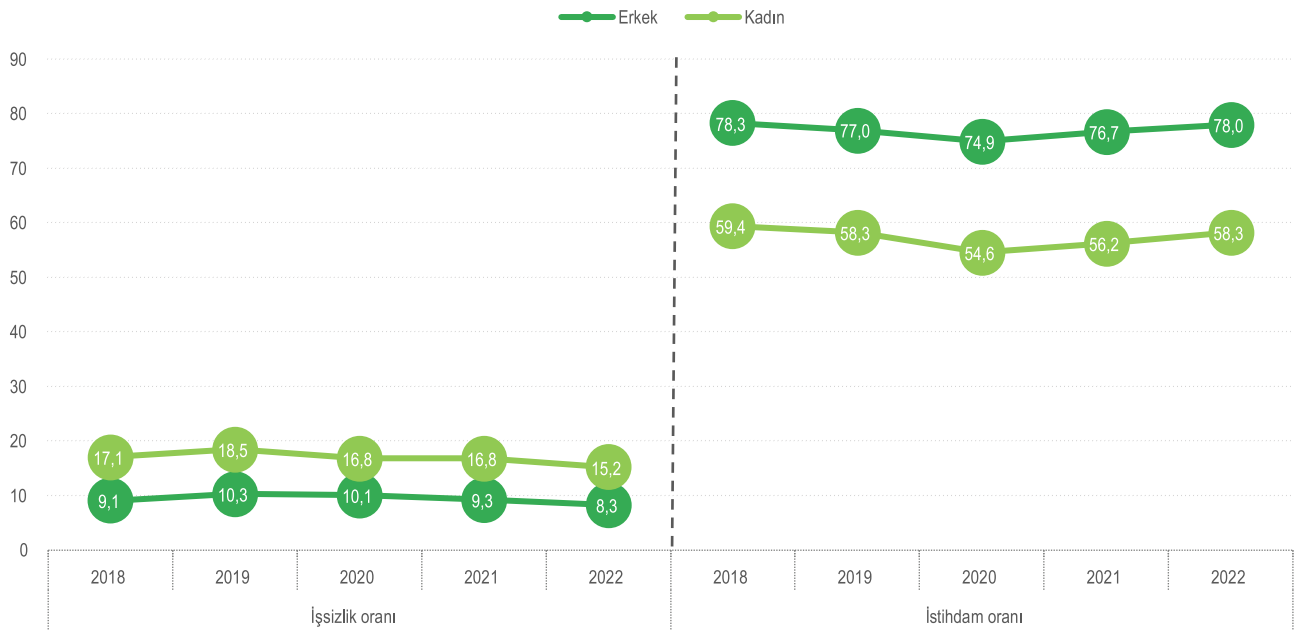
Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022 'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2018-2022 yıllarında eğitim düzeyine göre 15 yaş üstü işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim Şekil C.3.1'de verilmiştir. Şekle göre 15 yaş üstü genel lise mezunlarının işsizlik oranı 2018 yılında %13,1 iken 2022 yılında %12,7 şeklinde gerçekleşmiştir. Lise dengi meslek okul mezunlarının işsizlik oranı 2018 yılında %11,4 iken, 2022 yılında %11,3 olarak gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının işsizlik oranına bakıldığında 2018 yılında %12,4 iken 2022 yılında %11,3 olmuştur. Eğitim düzeyine göre istihdam oranlarına bakıldığında ise genel lise mezunlarının istihdam oranı 2018 yılında %48 iken, 2022 yılında %48,4 olmuştur. Lise dengi meslek okul mezunlarının istihdam oranı 2018 yılında %58,6 iken, 2022 yılında %59,1

şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunlarının istihdam oranına bakıldığında 2018 yılında %69,6 iken, 2022 yılına gelindiğinde %68,65 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.3.2'de 2018-2022 yılları arasında cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre yükseköğretim mezunu kadınlarda işsizlik oranı 2018 yılında %17,1 iken 2022 yılında %15,2 şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunu erkeklerde işsizlik oranı ise 2018 yılında %9,1 iken 2022 yılında %8,3'e gerilemiştir. Yükseköğretim mezunlarının cinsiyete göre istihdam oranlarına bakıldığında erkeklerde 2018 yılında %78,3

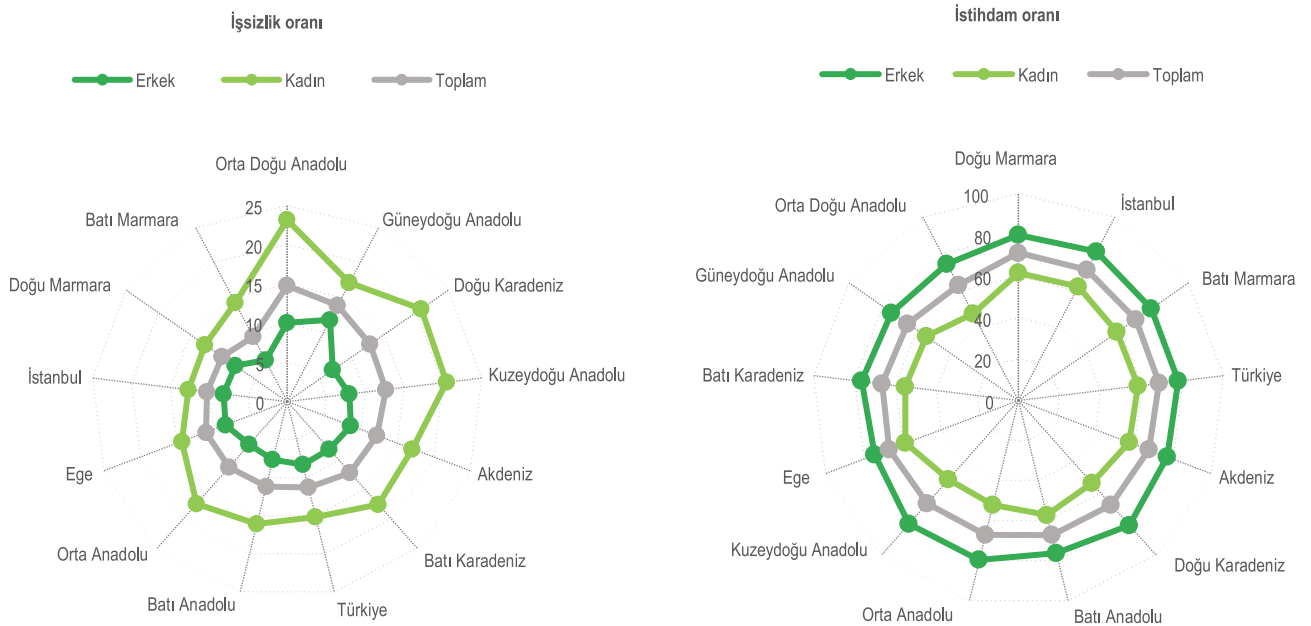
Şekil C.3.2 Cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2018-2022)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022 'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2022 yılına gelindiğinde %78 şeklinde gerçekleşmiştir. Yükseköğretim mezunu kadınlarda istihdam oranı ise 2018 yılında %59,4 iken, 2022 yılında %58,3 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil C.3.3 Bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında (%) yaşanan değişim (2022)

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil C.3.3'te 2022 yılında bölgelere ve cinsiyete göre 15 yaş üstü yükseköğretim mezunlarının işsizlik ve istihdam oranlarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre yükseköğretim mezunu işsizlik oranının en yüksek olduğu bölge Ortadoğu Anadolu (%14,8) en düşük bölge ise Batı Marmara (%9,4)'dir. İki bölge arasındaki fark %5,4'tür. Yükseköğretim mezunu işsizlik oranı Ortadoğu Anadolu (%14,8), Güneydoğu Anadolu (%13,9), Doğu Karadeniz (12,9) ve Kuzeydoğu Anadolu (%12,7) bölgelerinde Türkiye ortalaması olan %11,3'ün üstünde iken Batı Anadolu (%11,2), Orta Anadolu (%11,2), Ege (%11,1), İstanbul (%10,3) ve Doğu Marmara (%10,1) bölgelerinde ise Türkiye ortalamasının altındadır. Yükseköğretim mezunu kadın ve erkeklerin işsizlik oranları arasındaki farkın en yüksek olduğu bölge kadınlar aleyhine %13,7 ile Doğu Karadeniz'dir. İstihdam oranlarına bakıldığında en yüksek istihdam oranı İstanbul (%71,5) ve Doğu Marmara (%71,5) bölgelerindeyken en düşük istihdam oranı ise Güneydoğu Anadolu Bölgesindedir (%65,4). İki bölge arasındaki fark %6,1'dir. İki bölge arasında cinsiyete göre istihdam oranları farkına bakıldığında en büyük fark kadınlar aleyhine %28,9 ile Kuzeydoğu Anadolu'da gerçekleşmiştir.

Tablo C.3.4'te OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı 2015 ve 2022 yıllarına göre verilmiştir. Buna göre 2022 yılın-

da 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı OECD ülkeleri ortalaması bakımından erkeklerde %90, kadınlarda %84 olmak üzere toplamda %86'dır. Türkiye'nin 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranına bakıldığında 2022 yılı için erkeklerde %85, kadınlarda %61 olmak üzere toplamda %72'dir. Türkiye'nin 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı için 2015'den 2022'ye erkeklerde %1 puan gerileme yaşanırken kadınlarda bu fark %4 puan civarında gerçekleşmiştir. Buna ilaveten 25-34 yaş arası istihdam oranını en çok artıran ülkeler Macaristan (%12), Slovakya (%11), Yunanistan (%11) ve İtalya (%11) iken, Şili (%6), Türkiye (%4), Kolombiya (%4) 2015 yılındaki oranlarına göre 2022 yılında düşüş yaşamıştır.

Tablo C.3.5'te 2022 yılı için OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları verilmiştir. Buna göre 25-64 yaş arası önlisans düzeyinde mezunlarının istihdam oranı OECD ülkeleri ortalaması %82, lisans düzeyinde %85, yüksek lisans düzeyinde %90, doktora düzeyinde ise %93'tür. Türkiye'ye bakıldığında önlisans mezunlarının istihdam oranı %65, lisans mezunlarının %76, yüksek lisans mezunlarının %83 ve doktora mezunlarının ise %93'tür. Türkiye'nin doktora mezunu istihdam oranı OECD ülkeleri ortalamasıyla aynıdır ancak önlisans, lisans ve yüksek lisans mezunu istihdam oranlarında geride kalmaktadır.

Tablo C.3.4 OECD ülkelerinde 25-34 yaş arası cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının istihdam oranı (%) (2015 ve 2022)

	Erkek		Kadın		Toplam	
	2015	2022	2015	2022	2015	2022
Macaristan	94	96	74	92	82	94
Litvanya	95	95	89	91	91	93
Hollanda	93	92	89	91	90	92
Polonya	92	95	84	89	87	91
Yeni Zelanda	92	95	82	88	86	91
Birleşik Krallık	92	93	84	89	88	91
İsviçre	92	93	86	89	89	91
İrlanda	85	92	83	89	84	90
Norveç	87	92	86	89	86	90
Lüksemburg	91	91	84	88	87	90
Belçika	88	91	86	89	87	90
Japonya	91	94	76	85	83	90
Almanya	91	93	84	86	88	89
Estonya	95	93	79	87	85	89
Finlandiya	88	92	76	86	81	89
İzlanda	91	92	83	87	86	89
İsveç	88	91	86	86	87	88
Slovenya	88	91	79	87	82	88
Avusturya	87	91	84	85	86	88
Fransa	87	90	82	86	84	88
Avusturya	92	91	80	86	85	88
Danimarka	85	89	80	86	82	87
İsrail	90	91	83	85	86	87
Kanada	88	89	82	85	84	87
Portekiz	78	85	81	88	80	87
Letonya	94	90	80	84	85	87
Slovakya	90	91	66	83	75	86
OECD ortalaması	88	90	79	84	83	86
ABD	88	89	80	83	83	86
Meksika	87	88	74	76	80	82
İspanya	77	83	74	80	75	81
Kosta Rika	84	85	78	77	81	81
Kolombiya	90	87	79	76	84	80
Şili	89	83	83	77	85	79
Güney Kore	85	82	67	75	76	78
Çekya	91	94	68	67	77	78
Yunanistan	67	78	63	75	65	76
İtalya	66	75	60	71	62	73
Türkiye	86	85	65	61	76	72

Kaynak: (OECD, 2023).

Tablo C.3.5 OECD ülkelerinde öğrenim düzeyine göre 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranları (%) (2022)

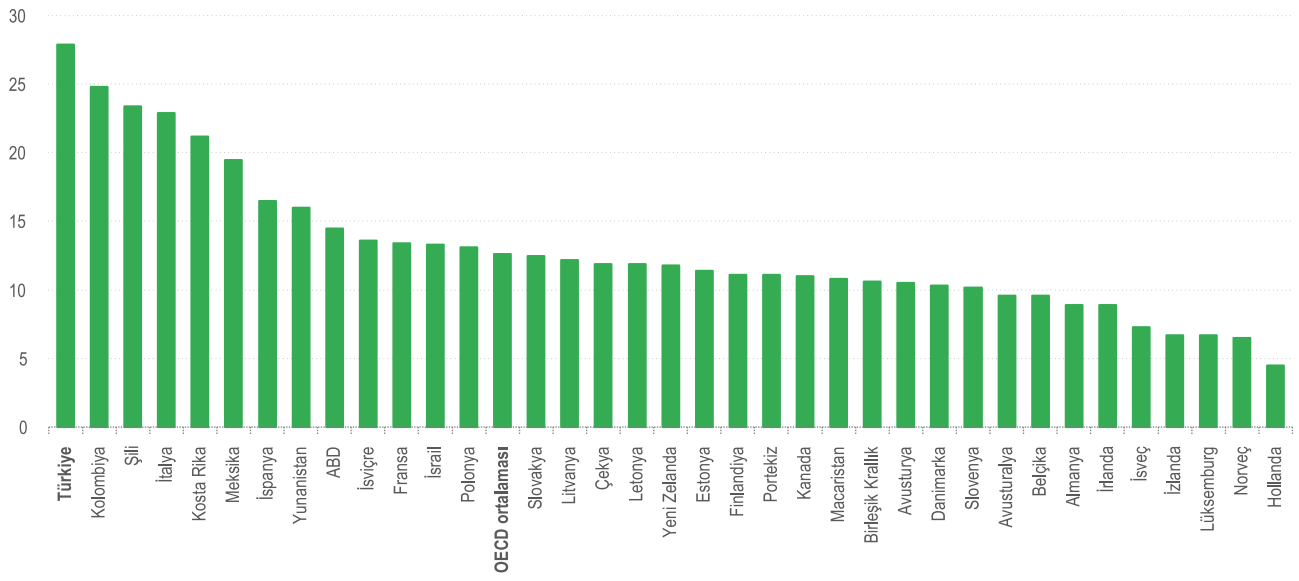
	Önlisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Macaristan	91	90	94	98	92
İzlanda	86	89	95	99	92
Polonya	-	89	92	96	91
Portekiz	84	87	93	97	91
Slovenya	86	89	93	96	91
Norveç	84	90	95	98	90
İsveç	84	90	94	96	90
Litvanya	-	89	92	97	90
Yeni Zelanda	91	90	90	91	90
Hollanda	88	88	92	94	90
Slovakya	90	81	91	91	90
Almanya	89	88	89	93	89
İsviçre	-	88	89	92	89
Finlandiya	83	89	90	-	89
İsrail	86	88	91	94	89
Danimarka	87	87	90	95	89
Estonya	81	89	90	96	88
Belçika	85	86	90	91	88
Çekya	90	83	89	91	88
İrlanda	84	87	90	92	88
Avusturya	86	83	90	93	87
Japonya	82	90	-	-	87
Letonya	84	86	88	92	87
Birleşik Krallık	81	87	89	90	87
Fransa	85	85	90	92	87
Lüksemburg	77	82	90	89	86
OECD ortalaması	82	85	90	93	86
Avustralya	85	86	87	92	86
İtalya	76	77	86	92	83
Kanada	81	84	87	-	83
İspanya	80	81	86	92	83
ABD	78	82	86	90	83
Kosta Rika	73	82	86	-	80
Meksika	73	80	87	88	80
Şili	73	83	91	-	80
Kolombiya	-	79	-	-	79
Yunanistan	59	77	86	93	79
Güney Kore	77	79	87	-	79
Türkiye	65	76	83	93	74

Kaynak: OECD (2023).

OECD ülkelerinde 15-29 yaş arası ne eğitim ne istihdamda (NEET) olanların oranı Şekil C.3.6'da verilmiştir. Buna göre OECD ortalamasına göre 15-29 yaş arası ne eğitimde ne istihdamda olanların oranı %12,6'dır. Türkiye'de 15-29 yaş arası ne eğitim ne istihdamda olanların oranı %27,9 olup hem OECD ülkeleri ortalamasından yüksekte hem de OECD ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Açık bir ifade ile Türkiye'nin NEET oranı OECD

ortalamasının yaklaşık iki katından daha fazladır. NEET oranı Türkiye'den sonra en yüksek olan ülkeler sırasıyla Kolombiya (%24,8), Şili (%23,4), İtalya (%22,9), Kosta Rika (%21,2), Meksika (%19,5), İspanya (%16,5) ve Yunanistan (%16) olup NEET oranı %15'in üzerindedir. NEET oranı en düşük olan ülkeler ise Hollanda (%4,5), Norveç (%6,5), Lüksemburg (%6,7), İzlanda (%6,5) ve İsveç (%7,3)'tir.

Şekil C.3.6 OECD ülkelerinde 15-29 yaş arası ne eğitim ne istihdamda (NEET) olanların oranı (%) (2022)

Kaynak: (OECD, 2023).

- Türkiye'nin 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranı hızlı bir şekilde artma eğiliminde olup 2022 yılında bu oran %41,2'ye yükselmiştir. Dahası Türkiye son on yıllık süreç içerisinde 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunu oranını en fazla artıran OECD ülkesidir. Buna ilaveten Türkiye, 2015 yılından 2022 yılına 25-34 yaş arası yükseköğretim mezun oranını en fazla artıran ülke konumunda olmasına rağmen hala bu yaş grubunda OECD ülkeleri ortalaması olan %47'nin altında bir yükseköğretim mezun oranına sahiptir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim mezun sayılarının artırılmasına yönelik yeni politikalar oluşturulmalı, uygulanmalı ve mevcut politikalar iyileştirilmelidir.
- Yükseköğretim sisteminin önemli çıktılarında birisi lisansüstü mezun sayılarıdır. Türkiye'de yüksek lisans mezun sayısı 2019 yılında en üst seviyeye ulaşmıştır. 2022 yılında yüksek lisans mezun sayısı 80 bin 634 olmuştur. 2020 ve 2021 yıllarına göre önemli ölçüde artış sağlansa da halen 2019 yılı verilerine yaklaşılamamıştır. Doktora mezun sayısına bakıldığında 2021 yılında bu sayı bir önceki yıla göre az bir miktarda artarak 8 bin 857'ye yükselmiş 2022 yılında ise 10 bin 726'ya yükselmiştir. Nitelikli ve eğitilmiş insan gücü, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumları için çok önemlidir. Bu nedenle Türkiye'de yükseköğretim sistemi içerisinde lisansüstü eğitime yönelik teşvik edici ve destekleyici mekanizmalar oluşturulmalı, politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- 25-64 yaş arası yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarına bakıldığında Türkiye OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. 2022 yılı verilerine bakıldığında Türkiye'de önlisans mezunlarının istihdam oranı %65, lisans mezunlarının istihdam oranı %76, yüksek lisans mezunlarının istihdam oranı %83, doktora mezunlarının istihdam oranı ise %93 olmak üzere yükseköğretim mezunu olanların istihdam oranı %72'dir. Ancak tüm öğrenim düzeylerinden mezunların istihdam oranları bakımından OECD ülkeleri ortalamaları daha yüksektir. Buna ilaveten Türkiye, OECD ortalamasında doktora mezunu istihdam oranı aynı olsa da önlisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde mezunların istihdam oranları bakımından oldukça geridedir. Türkiye'de yükseköğretim mezunlarının istihdam edilmesini artırıcı yönde politikalara ağırlık verilmeli ve mevcut uygulamalar gözden geçirilmelidir.
- OECD ülkeleri arasında 15-29 yaş arası NEET oranı en yüksek olan Türkiye'dir. Türkiye'de 15-29 yaş arası ne eğitimde ne istihdam olanların oranı %27,9 iken OECD ülkeleri ortalaması %12,6'dır. Bu nedenle Türkiye'de ne eğitimde ne istihdamda olan gençlere yönelik gerekli analizler yapılmalı ve NEET oranını düşürecek politikalar geliştirilmelidir.

- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- TÜİK. (2023a). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/>
- TÜİK. (2023b). *İşgücü istatistikleri*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=72&locale=tr>
- YÖK. (2023). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM **D**

ÖĞRETİM ELEMANLARI

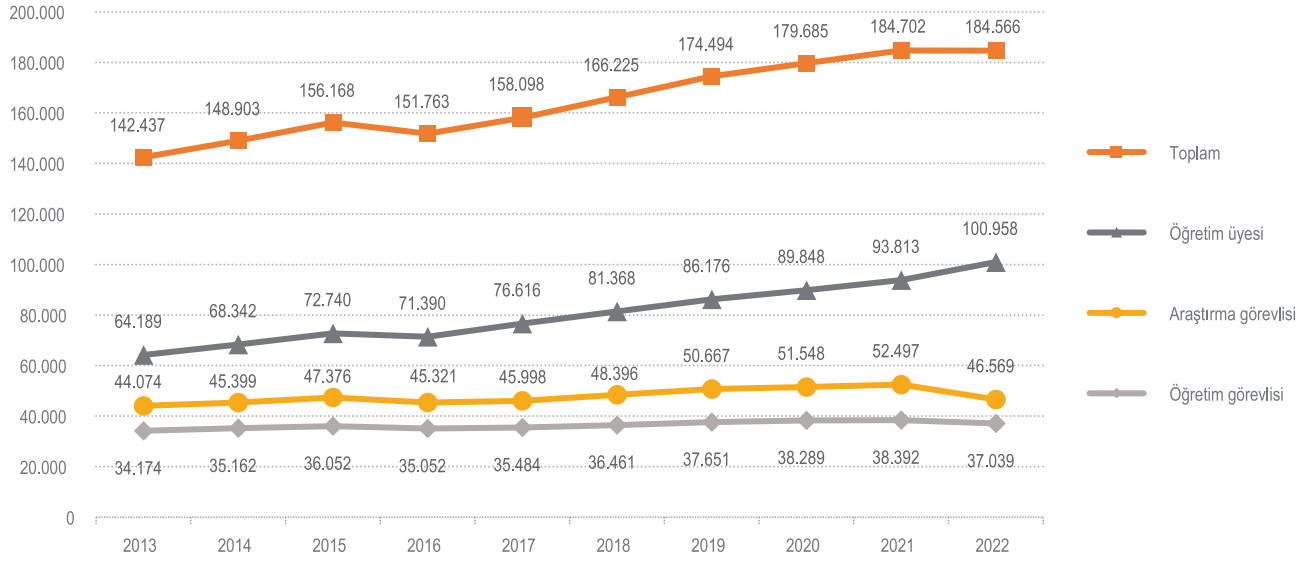
GÖSTERGE D1	Türkiye'de öğretim elemanı sayısı kaçtır?
GÖSTERGE D2	Türkiye'de uluslararası öğretim elemanı sayısı kaçtır?
GÖSTERGE D3	MEB aracılığıyla yurtdışında burslu lisansüstü eğitimi alıp göreve başlayan kaç kişi var?
BÖLÜM D	Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde öncelikle Türkiye’de yükseköğretim kurumlarında görev yapan öğretim elemanları, kurum türü, cinsiyet, akademik unvan değişkenlerine göre ele alınacaktır. Sonrasında Türkiye’de uluslararası öğretim elemanı sayıları, geldiği ülke ve bulunduğu üniversiteye göre ayrıntılı incelenecektir. Son olarak ise Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) aracılığıyla yurtdışında öğrenim görmek amacıyla burslu giden öğrencilerin mevcut durumu ve görev ve geri dönme talebinde bulunan ve mecburi hizmetine başlayanların sayıları verilecektir.

Bu gösterge altında, yükseköğretim kurumlarında bulunan öğretim elemanlarının mevcut durumu ele alınmıştır. İlk önce öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim kurum türüne göre ayrıntılı incelenmiştir. Ardından akademik unvanlarına göre öğretim üyesi

sayılarında yaşanan değişim ele alınmıştır. Daha sonra kurum türüne ve üniversitelere göre kadın öğretim üyesi ve elemanı oranları incelenmiştir. Son olarak ise OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları karşılaştırmalı bir şekilde incelenmiştir.

Şekil D.1.1 Öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2013-2022)

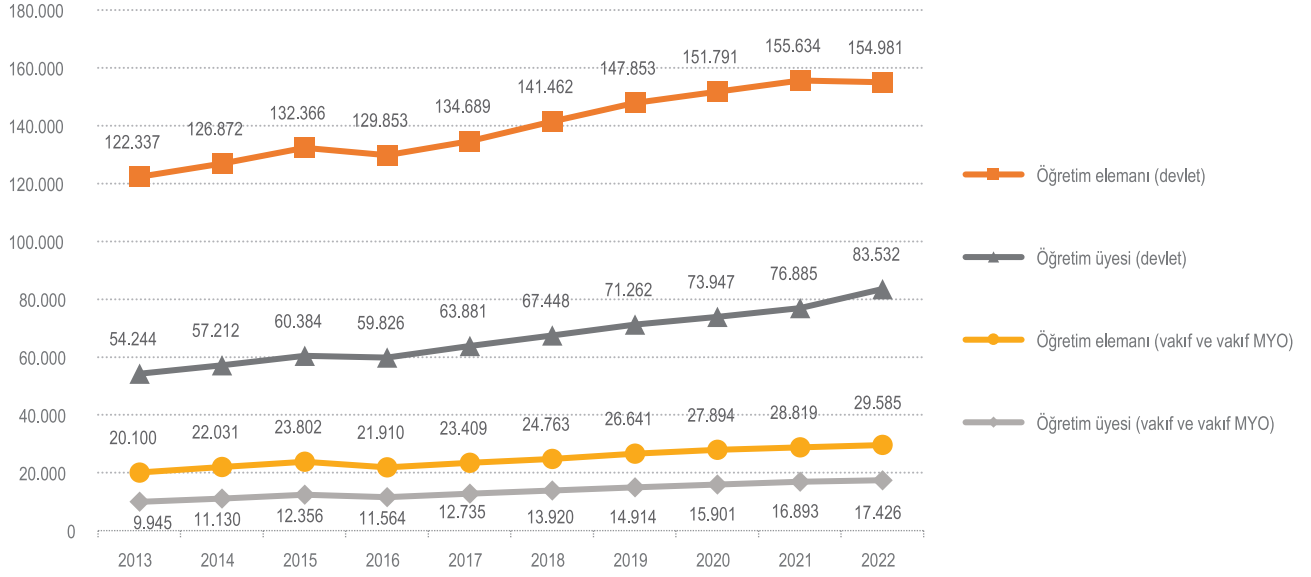
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013-2022 yılları arası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim Şekil D.1.1'de verilmiştir. Buna göre 2013 yılında 64 bin 189 öğretim üyesi bulunurken 2022 yılına gelindiğinde 100 bin 958 olmuştur. Araştırma görevlisi sayısına bakıldığında 2013 yılında 44 bin 74 iken 2021 yılında 52 bin 497 olup; 2022 yılına gelindiğinde ise düşüş yaşayarak 46 bin 569 olmuştur. Öğretim görevlisi sayısına bakıldığında 2013 yılında 34 bin 174 iken 2022 yılında 37 bin 39 şeklinde gerçekleşmiştir. Toplam öğretim elemanı sayısı ise 2013 yılında 147 bin 437 iken 2021 yılında 184 bin 702 ile en üst seviyeye ulaşmış, 2022 yılında ise bir miktar düşüş ile 184 bin 566 olmuştur. Araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadroları özellikle öğretim üyesi kadrolarını beslemektedir (Yurdakul ve Şahin-De-

mir, 2022). Bu nedenle bu oranlar gözden geçirilmeli ve incelenmelidir (Gür ve Yurdakul, 2020).

2013-2022 yılları arası yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim Şekil D.1.2'de gösterilmiştir. Buna göre devlet üniversitelerinde öğretim elemanı sayısı 2013 yılında 122 bin 337 iken 2022 yılında 154 bin 981'e yükselmiş, öğretim üyesi sayısı ise 2013 yılında 54 bin 244 iken 2022 yılında 83 bin 532 olmuştur. Vakıf ve Vakıf MYO'lara bakıldığında öğretim elemanı sayısı 2013 yılında 20 bin 100 iken 2022 yılında 29 bin 585'e, öğretim üyesi sayısı ise 2013 yılında 9 bin 945 iken 2022 yılına gelindiğinde 17 bin 426'ya yükselmiştir.

Şekil D.1.2 Yükseköğretim kurum türüne göre öğretim üyesi ve elemanı sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

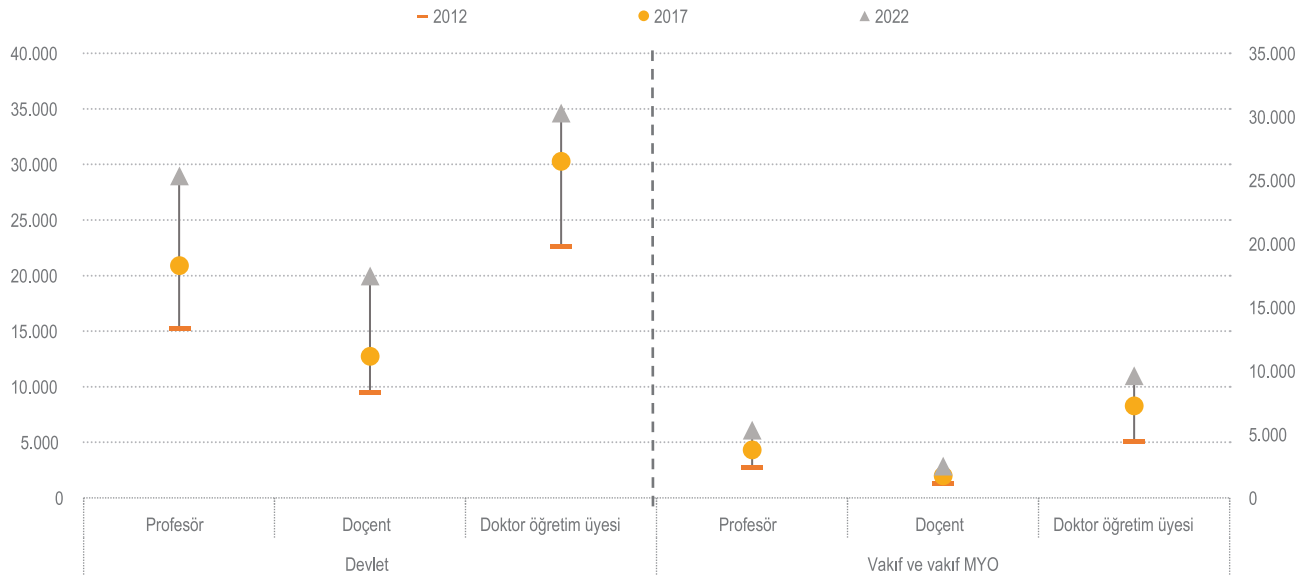

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2012, 2017 ve 2022 yıllarında yükseköğretim kurum türüne ve akademik unvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim Şekil D.1.3'te verilmiştir. Şekle göre devlet üniversitelerinde profesör sayısına bakıldığında 2012'de 15 bin 237, 2017'de 20 bin 879, 2022 yılında 28

bin 962 şeklinde gerçekleşmiştir. Doçent sayısına bakıldığında 2012 yılında 9 bin 490 iken 2017 yılında 12 bin 778 olup, 2022 yılında 19 bin 964 olmuştur. Doktor öğretim üyesi sayısına bakıldığında ise 2012 yılında 22 bin 567 iken 2017 yılında 30 bin 274 olup, 2022 yılında 34 bin

Şekil D.1.3 Yükseköğretim kurum türüne ve akademik unvana göre öğretim üyesi sayılarında yaşanan değişim (2012, 2017 ve 2022)

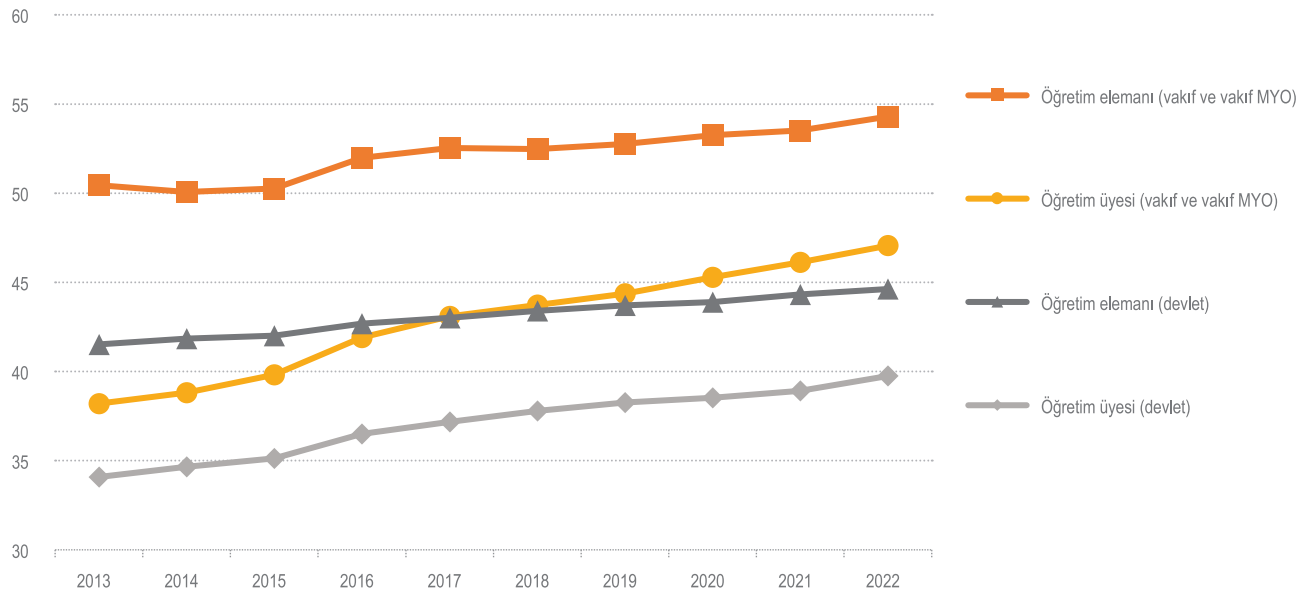

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

606 şeklinde gerçekleşmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lara bakıldığında profesör sayısı 2012 yılında 2 bin 348 iken 2017 yılında 3 bin 761 olup 2022 yılında 5 bin 318 olmuştur. Doçent sayısı, 2012 yılında bin 156 iken 2017 yılında bin

728 olup 2022 yılında 2 bin 498 şeklinde gerçekleşmiştir. Doktor öğretim üyesinde ise 2012 yılında 4 bin 381 iken 2017 yılında 7 bin 246 olup 2022 yılında 9 bin 610 şeklinde gerçekleşmiştir.

Şekil D.1.4 Yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.1.4'te 2013 ile 2022 yılları arasında yükseköğretim kurum türüne göre görev yapan öğretim üyesi ve öğretim elemanları içinde kadın öğretim üyesi ve öğretim elemanı oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre devlet üniversiteleri verilerine bakıldığında 2013 yılında görev yapan öğretim elemanları arasında kadınların payı %42 iken 2022 yılında %45'e, 2013 yılında

görev yapan öğretim üyeleri içinde kadın öğretim üyelerinin payı ise %34 iken 2022 yılında %40'a yükselmiştir. Vakıf ve vakıf MYO'lara bakıldığında görev yapan öğretim elemanları içinde kadın öğretim elemanlarının payı 2013 yılında %50 iken 2022 yılında %54'e, öğretim üyesi içerisinde kadın öğretim üyelerinin payı ise 2013 yılında %38'den %47'ye yükselmiştir.

Tablo D.1.5 Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları (%) (2021 ve 2022)

	Öğretim üyesi sayısı (2021/22)	Öğretim üyesi oranı (2021/22)	Öğretim üyesi sayısı (2022/23)	Öğretim üyesi oranı (2022/23)
1992 öncesi kurulan ve bölünen üniversiteler (1. dalga)	35.876	46,7	37.920	45,4
1992-1994 arası kurulan ve bölünen üniversiteler (2. dalga)	18.480	24,0	19.927	23,9
2006 ve sonrası kurulan üniversiteler (3. dalga)	22.529	29,3	25.685	30,7
Toplam	76.885	100,0	83.532	100,0

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.1.5'te 2011 ve 2022 yılları için birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarındaki öğretim üyesi sayıları ve toplam içerisindeki payları verilmiştir. Buna göre 2022/23 öğretim yılında birinci dalga üniversitelerindeki öğretim üyelerinin toplam öğretim üyesi içerisindeki payı %45,4 iken ikinci dalga üniversitelerindeki öğretim üyelerinin payı %23,9, üçüncü dalga üniversitelerindeki öğretim üyelerinin payı ise %30,7'dir. Birinci dalga üniversitelerin öğretim üyesi payının ikinci ve üçüncü dalga üniversitelere göre fazla olmasının sebebi bu üniversitelerin geçmişinin fazla ve köklü olmasıdır. Ancak 2021 yılı ve 2022 yılı arasındaki değişime

bakıldığında 2022 yılında üçüncü dalga üniversitelerinin payının %5 puan yükseldiği görülmektedir.

Tablo D.1.6'da 2022/23 öğretim yılı verilerine göre en çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları verilmiştir. Buna göre devlet üniversitelerinde ilk beşe bakıldığında Sağlık Bilimleri Üniversitesinde bin 774'ü erkek bin 119'u kadın olmak üzere toplamda 2 bin 973; İstanbul Üniversitesinde bin 39'u erkek bin 43'ü kadın olmak üzere toplamda 2 bin 80; Marmara Üniversitesinde bin 43'ü erkek 948'i kadın olmak üzere toplamda bin 991;

Tablo D.1.6 En çok öğretim üyesinin görev yaptığı devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında cinsiyete göre öğretim üyesi sayıları (2022)

Devlet Üniversitesi	Erkek	Kadın	Toplam	Vakıf Üniversitesi	Erkek	Kadın	Toplam
Sağlık Bilimleri	1.774	1.199	2.973	Başkent	404	485	889
İstanbul	1.039	1.043	2.082	İstanbul Medipol	456	414	870
Marmara	1.043	948	1.991	İstanbul Aydın	335	279	614
Ankara	987	937	1.924	Yeditepe	246	325	571
Hacettepe	793	1.096	1.889	Bahçeşehir	270	287	557
Gazi	926	836	1.762	İstanbul Beykent	278	235	513
Ege	832	887	1.719	İstanbul Gelişim	299	211	510
Dokuz Eylül	840	824	1.664	Koç	278	199	477
Atatürk	1.052	546	1.598	İstanbul Okan	233	229	462
Selçuk	866	498	1.364	İstinye	253	172	425
Akdeniz	774	557	1.331	Üsküdar	231	179	410
Bursa Uludağ	726	584	1.310	Maltepe	191	209	400
Ondokuz Mayıs	797	430	1.227	İstanbul Nişantaşı	218	170	388
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	654	547	1.201	İ.D. Bilkent	253	104	357
Erciyes	759	423	1.182	Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar	169	179	348
Çanakkale Onsekiz Mart	702	473	1.175	Biruni	175	168	343
İTÜ	729	429	1.158	İstanbul Yeni Yüzyıl	164	155	319
Pamukkale	659	478	1.137	İzmir Ekonomi	158	147	305
Aydın Adnan Menderes	621	468	1.089	Haliç	135	166	301
Kocaeli	604	467	1.071	Atılım	165	135	300
Çukurova	615	454	1.069				
Necmettin Erbakan	726	327	1053				
Fırat	730	321	1.051				
KTÜ	676	358	1.034				
Van Yüzüncü Yıl	723	298	1.021				
Sivas Cumhuriyet	619	395	1.014				

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Tabloda devlet yükseköğretim kurumlarında bin ve üzeri, vakıf yükseköğretim kurumlarında ise 300 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

Ankara Üniversitesinde 987'si erkek 937'si kadın olmak üzere toplamda bin 924 ve Hacettepe Üniversitesinde 793'ü erkek, bin 96'sı kadın olmak üzere toplamda bin 889 öğretim üyesi bulunmaktadır. Sadece Hacettepe, Ege ve İstanbul üniversitelerinde kadın öğretim üyesi sayısı erkek öğretim üyesi sayısından daha fazladır. Vakıf üniversitelerinde ilk beşe bakıldığında Başkent Üniversitesinde 404'ü erkek 485'i kadın olmak üzere toplamda 889; İstanbul Medipol Üniversitesinde 456'sı erkek 414'ü kadın olmak üzere toplamda 870; İstanbul Aydın Üniversitesinde 335'i erkek 279'u kadın olmak üzere toplamda 614; Yeditepe Üniversitesinde 246'sı erkek 325'si kadın olmak üzere 575 ve Bahçeşehir Üniversitesinde 270'i erkek 287'si kadın olmak üzere toplamda 571 öğretim üyesi bulunmaktadır.

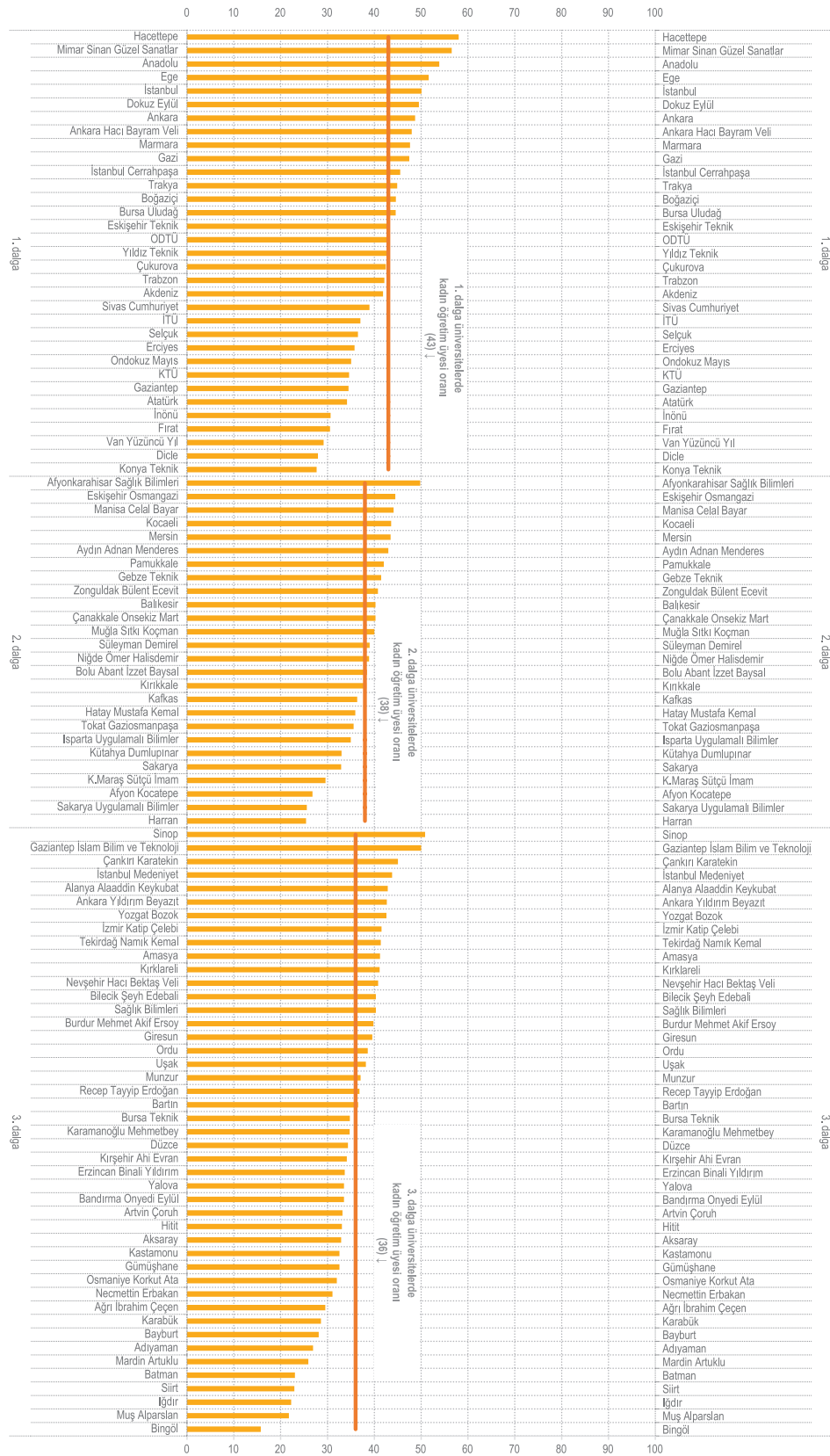
Şekil D.1.7'de birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları 2021/22 öğretim yılına göre gösterilmiştir. Buna göre birinci dalga üniversitelerde en fazla kadın öğretim üyesi oranı sırasıyla Hacettepe (%58), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (%57), Anadolu (%54), Ege (%52), İstanbul ve Düzce (%50) üniversiteleriyken, ikinci dalgada kurulan üniversitelerde ise sırasıyla Afyon Karahisar (%50), Eskişehir Osmangazi (%45), Manisa Celal Bayar (%44)'dadır. Üçüncü dalgada ise en fazla kadın öğretim üyesi oranı sırasıyla Sinop (%51), Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji (%50), Çankırı (%45), İstanbul Medeniyet (%44) üniversitelerindedir. Burada dikkat çeken en önemli husus her dalganın kendi içerisinde yaşamış olduğu dalgalanmalardır. Her dalga içerisinde ciddi farklılaşmalar görülmektedir. Birinci dalgada ikinci dalgadan az; ikinci dalgada üçüncü dalgadan az kadın öğretim üyesi oranına sahip üniversiteler bulunmaktadır. En temelde bu durumun

sebebi üniversitelerin buldukları şehirlerin kalkınma seviyeleridir. Ortalama kadın öğretim üyesi oranı ise birinci dalgada %43, ikinci dalgada %38, üçüncü dalgada ise %36'dır.

Şekil D.1.8'de vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları 2022 öğretim yılı verilerine göre verilmiştir. Şekle göre vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranı ortalama %48'dir. İstanbul Kültür (%64), Ankara Medipol (%60), İstanbul Bilgi (%57), Yeditepe (%57), Haliç (%55), Başkent (%55), Doğu (%53), Yaşar (%52), Bahçeşehir (%52), Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar (%51), Altınbaş (%50), Özyeğin (%50) ve İstanbul Okan (%50) üniversitelerinde kadın öğretim üyesi oranı %50 ve üzerindedir. Bilkent (%29), İstanbul Sabahattin Zaim (%32) ve Sabancı (%33) üniversitelerinde ise %33 ve altındadır.

Şekil D.1.9'da 2021 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları verilmiştir. Buna göre yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı OECD ülkeleri ortalaması %46'dır. Litvanya (%57), Letonya (%55), Yeni Zelanda (%53), Finlandiya (%52), ABD (%51) ve Kanada (%50) en fazla kadın öğretim elemanı oranına sahip ülkeler olup bu ülkelerde kadın öğretim elemanı oranı %50 ve üzerindedir. Türkiye'de ise kadın öğretim elemanı oranı %45' olup OECD ülkeleri ortalaması olan %46'nın %1 puan altındadır. OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranı en düşük olan ülkeler ise Japonya (%30), Lüksemburg (%35), İsviçre (%37), Güney Kore (%37), Yunanistan (%37), Çekya (%38) ve İtalya (%38) olup bu ülkelerde kadın öğretim elemanı oranı %38 ve altındadır.

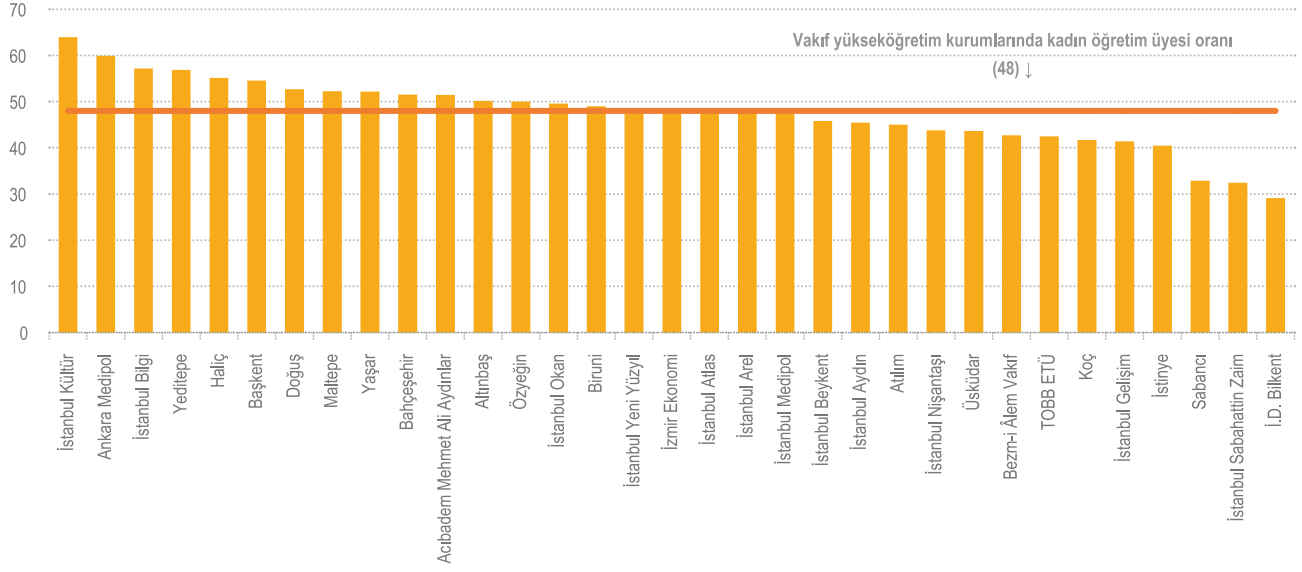
Şekil D.1.7 Birinci, ikinci ve üçüncü dalga devlet yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Şekilde devlet yükseköğretim kurumlarında 250 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

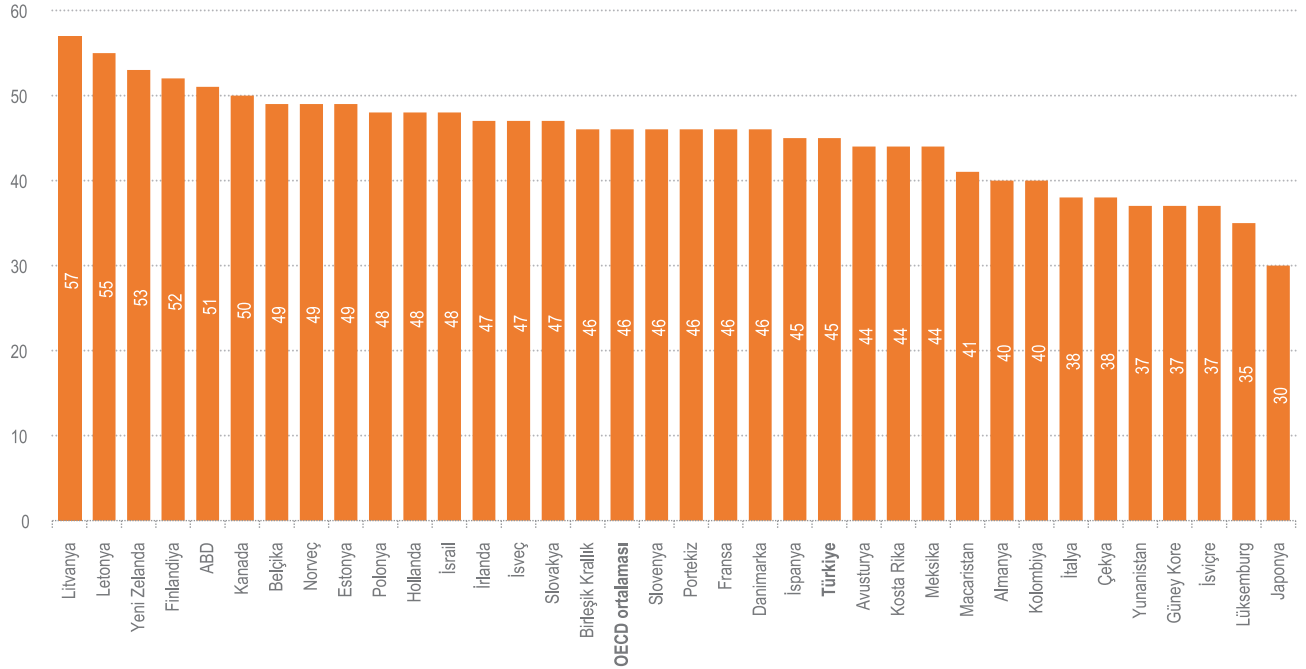
Şekil D.1.8 Vakıf yükseköğretim kurumlarında kadın öğretim üyesi oranları (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Şekilde vakıf yükseköğretim kurumlarında 200 ve üzeri öğretim üyesi olanlar yer almaktadır.

Şekil D.1.9 OECD ülkelerinde yükseköğretimde kadın öğretim elemanı oranları (2021)

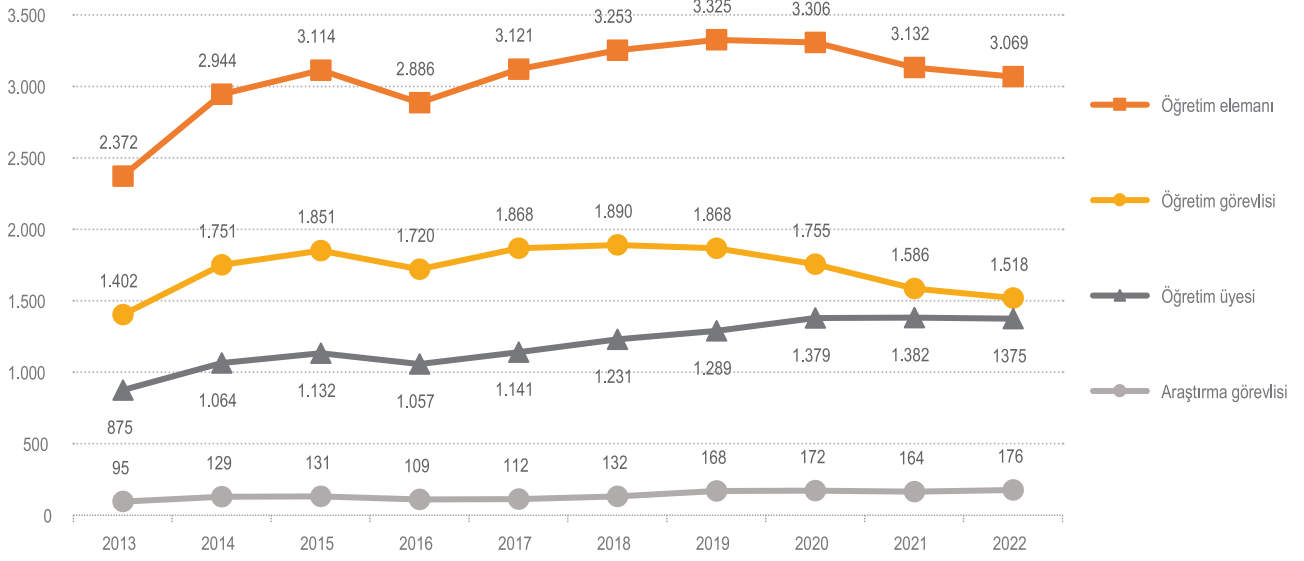

Kaynak: (OECD, 2023).

Bu gösterge altında unvan, cinsiyet, geldikleri ülke ve görev yaptıkları üniversite değişkenlerine göre uluslararası

öğretim elemanı sayılarında yaşanan değişimler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Şekil D.2.1 Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013 ile 2022 yılları arası unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı sayısında yaşanan değişim Şekil D.2.1'de gösterilmiştir. Buna göre uluslararası öğretim elemanı sayısı 2013'te 2 bin 372 iken 2022 yılına gelindiğinde 3 bin 69; öğretim görevlisi sayısı 2013 yılında bin 402 iken 2022 yılında bin 518; öğretim üyesi sayısı 2013 yılında 875 iken 2022 yılında bin 375; araştırma görevlisi sayısı ise 2013 yılında 95 iken 2022 yılında 176 olarak gerçekleşmiştir. Dikkat çeken husus uluslararası araştırma görevlisi sayısı 2021'den 2022'ye sadece 12 kişi artarken diğer unvanlarda 2022 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşanmıştır.

Şekil D.2.2'de 2013-2022 yılları arası unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre uluslararası araştırma görevlisi sayısı içinde kadın-

ların oranı 2013 yılında %38 iken yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izleyerek 2022 yılında %52 olmuştur. Uluslararası öğretim görevlisi sayısı içinde kadınların oranı 2013 yılında %46 iken 2022 yılında %51 olmuştur. Uluslararası öğretim elemanı sayısı içinde kadınların payına bakıldığında ise 2013 yılında %38 iken 2022 yılında %42 olmuştur. Uluslararası öğretim üyesi içinde uluslararası kadın öğretim üyesi oranı ise 2013 yılında %26 iken 2022 yılında %31 olmuştur. Yıllar itibarıyla uluslararası öğretim elemanlarında tüm unvanlarda kadınların payının arttığı görülmektedir.

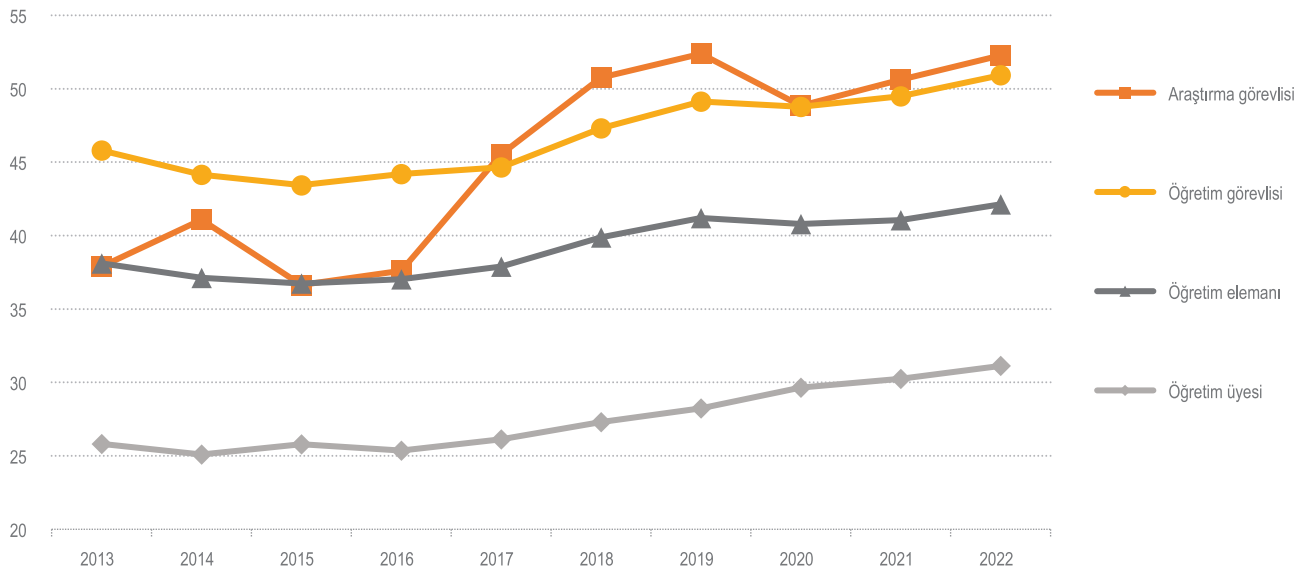
Tablo D.2.3'te 2022/23 öğretim yılında Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler verilmiştir. Buna göre 15 ve üzerinden uluslararası öğretim üyesi çalıştıran toplam 24 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerin 10'u devlet 14'ü ise vakıf üniver-

siteleridir. En fazla uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversite ise 89 ile İ.D. Bilkent Üniversitesi olup daha sonra sırasıyla ODTÜ (59), Karabük (43), Boğaziçi (39), İstanbul Gelişim (39), Gaziantep (38) ve İstanbul Aydın (36) gelmektedir.

Türkiye’de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı 2022 yılı verilerine göre Tablo

D.2.4’te verilmiştir. Buna göre Türkiye’de görev yapan öğretim elemanları en fazla İran (433), Suriye (257), Azerbaycan (253), ABD (250), Almanya (158), Birleşik Krallık (156), Mısır (115) ve Kıbrıs (103) uyrukludur. İlk altı ülkeden gelen uluslararası öğretim elemanı sayısı toplam uluslararası öğretim elemanı sayısının yaklaşık %50’sini oluşturmaktadır.

Şekil D.2.2 Unvanlarına göre uluslararası öğretim elemanı içinde kadın öğretim elemanı oranında yaşanan değişim (%) (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022’de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Tablo D.2.3 Türkiye'de 15 ve üzerinde uluslararası öğretim üyesi çalıştıran üniversiteler (2022)

Üniversite adı	Kurum türü	Uluslararası öğretim üyesi
İ.D. Bilkent	Vakıf	89
ODTÜ	Devlet	59
Karabük	Devlet	43
Boğaziçi	Devlet	39
İstanbul Gelişim	Vakıf	39
Gaziantep	Devlet	38
İstanbul Aydın	Vakıf	36
Koç	Vakıf	30
Sabancı	Vakıf	27
İstanbul Nişantaşı	Vakıf	26
İTÜ	Devlet	25
Mardin Artuklu	Devlet	25
İstanbul Sabahattin Zaim	Vakıf	23
İstinye	Vakıf	23
Erciyes	Devlet	22
İstanbul Medipol	Vakıf	21
Yeditepe	Vakıf	21
İbn Haldun	Vakıf	20
Atatürk	Devlet	19
İstanbul	Devlet	19
Türk-Alman	Devlet	19
Bahçeşehir	Vakıf	19
Üsküdar	Vakıf	18
İstanbul Okan	Vakıf	16

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo D.2.4 Türkiye'de görev yapan uluslararası öğretim elemanlarının ülkelere göre dağılımı (2022)

	Öğretim üyesi	Öğretim görevlisi	Araştırma görevlisi	Öğretim elemanı (Toplam)
İran	242	187	4	433
Suriye	107	144	6	257
Azerbaycan	118	72	63	253
ABD	90	158	2	250
Almanya	63	80	15	158
Birleşik Krallık	47	109	-	156
Mısır	49	64	2	115
Kıbrıs	54	35	14	103
Rusya	39	47	-	86
Irak	37	35	4	76
Ukrayna	25	40	-	65
Yunanistan	32	18	5	55
Ürdün	24	26	-	50
İtalya	19	30	-	49
Fransa	21	22	1	44
Pakistan	33	11	-	44
Kanada	15	26	1	42
Filistin	22	13	5	40
Kazakistan	18	20	2	40
Diğer	320	381	52	753
Toplam	1.375	1.518	176	3.069

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

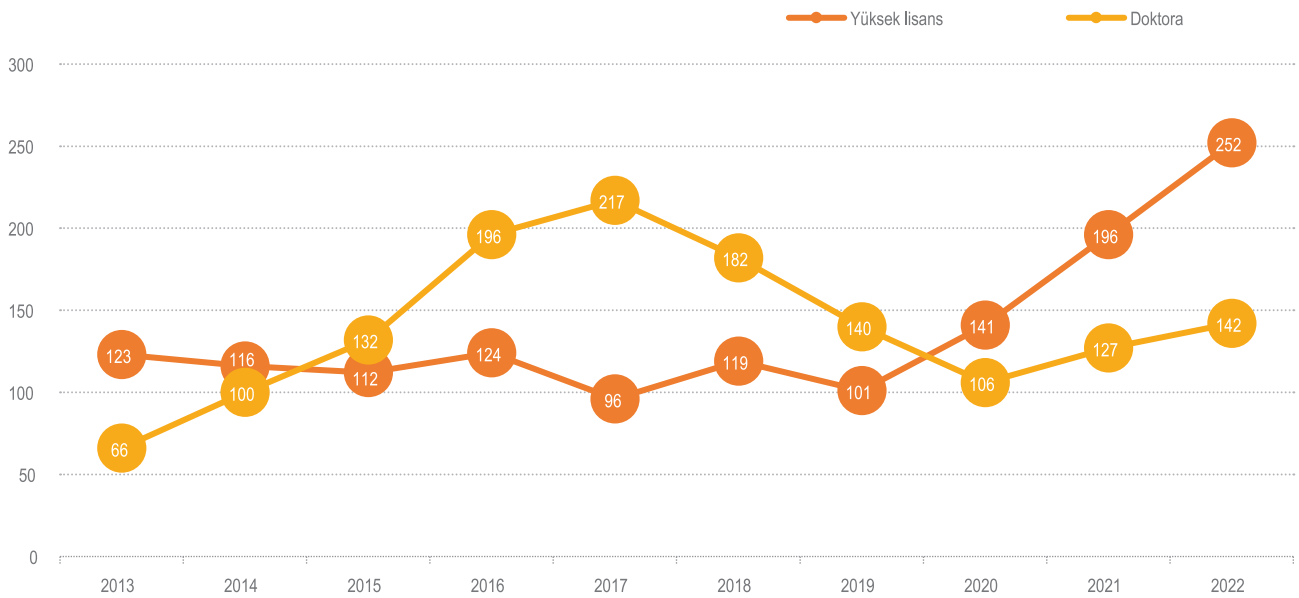
Not: Tabloda 40 ve üzeri öğretim elemanı olan ülkeler yer almaktadır.

MEB ARACILIĞIYLA YURTDIŞINDA BURLU LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİ ALIP GÖREVE BAŞLAYAN KAÇ KİŞİ VAR?

Bu gösterge altında MEB aracılığıyla yurtdışında burslu olanlar içerisinde Yurt Dışına Lisansüstü Öğrenim Görmek Üzere Gönderilecek Adayları Seçme ve Yerleştirme (YLSY) kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep

eden ve başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları ve öğrenim düzeyine göre bursiyer sayıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil D.3.1 YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları (2013-2022)

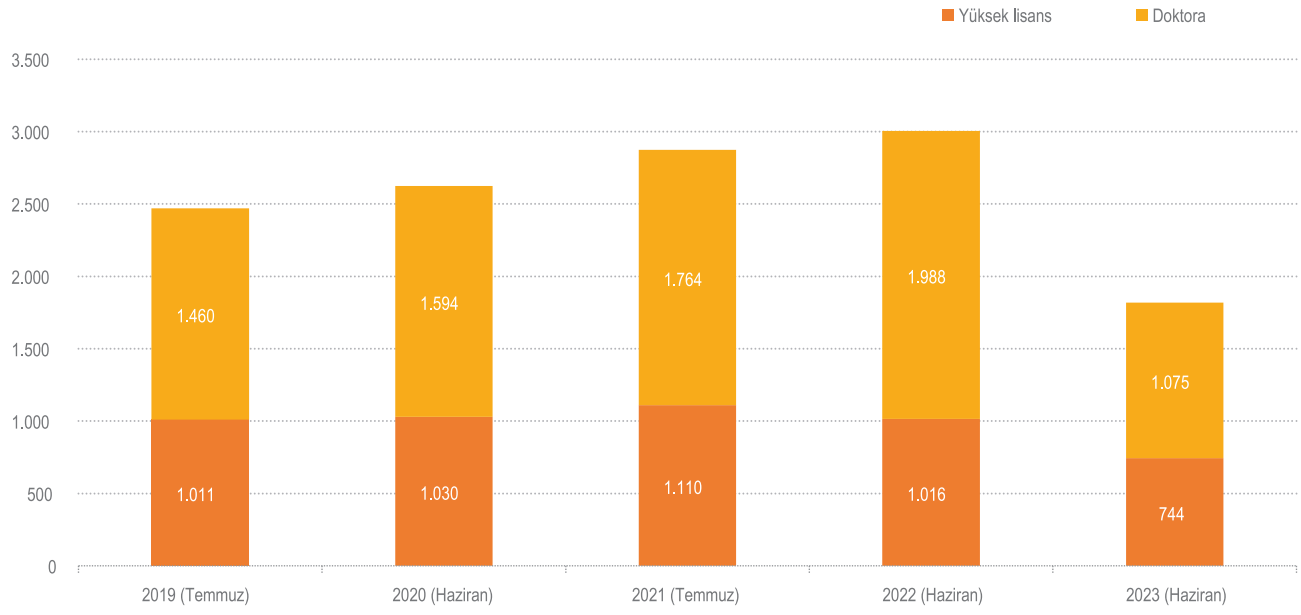

Kaynak: MEB verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

Şekil D.3.1'de 2013 ile 2022 yılları arasında YLSY kapsamında öğrenimini tamamlayıp görev talep eden ve mecburi hizmetine başlayanların öğrenim düzeyine göre sayıları verilmiştir. Şekle göre yüksek lisans düzeyinde öğrenimini tamamlayıp mecburi hizmete başlayanların sayısı 2013'te 123 iken 2022 yılında 252 olmuştur. Doktora düzeyinde ise aynı sayı 2013 yılında 66 iken 2022 yılında 142 olmuştur.

2019 ile 2023 yılları arası öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları Şekil D.3.2'de gösterilmiştir. Buna göre 2019 yılında YLSY kapsamında yurtdışında bin 460 doktora ve bin 11 yüksek lisans bursiyeri bulunurken 2022 yılına gelindiğinde doktora bursiyer sayısı bin 75'e yüksek lisans bursiyer sayısı 744'e düşmüştür. 2022 yılına kadar doktora bursiyer sayısı sürekli artış göstermesine rağmen 2023 yılında bu bursiyer sayısı neredeyse yarıya düşmüştür.

Şekil D.3.2 Öğrenim düzeyine göre YLSY kapsamında yurtdışında öğrenim gören bursiyer sayıları (2019-2023)

Kaynak: MEB verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

- Kadın öğretim elemanı oranlarına üniversiteler düzeyinde bakıldığında hem üniversitelerin kuruluş dalgaları arasında yani birinci, ikinci ve üçüncü dalga üniversiteler arasında hem de bu kuruluş dalgaları içindeki farklılaşmaların fazla olduğu görülmektedir. Bu farklılaşmaların nedenleri araştırılmalıdır. Buna ilaveten kadın öğretim üyelerinin oransal anlamda az olduğu bölgeler ve şehirler tespit edilerek bu durumun nedenleri araştırılmalı ve teşvik mekanizmaları kurulmalıdır.
- Türkiye’de görev yapan uluslararası öğretim elemanı sayılarına bakıldığında son yıllarda bir artış olmadığı görülmektedir. Uluslararası öğretim üyelerinin belirli üniversitelerde yoğunlaşmakta olup; uluslararası öğretim elemanlarının yarısı ise altı ülkeden gelmiştir. Bütün yükseköğretim kurumlarını kapsayacak bir şekilde uluslararası öğretim elemanı çeşitliliğinin oluşturulması ve niceliksel artışı sağlayacak stratejilerinin belirlenerek uygulanması gerekmektedir.
- Yurtdışında öğrenim görmek üzere burs programlarıyla giden öğrencilerin sayılarına bakıldığında bu sayının Türkiye’de 2023 yılında bir önceki yıla göre hem yüksek lisans hem de doktora düzeyinde bursiyer sayısı azalmıştır. Son beş yılın en düşük bursiyer sayıları 2023 yılında gerçekleşmiştir. Yükseköğretimde çeşitliliğin sağlanabilmesi ve araştırmanın aynı zamanda eğitimin kalitesinin artabilmesi için yurtdışı burs programlarının sayısının artırılması ve YÖK doktora burslarının kapasitesi ve verimliliğinin gözden geçirilmesi önem arz etmektedir.

- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- Gür, B.S., ve Yurdakul S. (2020). *Yükseköğretime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

EĞİTİM ORTAMLARI

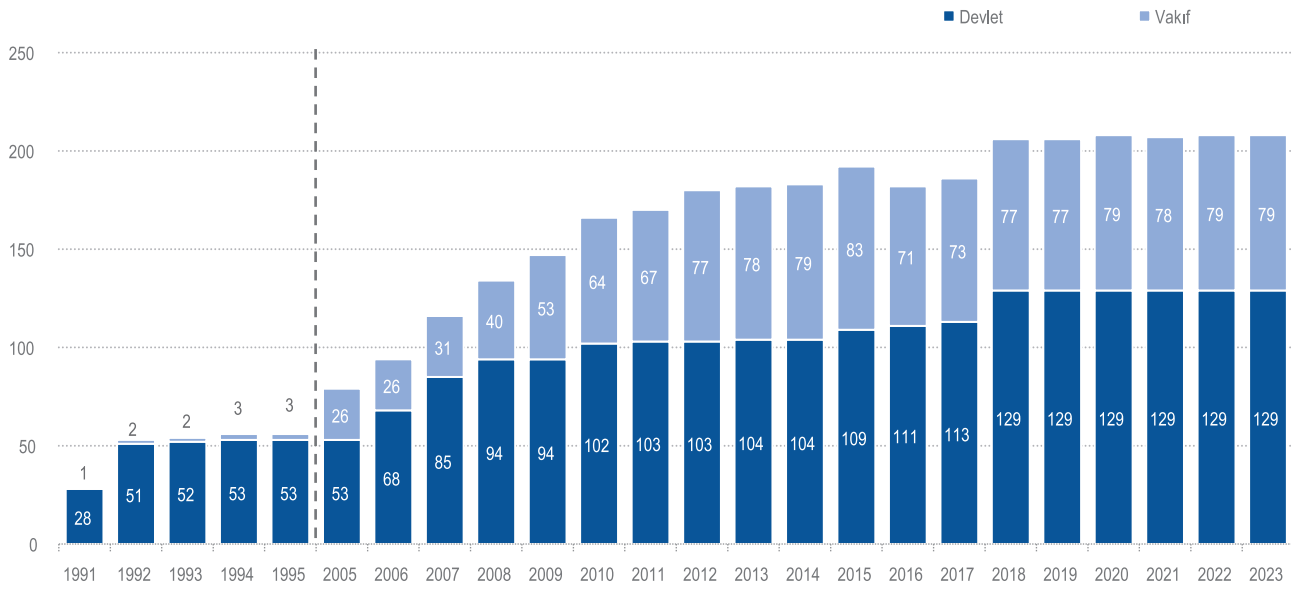
GÖSTERGE E1	Türkiye'deki yükseköğretim kurumu sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E2	Kurum başına düşen öğrenci ve öğretim üyesi sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E3	Öğretim elemanı ve üyesi başına düşen öğrenci sayısı kaçtır?
GÖSTERGE E4	KYK yurt kapasitesi ne kadardır?
GÖSTERGE E5	Yeşil Kampüs sıralaması nasıldır?
BÖLÜM E	Sonuç ve Öneriler

Eğitim kalitesinin açıklanmasında önemli hususlardan birisi eğitim ortamıdır ve öğretim elemanlarını ve öğrencilerini doğrudan etkilemektedir (OECD,2023). Bu nedenle eğitim kalitesinin açıklanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda bu bölümde yükseköğretim sistemi içerisindeki eğitim ortamları hem Türkiye verileri hem de OECD verileri ile ele alınacaktır. Bu bölüm içerisinde öncelikle yükseköğretim kurumları, üniversite başına düşen öğrenci sayıları, öğretim elemanı/üyesi başına düşen öğrenci sayıları verilecektir. Sonrasında Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) içerisinde yurt kapasiteleri, yurt başına düşen öğrenci sayıları analizleri yapılacaktır. Son olarak dünyada ve Türkiye’de yeşil kampüs sıralaması verilecektir. Bu bölüm içerisinde bulunan göstergelerde açıköğretim öğrenci sayıları hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

Bu gösterge altında öncelikle devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının yıllar içerisindeki sayıları, devlet yükseköğretim kurumlarının kurulma dalgalarına/dönem-

lerine göre sayıları ve bu yükseköğretim kurumlarındaki mevcut birim sayıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil E.1.1 Yıllara göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim (1991-2023)

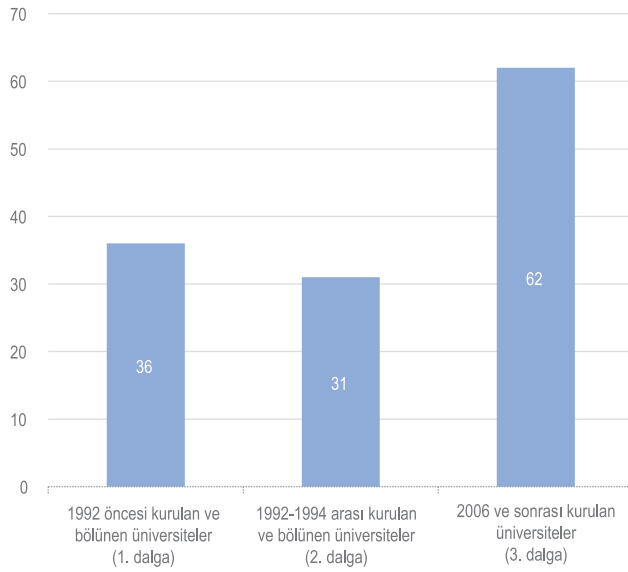

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

1991 ile 2023 yılları arası yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişim Şekil E.1.1'de gösterilmiştir. Şekle göre yükseköğretim kurum sayılarında yaşanan değişime bakıldığında 1991 yılında 28 devlet 1 vakıf olmak üzere 29 yükseköğretim kurumu bulunurken, 1992 yılına gelindiğinde 51 devlet 2 vakıf olmak üzere toplamda 53; 1995 yılına gelindiğinde ise 53 devlet 3 vakıf olmak üzere 56 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. 2005 yılına kadar yükseköğretim kurum sayısı sabit kalmıştır ve 2005 yılından sonra artmaya başlamıştır. 2006 yılında 68 devlet 26 vakıf üniversitesi bulunurken 2023 yılına gelindiğinde ise 129 devlet ve 79 vakıf olmak üzere toplamda 208 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Son 6 yıldır yükseköğretim kurum sayısının -vakıf yükseköğretim kurumlarındaki artma ve azalma değişimleri hariç- sabit kaldığı görülmektedir.

Şekil E.1.2'de 2023 yılına göre Türkiye'de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları verilmiştir. 2018 yılına kadar yükseköğretim kurumlarının üç farklı dalgada kurulduğu görülmektedir (Gür ve ark., 2018). 2018 yılı sonrasında toplamda 14 üniversitenin bölünmesi sonucunda bu üniversitelerin sahip oldukları öğrenci, öğretim elemanı ve eğitim ortamları kurulduğu dalgada gösterilmiştir. Bunun nedeni ise bölünen yükseköğretim kurumlarının yeni açılmış gibi görünmeleri ancak önemli bir köklü geçmişe sahip olmalarıdır. Buna göre 1992 öncesi kurulan ve bölünen (1.dalga) üniversitelerinin sayısı 2023 yılı itibarıyla 36, 1992-1994 yılları arası kurulan ve bölünen üniversitelerin (2.dalga) sayısı 31, 2006 ve sonrası kurulan üniversitelerin (3.dalga) sayısı ise 62'dir.

Şekil E.1.2 Türkiye'de devlet üniversitelerinin kurulma dalgalarına göre sayıları (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2023 yılında yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları Tablo E.1.3'te gösterilmiştir. Buna göre 127 aktif ve 2 pasif olmak üzere toplamda 129 olan devlet üniversitelerinde bin 514 aktif 18 pasif fakülte, 266 aktif ve 3 pasif yüksekokul, 925 aktif ve 9 pasif MYO, 432 aktif ve 3 pasif enstitü, 3 bin 215 aktif araştırma ve uygulama merkezi, 15 bin 776 aktif ve 1 pasif bölüm, 30 bin 361 aktif ve 5 pasif anabilim dalı, 6 bin 775 aktif ve 24 pasif bilim dalı, 6 bin 196 aktif ve 2 bin 332 pasif önlisans programı, 7 bin 230 aktif ve 114 pasif lisans programı bulunmaktadır. 74 aktif ve 1 pasif olmak üzere toplamda 75 olan vakıf yükseköğretim kurumlarında ise aktif olarak 503 fakülte, 90 yüksekokul, 114 MYO, 154 enstitü, 827 araştırma ve uygulama merkezi, 3 bin 538 bölüm, 3 bin 932 anabilim dalı, 616 bilim dalı, bin 479 önlisans programı, 2 bin 17 lisans programı bulunmaktadır. Vakıf MYO'lara bakıldığında ise 4 aktif MYO bulunmaktadır. Vakıf MYO'larda 5 araştırma ve uygulama merkezi, 74 bölüm, 91 önlisans programı bulunmaktadır.

Tablo E.1.3 Yükseköğretim kurum türüne göre birim sayıları (2023)

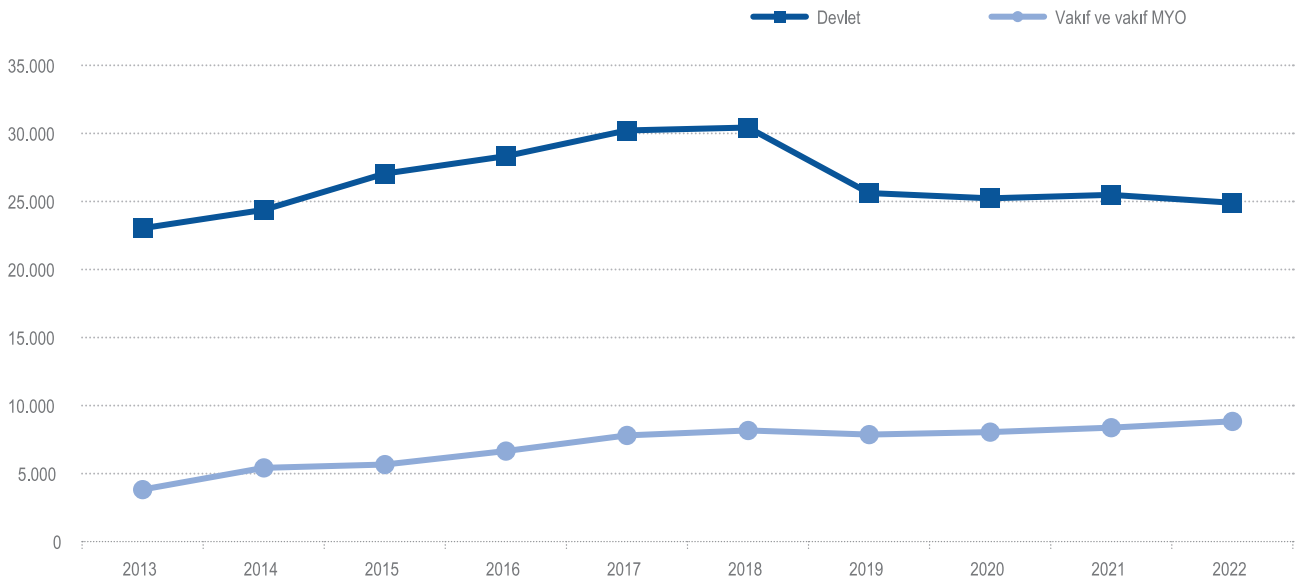
Tür	Devlet		Vakıf		Vakıf MYO		Toplam		Toplam
	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	Aktif	Pasif	
Üniversite	127	2	74	1	4	0	205	3	208
Fakülte	1.514	18	503	7	0	0	2.017	25	2.042
Yüksekokul	266	3	90	2	0	0	356	5	361
MYO	925	9	114	0	4	0	1.043	9	1.052
Enstitü	432	3	154	0	0	0	586	3	589
Araştırma ve uygulama merkezi	3.215	0	827	0	5	0	4.047	0	4.047
Bölüm	15.776	1	3.538	0	74	0	19.388	1	19.389
Anabilim dalı	30.361	5	3.932	0	0	0	34.293	5	34.298
Bilim dalı	6.775	24	616	0	0	0	7.391	24	7.415
Önlisans programı	6.196	2.332	1.479	209	91	16	7.766	2.557	10.323
Lisans programı	7.230	114	2.017	1	0	0	9.247	115	9.362
Yüksek lisans programı	13.143	38	3.380	0	0	0	16.523	38	16.561
Doktora programı	10.944	16	713	1	0	0	11.657	17	11.674
Sanatta yeterlilik programı	132	0	16	0	0	0	148	0	148

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır (Eylül 2023).

Bu göstergede ilk önce kurum başına düşen öğrenci ve öğretim elemanı sayılarında devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarına göre yaşanan değişim mevcut veriler

ile ele alınmıştır. Sonrasında ise kurulma dalgalarına göre yükseköğretim kurumları başına düşen öğrenci ve öğretim elemanı sayıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Şekil E.2.1 Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim (2013-2022)

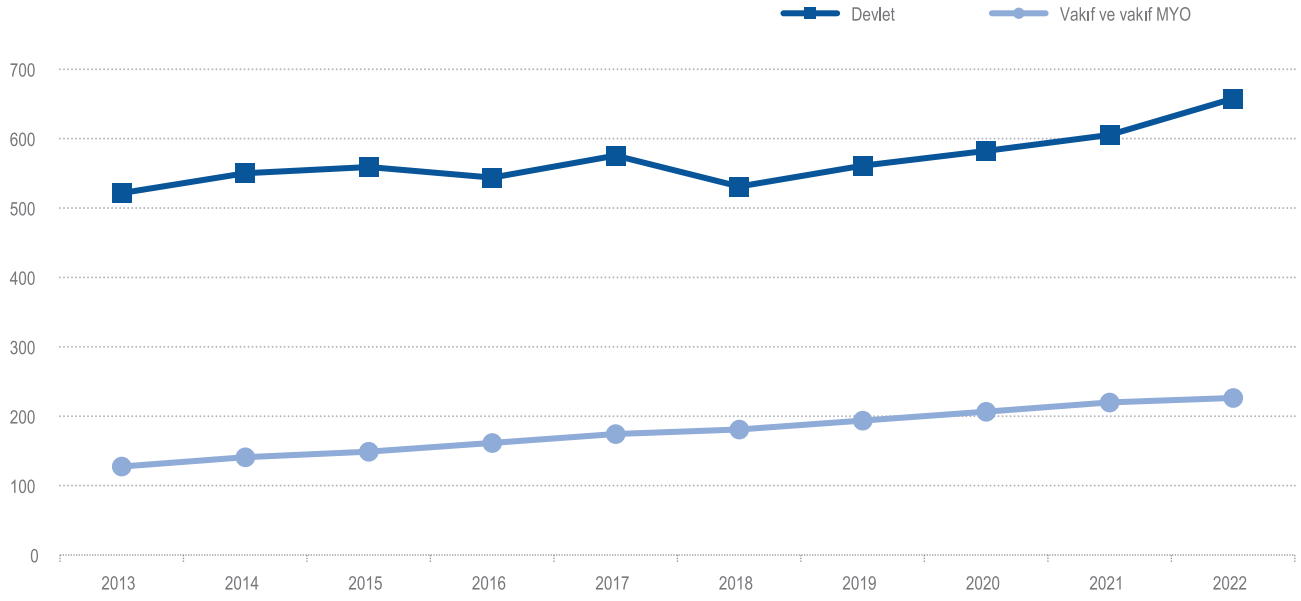
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2013-2022 yılları arası Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen ortalama öğrenci sayısında yaşanan değişim Şekil E.2.1'de gösterilmiştir. Şekle göre devlet üniversitelerinde kurum başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında 2013 yılında 23 bin 32 iken 2018 yılında 30 bin 430'a yükselmiş ve 2022 yılına gelindiğinde ise 24 bin 899'a gerilemiştir. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında ise 2013 yılında 3 bin 828 iken 2022 yılına gelindiğinde 8 bin 839'a yükselmiştir. 2018 sonrasında devlet yükseköğretim kurumlarında kurum başına düşen öğrenci sayısındaki düşüşün temel nedeni 14 üniversitenin bölünmesidir. Dolayısıyla öğrenci sayısı sabit kalırken yükseköğretim kurum sayısı artmış ve kurum başına düşen öğrenci sayısı azalmıştır.

Şekil E.2.2'de 2013 ve 2022 yılları arası devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre devlet yükseköğretim kurumlarında kurum başına düşen öğretim üyesi sayılarına bakıldığında 2013 yılında 522 iken, 2022 yılına gelindiğinde 658 olmuştur. Vakıf ve vakıf MYO'larda kurum başına düşen öğretim üyesi sayısına bakıldığında ise 2013 yılında 128 iken sürekli artış eğilimi göstermiş ve 2022 yılında 226'ya yükselmiştir. Hem devlet hem de vakıf yükseköğretim kurumlarında kurum başına düşen öğretim üyesi sayılarının artmış olduğu görülmektedir.

Şekil E.2.3'te 2022/23 öğretim yılında kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen

Şekil E.2.2 Devlet ve vakıf yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi sayısında yaşanan değişim (2013-2022)

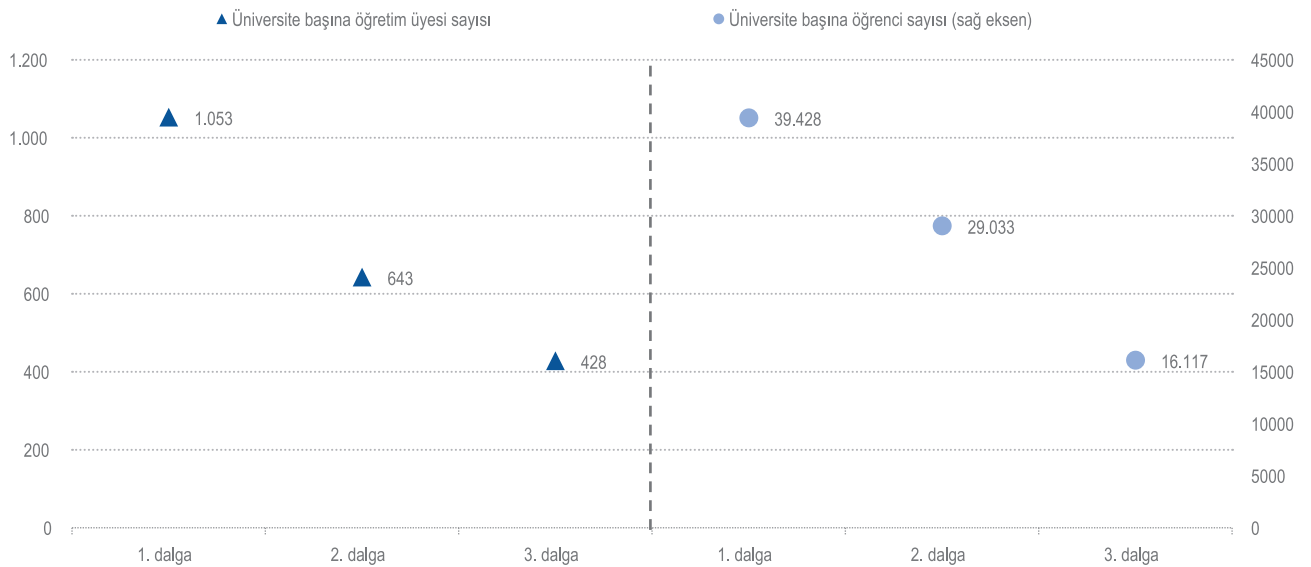

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

öğretim üyesi ve öğrenci sayıları gösterilmiştir. Buna göre 1. dalgada üniversite başına düşen öğretim üyesi sayısı bin 53 iken, ikinci dalgada 643, üçüncü dalgada ise 428'dir. Üniversite başına düşen öğrenci sayısına

bakıldığında 1.dalgada üniversite başına 39 bin 428, ikinci dalgada 29 bin 33, üçüncü dalgada ise 16 bin 117 öğrenci düşmektedir.

Şekil E.2.3 Kurulma dalgalarına göre devlet yükseköğretim kurumları başına düşen öğretim üyesi ve öğrenci sayıları (2022)

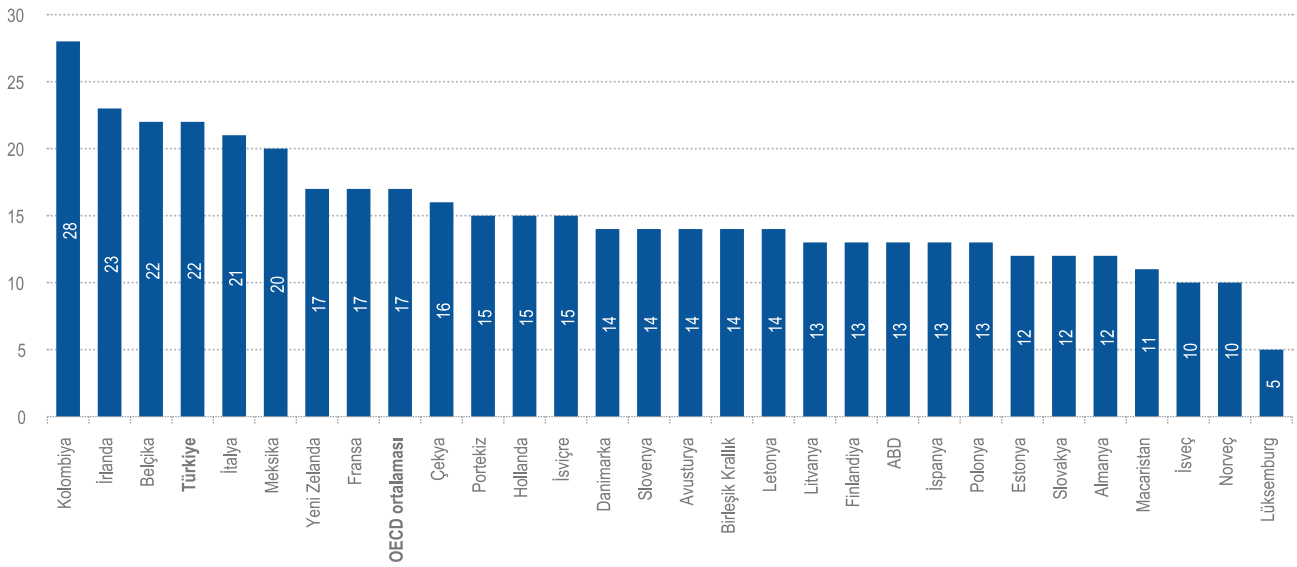

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge içerisinde ilk önce OECD ülkelerinde yükseköğretim kurum türüne göre öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları ele alınmıştır. Ardından öğretim

üyesi başına düşen öğrenci sayıları üniversitelere ve kurulma dalgalarına ve eğitim düzeylerine göre ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Şekil E.3.1 OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2021)

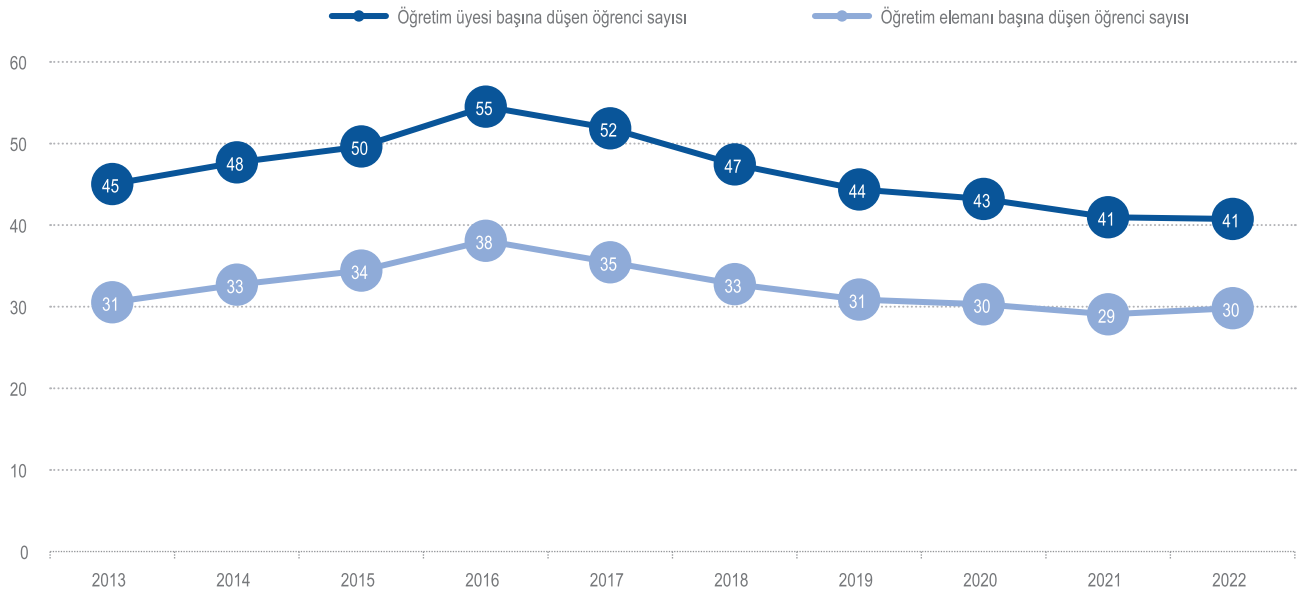

Kaynak: (OECD, 2023).

Şekil E.3.1'de 2021 yılı verilerine göre OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre yükseköğretim kurumlarında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı OECD ortalaması 17'dir. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Kolombiya'da 28, İrlanda'da 23, Belçika ve Türkiye'de 22, İtalya'da 21, Meksika'da 20 olup OECD ortalamasının üstünde olan ülkelerdir. Yükseköğretimde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının en düşük olduğu ülkeler ise Lüksemburg (5), Norveç (10) ve İsveç (10)'tir. Daha açık bir ifade ile OECD ülkelerinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı bakımından Türkiye, Kolombiya, İrlanda ve Belçika'dan sonra gelen dördüncü ülkedir. Bu durum halen yükseköğretim kurumlarında var olan öğretim elemanı açığının varlığını göstermektedir (Gür ve ark., 2020).

2013 ile 2022 yılları arasında öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim Şekil E.3.2'de gösterilmiştir. Şekle göre 2013 yılında öğretim üyesi başına 45 öğrenci düşerken, 2016 yılında 55 öğrenciye kadar yükselmiş ve sonrasında sürekli düşüş eğilimi göstermiş, 2022 yılına gelindiğinde ise öğretim üyesi başına 41 öğrenci düşmüştür. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı incelendiğinde ise 2013 yılında öğretim elemanı başına 31 öğrenci düşerken, 2016 yılında 38 öğrenciye yükselmiş ve 2022 yılına gelindiğinde 30 öğrenciye kadar düşmüştür. Buna göre son on yıl içerisinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında önemli ölçüde bir değişim olmadığı görülmektedir.

Şekil E.3.2 Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2013-2022)

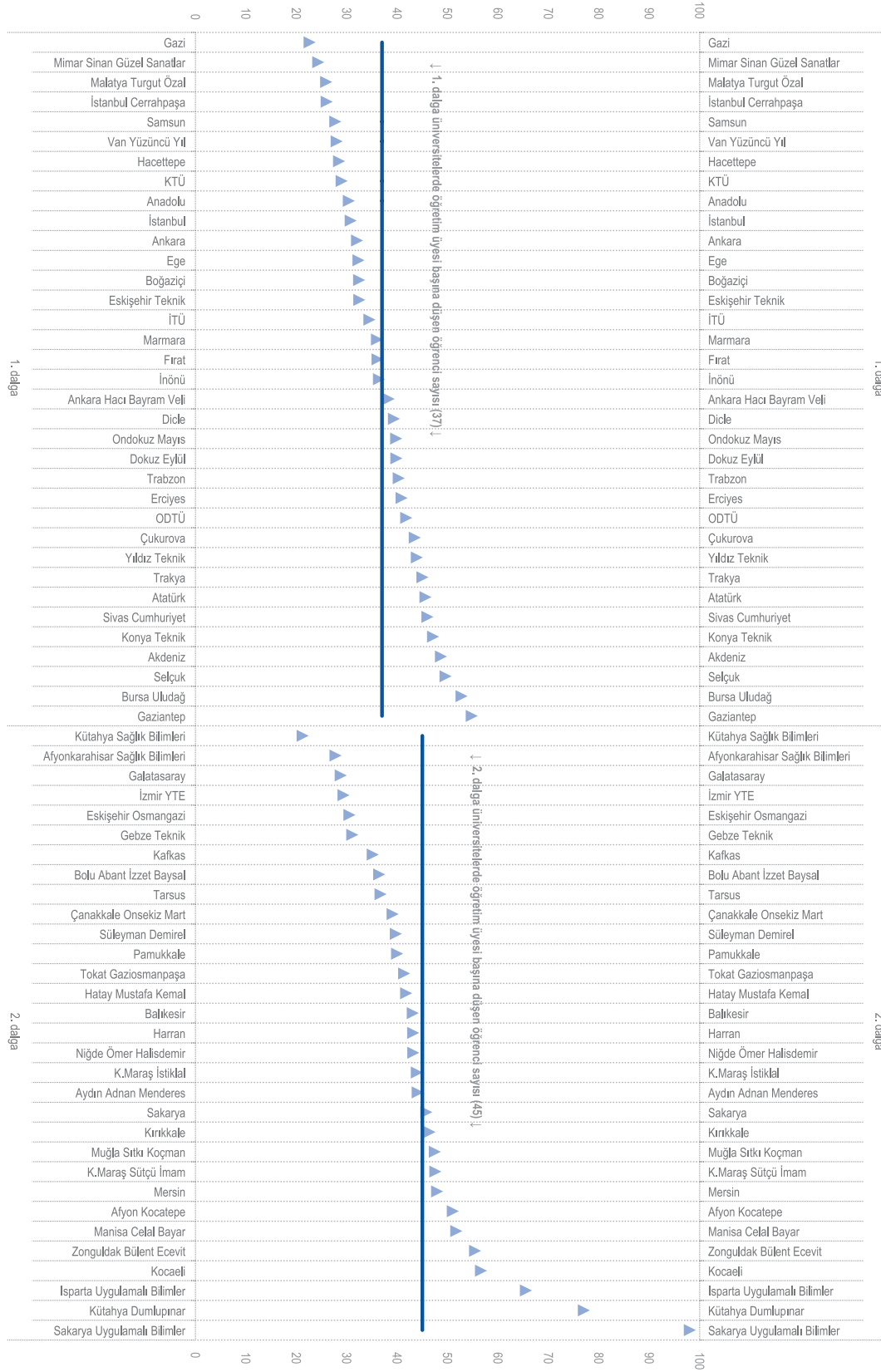
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak hazırlanan ve Yükseköğretime Bakış 2022'de yer alan şekil tarafımızca güncellenmiştir.

2022/23 öğretim yılında öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı Şekil E.3.3'te gösterilmiştir. Buna göre birinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 37 iken; ikinci dalgada ise bu öğrenci sayısı 45'tir. Burada dikkat edilmesi gereken husus birinci ve ikinci dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarında ciddi farklılaşmanın olmasıdır. Birinci dalgada kurulan Gaziantep (55), Bursa Uludağ (53), Selçuk (50), Akdeniz (49), Konya Teknik (47), Sivas Cumhuriyet (46), Atatürk (46), Trakya (45), Yıldız Teknik (44), Çukurova (43), ODTÜ (42) ve Erciyes (41) üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 40'ın üzerindeyken Anadolu (30), KTÜ (29), Hacettepe (28), Van Yüzüncü Yıl (28), Samsun (28), İstanbul Cerrahpaşa (26), Malatya Turgut Özal (26), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (24) ve Gazi (23) üniversitelerinde ise öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 30 ve altındadır. İkinci dalgada kurulan üniversitelere bakıldığında ise Sakarya Uygulamalı Bilimler (98), Kütahya Dumlupınar (77), Isparta Uygulamalı Bilimler (66), Kocaeli (57), Zonguldak Bülent Ecevit (55) üniversiteleri öğretim üyesi başına 55 ve üzerinde öğrenci sayısına sahip iken İzmir YTE (29),

Galatasaray (29), Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (28) ve Kütahya Sağlık Bilimleri (21) üniversiteleri ise öğretim üyesi başına 30'un altında öğrenci sayısına sahiptir.

Şekil E.3.4'te 2022/23 öğretim yılında öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı verilmiştir. Buna göre üçüncü dalgada kurulan üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 38'dir. Üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında İskenderun Teknik (64), Gümüşhane (61), Karabük (60), Uşak (54), Bandırma Onyedi Eylül (53), Burdur Mehmet Akif Ersoy (53), Bayburt (53), Nevşehir Hacı Bektaş Veli (52), Yalova (52), Kırklareli (51), Alanya Alaaddin Keykubat (51) ve Kilis 7 Aralık (51) üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 50'nin üzerinde iken Ankara Sosyal Bilimler (25), İzmir Katip Çelebi (25), İstanbul Medeniyet (24), Erzurum Teknik (24), Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji (23), Hakkari (22), Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar (12), Sağlık Bilimleri (8) ve Sivas Bilim ve Teknoloji (6) üniversitelerinde ise 25 ve altında öğrenci düşmektedir.

Şekil E.3.3 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının birinci ve ikinci dalga devlet üniversitelerindeki dağılımı (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Öğrenci sayısı 11.882 ve öğretim üyesi sayısı 101 olan Kayseri Üniversitesi bu grafiğe ve hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

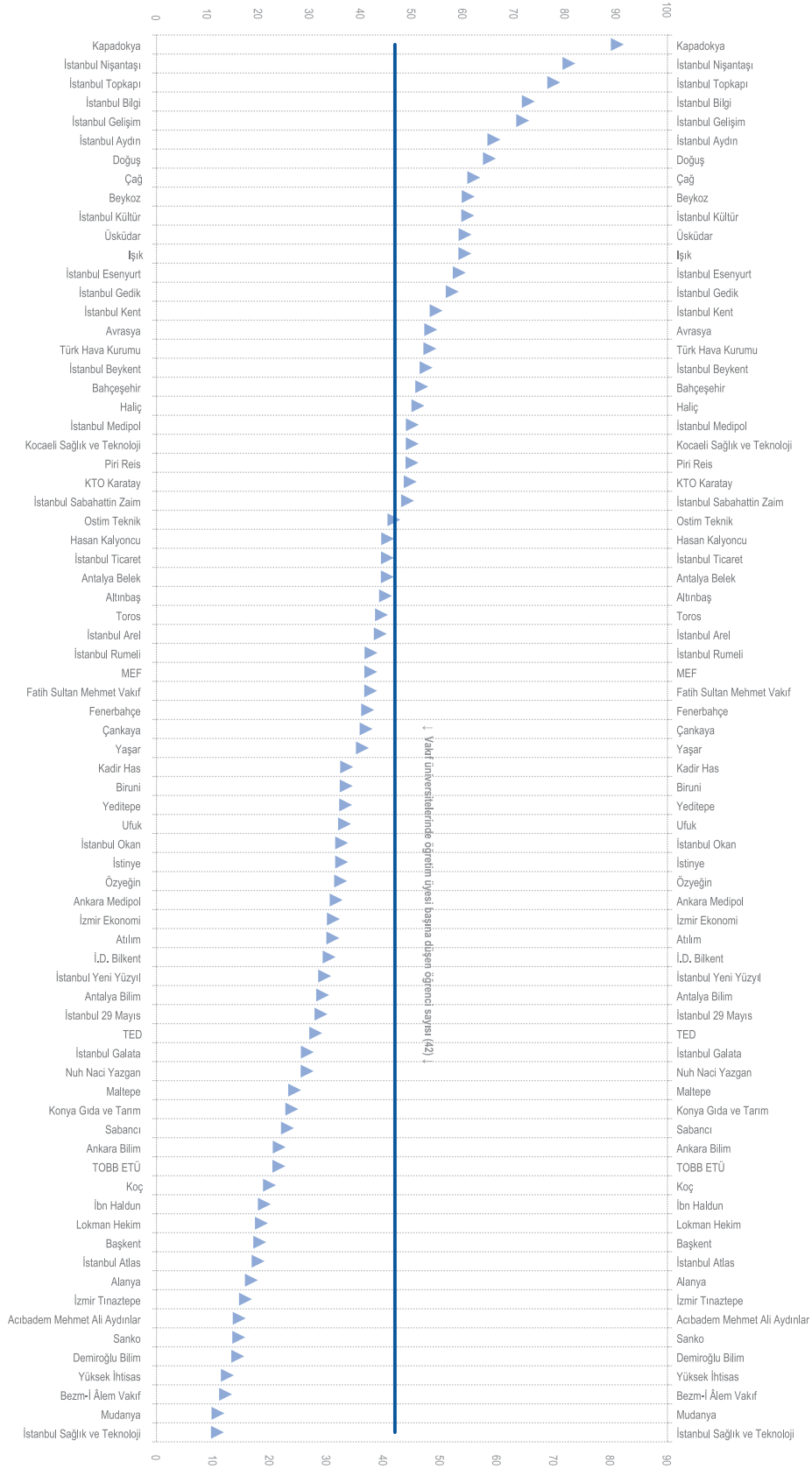
Şekil E.3.4 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının üçüncü dalgada kurulan devlet üniversitelerindeki dağılımı (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Öğrenci sayısı beş yüzden az olan Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, bu grafiğe ve hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

Şekil E.3.5 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı (2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

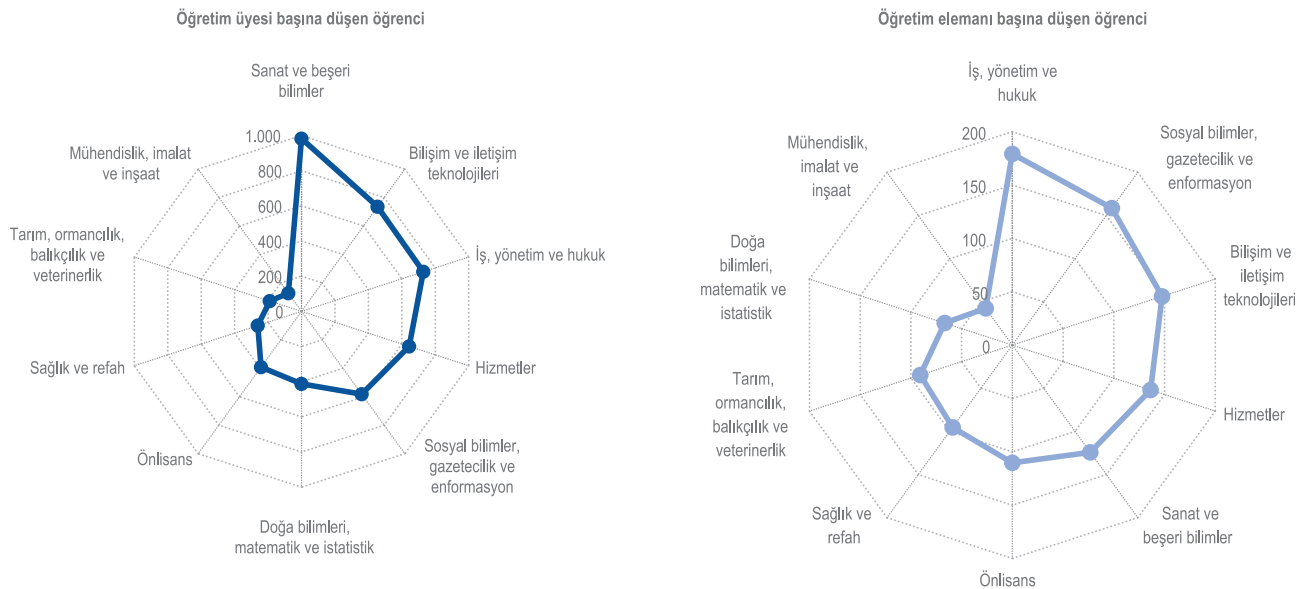
Şekil E.3.5'te öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının vakıf üniversitelerindeki dağılımı 2022 verilerine göre gösterilmiştir. Buna göre vakıf üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 42'dir. Şekle göre vakıf üniversitelerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında en önemli husus bu sayılar arasındaki önemli ölçüde var olan farklılaşmadır. Kapadokya (90), İstanbul Nişantaşı (81), İstanbul Topkapı (78), İstanbul Bilgi (73), İstanbul Gelişim (72), İstanbul Aydın (66) ve Doğuş (65) üniversiteleri 65 ve üzerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına sahipken Başkent (20), İstanbul Atlas (20), Alanya (19), İzmir Tınaztepe (17), Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar (16), Sanko (16), Demiroğlu Bilim (16), Yüksek İhtisas (14), Bezm-i Alem (14), Mudanya (12) ve İstanbul Sağlık ve Teknoloji (12) üniversiteleri 25 ve üzerinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına sahip kurumlardır.

Şekil E.3.6'da 2022/23 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları verilmiştir. Buna göre önlisans düzeyinde eğitim öğretim alanlarına göre öğretim üyesi başına düşen öğrenci

sayısı; sanat ve beşeri bilimler alanında 982, bilişim ve iletişim teknolojileri alanında 736, iş, yönetim ve hukuk alanında 729 ile en fazla öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına sahip alanlar iken sağlık ve refah alanında 262, tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında 189, mühendislik, imalat ve inşaat alanında 127 ile önlisans düzeyinde öğretim üyesi başına en az öğrenci düşen alanlardır. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında iş, yönetim ve hukuk alanında 179, sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında 159 bilişim ve iletişim teknolojileri alanında 148, doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanında 67, mühendislik, imalat ve inşaat alanında 43 öğrenci düşmektedir.

2022/23 öğretim yılında eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları Şekil E.3.7'de verilmiştir. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında 103, iş, yönetim ve hukuk alanında 100, hizmetler alanında 77, sağlık ve refah alanında 26,

Şekil E.3.6 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre önlisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2022)

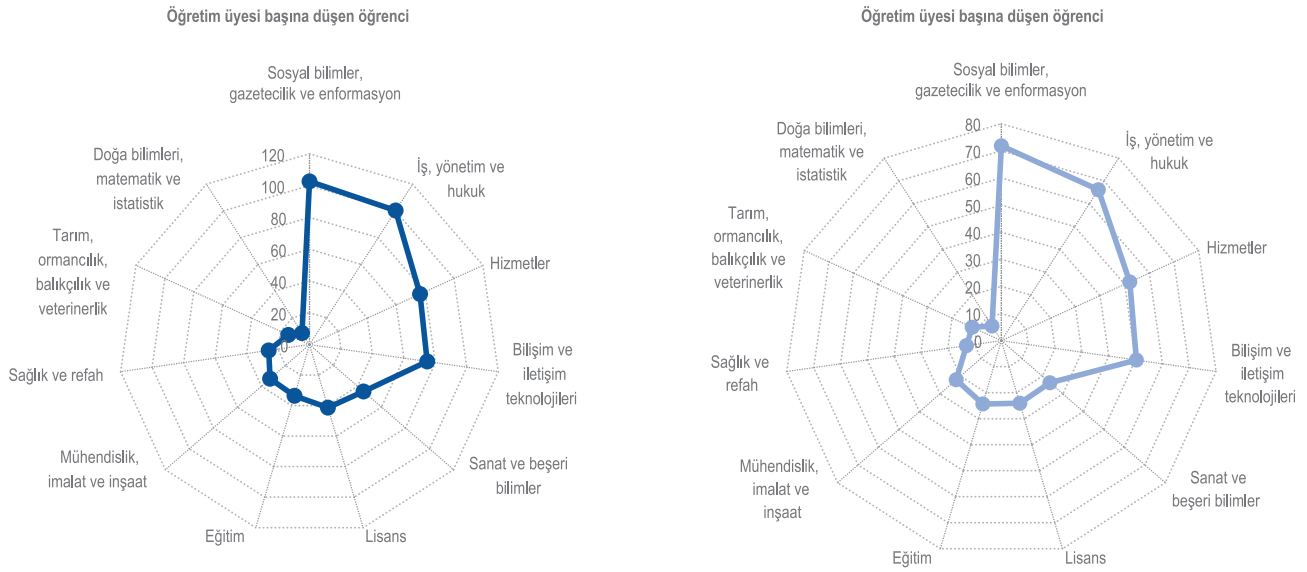

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

tarım, ormancılık, balıkçılık ve veterinerlik alanında 15, doğa bilimleri, matematik ve istatistik alanlarında ise 9'dur. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında ise sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanında 72, iş, yönetim ve hukuk alanında 66, hizmetler alanında 52, sağlık ve refah alanında

13, tarım, ormancılık ve balıkçılık ve veterinerlik alanında 12, doğa bilimleri, istatistik ve matematik alanında ise 6'dır. Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre hem önlisans hem de lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları arasında büyük farklılaşmalar söz konusudur.

Şekil E.3.7 Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları (2022)

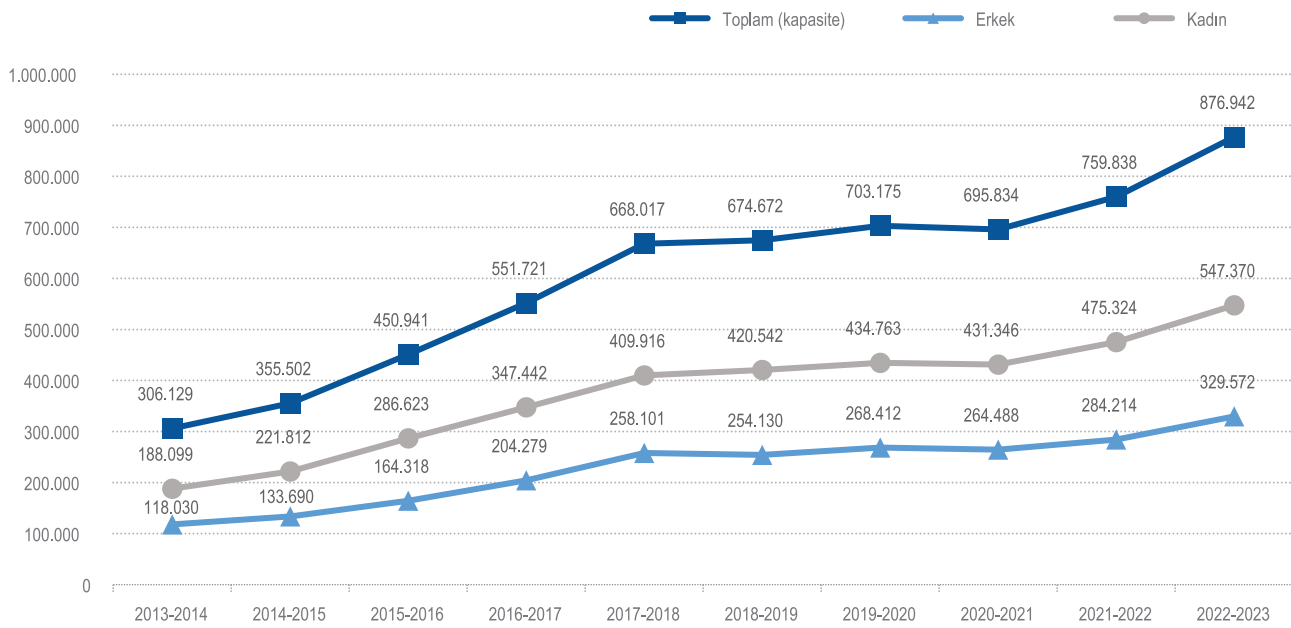

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu gösterge altında öncelikle cinsiyete göre Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) yurt kapasitelerinde yaşanan değişim ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Sonrasında ise KYK yurt

sayıları ile yurt başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan değişime dair veriler ayrıntılı incelenmiştir.

Şekil E.4.1 Cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim (2013-2022)

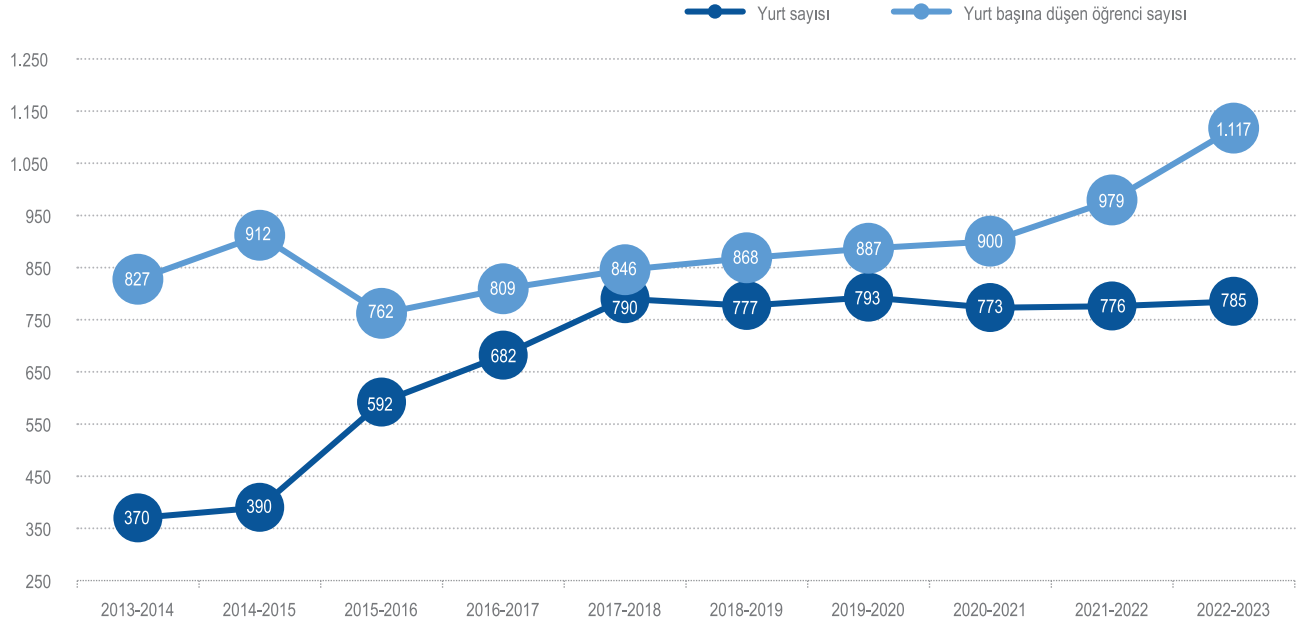
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri, KYK faaliyet raporları ile Gençlik ve Spor Bakanlığı faaliyet raporları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 22.06.2023 tarihi itibarıyla.

Şekil E.4.1'de 2013/14 ve 2022/23 öğretim yılları arasında cinsiyete göre KYK yurt kapasitelerinde yaşanan değişim gösterilmiştir. Buna göre 2013/14 öğretim yılında 118 bin 30 erkek, 188 bin 99 kadın olmak üzere toplamda 306 bin 129 KYK yurtlarında yükseköğretim öğrenci kapasitesi bulunurken 2022/23 öğretim yılında 329 bin 572 erkek, 547 bin 370 kadın olmak üzere 876 bin 942 yurt kapasitesi bulunmaktadır. Yıllara göre KYK yurtlarında özellikler kadın öğrenci kapasitelerinde önemli ölçüde artışların olduğu görülmektedir.

Şekil E.4.2'de 2013 ile 2022 yılları arasında KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2013/14 öğretim yılında yurt sa-

yısı 370 ve yurt başına düşen öğrenci sayısı 827 iken, 2022/23 öğretim yılında toplam yurt sayısı 785'e yükselirken yurt başına düşen öğrenci sayısı da bin 117'ye yükselmiştir. Özellikle 2022/23 öğretim yılında bir önceki yıla göre yurt başına düşen öğrenci sayısında önemli ölçüde artış yaşanırken yurt sayısı son beş senedir önemli bir artış yaşanmamıştır. Daha açık bir ifade ile yurt sayısı ve yurt başına düşen öğrenci sayısı arasındaki makas 2022/23 yılında önemli ölçüde artmıştır. Dahası yurt sayısında bir artış olmamasına rağmen yurt başına düşen öğrenci sayısında yaşanan önemli düzeydeki artış sadece ve sadece mevcut yurtlardaki yatak kapasitelerinin artırılmasıyla mümkündür.

Şekil E.4.2 KYK yurt ve yurt başına düşen öğrenci sayısında yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri, KYK faaliyet raporları ile Gençlik ve Spor Bakanlığı faaliyet raporları kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.
Not: 22.06.2023 tarihi itibarıyla.

Bu gösterge altında 2021 ve 2022 yıllarında GreenMetric Dünya üniversiteleri sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin sıralaması ayrıntılı olarak verilmiş ve incelenmiştir.

2021 ve 2022 yıllarında GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında ilk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin sıralaması Şekil E.5.1'de verilmiştir. Buna göre 2021 ve 2022 yılında yapı ve alt-yapı, enerji ve iklim değişikliği, atık, su, ulaşım, eğitim ve araştırma gibi değişkenlerin incelendiği GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında birinci Hollanda'da bulunan Wageningen Üniversitesi olmuştur. Bu sırayı Nottingham Trent, Nottingham, Groningen, Califor-

nia ve Umwelt-Campus Birkenfeld üniversiteleri takip etmektedir. 2021 yılında GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasına 80 ülkeden 956 üniversite katılmış olup Türkiye'den 70 üniversite bulunmaktadır. 2022 yılında ise bu sıralamada Türkiye'den 82 üniversite bulunmaktadır. Sıralamalarda 2010 yılında 35 ülkeden 95 üniversite bulunurken 2022'ye gelindiğinde bu sayı 85 ülkeden 1050 üniversiteye yükselerek ciddi bir ivme kazanmıştır. Türkiye'den 2022 sıralamasına giren ilk beş üniversite ise sırasıyla İTÜ (47), Erciyes (86), Özyeğin (94), Yıldız Teknik (95) ve Yeditepe (106)'dir. Genel itibarıyla Türkiye'deki üniversiteler 2021 sıralamasına göre 2022'de sıralamalarını artırmışlardır.

Tablo E.5.1 GreenMetric Dünya Üniversiteleri Sıralamasında İlk 10'a giren üniversiteler ile Türkiye'deki üniversitelerin sıralaması (2021 ve 2022)

Sıralama (2021)	Sıralama (2020)	Üniversite	Ülke	Yapı ve Altyapı	Enerji ve İklim Değişikliği	Atık	Su	Ulaşım	Eğitim ve Araştırma	Toplam Puan
1	1	Wageningen Üniversitesi	Hollanda	1.325	1.825	1.800	1.000	1.600	1.750	9.300
2	4	Nottingham Trent Üniversitesi	Birleşik Krallık	1.300	1.975	1.800	850	1.500	1.750	9.175
3	2	Nottingham Üniversitesi	Birleşik Krallık	1.375	1.700	1.800	1.000	1.650	1.650	9.175
4	3	Groningen Üniversitesi	Hollanda	1.325	1.635	1.800	1.000	1.750	1.650	9.160
5	5	California Üniversitesi, Davis	ABD	1.375	1.775	1.800	1.000	1.450	1.750	9.150
6	6	Umwelt-Campus Birkenfeld	Almanya	1.175	1.975	1.575	950	1.700	1.750	9.125
7	8	College Cork Üniversitesi	İrlanda	1.250	1.800	1.725	1.000	1.600	1.700	9.075
8	9	Connecticut Üniversitesi	ABD	1.400	1.550	1.725	1.000	1.650	1.750	9.075
9	16	Bremen Üniversitesi	Almanya	1.300	1.775	1.650	900	1.700	1.725	9.050
10	10	Sao Paulo Üniversitesi	Brezilya	1.400	1.600	1.725	950	1.700	1.675	9.050
47	57	İTÜ	Türkiye	1.275	1.535	1.575	900	1.575	1.725	8.585
86	99	Erciyes Üniversitesi	Türkiye	1.325	1.535	1.425	800	1.600	1.575	8.260
94	91	Özyeğin Üniversitesi	Türkiye	1.000	1.675	1.500	800	1.500	1.750	8.225
95	107	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye	1.175	1.625	1.350	900	1.625	1.550	8.225
106	115	Yeditepe Üniversitesi	Türkiye	1.200	1.525	1.650	800	1.425	1.575	8.175
108	108	Ege Üniversitesi	Türkiye	1.250	1.550	1.575	800	1.425	1.550	8.150
135	127	ODTÜ	Türkiye	1.400	1.225	1.350	700	1.475	1.800	7.950
159	189	Bartın Üniversitesi	Türkiye	1.150	1.360	1.350	800	1.525	1.625	7.810
162	125	Aksaray Üniversitesi	Türkiye	1.250	1.275	1.575	700	1.425	1.575	7.800
185	256	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Türkiye	1.200	1.625	1.275	750	1.625	1.200	7.675
186	208	Sakarya Üniversitesi	Türkiye	1.225	1.525	1.125	850	1.400	1.550	7.675
197	198	İzmit YTE	Türkiye	1.080	1.275	1.500	750	1.550	1.475	7.630
199	379	Başkent Üniversitesi	Türkiye	1.225	1.625	1.350	650	1.375	1.400	7.625
207	295	Dokuz Eylül Üniversitesi	Türkiye	1.250	1.300	1.200	750	1.575	1.500	7.575
208	310	İnönü Üniversitesi	Türkiye	1.175	1.575	1.050	750	1.450	1.550	7.550
213	344	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Türkiye	980	1.440	1.725	650	1.575	1.175	7.545
249	288	Trakya Üniversitesi	Türkiye	1.225	1.085	1.500	550	1.435	1.525	7.320
259	275	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Türkiye	1.050	1.250	1.350	550	1.450	1.575	7.225
273	457	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	Türkiye	1.175	1.400	975	650	1.425	1.500	7.125
286	455	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	Türkiye	1.125	1.185	1.200	700	1.375	1.450	7.035
298	375	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Türkiye	1.100	1.425	1.200	750	1.300	1.200	6.975
323	360	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Türkiye	960	1.375	1.350	400	1.275	1.500	6.860
324	443	Atatürk Üniversitesi	Türkiye	1.200	1.135	975	700	1.425	1.425	6.860
329	345	Hitit Üniversitesi	Türkiye	915	1.525	1.500	600	1.425	875	6.840
332	451	Sabancı Üniversitesi	Türkiye	1.225	1.300	1.500	750	1.025	1.025	6.825
335	412	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	Türkiye	760	1.175	1.800	360	1.200	1.525	6.820
348	423	Kastamonu Üniversitesi	Türkiye	1.375	935	1.200	500	1.085	1.675	6.770
349	244	Fırat Üniversitesi	Türkiye	1.175	1.450	975	660	1.225	1.275	6.760
352	407	Kapadokya Üniversitesi	Türkiye	815	1.265	1.350	500	1.475	1.350	6.755
357	335	Bursa Uludağ Üniversitesi	Türkiye	1.230	900	1.275	310	1.275	1.750	6.740
382	507	Düzce Üniversitesi	Türkiye	1.125	1.235	1.050	350	1.275	1.575	6.610
395	393	Mersin Üniversitesi	Türkiye	1.130	860	1.425	550	1.150	1.450	6.565
419	404	Süleyman Demirel Üniversitesi	Türkiye	1.105	1.275	1.650	310	1.225	860	6.425
426	367	Çukurova Üniversitesi	Türkiye	1.305	1.075	600	550	1.375	1.475	6.380
431	598	Selçuk Üniversitesi	Türkiye	940	1.275	1.125	500	1.200	1.325	6.365
440	309	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Türkiye	975	1.000	1.275	510	1.500	1.075	6.335
442	621	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Türkiye	925	1.325	1.425	550	1.075	1.025	6.325
463	465	Gaziantep Üniversitesi	Türkiye	855	1.040	1.425	550	1.275	1.090	6.235
466	643	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Türkiye	835	1.200	1.125	550	1.285	1.225	6.220
469	519	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Türkiye	1.250	785	900	750	1.285	1.240	6.210
481	-	Hacettepe Üniversitesi	Türkiye	1.175	875	900	210	1.425	1.525	6.110
524	634	İğdir Üniversitesi	Türkiye	775	965	975	750	1.185	1.225	5.875
530	370	Akdeniz Üniversitesi	Türkiye	1.100	575	1.275	310	1.275	1.300	5.835
533	651	Bilkent Üniversitesi	Türkiye	1.080	485	1.425	450	1.275	1.100	5.815
539	-	Mardin Artuklu Üniversitesi	Türkiye	1.010	885	1.125	400	1.160	1.215	5.795
542	-	Bursa Teknik Üniversitesi	Türkiye	705	1.200	975	550	1.100	1.225	5.755
547	583	Atılım Üniversitesi	Türkiye	955	1.100	1.275	500	960	940	5.730
564	473	Piri Reis Üniversitesi	Türkiye	625	1.220	1.350	700	1.075	635	5.605
592	-	İzmir Bakırçay Üniversitesi	Türkiye	925	1.425	900	210	710	1.300	5.470
600	518	TOBB ETÜ	Türkiye	935	585	1.050	510	1.100	1.225	5.405

Kaynak: University of Indonesia (2023).

- Öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında yükseköğretim kurumları içerisinde devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarında önemli ölçüde farklılaşmalar bulunmaktadır. Devlet ve vakıf üniversiteleri arasında öğretim üyesi/öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayılarında yaşanan aşırı farklılaşmanın temel nedeni öğretim elemanı ihtiyacıdır. OECD verilerine bakıldığında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısında Türkiye, OECD ortalamasının üzerinde olup Kolombiya, İrlanda ve Belçika'dan sonra dördüncü ülke konumundadır. Bu durum öğretim elemanı ihtiyacına yönelik çalışmaların yapılması ve bu ihtiyacın giderilmesine yönelik uygulamaların varlığını da gerektirmektedir. Bu nedenle yıllardır mevcut olan ve devam eden bu sorunun çözümüne yönelik politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
- Öğretim elemanı sayısının yetersiz olmasından kaynaklı olarak ortaya çıkan yükseköğretimdeki personel ihtiyacına yönelik politikalar oluşturulmalıdır. Hâlihazırdaki uygulamalar yeniden gözden geçirilirken 50/d kapsamında çalışan araştırma görevlilerinin doktora eğitimini tamamlamalarının ardından kadroya geçiş imkânları sağlayan uygulamaya devam edilmeli; kalıcı hale getirilmelidir.
- Eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre hem önlisans hem de lisans düzeyinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları arasında büyük farklılaşmalar söz konusudur. Dolayısıyla bazı alanlarda öğretim elemanı ihtiyacı bulunurken bazı alanlarda ise bulunmamaktadır. Bu kapsamda eğitim ve öğretim alanları sınıflamasına göre öğretim elemanı ihtiyacı alanlar belirlenmeli ve ihtiyacın giderilmesine yönelik planlamalar yapılmalıdır.
- Türkiye'de yurt sayılarına bakıldığında yurt sayısının yıllar içerisinde arttığı görülmektedir. Buna karşın yurt başına düşen öğrenci sayısı da artış göstermektedir. 2013/14 öğretim yılından 2021/22 öğretim yılına yurt sayısı 370'ten 776'ya neredeyse iki katından fazla artmış ancak yurt başına düşen öğrenci sayısı neredeyse sabit kalmıştır. 2022/23 öğretim yılında ise yurt başına düşen öğrenci sayısında önemli ölçüde artış yaşanırken yurt sayısında önemli ölçüde bir artış meydana gelmemiştir. Mevcut ekonomik koşullar düşünüldüğünde yükseköğretim öğrencilerinin barınma için ilk başvurdukları yer olan KYK yurtlarına olan talebin artarak devam edeceği öngörülmektedir. Bu nedenle KYK yurtlarına başvuran öğrenci sayısının her yıl artması göz önüne alınarak ihtiyaca yönelik yurtlar planlanmalı ve yapılmalıdır. Yapılacak olan yurtların arz-talep dengesine bağlı olarak konumları ve kapasiteleri planlanmalıdır.

- Gür, B. S., Çelik, Z., ve Yurdakul, S. (2018). *Yükseköğretime bakış 2018: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Gür, B. S., ve Yurdakul, S. (2020). *Yükseköğretime bakış 2020: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- University of Indonesia. (2023). *GreenMetric world university ranking*. <https://greenmetric.ui.ac.id/rankings/overall-rankings-2022>
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI

GÖSTERGE F1	Bütçenin ve GSYH'nin ne kadarı yükseköğretim harcamalarına ayrılmaktadır?
GÖSTERGE F2	Öğrenci başına ne kadar harcama yapılmaktadır?
GÖSTERGE F3	Ekonomik sınıflandırmaya göre yükseköğretim bütçe dağılımı nasıldır?
GÖSTERGE F4	Öğrenciler ne tür kamu desteği almaktadır?
BÖLÜM F	Sonuç ve Öneriler

Ülkeler üretkenliği artırmak, kişisel ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak, ekonomik büyümeyi desteklemek ve sosyal eşitsizliği azaltmak için eğitime yatırım yaparlar (OECD, 2022). Politika yapıcılar, eğitime ayrılan kaynaklar ile eğitim sistemlerinin sonuçları arasındaki ilişkiyle ilgilenmektedir. Ülkeler arasında eğitimin maliyetini karşılaştırmak için, yalnızca öğrenci başına yıllık harcamayı değil, aynı zamanda öğrencilerin belirli bir eğitim düzeyinde harcaması beklenen toplam süre boyunca kümülatif harcamayı da dikkate almak önemlidir. Örneğin öğrenci başına ucuz gibi görünen bir eğitim sistemi, kayıt oranının yüksek olması ve öğrencilerin okulda daha uzun süre geçirmesi durumunda genel olarak daha maliyetli olabilir (OECD, 2023). Dolayısıyla yükseköğretim finansmanının çeşitli yönleriyle analiz edilmesi; ülkelerin eğitimde gösterdikleri çabaların ve yaptıkları çalışmaların yanı sıra gelecekte uygulanacak politikaların ulusal, ekonomik ve sosyal perspektifler üzerindeki olası etkisini görmeye de yardımcı olur.

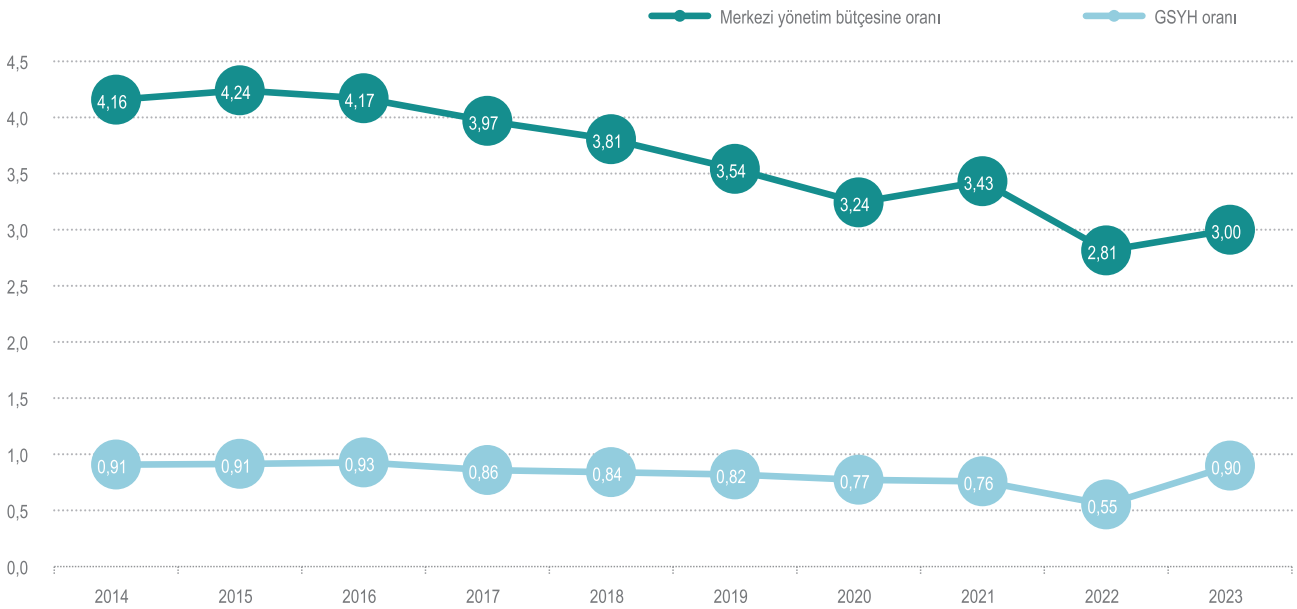
Bu bölüm altında; gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH)'ya ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim, kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim, finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişimler incelenecektir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'ne üye ülkelerde yükseköğretim harcamalarının GSYH içindeki oranı, devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamalarda yaşanan değişim, OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü (KYYK)'nden öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim güncel veriler ve göstergelerle birlikte ele alınacaktır.

BÜTÇENİN VE GSYH'NİN NE KADARI YÜKSEKÖĞRETİM HARCAMALARINA AYRILMAKTADIR?

Bu gösterge altında, gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranı, kamunun yükseköğretim harcamaları ve finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'nden alınan veriler ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun Eğitim Harcamaları İsta-

tistikleri kullanılarak yıllara göre değişimi analiz edilmiştir. Ayrıca yükseköğretim harcamalarının GSYH içindeki oranı, yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı, kamu, özel ve uluslararası harcamaların oranı OECD ülkelerinin verileri ile karşılaştırılabilir bir şekilde incelenmiştir.

Şekil F.1.1 Gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında (%) yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan TÜİK verileri ile Hazine ve Maliye Bakanlığı verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 2023 yılı verileri gerçekleşmesi öngörülen veriler üzerinden hesaplanmış olup 7457 sayılı Kanunla eklenen ödenekler dâhil edilmiştir.

Şekil F.1.1'de 2014 ile 2023 yılları arasında gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında yaşanan değişim verilmiştir. 2023 yılına ilişkin veriler gerçekleşmesi öngörülen bütçeler üzerinden hesaplanmış olup diğer yıllara ilişkin tüm veriler ise gerçekleşen bütçeler üzerinden hesaplanmıştır. Buna göre, 2014 yılında gerçekleşen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %4,16 iken 2015 ve 2016 yıllarında neredeyse sabit kalmış ve sonrasında 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve %3,24 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında bir miktar artışla %3,43

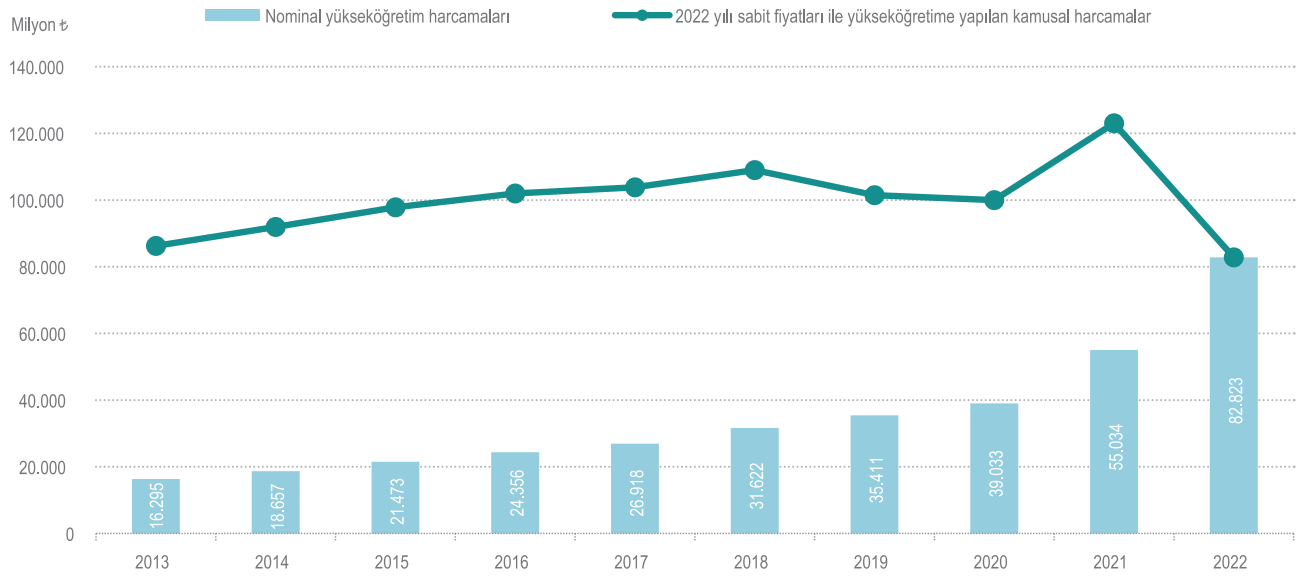
olarak gerçekleşirken 2022 yılında düşüşle %2,81 olarak gerçekleşmiş ve ardından 2023 yılında ise gerçekleşmesi öngörülen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı %3 olarak hesaplanmıştır. Yükseköğretim bütçesinin GSYH oranı 2014 yılında %0,91 iken 2016 yılında %0,93 olarak gerçekleşmiştir. Daha sonra ise 2022 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş ve %0,76 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında ise yükseköğretime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranının yükselmesi ve %0,90 olması ön görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde gerçekleşen veriler üzerinden yükseköğretim bütçesinin GS-

YH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranında 2022 yılına kadar genel bir düşüş yaşandığı, 2023 yılı verileri öngörülen olsa da bir artışın söz konusu olduğu söylenebilir.

2013 ile 2022 yılları arasında kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim Şekil F.1.2'de gösterilmiştir. Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişimi ifade edebilmek için yapılan hesaplamalarda fiyat sabitlenmesi yapılmış olup yorumlarda, fiyat sabitlemesi yapılan yıldan önceki veriler yorumlanmıştır. Buna göre, yükseköğretim harcamaları, 2013 yılından 2022 yılına kadar sürekli olarak artış eğilimi göstermiş-

tir. 2013 yılında 16,29 milyar TL olan nominal yükseköğretim harcamaları, 2022 yılında 82,82 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretim yapılan kamusal harcamalar incelendiğinde ise 2013 yılından 2018 yılına kadar gerçekleşen artışa rağmen, 2019 ve 2020 yıllarında düşüş, 2021 yılında ise yükseliş yaşandığı görülmektedir. 2022 yılı sabit fiyatlarıyla 2013 yılında 86,24 milyar TL olan yükseköğretim yapılan kamusal harcamalar, 2018'de 108,99 milyar TL, 2019 yılında 101,45 milyar TL, 2020 yılında 99,99 milyar TL, 2021 yılında ise 123,02 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Şekil F.1.2 Kamunun yükseköğretim harcamalarında yaşanan değişim (milyon ₺) (2013-2022)

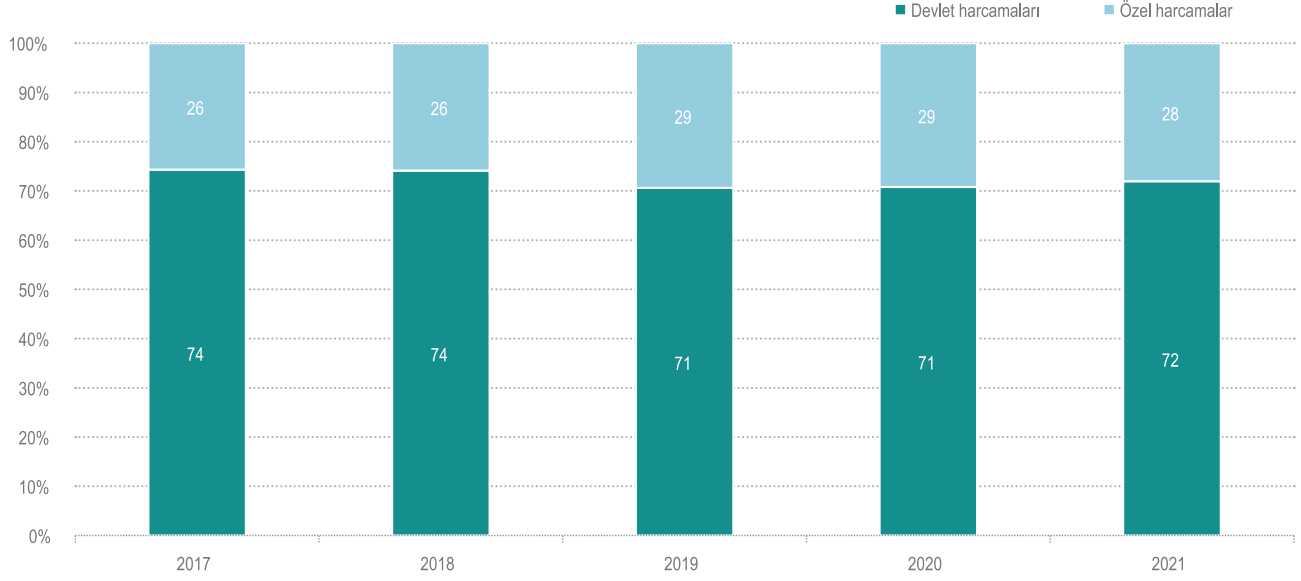
Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri ile TÜİK'in Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil F.1.3'te 2017 ile 2021 yılları arasında finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim gösterilmiştir. TÜİK'in Eğitim Harcamaları İstatistiklerine ilişkin veri kaynağını; Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçe kesin hesap verisi, vakıf ve dernek giderleri için idari kayıt verisi, TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketi, TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri idari kayıt verisi, TÜİK Ar-Ge Faaliyetleri Araştırması, eğitim ile ilgili kurumların faaliyet raporları, uluslararası kaynaklara ilişkin idari veriler oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). Buna göre, 2017 yılında yükseköğretime yapılan eğitim harca-

malarının %74'ünü devlet harcamaları, %26'sını ise özel harcamalar oluşturmaktadır. 2021 yılında yükseköğretim yapılan harcamaların %72'si devlet harcamalarıyken %28'i ise özel harcamalardır.

2020 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı Şekil F.1.4'te verilmiştir. GSYH içinde yükseköğretim harcamalarının payı OECD ülkeleri ortalaması %1,5'tir. Şili %2,65, ABD %2,52, Kanada %2,37 ve Birleşik Krallık %2,06 ile GSYH'lerinin içinde yükseköğretim harcamalarının payı %2 ve üzerinde olan ülkelerdir. Lüksemburg %0,47, İrlanda

Şekil F.1.3 Finans kaynağına göre yükseköğretime yapılan eğitim harcamalarının dağılımında yaşanan değişim (%) (2017-2021)

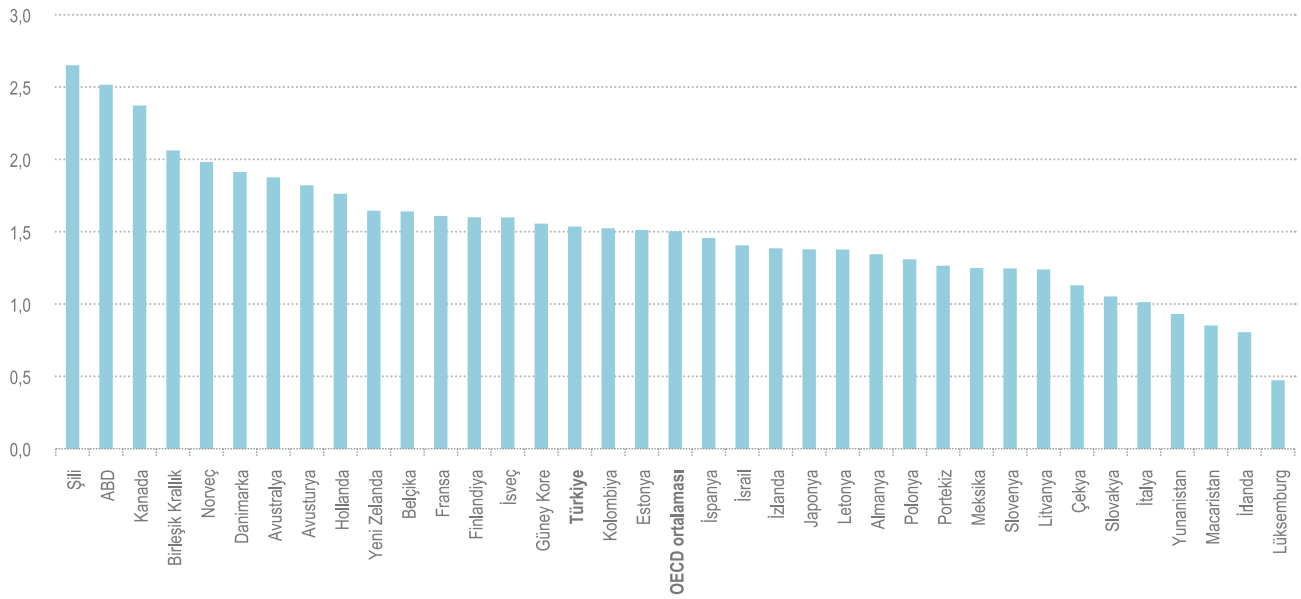
Kaynak: TÜİK (2022) Eğitim Harcamaları İstatistikleri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Uluslararası kaynaklardan yapılan harcamalar, çok küçük olduğundan dolayı şekilde gösterilmemiştir.

%0,81, Macaristan %0,85 ve Yunanistan %0,93 ile GSYH'lerinin içinden yükseköğretim harcamalarına ayırdıkları pay %1'in altında kalan ülkelerdir. Türkiye ise 2020 yılı

için %1,54 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,5'in biraz üzerinde bir oranda GSYH'si içinden yükseköğretime harcamaya yapmıştır.

Şekil F.1.4 OECD ülkelerinde yükseköğretim kurumlarına yapılan harcamaların GSYH içindeki payı (%) (2020)

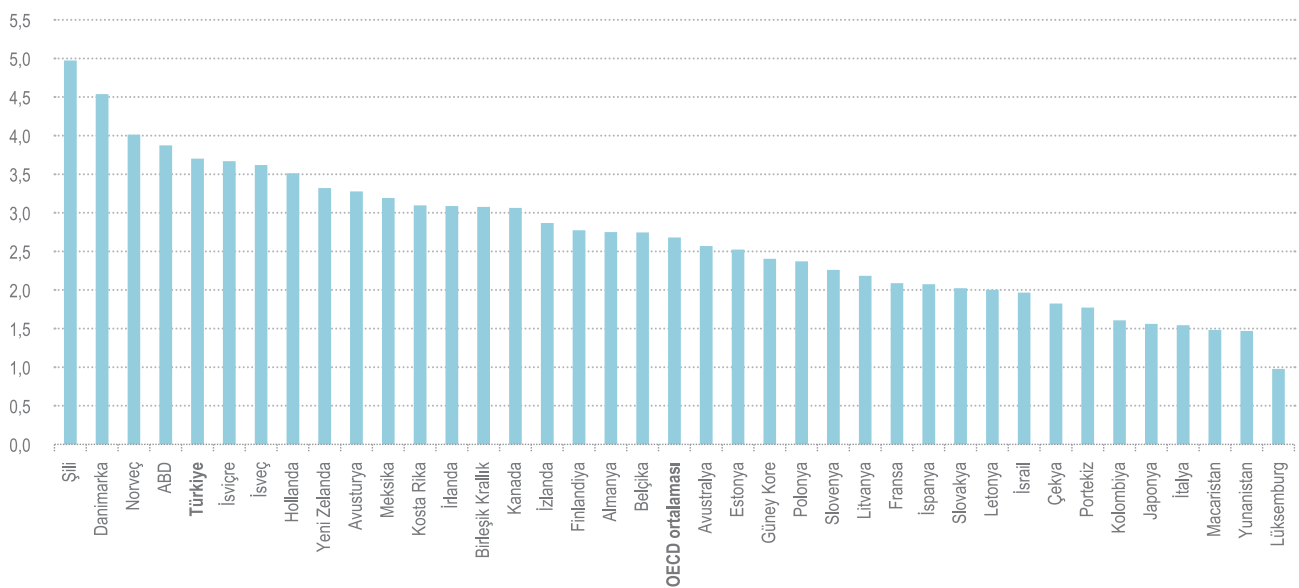
Kaynak: (OECD, 2023).

Şekil F.1.5'te 2020 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı gösterilmiştir. Türkiye'nin toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yaptığı toplam kamu harcamalarının payı %3,7 ile hem OECD ülkeleri ortalaması olan %2,7'den daha yüksek düzeyde hem de OECD ülkeleri arasında en yüksek paya sahip 5. ülke konumundadır. Şili %5, Danimarka %4,5, Norveç %4, ABD %3,9, Türkiye ve İsviçre %3,7, İsveç %3,6 ve Hollanda %3,5 ile toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının payı en yüksek olan 7 OECD ülkesi iken Lüksemburg %1, Yunanistan, Macaristan ve İtalya %1,5, Japonya ve Kolombiya %1,6 ile payı en düşük olan OECD ülkeleridir. Toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının payı bakımından Türkiye hem OECD ülkeleri ortalamasının oldukça üzerinde hem de en yüksek pay ayıran OECD ülkelerin başında yer almaktadır.

2020 yılı için OECD ülkelerinde toplam yükseköğretim harcamalarının içinde kamu, özel (hanehalkı ve diğer özel harcamalar) ve uluslararası harcamaların oranı Tablo F.1.6'da verilmiştir. Buna göre toplam yükseköğretim har-

camaları içerisinde kamu harcamalarının oranı Kosta Rika (%92), Norveç (%92), Finlandiya (%90), Lüksemburg (%90), Avusturya (%90) ve İzlanda'da (%90) %90'ın üzerinde iken Birleşik Krallık (%25), Kolombiya (%32), Japonya (%36), Avustralya (%36), ABD (%38) ve Şili (%40)'de %40 ve altındadır. Yükseköğretim harcamalarına kamu kaynakları tarafından yapılan harcamaların düşük olduğu ülkelerde genel itibarıyla hanehalkı harcamalarının oranları diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksek düzeydedir. Kolombiya (%68), Şili (%57), Birleşik Krallık (%54), Avustralya (%52) ve Japonya (%51) toplam yükseköğretim harcamaları içerisinde hanehalkı harcamaları oranı %50'nin üzerinde olan ülkelerdir. Türkiye, toplam yükseköğretim harcamaları içerisinde kamu harcamalarının oranı %69 ile OECD ülkeleri ortalaması olan %67'nin üzerindedir. Buna karşın Türkiye'nin yükseköğretim harcamaları içerisinde hanehalkı harcamalarının payı %14 olup OECD ülkeleri ortalaması olan %22'nin oldukça altında kalmaktadır. Buna ilaveten Türkiye'de toplam yükseköğretim harcamaları içerisinde diğer özel kuruluşların harcamalarının payı da %16'dır. Dolayısıyla Türkiye'nin toplam yükseköğretim harcamalarının büyük bir çoğunluğunu kamu kaynakları oluşturmaktadır.

Şekil F.1.5 OECD ülkelerinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının toplam devlet harcamaları içindeki payı (%) (2020)

Kaynak: (OECD, 2023).

Tablo F.1.6 OECD ülkelerinde toplam yükseköğretim harcamalarının içinde kamu, özel (hanehalkı ve diğer özel harcamalar) ve uluslararası harcamaların oranı (%) (2020)

	Kamu kaynakları	Özel kaynaklar			Uluslararası kaynaklar
		Hanehalkı harcamaları	Diğer özel kuruluşların harcamaları	Tüm özel kaynaklar	
Kosta Rika	92	4	4	8	0
Norveç	92	4	3	7	2
Finlandiya	90	0	4	4	5
Lüksemburg	90	1	4	5	4
Avusturya	90	4	7	10	-
İzlanda	90	7	1	8	3
İsveç	84	1	10	11	4
Belçika	84	7	5	13	3
Danimarka	83	0	12	12	5
Almanya	83	-	-	16	2
Slovenya	81	11	3	14	5
Polonya	80	13	5	18	2
Çekya	75	7	11	18	7
Yunanistan	75	13	-	13	12
Slovakya	74	11	13	24	2
Macaristan	73	-	-	25	2
Fransa	73	12	14	25	2
Estonya	72	7	10	16	12
İrlanda	70	24	2	26	4
Litvanya	70	17	10	27	3
Türkiye	69	14	16	30	1
Hollanda	68	15	13	28	3
OECD ortalaması	67	22	9	30	3
Meksika	67	33	0	33	0
İspanya	66	30	2	32	2
İtalya	61	33	4	36	2
Portekiz	61	27	4	31	9
Letonya	58	23	10	33	9
Yeni Zelanda	58	31	11	42	0
İsrail	57	21	22	43	0
Kanada	51	24	25	49	-
Güney Kore	43	39	18	57	-
Şili	40	57	4	60	-
ABD	38	43	20	62	-
Avustralya	36	52	12	64	-
Japonya	36	51	13	64	0
Kolombiya	32	68	0	68	0
Birleşik Krallık	25	54	17	72	3

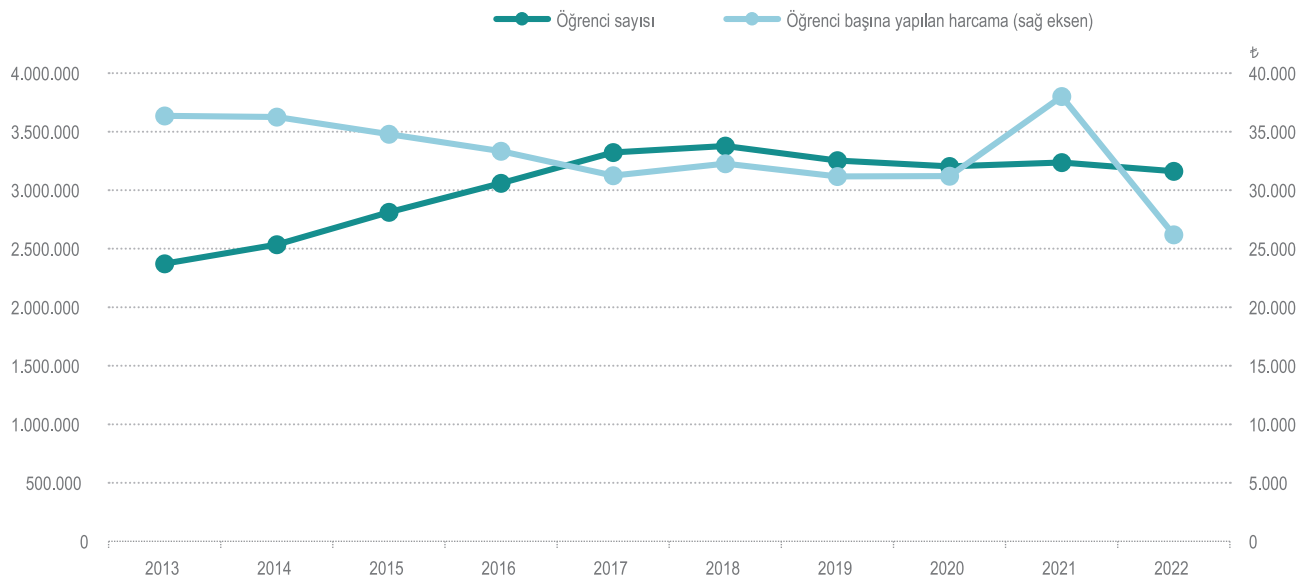
Kaynak: (OECD, 2023).

Bu gösterge altında ilk önce devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayılarında ve öğrenci başına yapılan harcamalarda yaşanan değişim ele alınmıştır. Daha sonra yükseköğretimde öğrenci başına yapılan

harcamalar, OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca birinci, ikinci ve üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar detaylı analiz edilmiştir.

Şekil F.2.1

Devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada (₺) yaşanan değişim (2013-2022)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığı ve TÜİK'in TÜFE verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Devlet üniversitelerinde öğrenim gören öğrenci sayıları olup açıköğretim öğrencileri hesaplama dışında bırakılmıştır. Nominal yükseköğretim harcamaları 2022 yılı sabit fiyatlarıyla hesaplanmıştır.

Şekil F.2.1'de 2013 ile 2022 yılları arasında devlet yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısında ve öğrenci başına yapılan harcamada yaşanan değişim verilmiştir. Nominal yükseköğretim harcamaları 2022 yılı sabit fiyatlarıyla hesaplanmış olup öğrenci sayıları ise öğretim yılının bitişi esas alınarak hesaplanmıştır. Burada öğrenci sayıları önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerini kapsamaktadır. Buna göre, yükseköğretim kurumlarında yüz yüze öğrenci sayısı 2012-2013 öğretim yılından (2.372.315), 2018 yılına kadar artış eğilimi göstermiş, 2018 (3.377.687) yılından sonra azalarak 2022 yılına kadar 3 milyon 150 ile 3 milyon 250 bin bandında durağan bir seyir izlemiştir. 2022 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalara bakıldığında ise 2013 yılında öğrenci başına 36 bin

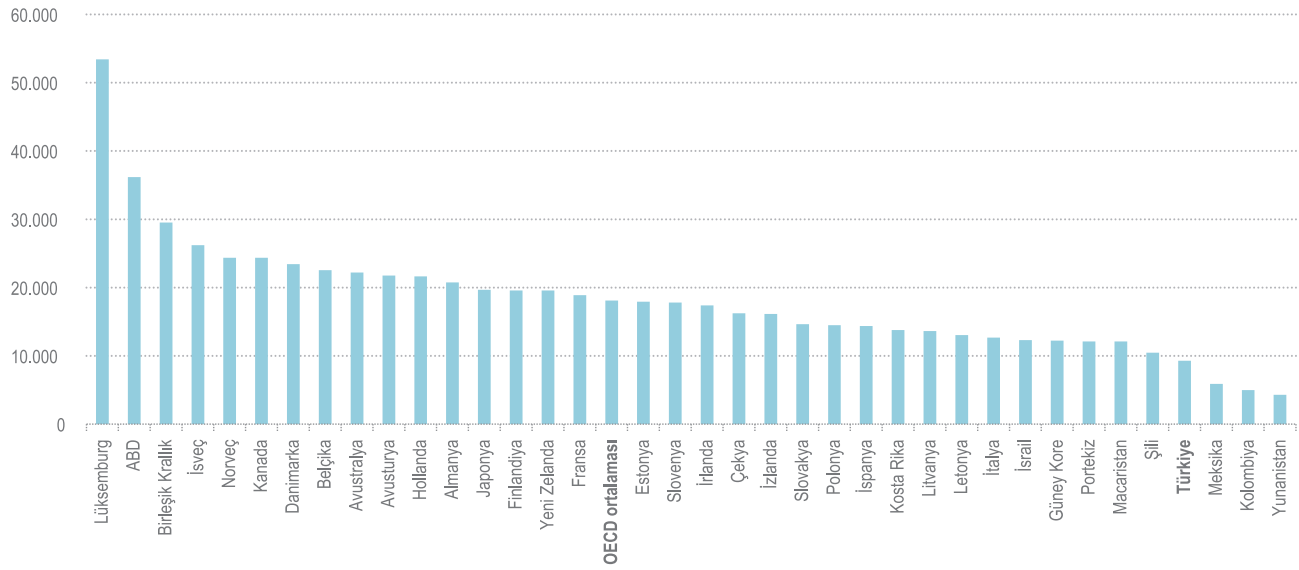
351 TL harcama yapılırken yıllar itibarıyla düşüş eğilimi göstermiş ve 2020 yılında 31 bin 211 TL olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise öğrenci başına 38 bin TL harcama yapılmıştır. Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalar 2013-2017 yılları arasında öğrenci sayısındaki artışa da bağlı olarak düşüş eğiliminde olup, sonrasında 2020 yılına kadar çok az düşüşler yaşansa da durağan bir seyir izlemiştir ve 2021 yılında ise artış göstermiştir.

Şekil F.2.2'de 2020 yılı için OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar verilmiştir. Buna göre Lüksemburg 53 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en fazla harcama yapan ülke konumundadır. Daha sonra sırasıyla ABD 36

bin \$, Birleşik Krallık 30 bin \$, İsveç 26 bin \$, Norveç ve Kanada 24 bin \$, Danimarka ve Belçika 23 bin \$, Avusturya, Avusturya ve Hollanda 22 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en yüksek olduğu ülkelerdir. Yunanistan 4 bin \$,

Kolombiya 5 bin \$, Meksika 6 bin \$, Türkiye 9 bin \$ ve Şili 10 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların en düşük olduğu ülkelerdir. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ülkeleri ortalaması ise 18 bin \$'dır.

Şekil F.2.2 OECD ülkelerinde yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcama (\$) (2020)

Kaynak: (OECD, 2023).

Not: Satın Alma Gücü Paritesine göre dönüştürülmüştür.

2023 yılı için birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar Şekil F.2.3'te yer almaktadır. Buna göre, 2023 yılında birinci dalga üniversitelerde öğrenci başına ortalama 49 bin 20 TL, ikinci dalga üniversitelerde ise öğrenci başına ortalama 35 bin 120 TL harcama yapılması öngörülmektedir. Birinci dalga üniversiteler arasında İstanbul Cerrahpaşa (88.982 TL), Gazi (82.083 TL), Hacettepe (73.258 TL), Boğaziçi (72.144 TL), İstanbul (70.841 TL), Van Yüzüncü Yıl (65.001 TL), Ankara (64.573 TL), ODTÜ (63.437 TL), Anadolu (62.829 TL), KTÜ (60.861 TL), Malatya Turgut Özal (60.201 TL), İnönü (58.835 TL), Ege (58.835 TL), Mimar Sinan Güzel Sanatlar (52.006 TL), Fırat (51.789 TL) ve Dicle (50.257 TL) üniversitelerinde 2023 yılında öğrenci başına 50 bin TL'nin üzerinde harcama yapılması öngörülmektedir. Kayseri (16.655 TL), Konya Teknik (28.504 TL) ve Ankara Hacı Bayram Veli (29.910 TL) üniversitelerinde ise öğrenci başına harcama yapılması öngörülen miktar 30 bin TL'nin altında kalmaktadır. İkinci dalgada kurulan Galatasaray (83.663 TL), Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri (79.141 TL), İzmir YTE (76.587 TL), K.Maraş İstiklal

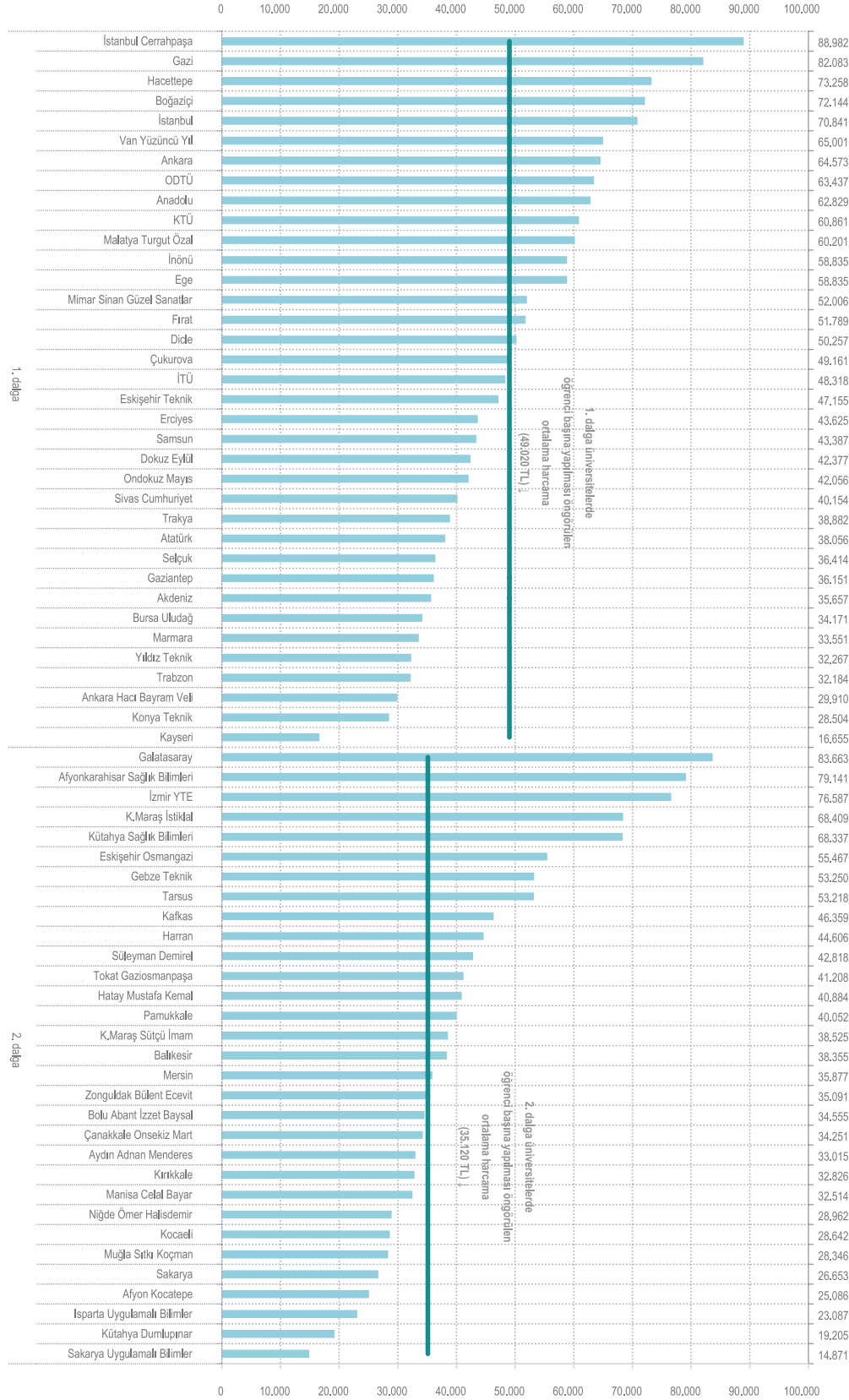
(68.409 TL), Kütahya Sağlık Bilimleri (68.337 TL), Eskişehir Osmangazi (55.467 TL), Gebze Teknik (53.250 TL) ve Tarsus (53.218 TL) üniversitelerinde öğrenci başına yapılması öngörülen harcama miktarı 50 bin TL'nin üzerinde iken, Sakarya Uygulamalı Bilimler (14.871 TL), Kütahya Dumlupınar (19.205 TL), Isparta Uygulamalı Bilimler (23.087 TL), Afyon Kocatepe (25.086 TL), Sakarya (26.653 TL), Muğla Sıtkı Koçman (28.346 TL), Kocaeli (28.642 TL) ve Niğde Ömer Halisdemir (28.962 TL) üniversitelerinde ise öğrenci başına yapılması öngörülen harcama 30 bin TL'nin altında kalmaktadır.

2023 yılı için üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcamalar Şekil F.2.4'te gösterilmiştir. Buna göre üçüncü dalga üniversitelerde öğrenci başına yapılması öngörülen ortalama harcama tutarı 33 bin 980 TL'dir. Buna göre Hakkâri (92.940 TL), Sağlık Bilimleri (85.137 TL), Abdullah Gül (81.017 TL), Türk-Alman (77.596 TL), Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji (74.160 TL), Ardahan (58.716 TL), Erzurum Teknik (53.218 TL), Ankara Sosyal Bilimler (49.770 TL),

Munzur (49.373 TL), Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji (48.164 TL), Şırnak (47.486 TL) ve Recep Tayyip Erdoğan (47.278 TL) üniversitelerinde 2023 yılı için öğrenci başına 45 bin TL'nin üzerinde harcama yapılması öngörülmektedir. Karabük (20.038 TL), İzmir Demokrasi (20.506 TL), Gümüşhane (21.862 TL), Bandırma Onyedi Eylül (22.301

TL), Kırklareli (24.042 TL), Yalova (24.627 TL), İskenderun Teknik (24.665 TL), Bayburt (26.040 TL), Bilecik Şeyh Edebali (26.101 TL), Burdur Mehmet Akif Ersoy (26.636 TL), Uşak (26.915 TL) ve Giresun (26.927 TL) üniversitelerinde ise öğrenci başına 27 bin TL'nin altında harcama yapılması öngörülmektedir.

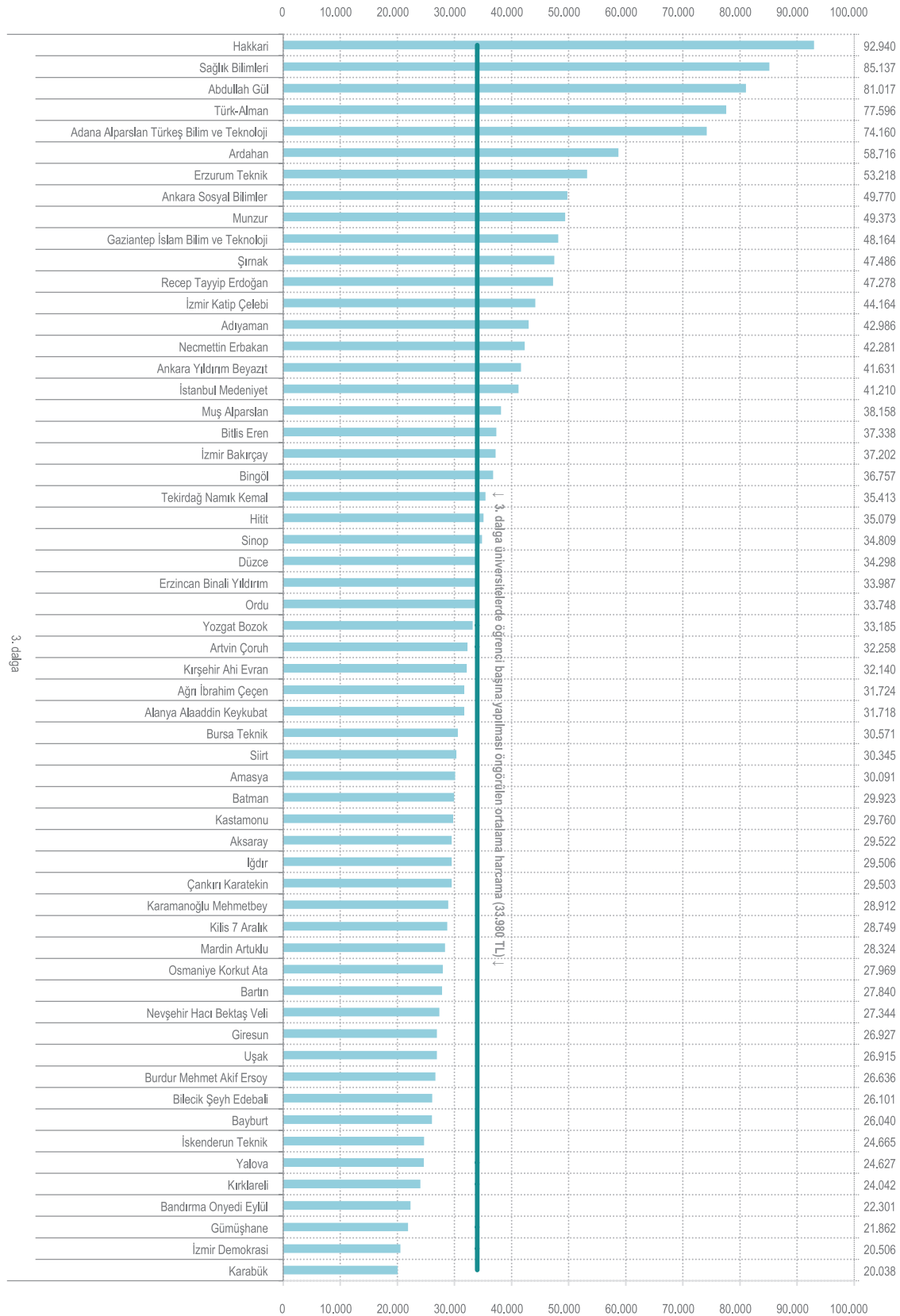
Şekil F.2.3 Birinci ve ikinci dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2023)

Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 7457 sayılı Kanunla eklenen ödenekler dâhil edilerek hesaplanmıştır.

Şekil F.2.4 Üçüncü dalga üniversitelere göre öğrenci başına yapılması öngörülen harcama (₺) (2023)

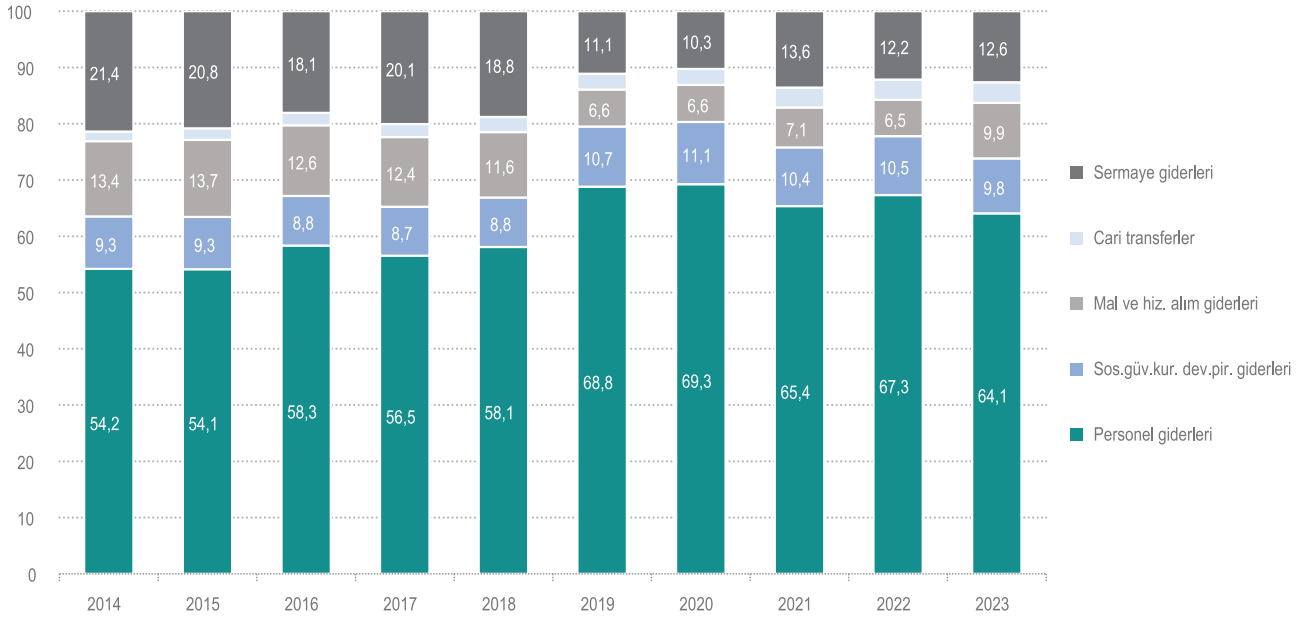
Kaynak: Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 7457 sayılı Kanunla eklenen ödenekler dâhil edilerek hesaplanmıştır.

Bu gösterge altında yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında ve merkezi bütçe ya-

tırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim ele alınarak analiz edilmiştir.

Şekil F.3.1 Yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim (%) (2014-2023)

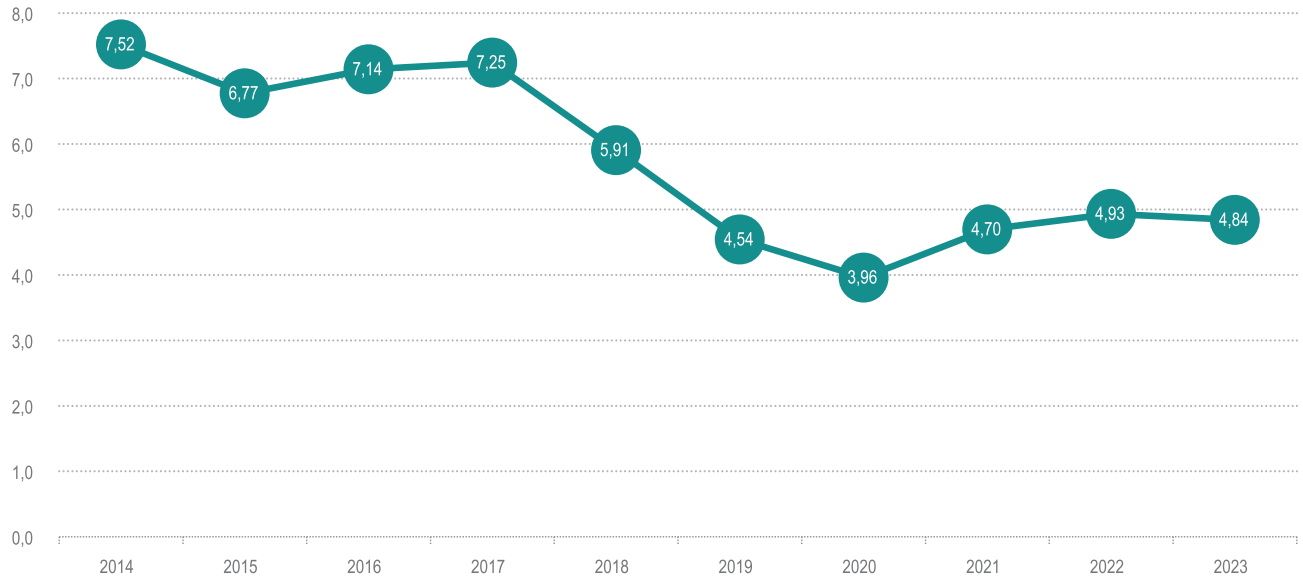
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 7457 sayılı Kanunla eklenen ödenekler dâhil edilerek hesaplanmıştır.

Şekil F.3.1'de 2014 ile 2023 yılları arasında yükseköğretim bütçesinin ekonomik sınıflandırmaya göre dağılımında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre 2014 yılında yükseköğretim bütçesi içerisinde sermaye giderleri %21,4, mal ve hizmet alım giderleri %13,4, sosyal güvenlik kurumları devlet primi giderleri %9,3 ve personel giderleri %54,2 olarak gerçekleşmiştir. 2014-2020 yılları arasında 2017 yılı hariç personel giderleri oranı artarken mal ve hizmet alım giderleri ile sermaye giderlerinin oranları önemli ölçüde azalmıştır. 2020 yılında %10,3 ve 2022 yılında %12,2 olan sermaye giderleri 2023 yılında %12,6'ya, 2020 ve 2022 yılında sırasıyla %6,6 ve %6,5 olan mal ve hizmet alım giderlerinin oranı ise 2023 yılında %9,9'a yükselmiştir. Personel giderleri ise 2020 yılında %69,3 iken 2022 yılında %67,3'e, 2023 yılında %64,1'e gerilemiştir.

2014 ile 2023 yılları arasında merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda yaşanan değişim Şekil F.3.2'de verilmiştir. Buna göre 2014 yılından itibaren merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payın 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. 2014 yılında %7,52 olan merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay 2020 yılında %3,96'ya kadar düşmüştür, sonrasında ise az da olsa 2021-2023 yıllarında artmış ve sırasıyla %4,7, %4,93 ve %4,84 olmuştur.

Şekil F.3.2 Merkezi bütçe yatırımlarından yükseköğretim yatırımlarına ayrılan payda (%) yaşanan değişim (2014-2023)

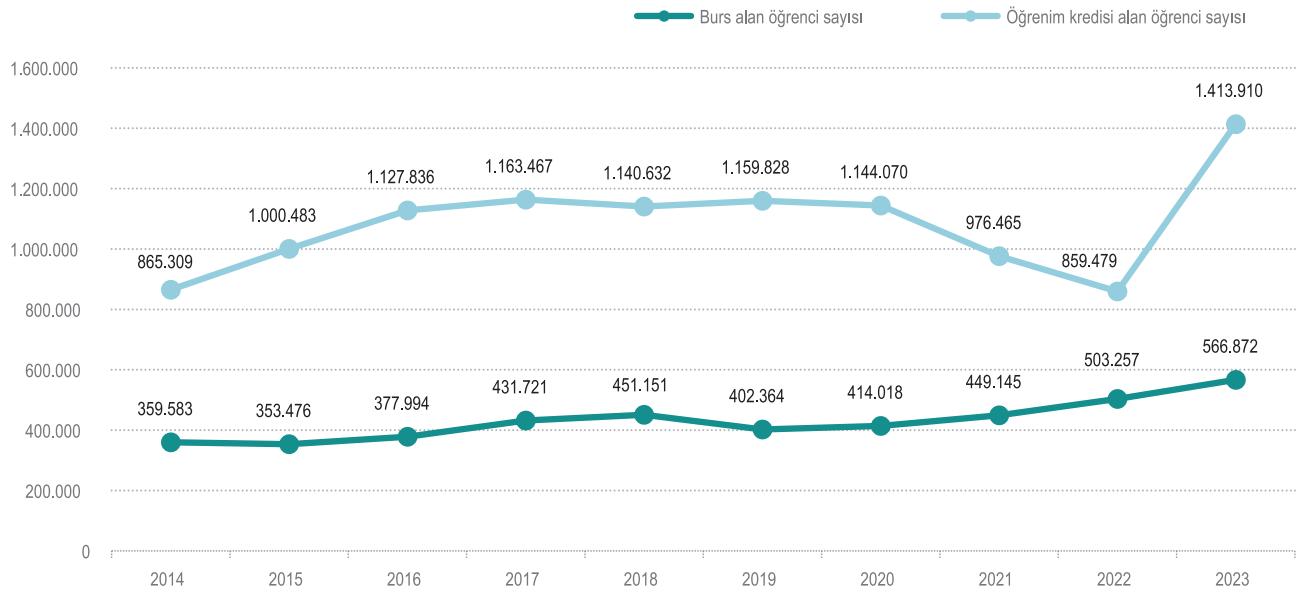
Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB istatistikleri ile Hazine ve Maliye Bakanlığının verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: 2022 yılı ve öncesi gerçekleşen Merkezi Bütçe yatırımlarından oluşmakta olup, 2023 yılı için ise ayrılan miktar üzerinden hesaplanmıştır. 2023 yılı için 7457 sayılı Kanunla eklenen ödenekler dâhil edilerek hesaplanmıştır.

Bu göstergede yükseköğretim öğrencilerinin ne tür kamu desteği aldığı güncel verilerle incelenmiştir. Bu bağlamda yıllara göre KYK'dan öğrenim kredisi ve burs

alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Şekil F.4.1 KYK'dan öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim (2014-2023)

Kaynak: Muhtelif yıllarda yayınlanan MEB İstatistikleri ve Gençlik ve Spor Bakanlığının faaliyet raporu kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil F.4.1.'de 2014 ile 2023 yılları arasında KYK'dan öğrenim kredisi ve burs alan öğrenci sayılarında yaşanan değişim verilmiştir. Buna göre, 2014 yılında 865 bin 309 öğrenci öğrenim kredisi alırken bu sayı 2017 yılına kadar artış eğilimi göstermiş ve 1 milyon 163 bin 467 olarak gerçekleşmiştir. Sonrasında 2020 yılına kadar aynı sayılara yakın öğrenci öğrenim kredisi almıştır. 2020 yılında öğrenim kredi alan öğrenci sayısı 1 milyon 144 bin 70 iken 2021 yılında 976 bin 465'e, 2022 yılında ise 859 bin 479'a gerilemiştir. 2023 yılında ise KYK'dan öğrenim kredisi alan öğrenci sayısı bu yıla kadarki en çok sayı olmuş ve 1 milyon 413 bin 910 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında burs alan öğrenci sayısı 359 bin 583 iken yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlese de artış göstermiş ve 2023

yılında 566 bin 872'ye ulaşmıştır. Öğrenim kredisi alan öğrenci sayısında son yıllarda 2022 yılına kadar gözle görülür bir düşüş söz konusu iken 2023 yılında bir önceki yıla göre %65'lik bir artışla bu yıla kadarki en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. 2022 yılına kadar olan öğrenim kredisi alan öğrenci sayısında ki bu düşüşün temel nedeni, bu alınan öğrenim kredisinin geri ödemesinde uygulanan enflasyon oranlarının son yıllarda yüksek olması ve ödeme gücünün çেকেceğini düşünenlerin bu krediye başvur-mamalarından kaynaklanmaktaydı. 2023 yılındaki öğrenim kredisi alan öğrenci sayısındaki artışın temel nedeni ise başta barınma olmak üzere ulaşım ve temel gıdalar-daki aşırı artışlar dolayısıyla yükseköğretim öğrencilerinin bu artışlardan etkilenmeleridir. Yükseköğrenimleri

için öğrenim kredisi alan bu öğrencilerin hayat pahalılığı da göz önünde bulundurularak, öğrenim kredisinin geri ödemesinde mevcut uygulanan politika gözden geçirilmeli ve mezunları mağdur etmeyecek farklı geri ödeme mekanizmaları devreye alınmalıdır. Buna ek olarak, 2023

yılında KYK tarafından önlisans ve lisans düzeyindeki öğrencilere 1.250 TL, yüksek lisans düzeyindeki öğrencilere 2.500 TL ve doktora düzeyindeki öğrencilere ise 3.750 TL aylık burs ya da öğrenim kredisi verilmektedir.

- Gerçekleşen veriler üzerinden yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye ve merkezi yönetim bütçesine oranı 2014 yılından -2015 ve 2021 yılları hariç- 2022 yılına kadar düşüş eğilimindedir. 2023 yılında ise gerçekleşmesi öngörülen yükseköğretim bütçesinin merkezi yönetim bütçesine oranı ise bir miktar artmaktadır. 2022 yılı sabit fiyatlarıyla yükseköğretime yapılan kamusal harcamalar 2013 yılından 2018 yılına kadar artmış, 2019 ve 2020 yıllarında düşmüş ve 2021 yılında ise tekrar artış göstermiştir. Buna rağmen 2020 yılında Türkiye GSYH'si içinden yükseköğretime %1,54 oranında yaptığı harcama ile OECD ülkeleri ortalaması olan %1,5'in biraz üzerinde harcama yapmıştır. Buna ilaveten toplam devlet harcamaları içinde yükseköğretime yapılan toplam kamu harcamalarının payı bakımından Türkiye hem OECD ülkeleri ortalamasının önemli düzeyde üzerinde hem de en yüksek pay ayıran ülkelerin başında yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye yükseköğretim sisteminde hem ulusal hem de uluslararası göstergelerde yakaladığı performansı devam ettirmesi, daha iyi ve daha nitelikli performans göstermesi için yükseköğretime ayırdığı bütçeyi daha da artırmalıdır.
- Yükseköğretim kurumlarında öğrenci başına yapılan harcamalar 2013-2017 yılları arasında öğrenci sayısındaki artışa da bağlı olarak düşüş, sonrasında 2020 yılına kadar çok az düşüşler yaşansa da durağan bir seyir ve 2021 yılında ise artış eğilimindedir. Satın alma Gücü Paritesine göre Türkiye, 9 bin \$ ile OECD ülkeleri arasında yükseköğretimde öğrenci başına en az harcama yapan ülkeler arasında iken OECD ülkeleri ortalamasının da yarısından biraz daha az harcama yapmaktadır. Yükseköğretimde öğrenci başına yapılan harcamalar artırılarak OECD ülkeleri ortalamasına yaklaştırılmalıdır.
- 2014 yılından itibaren merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiş sonrasında ise az da olsa 2021-2023 yıllarında artmıştır. Önceki yıllara göre bu artış yeterli düzeyde olmayıp merkezi yatırımlardan yükseköğretim yatırımlarına ayrılan pay daha da artırılmalıdır.
- Öğrenim kredisi alan öğrenci sayısında son yıllarda 2022 yılına kadar gözle görülür bir düşüş söz konusu iken 2023 yılında bir önceki yıla göre %65'lik bir artışla bugüne kadar ki en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. 2022 yılına kadar olan öğrenim kredisi alan öğrenci sayısında ki bu düşüşün temel nedeni, bu alınan öğrenim kredisinin geri ödemesinde uygulanan enflasyon oranlarının son yıllarda yüksek olması ve ödeme gücünü çekeceğini düşünenlerin bu krediye başvurmamalarından kaynaklanmaktaydı. 2023 yılındaki öğrenim kredisi alan öğrenci sayısındaki artışın temel nedeni ise başta barınma olmak üzere ulaşım ve temel gıdalardaki aşırı artışlar dolayısıyla yükseköğretim öğrencilerinin bu artışlardan etkilenmeleridir. Yükseköğrenimleri için öğrenim kredisi alan bu öğrencilerin hayat pahalılığı da göz önünde bulundurularak, öğrenim kredisinin geri ödemesinde mevcut uygulanan politika gözden geçirilmeli ve mezunları mağdur etmeyecek farklı geri ödeme mekanizmaları devreye alınmalıdır.

- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- OECD. (2023). *Education at a glance 2023: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- TÜİK. (2022). *Eğitim harcamaları istatistikleri, 2021* (Haber Bülteni 45553). Türkiye İstatistik Kurumu.

BÖLÜM

ÜNİVERSİTELERİN AKADEMİK VE YENİLİKÇİLİK PERFORMANSI

GÖSTERGE G1

Türkiye'nin uluslararası akademik yayın performansı ne durumdadır?

GÖSTERGE G2

Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası sıralaması ne durumdadır?

GÖSTERGE G3

Türkiye'nin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumu nasıldır?

GÖSTERGE G4

Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı ne durumdadır?

GÖSTERGE G5

Türkiye'nin patent performansı ne durumdadır?

BÖLÜM G

Sonuç ve Öneriler

Bu bölüm altında ilk önce yıllara göre Türkiye'nin akademik yayın performansına ilişkin veriler incelenecek ve diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Sonrasında, Türkiye adresli bilimsel dergilerin uluslararası performansları ayrıntılı olarak analiz edilecektir. Daha sonra Türkiye'deki üniversitelerin dünya üniversiteleri sıralamalarındaki durumları karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Ardından, Türkiye'nin yenilikçi ekonomiler arasındaki performansı ayrıntılı olarak incelenecektir. Son olarak Türkiye'nin ve üniversitelerin patent başvuru sayıları ülkelerle karşılaştırmalı olarak ortaya konacak ve analiz edilecektir.

Bu göstergede, uluslararası akademik dergileri indeksleyen Scopus veri tabanından yararlanılarak elde edilen verilerle; Türkiye'nin uluslararası yayın performansı ve toplam uluslararası yayın sayıları yıllara göre ele alınıp

ülkelerle karşılaştırmalı olarak ayrıntılı incelenmiş ve Türkiye'nin 1996 yılından itibaren toplam yayın sayısına göre ülke sıralaması ile öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen doküman sayısı ayrıntılı ele alınmıştır.

Tablo G.1.1 Türkiye'nin uluslararası akademik yayın performansı ne durumdadır?

Yıl	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Öz atıf	Doküman başına atıf	Uluslararası işbirliği payı (%)	Dünya payı (%)
2013	40.413	596.432	120.345	14,76	19,36	1,40
2014	41.255	591.664	113.312	14,34	19,43	1,41
2015	45.026	638.386	113.138	14,18	20,29	1,54
2016	48.085	604.151	113.176	12,56	21,58	1,58
2017	45.417	525.294	100.882	11,57	23,05	1,45
2018	46.752	491.341	97.826	10,51	24,12	1,43
2019	51.735	443.693	95.890	8,58	24,28	1,50
2020	57.529	427.447	90.652	7,43	26,78	1,60
2021	65.783	254.215	58.701	3,86	27,69	1,71
2022	71.443	73.465	18.420	1,03	29,53	1,84

Kaynak: Eylül 2023 SCIMAGO (2023) verileri esas alınmıştır.

Tablo G.1.1'de 2013 ile 2022 yılları arasında Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları verilmiştir. Buna göre 2017 ve 2018 yılları hariç 2013 ile 2022 yılları arasında Türkiye'nin yayın sayıları sürekli artış eğilimi göstermiştir. Türkiye'nin 2013 yılında toplam 40 bin 413 yayını bulunmakta olup bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %19,36 iken dünya içerisindeki payı ise %1,4'tür. 2022 yılında ise toplam yayın sayısı 71 bin 443'e, bu yayınlarda uluslararası işbirliği payı %29,53'e, bu yayınların dünya içerisindeki payı ise %1,84'e yükselmiştir. Türkiye yıllar itibarıyla uluslararası yayın sayısını artırırken hem bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payını hem de bu yayınların dünya içerisindeki payını artırmıştır.

2012-2021 yılları arasında Web of Science verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları Tablo G.1.2'de verilmiştir. Buna göre 2012 yılından 2016 yılına kadar Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları sürekli artış eğilimi göstermiş 34 bin 549'dan 45 bin 353'e yükselmiştir. Yayın sayıları 2017 yılında 42 bin 383'e, 2018 yılında ise

42 bin 165'e gerilemiştir. 2019, 2020 ve 2021 yıllarında ise artış eğilimi sürmüştür ve Türkiye adresli uluslararası yayın sayısı sırasıyla 47 bin 76, 50 bin 280 ve 56 bin 390 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo G.1.2 Web of Science verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayıları (2012- 2021)

Yıl	Doküman sayısı	Makale sayısı
2012	34.549	25.497
2013	37.516	26.713
2014	38.973	27.464
2015	42.728	29.067
2016	45.353	31.440
2017	42.383	29.934
2018	42.165	30.420
2019	47.076	36.305
2020	50.280	41.794
2021	56.390	47.261

Kaynak: Kasım 2022 CABİM (2023) verileri esas alınmıştır.

2020, 2021 ve 2022 yıllarına ilişkin Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları Tablo G.1.3'te gösterilmiştir. Buna göre Türkiye 2021 yılında bir önceki yıla göre ülke sıralamasındaki yerini bir sıra yukarı taşımış ve 17. sıraya yükselmiş, 2022 yılında ise yerini korumuştur. Buna ilaveten uluslararası yayın sayısını da 57 bin 529'dan 71 bin 443'e yükseltmiştir. Türkiye 2021 yılında bir önceki yıla göre uluslararası yayın sayısını Çin, Hindistan, ABD, Birleşik Krallık, Almanya, Suudi Arabistan ve İtalya'dan sonra en fazla artıran 8. ülke iken 2022 yılında ise Çin, Hindistan, Suudi Arabistan ve Mısır'dan sonra en fazla artıran 5. ülkedir. Dünyanın ilk

on büyük ekonomisine sahip ülkeler içinde yer alan ABD, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve Rusya gibi ülkeler başta olmak üzere çoğu ülke bir önceki yıla göre 2022 yılında uluslararası yayın sayılarında ciddi düşüşler yaşamıştır. Buna karşın Türkiye'nin yıllar itibarıyla uluslararası yayın sayısını istikrarlı bir şekilde artırdığı görülmektedir. Çin uluslararası yayın sayılarını yıllar itibarıyla hızlı bir şekilde artırmakta olup 2022 yılında 1 milyonun biraz üzerinde yayın yapmıştır. En yakın rakibi olan ve 2019 yılından itibaren uluslararası yayın sayısında birinciliğini elinden aldığı ABD'den 2022 yılında 307 bin 50 daha fazla yayın yapmıştır.

Tablo G.1.3 Scopus verilerine göre ülkelerin toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2020, 2021 ve 2022)

2020			2021			2022		
Sıra	Ülke	Doküman sayısı	Sıra	Ülke	Doküman sayısı	Sıra	Ülke	Doküman sayısı
1	Çin	768.896	1	Çin	864.265	1	Çin	1.004.745
2	ABD	711.767	2	ABD	731.074	2	ABD	697.695
3	Birleşik Krallık	228.539	3	Birleşik Krallık	243.118	3	Hindistan	273.913
4	Hindistan	215.715	4	Hindistan	241.933	4	Birleşik Krallık	234.085
5	Almanya	195.788	5	Almanya	208.663	5	Almanya	201.649
6	İtalya	147.210	6	İtalya	156.427	6	İtalya	151.743
7	Japonya	138.435	7	Japonya	145.431	7	Japonya	139.382
8	Rusya	130.024	8	Rusya	130.197	8	Kanada	129.698
9	Fransa	125.913	9	Kanada	129.764	9	Avustralya	123.575
10	Kanada	121.991	10	Fransa	129.671	10	Fransa	122.826
11	Avustralya	117.116	11	Avustralya	122.727	11	İspanya	119.503
12	İspanya	114.567	12	İspanya	122.393	12	Rusya	108.038
13	Brezilya	95.842	13	Brezilya	100.712	13	Güney Kore	102.265
14	Güney Kore	95.333	14	Güney Kore	100.623	14	Brezilya	92.890
15	İran	71.695	15	İran	75.569	15	İran	77.641
16	Hollanda	68.510	16	Hollanda	73.414	16	Hollanda	72.361
17	Polonya	58.286	17	Türkiye	65.783	17	Türkiye	71.443
18	Türkiye	57.529	18	Polonya	62.207	18	Suudi Arabistan	58.258
19	İsviçre	53.399	19	İsviçre	57.468	19	Polonya	58.179
20	Endonezya	51.721	20	Endonezya	52.079	20	İsviçre	56.243
21	İsveç	46.643	21	İsveç	49.251	21	İsveç	49.102
22	Tayvan	41.244	22	Suudi Arabistan	47.487	22	Tayvan	47.569
23	Malezya	39.191	23	Tayvan	45.461	23	Malezya	44.439
24	Belçika	38.013	24	Malezya	42.111	24	Mısır	43.848
25	Suudi Arabistan	37.467	25	Belçika	41.149	25	Endonezya	43.300
26	Portekiz	32.917	26	Mısır	38.149	26	Pakistan	41.622
27	Danimarka	32.831	27	Portekiz	36.247	27	Belçika	39.860
28	Mısır	31.736	28	Pakistan	36.182	28	Portekiz	36.366
29	Meksika	31.579	29	Danimarka	35.041	29	Danimarka	34.351
30	Güney Afrika	31.536	30	Meksika	33.739	30	Güney Afrika	34.015

Kaynak: (SCIMAGO, 2023).

Not: İlk 30 ülke alınmıştır.

Scopus verilerine göre 2023 yılında ülkelerin 1996-2022 yılları arası toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları Tablo G.1.4'te verilmiştir. Buna göre 1996-2022 yılları arasında toplam uluslararası yayın sayısı 15 milyon 189 bin ile en fazla olan ülke ABD olup doküman başına atıf sayısı 30,8 ile de doküman başına atıf sayısı bakımından 5. ülke konumundadır. Daha sonra 1996-2022 yılları arasında toplam uluslararası yayın sayısı en fazla olan ülkeler; 9 milyon 239 bin ile Çin, 4 milyon 503 bin ile Birleşik Krallık, 3 milyon 873 bin ile Almanya, 3 milyon 332 bin ile Japonya, 2 milyon 647 bin ile Fransa, 2 milyon 636 bin ile

Hindistan, 2 milyon 353 bin ile İtalya ve 2 milyon 282 bin ile Kanada'dır. Doküman başına atıf sayısı bakımından 34,7 ile İsviçre birinci sırada yer alırken, 34 atıfla Hollanda ikinci, 33 atıfla Danimarka üçüncü ve 31,6 atıfla İsveç dördüncü sırada yer almaktadır. Türkiye, 1996-2022 yılları arasında toplam uluslararası yayın sayısı 838 bin 530 ile ülkeler arasında 19. sırada yer alırken, doküman başına atıf sayısı 13,4 ile de 25. sırada yer almaktadır. Burada dikkat çeken husus Türkiye'nin 1996-2022 yılları arasındaki toplam uluslararası yayın sayısına göre doküman başına düşen yayın sayısının düşük olduğudur.

Tablo G.1.4 Scopus verilerine göre ülkelerin 1996-2022 yılları arası toplam uluslararası yayın sayılarına göre sıralamaları (2023)

Sıra	Ülke	Doküman sayısı	Atıf sayısı	Doküman başına atıflar	Doküman başına atıf sayısı sıralaması
1	ABD	15.188.630	467.519.124	30,78	5
2	Çin	9.239.029	118.957.559	12,88	27
3	Birleşik Krallık	4.502.915	127.998.813	28,43	10
4	Almanya	3.873.344	99.121.817	25,59	13
5	Japonya	3.331.619	64.389.095	19,33	18
6	Fransa	2.647.084	67.490.155	25,50	14
7	Hindistan	2.636.181	31.553.699	11,97	29
8	İtalya	2.353.407	54.884.768	23,32	15
9	Kanada	2.281.865	66.166.875	29,00	7
10	Avustralya	1.877.629	50.051.440	26,66	11
11	İspanya	1.851.420	41.231.830	22,27	16
12	Rusya	1.592.214	13.720.248	8,62	30
13	Güney Kore	1.497.603	26.838.401	17,92	19
14	Brezilya	1.328.702	19.520.361	14,69	23
15	Hollanda	1.263.850	43.019.425	34,04	2
16	İsviçre	938.805	32.645.530	34,77	1
17	Polonya	898.169	12.144.521	13,52	24
18	İsveç	855.251	27.029.829	31,60	4
19	Türkiye	838.530	11.280.898	13,45	25
20	Tayvan	835.189	14.868.633	17,80	20
21	İran	807.926	10.795.489	13,36	26
22	Belçika	694.364	20.614.617	29,69	6
23	Danimarka	533.093	17.581.289	32,98	3
24	Avusturya	519.715	13.711.285	26,38	12
25	İsrail	484.911	14.009.351	28,89	8
26	Malezya	454.998	5.549.924	12,20	28
27	Meksika	448.756	6.808.913	15,17	21
28	Portekiz	444.061	8.905.985	20,06	17
29	Çekya	439.800	6.671.691	15,17	22
30	Finlandiya	438.175	12.499.999	28,53	9

Kaynak: (SCIMAGO, 2023).

Not: İlk 30 ülke alınmıştır.

Tablo G.1.5'te 1996 ile 2022 yılları arasında Scopus verilerine göre Türkiye'nin toplam uluslararası yayın sayısı ve ülke sıralaması gösterilmiştir. Buna göre 1996 yılında Türkiye 5 bin 821 uluslararası yayını ile ülkeler arasında 27. sırada yer alırken yıllar itibarıyla yıllık uluslararası yayın sayısını artırmış dolayısıyla da ülkeler arasındaki sıralamasını da yükseltmiştir. 2004 ile 2008 yılları arasında uluslararası yayın sayısı bakımından ülke sıralaması 20 iken 2009 ve 2010 yıllarında 18, 2011 ile 2013 yılları arasında 19, 2014 yılında 20, 2015 yılında 18, 2016 ile 2018 yılları arasında 19'dur. 2018 yılından sonra Türkiye yıllık uluslararası yayın sayısını daha da artırmış ve 2019 ile 2020 yıllarında ülke sıralamasını 18'e, 2021 ve 2022 yıllarında ise 17'ye yükseltmiştir.

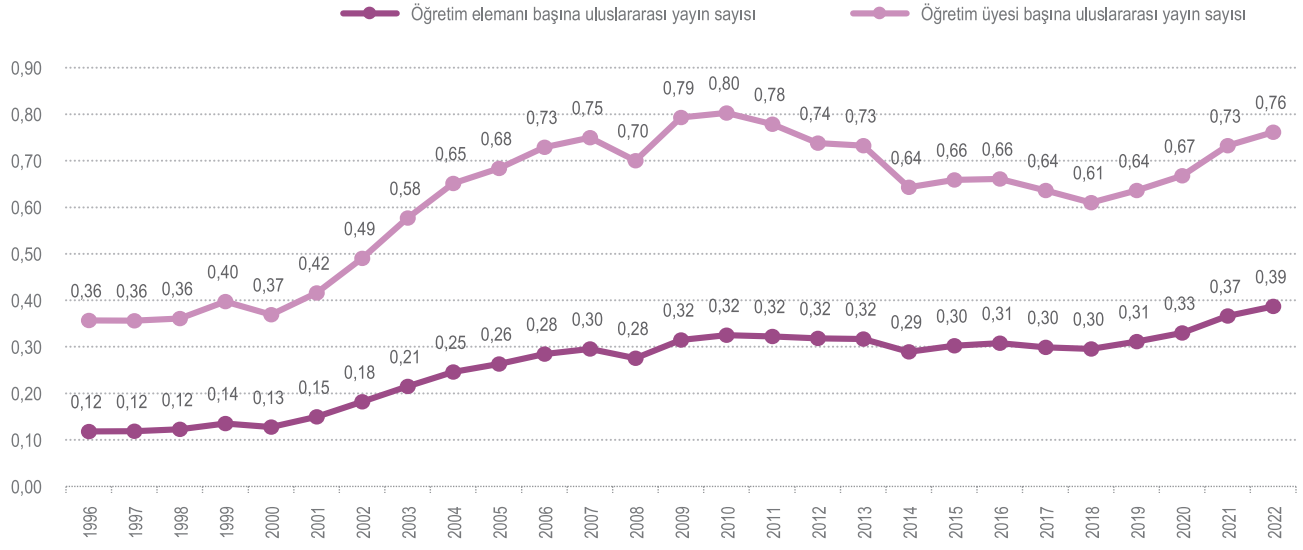
Şekil G.1.6'da 1996 ile 2022 yılları arasında Türkiye'de öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısı verilmiştir. Buna göre öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısı; 2008 yılı hariç 1996'dan 2010 yılına kadar artış eğilimi göstermiş daha sonra 2018 yılına kadar ise düşüş trendine girmiş ve 2018 yılından sonra 2022 yılına kadar artış trendine girmiştir. 1996 yılında öğretim üyesi başına 0,36 ve öğretim elemanı başına 0,12 uluslararası yayın düşerken 2022 yılında öğretim üyesi başına 0,76 ve öğretim elemanı başına da 0,39 uluslararası yayın düşmüştür. Burada dikkat çeken husus Türkiye'nin 2022 yılında öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısı bakımından 2009-2011 yılları arasındaki yayın performansına ulaşamadığıdır. Eğilimler dikkate alındığında ise Türkiye, birkaç yıla kadar 2009-2011 yılları arasındaki öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın performansını geçeceği ön görülmektedir.

Tablo G.1.5 Scopus verilerine göre Türkiye'nin toplam uluslararası yayın sayısı ve ülke sıralaması (1996-2022)

Yıl	Ülke sıralaması	Doküman sayısı
1996	27	5.821
1997	27	6.251
1998	26	6.792
1999	25	8.007
2000	25	8.170
2001	25	9.969
2002	22	12.723
2003	21	15.926
2004	20	18.939
2005	20	20.962
2006	20	23.406
2007	20	25.582
2008	20	26.484
2009	18	30.850
2010	18	33.359
2011	19	34.994
2012	19	36.857
2013	19	40.413
2014	20	41.255
2015	18	45.026
2016	19	48.085
2017	19	45.417
2018	19	46.752
2019	18	51.735
2020	18	57.529
2021	17	65.783
2022	17	71.443

Kaynak: (SCIMAGO, 2023).

Şekil G.1.6 Öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısı (1996-2022)

Kaynak: SCIMAGO ve Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Bu göstergede, ilk önce Türkiye adresli bilimsel dergilerin yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science veri tabanındaki sıralamaları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Daha sonra ise Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilerin dünya sıralamaları ele alınmıştır.

Tablo G.2.1'de Mart 2023 itibarıyla yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında (SCI, SSCI, AHCI) indekslenmekte olan Türkiye adresli bilimsel dergiler gösterilmiştir. Etki değeri ortalaması, yayın başına düşen ortalama atıf sayısını belirtmekte olup tablodaki sıralama buna göre yapılmış olup Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında 61 adet Türkiye adresli bilimsel dergi indekslenmektedir. Buna göre, etki değeri ortalaması 10'un üzerinde olan 6 dergi yer almaktadır. Etki değeri ortalaması 5 ile 10 arasında olan 12 dergi sıralamada yer alırken diğer 43 derginin ise etki değeri ortalaması 5'in altındadır. Türkiye adresli bu bilimsel dergiler, etki değeri ortalamalarını hem bir önceki yıla göre hem de geçen yıla göre artırdığı görülse de (Yurdakul ve ark., 2021; Yur-

dakul ve Şahin-Demir, 2022), dünya sıralamalarındaki yerlerinden bu etki değeri ortalamalarının bir çoğunun düşük olduğu ortaya çıkmaktadır (bk. Tablo G.2.2).

2022 yılında Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları Tablo G.2.2'de gösterilmiştir. SCIMAGO'da bilimsel dergilerin dünya sıralamasına esas olan SJR puanı olup sıralamada ilk 100'deki bilimsel dergilerin SJR puanı 8,5 ile 86 arasındadır (SCIMAGO, 2023). Buna ilaveten bu sıralamada Türkiye'den 245 dergi bulunmakta olup tabloda ilk 50'si verilmiştir. Buna göre tabloda yer alan Türkiye adresli bilimsel dergilerin SJR puanları 0,303 ile 1,027 arasında değişmektedir. 2019 yılındaki bu sıralamada Türkiye adresli bilimsel dergi 3881. sırada iken (Gür ve ark., 2019), 2020 yılında 5901. sırada (Yurdakul ve ark., 2021), 2021 yılında 4406. sırada (Yurdakul ve Şahin-Demir, 2022) ve 2022 yılında ise 4045. sıradadır. Buna ek olarak, ilk 5 bin içerisinde yer alan Türkiye adresli bilimsel dergi sayısı 2021 yılında iki iken 2022 yılında bu sayı bire düşmüş; ilk 10 bin içerisindeki dergi sayısının ise dokuz olduğu görülmüştür.

Tablo G.2.1 Yayın ve atıf sayıları ile etki değeri ortalamasına göre Clarivate Analytics Web of Science atıf veri tabanlarında (SCI, SSCI, AHCI) indekslenmekte olan Türkiye adresli bilimsel dergiler (2023)

Sıra	Dergi adı	Yayın sayısı	Atıf sayısı	Etki değeri ortalaması
1	Journal of Sports Science and Medicine	1.808	36.080	19,96
2	Atmospheric Pollution Research	1.866	26.464	14,18
3	Turkish Journal of Earth Sciences	679	9.402	13,85
4	Diagnostic and Interventional Radiology	1.301	14.486	11,13
5	Turkish Journal of Agriculture and Forestry	1.130	12.355	10,93
6	Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology	780	8.020	10,28
7	Turkish Journal of Biology	1.089	10.227	9,39
8	Turkish Journal of Chemistry	2.519	23.472	9,32
9	Turkish Journal of Botany	1.028	9.518	9,26
10	Records of Natural Products	947	8.592	9,07
11	Türk Psikoloji Dergisi	355	2.953	8,32
12	Türk Psikiyatri Dergisi	765	6.198	8,10
13	Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences	1.431	10.473	7,32
14	Turkish Journal of Field Crops	498	3.153	6,33
15	Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica	1.524	9.391	6,16
16	Turkish Journal of Veterinary & Animal Sciences	3.161	17.957	5,68
17	Turkish Neurosurgery	2.207	12.397	5,62
18	Turkish Journal of Zoology	1.325	7.137	5,39
19	Turkish Journal of Pediatrics	3.589	17.581	4,90
20	Mikrobiyoloji Bülteni	1.158	5.602	4,84
21	Balkan Medical Journal	1.179	5.053	4,67
22	Eğitim ve Bilim-Education and Science	1.330	6.153	4,63
23	Turkish Journal of Medical Sciences	3.413	15.768	4,62
24	Turkish Journal of Gastroenterology	2.242	10.343	4,61
25	Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi-Turkish Journal of Trauma & Emergency Surgery	1.863	8.300	4,46
26	Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics	1.549	6.853	4,42
27	Turkish Journal of Electrical Engineering and Computer Sciences	2.718	11.871	4,37
28	Experimental and Clinical Transplantation	2.248	9.615	4,28
29	New Perspectives on Turkey	425	1.632	3,84
30	Nöropsikiyatri Arşivi-Archives of Neuropsychiatry	1.048	4.000	3,82
31	Journal Of Agricultural Sciences-Tarım Bilimleri Dergisi	830	3.115	3,75
32	Anatolian Journal Of Cardiology	2.844	10.519	3,70
33	Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	2.362	8.576	3,63
34	Türkiye Entomoloji Dergisi-Turkish Journal of Entomology	582	2.050	3,52
35	Turkish Journal of Mathematics	1.928	6.713	3,48
36	Journal of International Advanced Otology	1.132	3.792	3,35
37	Tekstil ve Konfeksiyon	779	2.474	3,18
38	Isı Bilimi ve Tekniği Dergisi-Journal of Thermal Science and Technology	393	1.202	3,06
39	Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University	1.809	5.447	3,01
40	Journal of the Entomological Research Society	405	1.180	2,91
41	Turkish Journal of Hematology	1.239	3.574	2,88
42	Psychiatry and Clinical Psychopharmacology	471	1.325	2,81
43	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	869	2.327	2,68
44	Archives of Rheumatology	697	1.790	2,57
45	Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation	372	941	2,53
46	METU Journal of the Faculty of Architecture	452	1.026	2,27
47	Turkish Journal of Biochemistry-Türk Biyokimya Dergisi	1.253	2.809	2,24
48	JOINT DISEASES AND RELATED SURGERY	340	639	1,88
49	Teknik Dergi	457	755	1,65
50	Turkish Journal of Geriatrics-Türk Geriatri Dergisi	836	1.313	1,57
51	Adalya	307	451	1,47
52	UHOD-Uluslararası Hematoloji-Onkoloji Dergisi	606	881	1,45
53	Uluslararası İlişkiler-International Relations	536	705	1,32
54	Türk Göğüs Kalp Damar Cerrahisi Dergisi	1.943	2.308	1,19
55	Amme İdaresi Dergisi	384	353	0,92
56	OLBA	239	211	0,88
57	Bilgi	738	530	0,72
58	Osmanlı Araştırmaları- The Journal of Ottoman Studies	399	288	0,72
59	ALPHA PSYCHIATRY	119	64	0,54
60	Milli Folklor	1.165	567	0,49
61	Belleten	503	182	0,36

Kaynak: CABIM (2023) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Mart 2023 itibarıyla Clarivate Analytics WOS'da indekslenmekte olan Türkiye adresli dergi listesidir.

Tablo G.2.2 Scopus veri tabanına göre Türkiye adresli bilimsel dergilere ait veriler ve dünya sıralamaları (2022)

Sıra	Dergi adı	SJR	h endeksi	Doküman sayısı (2021)	Doküman sayısı	Atıf sayısı (3 yıllık)	Atıf yapılan doküman (3 yıllık)	Doküman başına atıf (2 yıllık)
4045	Journal of Sports Science and Medicine	1,027	77	67	276	1099	265	3,30
5273	Journal of Positive Psychology and Wellbeing	0,868	12	0	26	114	26	4,08
5732	Borsa Istanbul Review	0,822	33	129	122	726	122	5,62
6279	Contemporary Educational Technology	0,772	15	66	100	470	100	4,46
7757	European Journal of Dentistry	0,654	42	230	350	1195	344	3,35
8419	Chaos Theory and Applications	0,609	10	22	31	111	29	3,54
9071	All Azimuth	0,570	7	13	46	58	46	1,05
9964	Constructive Mathematical Analysis	0,521	12	20	57	84	57	1,51
9965	Diagnostic and Interventional Radiology	0,521	50	102	302	696	275	1,92
10224	Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education	0,506	50	133	391	985	388	2,91
10296	JCRPE Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology	0,502	42	64	200	392	188	1,84
10581	European Endodontic Journal	0,486	9	30	123	248	116	1,83
10942	Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica	0,468	34	77	313	451	286	0,96
11231	Turkish Journal of Medical Sciences	0,455	35	242	940	2045	913	2,30
11308	Joint Diseases and Related Surgery	0,451	19	91	284	380	276	1,39
11369	Turkish Online Journal of Distance Education	0,449	28	62	191	457	189	2,42
11486	International Electronic Journal of Algebra	0,443	7	29	95	55	94	0,72
11506	Turkish Journal of Biology	0,443	46	37	148	347	148	2,40
11507	Turkish Journal of Mathematics	0,443	32	226	579	679	579	1,07
11544	Journal of Turkish Science Education	0,441	21	72	136	323	136	2,43
11746	International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology	0,433	10	57	81	146	81	1,86
11887	Turk Tarım ve Ormanlık Dergisi/Turkish Journal of Agriculture and Forestry	0,427	49	76	193	544	193	3,04
12309	Turkish Journal of Haematology	0,408	20	55	239	217	119	0,91
12510	Journal of International Advanced Otolaryngology	0,399	20	93	284	374	273	1,11
12583	Turkish Journal of Orthodontics	0,396	9	13	111	160	109	1,01
12899	Turkish Journal of Botany	0,383	43	46	185	329	185	1,72
12901	Balkan Medical Journal	0,382	24	83	246	363	149	1,57
13083	Türk Psikiyatri Dergisi	0,375	33	40	149	175	139	0,68
13173	Turkish Journal of Gastroenterology	0,371	33	141	488	594	390	1,00
13199	Turkish Journal of Ophthalmology	0,370	11	79	235	264	207	1,06
13248	Turkish Journal of Earth Sciences	0,368	49	37	175	212	175	1,14
13261	International Electronic Journal of Elementary Education	0,367	23	49	165	218	153	1,17
13639	International Journal of Optimization and Control: Theories and Applications	0,352	10	17	97	131	97	1,44
13670	Journal of Social Studies Education Research	0,351	19	53	192	272	191	1,41
13896	Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences	0,343	35	58	241	366	239	1,45
13942	Turkish Journal of Obstetrics and Gynecology	0,341	14	48	160	199	146	1,19
13985	Eurasian Journal of Medicine	0,339	20	85	183	250	152	1,19
14123	Journal of the Turkish German Gynecology Association	0,334	22	46	164	194	133	1,17
14162	Turkish Journal of Urology	0,333	14	63	312	330	290	1,20
14250	Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics	0,329	33	124	468	426	468	0,86
14267	Records of Natural Products	0,329	36	77	180	343	179	1,94
14272	Turkish Journal of Physical Medicine and Rehabilitation	0,329	11	77	207	289	184	1,31
14403	Advances in Hospitality and Tourism Research	0,323	7	30	45	78	45	1,66
14464	Results in Nonlinear Analysis	0,322	8	37	60	67	59	1,15
14641	Uluslararası İlişkiler	0,316	8	26	99	62	89	0,55
14655	Eurasian Journal of Soil Science	0,315	10	40	120	165	120	1,16
14751	Noropsikiyatri Arşivi	0,313	22	78	206	215	192	0,98
14862	International Journal of Energy Economics and Policy	0,309	45	357	1062	1846	1062	1,57
14983	Türkiye Entomoloji Dergisi	0,305	15	37	133	99	133	0,65
15024	European Oral Research	0,303	6	24	72	90	72	1,08

Kaynak: (SCIMAGO, 2023).

Not: Veri tabanında yer alan 245 dergiden ilk 50'si tabloda gösterilmiştir.

Uluslararası birçok kuruluş, üniversiteleri uluslararası yayın sayılarına, yayınlara yapılan atıf sayılarına, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısına, kadın/erkek öğrenci oranına, uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı oranına, proje sayısına ve sanayi gelirlerine vb. çeşitli kriterlere göre sıralamaktadır. Bu sıralamalar neticesinde, üniversitelerin hem ulusal ve uluslararası görünürlüğü hem prestiji hem de ulusal veya uluslararası öğrenciler tarafından tercih edilebilirliği daha da artmaktadır. Dolayısıyla hem diğer ülkelerdeki üniversiteler için hem de Türkiye'deki üniversiteler için bu sıralamalar önem arz

etmekte ve yükseköğretim politikalarına etki etmektedir. Bu gösterge altında, Times Higher Education (THE) tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması, Shanghai Sıralama Danışmanlığı tarafından yapılan Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması (Academic Ranking of World Universities, ARWU), Quacquarelli Symonds (QS) şirketi tarafından yapılan QS Dünya Üniversiteleri Sıralaması ile ODTÜ Enformatik Enstitüsü University Ranking by Academic Performance (URAP) Laboratuvarı tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Tablo G.3.1 Times Higher Education dünya üniversiteleri sıralaması (2024)

Sıra 2024	Sıra 2023	İsim	Öğrenci sayısı	Öğrenci: öğretim elemanı	Uluslararası öğrenci oranı (%)	Kadın:erkek	Öğretim	Araştırma	Atıflar	Sanayi geliri	Uluslararası görünüm	Toplam Puan
1	1	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	21.750	10,9	42	49:51	96,6	100,0	99,0	98,7	97,5	98,5
2	4	Stanford Üniversitesi (ABD)	14.517	6,4	23	47:53	99,0	97,8	99,6	100,0	87,0	98,0
3	5	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	11.085	8,0	33	41:59	98,6	96,2	99,7	100,0	93,8	97,9
4	2	Harvard Üniversitesi (ABD)	20.050	9,0	25	51:49	97,7	99,9	99,4	84,2	90,8	97,8
5	2	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	20.565	11,5	38	48:52	95,8	100,0	98,0	87,9	97,4	97,5
6	7	Princeton Üniversitesi (ABD)	7.753	7,3	23	47:53	96,3	97,9	98,8	95,1	89,1	96,9
7	5	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	2.240	6,1	33	37:63	96,6	98,0	95,9	100,0	90,6	96,5
8	10	Londra Imperial Koleji (İngiltere)	20.275	11,8	61	42:58	90,9	95,5	98,6	90,9	98,3	95,1
9	8	Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley (ABD)	39.991	17,9	22	52:48	87,2	98,8	99,0	99,4	86,8	94,6
10	9	Yale Üniversitesi (ABD)	11.924	5,2	21	51:49	94,0	94,9	97,7	86,5	82,4	94,2
351-400	401-500	Koç Üniversitesi	6.427	19,5	9	49:51	31,8	40,5	68,9	91,9	57,4	49,1-51,0
351-400	501-600	ODTÜ	16.182	21,2	12	49:51	44,2	43,1	53,6	81,9	56,0	49,1-51,0
351-400	401-500	Sabancı Üniversitesi	3.847	20,5	11	38:62	31,7	37,9	69,5	90,2	66,6	49,1-51,0
501-600	601-800	İTÜ	19.055	25,8	14	42:58	35,8	36,6	51,8	87,3	45,8	41,9-45,3
601-800	801-1000	Bilkent Üniversitesi	9.109	14,8	8	46:54	27,8	26,0	48,8	91,4	70,0	37,0-41,8
601-800	801-1000	Boğaziçi Üniversitesi	12.877	23,5	2	45:55	26,1	26,6	57,4	59,6	50,6	37,0-41,8
601-800	401-500	Çankaya Üniversitesi	6.685	24,0	1	44:56	14,0	15,4	83,4	17,0	51,0	37,0-41,8
601-800	601-800	Hacettepe Üniversitesi	37.249	19,9	3	58:42	32,5	26,8	50,4	73,5	27,5	37,0-41,8
801-1000	601-800	Bahçeşehir Üniversitesi	18.795	47,9	22	50:50	19,5	24,4	59,4	39,6	61,2	32,7-36,9
801-1000	801-1000	Özyeğin Üniversitesi	6.181	26,7	8	44:56	16,3	23,9	53,5	58,0	57,7	32,7-36,9
801-1000	1001-1200	Yıldız Teknik Üniversitesi	19.651	24,8	13	43:57	32,1	28,0	41,2	64,1	40,9	32,7-36,9

Kaynak: Times Higher Education (2023) World University Rankings verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye'den toplamda 97 üniversite katılmıştır.

Tablo G.3.1'de 2023 yılında Times Higher Education (THE) tarafından yapılan dünya üniversiteleri sıralaması 2024 verileri gösterilmiştir. THE 2024 dünya üniversiteleri sıralamasında 108 ülke ve bölgeden bin 904 üniversite yer almakta olup, THE dünya üniversiteleri sıralaması,

bir kurumun öğretim, araştırma, atıf, bilgi transferi (sanayi geliri) ve uluslararası görünüm olmak üzere beş temel alandaki performansını ölçen 18 performans göstergesinden oluşmaktadır (Times Higher Education, 2023). THE 2024 sıralamasında ilk 10'a bakıldığında İn-

giltere'den 3 ve ABD'den 7 üniversite yer almaktadır. THE 2024 sıralamasında 1. sırada Oxford Üniversitesi yer alırken 2. sırada Stanford Üniversitesi ve 3. sırada Massachusetts Teknoloji Enstitüsü bulunmaktadır. THE 2022 sıralamasında ilk 500 içerisinde Türkiye'den 1, THE 2023 sıralamasında 3 ve THE 2024 sıralamasında da yine 3 üniversite yer almıştır. Buna ilaveten ilk 1000 üniversite içerisinde Türkiye'den THE 2022 sıralamasında 11, THE 2023 sıralamasında 13 ve THE 2024 sıralamasında ise 11 üniversite yer almıştır. Türkiye'den THE 2024 sıralamasına giren üniversitelere bakıldığında; 351-400 arasında Koç, ODTÜ ve Sabancı üniversiteleri yer almaktadır. 501-600 arasında İTÜ, 601-800 arasında Bilkent, Boğaziçi, Çankaya ve Hacettepe, 801-1000 arasında ise Bahçeşehir, Özyeğin ve Yıldız Teknik üniversiteleri bulunmaktadır. THE 2024 sıralamasında ilk 1000 içerisinde Türkiye'den yer alan üniversiteler detaylı incelendiğinde ise Koç, ODTÜ, Sabancı, İTÜ, Bilkent, Boğaziçi ve Yıldız Teknik üniversiteleri THE 2023 sıralamasına göre daha üst sıralarda yer alırken Çankaya ve Bahçeşehir Üniversiteleri sıralamalarda geriye düşmüştür. Türkiye'den

her geçen yıl bu sıralamalarda yer alan üniversite sayısı artmakta olup THE 2024 sıralamasına toplamda 97 üniversite katılmıştır. Diğer bu 86 üniversite ise 1000 ve üzerinde bir sıralamada yer almaktadır. THE 2024 sıralamasında ilk 10'a giren üniversitelerle Türkiye'den ilk 1000 arasına giren üniversiteler sıralama kriterlerine göre karşılaştırıldığında; Türkiye'deki üniversitelerin öğrenci-öğretim elemanı oranlarının nispeten yüksek olduğu, uluslararası öğrenci oranının daha düşük olduğu, atıf performansı -Çankaya Üniversitesi hariç-, araştırma ve uluslararası görünümünün nispeten daha düşük olduğu ve vakıf üniversiteleri hariç sanayi gelirlerinin nispeten iyi olduğu görülmektedir. Burada dikkat çeken husus ilk 10 üniversite ile ilk 1000 içerisinde yer alan Türkiye'deki üniversitelerin öğrenci sayısı ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları incelendiğinde; önemli düzeyde Türkiye yükseköğretim sisteminin öğretim elemanı ihtiyacının olduğu ortaya çıkmaktadır. Dikkat çeken diğer husus ise THE 2024 sıralamasında ilk 1000 içerisinde Türkiye'den yer alan 11 üniversitenin 6'sı vakıf, 5'i ise devlet yükseköğretim kurumudur.

Tablo G.3.2 ARWU dünya üniversiteleri sıralaması (2023)

Sıra 2023	Sıra 2022	Üniversite	Puan
1	1	Harvard Üniversitesi (ABD)	100,0
2	2	Stanford Üniversitesi (ABD)	74,8
3	3	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	69,1
4	4	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	67,9
5	5	Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley (ABD)	63,4
6	6	Princeton Üniversitesi (ABD)	60,1
7	7	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	59,5
8	8	Columbia Üniversitesi (ABD)	55,3
9	9	Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü (ABD)	54,5
10	10	Chicago Üniversitesi (ABD)	53,8
401-500	401-500	İstanbul Üniversitesi	-
601-700	601-700	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	-
701-800	601-700	Hacettepe Üniversitesi	-
701-800	901-1000	İTÜ	-
801-900	801-900	Ankara Üniversitesi	-
901-1000	901-1000	Ege Üniversitesi	-
901-1000	901-1000	Erciyes Üniversitesi	-
901-1000	901-1000	Gazi Üniversitesi	-

Kaynak: Academic Ranking of World Universities (2023) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye'den 8 üniversite bu sıralamada yer almaktadır.

2023 yılında ARWU dünya üniversiteleri sıralaması Tablo G.3.2'de verilmiştir. ARWU 2023 sıralamasına göre ilk 10 üniversite incelendiğinde, üniversitelerin ikisi İngiltere'den (Cambridge ve Oxford) ve sekizi ise ABD'den olduğu görülmektedir. Türkiye'den 8 üniversite bu sıralamada yer almakta olup İstanbul Üniversitesi sıralamada 401-500 arasında iken Sağlık Bilimleri 601-700, Hacettepe ve İTÜ 701-800, Ankara 801-900, Ege, Erciyes ve Gazi üniversiteleri ise 901-1000 arasında yer almaktadır. Hacettepe ARWU 2022 sıralamasına göre bu sıralamada geriye düşerken İTÜ daha üst sıralara yükselmiştir. Diğer üniversiteler ise sıralamadaki yerlerini korumuştur.

Tablo G.3.3'te QS dünya üniversiteleri sıralaması 2024 gösterilmiştir. QS dünya üniversiteleri sıralaması 2024'e göre ilk 10 üniversite incelendiğinde ABD'den 4, İngiltere'den 4, İsviçre ve Singapur'dan 1'er üniversitenin yer

aldığı görülmektedir. Türkiye'den 24 üniversite bu sıralamada yer almakta olup bir önceki sıralamada sadece Koç Üniversitesi ilk 500 içerisinde yer alırken QS 2024 sıralamasında ODTÜ, İTÜ ve Koç Üniversitesi ilk 500'e girmiştir. QS 2024 sıralamasında ODTÜ 336., İTÜ 404., Koç 431., Bilkent 502., Boğaziçi 514., Sabancı 526. olurken sırasıyla İstanbul 711-720 arasında, Hacettepe 761-770 arasında, Ankara 901-950 arasında, Yıldız Teknik 951-1000 arasında, Ege ve Gazi 1001-1200 arasında yer almıştır. Tabloda Gazi Üniversitesi bir önceki sıralamaya göre bu sıralamada yerini korurken diğer üniversiteler ise daha üst sıralara yükselmiştir.

2022 ve 2023 yıllarında URAP dünya üniversiteleri sıralaması Tablo G.3.4'te gösterilmiştir. URAP 2022-2023 dünya üniversiteleri sıralamasında ilk 15 incelendiğinde; ABD'den 6, İngiltere'den 4, Çin'den 3, Kanada ve Fran-

Tablo G.3.3 QS dünya üniversiteleri sıralaması (2024)

Sıra (2024)	Sıra (2023)	Üniversite	Puan
1	1	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (ABD)	100,0
2	2	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	99,2
3	4	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	98,9
4	5	Harvard Üniversitesi (ABD)	98,3
5	3	Stanford Üniversitesi (ABD)	98,1
6	7	Londra Imperial Koleji (İngiltere)	97,8
7	9	Zürih Federal Teknoloji Enstitüsü (İsviçre)	93,3
8	11	Singapur Ulusal Üniversitesi (Singapur)	92,7
9	8	Londra Koleji Üniversitesi (İngiltere)	92,4
10	27	Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley (ABD)	90,4
336	501-510	ODTÜ	32,2
404	601-650	İTÜ	27,6
431	477	Koç Üniversitesi	26,2
502	561-570	Bilkent Üniversitesi	23,1
514	701-750	Boğaziçi Üniversitesi	22,7
526	531-540	Sabancı Üniversitesi	22,3
711-720	801-1000	İstanbul Üniversitesi	-
761-770	801-1000	Hacettepe Üniversitesi	-
901-950	1001-1200	Ankara Üniversitesi	-
951-1000	1001-1200	Yıldız Teknik Üniversitesi	-
1001-1200	1201-1400	Ege Üniversitesi	-
1001-1200	1001-1200	Gazi Üniversitesi	-

Kaynak: QS World Universities Rankings (2023) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Türkiye'den toplamda 25 üniversite bu sıralamada yer almaktadır. Diğer 13 üniversitenin sıralaması ise 1201 ile 1400+ arasında yer almaktadır.

sa'dan birer üniversite yer almaktadır. URAP 2022-2023 dünya üniversiteleri sıralamasında Türkiye'den Hacettepe Üniversitesi 517. sırada, İstanbul Üniversitesi 639. sırada, Ankara Üniversitesi 745. sırada, İTÜ 778. sırada, ODTÜ 810. sırada, Gazi Üniversitesi 877. sırada, Ege Üni-

versitesi 889. sırada, Koç Üniversitesi 957. sırada ve İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi 965. sırada yer almaktadır. Tabloda yer alan Türkiye'deki üniversitelerin bazıları sıralamalarını bir önceki sıralamaya göre yükseltirken bazıları ise düşürmüştür.

Tablo G.3.4 URAP dünya üniversiteleri sıralaması (2022 ve 2023)

Sıra 2022-2023	Sıra 2021-2022	Üniversite	Puan
1	1	Harvard Üniversitesi (ABD)	600,0
2	2	Toronto Üniversitesi (Kanada)	584,8
3	3	University College London (İngiltere)	581,2
4	24	Paris Üniversitesi (Fransa)	574,6
5	5	Oxford Üniversitesi (İngiltere)	569,4
6	4	Stanford Üniversitesi (ABD)	568,3
7	6	Johns Hopkins Üniversitesi (ABD)	563,0
8	11	Shanghai Jiao Tong Üniversitesi (Çin)	556,1
9	10	Tsinghua Üniversitesi (Çin)	552,8
10	15	Zhejiang Üniversitesi (Çin)	551,0
11	7	Cambridge Üniversitesi (İngiltere)	550,5
12	8	Michigan Üniversitesi (ABD)	549,2
13	12	Imperial College London (İngiltere)	548,8
14	9	Washington Seattle Üniversitesi (ABD)	548,7
15	14	Pennsylvania Üniversitesi (ABD)	543,4
517	524	Hacettepe Üniversitesi	346,4
639	626	İstanbul Üniversitesi	320,3
745	770	Ankara Üniversitesi	304,1
778	753	İTÜ	300,7
810	788	ODTÜ	296,8
877	902	Gazi Üniversitesi	286,6
889	883	Ege Üniversitesi	284,9
957	990	Koç Üniversitesi	278,3
965	1045	İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	277,3
1006	1044	Atatürk Üniversitesi	271,4
1013	996	Marmara Üniversitesi	270,7
1032	962	Dokuz Eylül Üniversitesi	268,0
1034	1147	Fırat Üniversitesi	267,9
1049	1075	Yıldız Teknik Üniversitesi	266,2
1124	1151	Erciyes Üniversitesi	259,4

Kaynak: University Ranking by Academic Performance (2023) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Sıralamada Türkiye'den ilk 15 üniversite tabloda yer almaktadır.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (World Intellectual Property Organization, WIPO) tarafından dünyanın en yenilikçi ekonomilerini ortaya çıkarmak için 132 ülke ve ekonomiyi çeşitli göstergelere göre inovasyon performansını sıraladığı, güçlü ve zayıf yönlerini vurguladığı Küresel İnovasyon Endeksi (Global Innovation Index, GII)'ni 2011 yılından bu yana her yıl yayımlamaktadır. GII siyasi ortam, eğitim, altyapı ve her ekonominin bilgi üretimine ilişkin önlemler de dahil olmak üzere inovasyon girdileri ve çıktıları olarak gruplandırılmış yaklaşık 80 gösterge-

yi içermekte olup, dünya ekonomilerini inovasyon yeteneklerine göre sıralar. GII, inovasyonun çok boyutlu yönlerini yakalamayı amaçlamakta olup, ülkeler için inovasyon politikasına ilişkin bir eylem aracıdır. Dünyanın dört bir yanındaki hükümetler inovasyon performansını kıyaslamak, inovasyon ölçütlerini mükemmelleştirmek ve sonuçta kanıta dayalı inovasyon politikası oluşturmayı şekillendirmek için Küresel İnovasyon Endeksi'ni kullanıyor (WIPO, 2023a). Bu gösterge altında, ilk önce Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları ayrıntılı

Tablo G.4.1 Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları (2023)

Sıra	Ülke / Ekonomi	Puan	Sıra	Ülke / Ekonomi	Puan
1	İsviçre	67,6	26	İtalya	46,6
2	İsveç	64,2	27	Yeni Zelanda	46,6
3	ABD	63,5	28	Güney Kıbrıs	46,3
4	Birleşik Krallık	62,4	29	İspanya	45,9
5	Singapur	61,5	30	Portekiz	44,9
6	Finlandiya	61,2	31	Çekya	44,8
7	Hollanda	60,4	32	BAE	43,2
8	Almanya	58,8	33	Slovenya	42,2
9	Danimarka	58,7	34	Letonya	42,0
10	Güney Kore	58,6	35	Macaristan	41,3
11	Fransa	56,0	36	Malezya	40,9
12	Çin	55,3	37	Litvanya	39,7
13	Japonya	54,6	38	Bulgaristan	39,0
14	İsrail	54,3	39	Türkiye	38,6
15	Kanada	53,8	40	Hindistan	38,1
16	Estonya	53,4	41	Polonya	37,7
17	Hong Kong	53,3	42	Yunanistan	37,5
18	Avusturya	53,2	43	Tayland	37,1
19	Norveç	50,7	44	Hırvatistan	37,1
20	İzlanda	50,7	45	Slovakya	36,2
21	Lüksemburg	50,6	46	Vietnam	36,0
22	İrlanda	50,4	47	Romanya	34,7
23	Belçika	49,9	48	Suudi Arabistan	34,5
24	Avustralya	49,7	49	Brezilya	33,6
25	Malta	49,1	50	Katar	33,4

Kaynak: WIPO (2023a) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

olarak incelenmiştir. Daha sonra ise Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması ele alınmıştır.

2023 yılında Küresel İnovasyon Endeksine göre ülke sıralamaları Tablo G.4.1'de gösterilmiştir. Küresel İnovasyon Endeksine göre İsviçre 2022'de olduğu gibi bu yılda birinci sırada yer alırken İsveç 2., ABD 3., Birleşik Krallık 4., Singapur 5., Finlandiya 6., Hollanda 7., Almanya 8., Danimarka 9. ve Güney Kore 10. sırada yer almaktadır. Tabloda Küresel İnovasyon Endeksine göre ilk 50 ülkenin sıralaması yer almakta olup bu ülkelerin GII puanı 33,4 ile 67,6 arasında değişmektedir. Türkiye, Küresel İnovasyon Endeksi 2023'te yer alan 132 ekonomi arasında 38,6 puanla 39. sırada yer almıştır. Dolayısıyla Türkiye Küresel İnovasyon Endeksi 2023'te GII 2022 sıralamasına göre 2 sıra geriye düşmüştür.

Tablo G.4.2'de Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre 2014 ile 2023 yılları arasındaki sıralaması verilmiştir. İnovasyonun çok boyutlu yönlerini yakalamayı amaçlayan Küresel İnovasyon Endeksi, dünya ekonomilerini inovasyon yeteneklerine göre sıralarken, inovasyon girdileri ve çıktıları olarak gruplandırılmış yaklaşık 80 göstergeden oluşmaktadır (WIPO, 2023a). Buna göre 2014 yılında Türkiye Küresel İnovasyon Endeksine göre 54. sırada yer alırken inovasyon girdileri bakımından 78 ve inovasyon çıktıları bakımından ise 39 sırada yer almıştır. 2011 yılından buyana her yıl WIPO tarafından yayımlanan Küresel İnovasyon Endeksinde Türkiye'nin sırala-

ması bazı yıllarda düşmüş, bazı yıllarda ise yükselmiştir. 2023 yılında bir önceki yıla göre Küresel İnovasyon Endeksinde Türkiye sıralamasını 2 sıra düşürmüş ve 39. sırada yer almıştır. Buna karşılık Türkiye, 2023'de inovasyon çıktılarında inovasyon girdilerinden daha iyi performans göstermiştir. Bu ise yenilik yatırımlarının yenilik çıktılarına etkili bir şekilde çevrildiği dolayısıyla Türkiye'nin inovasyon yatırımlarının düzeyine göre daha fazla inovasyon çıktısı ürettiği anlamına gelmektedir. Türkiye inovasyon girdilerinde geçen yıla göre daha düşük performans göstererek 52. sırada, inovasyon çıktılarında ise geçen yıla göre daha iyi performans göstererek 32. sırada yer almıştır. İnovasyon çıktılarındaki bu sırası; 2020, 2021 ve 2022'den daha yüksektir.

Tablo G.4.2 Türkiye'nin Küresel İnovasyon Endeksine göre yıllar içindeki sıralaması (2014-2023)

Yıl	Sıra	İnovasyon girdileri sıralaması	İnovasyon çıktıları sıralaması
2014	54	78	39
2015	58	71	46
2016	42	59	37
2017	43	68	36
2018	50	62	43
2019	49	56	49
2020	51	52	53
2021	41	45	41
2022	37	49	33
2023	39	52	32

Kaynak: WIPO (2023a) verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Ülkelerin ve yükseköğretim kurumlarının Ar-Ge ve inovasyon performanslarının önemli bir göstergesi de patent başvuru sayılarıdır. Buluşların piyasada katma değeri yüksek ürünlere dönüşmesi, buluşun patentinin alınması, başka bir ifadeyle koruma altına alınmasıyla olmaktadır. Bu gösterge altında patent başvuru sayıla-

rı açısından Türkiye'nin mevcut durumu ülkelerle karşılaştırmalı olarak ayrıntılı incelenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının yenilikçilik performansı, patent ve Patent İşbirliği Antlaşması (Patent Cooperation Treaty, PCT) başvuru sayıları açısından ele alınarak incelenmiştir.

Tablo G.5.1 Toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları (2018-2021)

Sıra	Ülke	Patent başvurusu (doğrudan) 2018	Patent başvurusu (doğrudan) 2019	Patent başvurusu (doğrudan) 2020	Patent başvurusu (doğrudan) 2021
1	Çin	1.457.705	1.311.412	1.409.205	1.492.055
2	ABD	441.819	457.232	435.607	421.990
3	Japonya	249.554	241.001	220.838	216.418
4	Güney Kore	171.753	179.954	188.681	194.579
5	Almanya	60.871	59.927	54.580	51.669
6	Hindistan	22.367	25.472	29.815	32.721
7	Rusya	27.798	25.629	25.905	21.356
8	Birleşik Krallık	18.368	16.959	18.320	16.500
9	Fransa	16.222	15.869	14.313	14.759
10	İtalya	9.821	10.127	11.008	11.063
11	İran	12.823	12.147	12.030	10.791
12	Avustralya	9.057	8.850	8.169	9.028
13	Türkiye	7.251	7.814	7.893	8.156
14	Kanada	7.765	7.911	6.985	6.772
15	Brezilya	6.846	7.126	6.359	5.736
16	Singapur	4.105	5.222	4.102	4.132
17	Arjantin	3.667	3.702	3.492	3.669
18	Hollanda	2.505	2.677	3.023	3.470
19	Polonya	4.269	3.946	4.058	3.430
20	Meksika	3.787	3.425	2.797	3.158

Kaynak: WIPO (2023b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: PCT ulusal faz girişleri hariçtir.

Tablo G.5.1'de 2018 ile 2021 yılları arasında toplam patent başvuru sayısına göre ülke sıralamaları verilmiştir. 2020 yılında dünya genelindeki doğrudan patent başvuru sayısı 2 milyon 612 bin iken 2021 yılında bu sayı 2 milyon 686 bin olarak gerçekleşmiştir (WIPO, 2023b). 2021 yılında toplam patent başvurularının %56'sı Çin tarafından yapılmış olup başvuru sayısı 1 milyon 492'dir.

Çin'den sonra dünyada en çok patent başvurusu yapan ülkeler sırasıyla ABD (421.990), Japonya (216.418), Güney Kore (194.579) ve Almanya (51.669) olup Türkiye 8 bin 156 başvuru ile ülkeler arasında 13. sırada yer almaktadır. 2018 ve 2019 yıllarında patent başvuru sayısı bakımından 15. sırada yer alan Türkiye, 2020 yılında 13. sıraya yükselmiş ve 2021 yılında da bu yerini korumuştur.

Tablo G.5.2 Menşesine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları (2019-2022)

Sıra	Menşei	2019	2020	2021	2022
1	Çin	59.187	68.935	69.604	70.015
2	ABD	57.446	58.431	59.403	59.056
3	Japonya	52.702	50.582	50.275	50.345
4	Güney Kore	19.074	20.050	20.723	22.012
5	Almanya	19.347	18.491	17.266	17.530
6	Fransa	7.923	7.788	7.334	7.764
7	Birleşik Krallık	5.777	5.892	5.841	5.739
8	İsviçre	4.651	5.135	5.461	5.367
9	İsveç	4.201	4.356	4.441	4.471
10	Hollanda	4.034	4.004	4.119	4.092
11	İtalya	3.385	3.399	3.568	3.333
12	Hindistan	2.041	1.907	2.087	2.618
13	Kanada	2.726	2.606	2.596	2.594
14	İsrail	2.001	1.930	2.121	1.971
15	Türkiye	1.688	1.616	1.739	1.790
16	Finlandiya	1.660	1.679	1.893	1.768
17	Singapur	1.161	1.316	1.653	1.740
18	Avustralya	1.768	1.722	1.763	1.735
19	Avusturya	1.434	1.515	1.585	1.735
20	Danimarka	1.452	1.577	1.553	1.497
-	Diğer ülkeler	11.725	11.958	12.157	10.928
-	Toplam	265.383	274.889	277.182	278.100

Kaynak: WIPO (2023b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

2019 ile 2022 yılları arasında menşesine göre PCT uluslararası patent başvuru sayıları Tablo G.5.2'de verilmiştir. PCT, buluş sahibinin buluşunu başka ülke veya ülkelerde de koruma altına alması için patent başvurularında istenen ortak bir araştırma raporunu hazırlatma imkanı tanımaktadır. Bu sayede başvuru sahibi hem zamandan hem de ayrı ayrı araştırma raporu düzenleme ücretinden tasarruf sağlamaktadır. Dolayısıyla PCT başvurusu, katma değeri yüksek ürünlerin uluslararası ticaretinin yapılacağına da bir göstergesidir. 2022 yılında en çok PCT başvurusunun yapıldığı ülke 2019 ile 2021 yıllarında olduğu gibi Çin'dir. 2022 yılı Çin menşeli PCT başvurularının sayısı 70 bin 15'tir. Daha sonra menşesine göre en çok PCT başvurusu yapan ülkeler sırasıyla ABD (59.056), Japonya (50.345), Güney Kore (22.012), Almanya (17.530) ve Fransa (7.764)'dir. 2022'deki toplam 278 bin 100 PCT başvurusunun %78,7'sini ilk 5 ülke menşelidir. Türkiye menşeli PCT başvuruları, 2022 yılında bin 790 olarak

gerçekleşirken en çok PCT başvurusu yapanlar arasında 15. sırada yer almaktadır.

2020, 2021 ve 2022 yıllarında PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması Tablo G.5.3'te verilmiştir. 2022 yılında en çok PCT başvurusu yapan ilk 10 kuruma bakıldığında en büyük ekonomiye sahip ülkelerin kurumları olduğu görülmektedir. En çok PCT başvurusu 7 bin 689 ile Çin'de Huawei kurumuna aittir. Dahası Çin menşeli Oppo (1.963) ve BOE (1.884) firmaları da PCT başvuru sayısı bakımından dünyada ilk 10 kurum arasında yer almaktadır. Türkiye'deki kurumların 2022'de PCT başvuru sayıları incelendiğinde Tusaş (39), Turkcell (29), Aselsan (25), Garanti Bankası (25) Sanovel İlaç Sanayi (21), Vestel Elektronik (21), Arçelik (20), Eczacıbaşı Tüketim Ürünleri Sanayi (20) ve Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Sanayi (20) firmaları dikkati çekmektedir. Üniversitelere göre PCT başvuru sayıları

incelendiğinde ise ABD, Çin ve Güney Kore'deki üniversiteler ön plana çıkarken, Türkiye'de ise Yıldız Teknik, Ege, Medipol, Atatürk, Çukurova, Erciyes, Bahçeşehir, ODTÜ, Özyeğin, Ankara, Antalya Bilim, Bursa Uludağ, Gazi ve

Koç üniversiteleri 10 ve üzeri PCT başvurusu ile ön plana çıkmaktadır. Her geçen yıl Türkiye'deki üniversitelerin PCT başvuru sayıları artmaktadır.

Tablo G.5.3 PCT uluslararası patent başvuru sayısına göre seçilmiş kurumların dünya sıralaması (2020, 2021 ve 2022)

Sıra	Başvuran kurum	Ülke	PCT başvurusu (2020)	PCT başvurusu (2021)	PCT başvurusu (2022)
1	Huawei	Çin	5.464	6.952	7.689
2	Samsung	Güney Kore	3.093	3.041	4.387
3	Qualcomm	ABD	2.173	3.931	3.855
4	Mitsubishi	Japonya	2.810	2.673	2.320
5	Ericsson	İsveç	1.989	1.877	2.158
6	Oppo	Çin	1.801	2.208	1.963
7	BOE	Çin	1.892	1.980	1.884
8	Nippon	Japonya	1.372	1.508	1.884
9	LG	Güney Kore	2.759	2.885	1.793
10	Panasonic	Japonya	1.611	1.741	1.776
41	Kaliforniya Üniversitesi	ABD	559	551	552
71	Zhejiang Üniversitesi	Çin	209	306	309
73	Suzhou Üniversitesi	Çin	46	153	303
124	Stanford Üniversitesi	ABD	154	194	217
143	Texas Üniversitesi	ABD	184	177	187
161	Tsinghua Üniversitesi	Çin	231	201	174
176	Massachusetts Teknoloji Enstitüsü	ABD	269	227	161
177	Johns Hopkins Üniversitesi	ABD	121	129	160
177	Seoul National Üniversitesi	Güney Kore	146	110	160
190	Hanyang Üniversitesi	Güney Kore	124	121	149
764	Tusaş	Türkiye	11	18	39
792	Yıldız Teknik Üniversitesi	Türkiye	12	13	38
1016	Turkcell	Türkiye	31	18	29
1130	Aselsan	Türkiye	15	18	25
1160	Garanti Bankası	Türkiye	-	-	25
1289	Ege Üniversitesi	Türkiye	-	-	22
1382	Sanovel İlaç Sanayi	Türkiye	22	20	21
1394	Vestel Elektronik	Türkiye	27	13	21
1403	Arçelik	Türkiye	256	-	20
1415	Eczacıbaşı Tüketim Ürünleri Sanayi	Türkiye	-	-	20
1416	Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Sanayi	Türkiye	22	-	20
1531	Medipol Üniversitesi	Türkiye	28	22	19
1733	Vestel Beyaz Eşya	Türkiye	-	-	17
1746	Atatürk Üniversitesi	Türkiye	14	16	16
1861	Çukurova Üniversitesi	Türkiye	-	24	15
1868	Femas Metal Sanayi	Türkiye	-	16	15
1922	Roketsan	Türkiye	-	15	15
2101	Arven İlaç	Türkiye	10	-	13
2148	İstanbul Medipol Ün. Teknoloji Transfer Ofisi A.Ş.	Türkiye	-	-	13
2188	Repg Enerji Sistemleri	Türkiye	-	-	13
2196	Santa Farma İlaç	Türkiye	-	-	13
2214	Erciyes Üniversitesi	Türkiye	-	21	13
2253	Bahçeşehir Üniversitesi	Türkiye	-	17	12
2334	Mamur Teknoloji	Türkiye	-	-	12
2558	ODTÜ	Türkiye	11	11	11
2559	Özyeğin Üniversitesi	Türkiye	-	-	11
2653	Ankara Üniversitesi	Türkiye	-	12	10
2654	Antalya Bilim Üniversitesi	Türkiye	-	-	10
2677	Bursa Uludağ Üniversitesi	Türkiye	-	-	10
2733	Gazi Üniversitesi	Türkiye	-	-	10
2781	Koç Üniversitesi	Türkiye	-	-	10

Kaynak: WIPO (2023b) istatistik veri tabanı kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Not: Tabloda Türkiye için sadece 10 ve üzerinde başvuruya sahip kurumlara yer verilmiştir.

- Türkiye'nin uluslararası yayın sayıları son yıllarda bir artış ivmesi kazanırken bu yayınlardaki uluslararası işbirliği payı ile dünya içerisindeki payı da artmıştır. Bu artış ivmesiyle birlikte öğretim üyesi başına düşen uluslararası yayın sayısı da son yıllarda artış ivmesi yakalamıştır. Türkiye 2022 yılında toplam uluslararası yayın sayısı bakımından ülkeler arasında 17. sırada yer alırken 1996-2022 yılları arasında toplam uluslararası yayın sayısı bakımından ise 19. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin performansındaki bu ivme önemli olmakla birlikte nitelikli yayın çıkarma noktasında yeteri kadar performans gösteremediği hem Türkiye adresli bilimsel dergilerin dünya sıralamasında ilk 4 bin içerisinde yer almamasından hem de 1996-2022 yılları arasındaki doküman başına atıf sayısı bakımından da 25. ülke konumunda olmasından ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin yayın sayısındaki artışa paralel olarak daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmasını sağlamak için yeni teşvik politikaları geliştirilmelidir.
- Üniversitelere ilişkin dünya sıralamaları incelendiğinde, ilk 500 arasında farklı yıllarda Türkiye'den bir ile üç arasında üniversite yer alırken bazen de hiçbir üniversite yer almamaktadır. Genel itibarıyla üniversiteler sıralamalardaki yerlerini yükseltmiş olsa da bu üniversitelerin çoğunluğunu vakıf üniversiteleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin yayın sayısındaki artış ivmesi de dikkate alındığında devlet yükseköğretim kurumlarının başta araştırma üniversiteleri olmak üzere dünya sıralamalarında ilk 500 ve ilk 1000 içerisinde daha fazla sayıda yer edinmeleri için yayın performanslarını daha da artırmak ve daha nitelikli uluslararası yayınlar çıkarmalarını sağlamak adına mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmelidir.
- Üniversitelere ilişkin dünya sıralamalarında ilk sıralarda yer alan üniversiteler ile Türkiye'den ilk 1000 arasına giren üniversiteler sıralama kriterlerine göre karşılaştırıldığında; Türkiye'deki üniversitelerin öğrenci-öğretim elemanı oranlarının nispeten yüksek olduğu, uluslararası öğrenci oranının daha düşük olduğu, atıf performansı -Çankaya üniversitesi hariç- araştırma ve uluslararası görünümlerinin nispeten daha düşük olduğu ve -vakıf üniversiteleri hariç- sanayi gelirlerinin nispeten iyi olduğu görülmektedir. Burada öğrenci sayısı ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları detaylı olarak incelendiğinde ise önemli düzeyde Türkiye yükseköğretim sisteminin öğretim elemanı ihtiyacının olduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye yükseköğretim sisteminin daha verimli hale gelebilmesi için öğretim elemanı başına düşen öğrenci oranını düşürmesi (dolayısıyla da) gerekli/gereken (öğretim elemanı) ihtiyacının karşılanması gerekir.
- Bilindiği üzere ülkelerin ve bu ülkelerdeki yükseköğretim kurumlarının akademik ve yenilikçilik performansları, patent sayılarıyla da doğrudan ilişkilidir. Çoğu ülkede düşüş veya durağan trendinde olan patent ve PCT başvuru sayıları, Türkiye'de son yıllarda artış eğilimindedir. Buna ilaveten Türkiye'deki üniversitelerin PCT başvurularında da artış söz konusudur. Türkiye menşeli patent ve PCT başvuru sayılarını daha da artırmak için hem yükseköğretime hem de özel kurumlara uygulanan mevcut teşvik mekanizmaları gözden geçirilmelidir.

- Türkiye Küresel İnovasyon Endeksi 2023 sıralamasında bir önceki sıralamaya göre 2 sıra geriye düşmüş ve 39. sırada yer almıştır. Buna karşılık Türkiye, 2023'de inovasyon çıktılarında inovasyon girdilerinden daha iyi performans göstermiştir. Bu ise yenilik yatırımlarının yenilik çıktılarına etkili bir şekilde çevrildiği dolayısıyla Türkiye'nin inovasyon yatırımlarının düzeyine göre daha fazla inovasyon çıktısı ürettiği anlamına gelmektedir. Türkiye'nin akademik ve yenilikçilik performansını daha da artırması ve güçlendirmesi gerekmektedir. Bu ise nitelikli insan kaynağı, nitelikli yayın ve katma değeri yüksek ürün veya teknoloji ile mümkündür. Dolayısıyla mevcut insan kaynakları politikalarının geliştirilmesi ve etkinliğinin desteklenmesi gerekirken mevcut akademik araştırmanın yeniden yapılandırılmasına ve daha fazla desteklenmesine de ihtiyaç vardır.

- ARWU. (2023). *Academic Ranking of World Universities 2023*. <https://www.shanghairanking.com/rankings/arwu/2023>
- CABİM. (2023). *WOS Türkiye adresli yayın verileri*. <https://cabim.ulakbim.gov.tr/bibliyometrik-analiz/wos-turkiye-adresli-veriler/>
- Gür, B. S., Çelik, Z., ve Yurdakul, S. (2019). *Yükseköğretime bakış 2019: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- QS. (2023). *QS world universities rankings 2024*. <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2024>
- SCIMAGO. (2023). *Scimago journal & country rank*. <http://www.scimagojr.com/>
- TimesHigher Education.(2023).*World university rankings 2024*. <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2024/world-ranking>
- URAP. (2023). *University ranking by academic performance*. <https://www.urapcenter.org>
- WIPO. (2023a). *Global innovation index 2023: Innovation in the face of uncertainty*. WIPO Publishing. <https://doi.org/10.34667/tind.48220>
- WIPO. (2023b). *Intellectual property statistics*. <https://www.wipo.int/ipstats/en/index.html>
- Yurdakul, S., ve Şahin-Demir, S. A. (2022). *Yükseköğretime bakış 2022: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yurdakul, S., Yıldırım, B., ve Şahin, S.A. (2021). *Yükseköğretime bakış 2021: İzleme ve değerlendirme raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Yükseköğretime Bakış 2023

İZLEME VE DEĞERLENDİRME RAPORU

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi No: 86 Kat: 14-15-16 Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 231 23 06 - Faks: (0312) 230 65 28

www.ebs.org.tr

facebook.com/egitimbirsen

twitter.com/egitimbirsen